

ΤΟ Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

ΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ
Ο ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΠΑΜΜΕΓΙΣΤΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ
ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ
ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ
ΤΑΦΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

Σχεδιασμός-σελιδοποίηση-επεξεργασία εικόνων:
Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου

Επιμέλεια κειμένων:
Κώστας Σπανός

© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2013
Ανθίμου Γαζή 24, 41222 Λάρισα
Τηλ. 6944-179271, E-mail: alexandros_gregoriou@yahoo.gr

Απαγορεύεται κάθε είδους αναδημοσίευση κειμένων και φωτογραφικού υλικού, σε έντυπα ή ηλεκτρονικά μέσα, χωρίς την έγγραφη εξουσιοδότηση του συγγραφέα, του φωτογράφου και του συλλέκτη. Οι παραβάτες διώκονται ποινικά βάσει του νόμου περί προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας.

ΕΚΔΟΣΗ ΕΚΤΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ
ISBN: 978-960-93-3458-7

[...] Κι' είδαμε εκεί τον ήλιο που έγερνε στη δύση του έτσι σαν θάμα, λες και αυτός λυπήθηκε τα νειάτα σου, που θάμειναν στην αιώνια σκοτεινιά, σταματώντας την ώρα που συντετριμμένοι σ' αφίναμε στο στερνό σπιτάκι σου, να σέλλη δέσμες τις αχτίδες του για να σε φωτίζουν παντοτεινά [...].

Νεκρολογία: «Ειρήνη Δ. Μίχη»
Κήρυξ (Λάρισα), φ. 3641 (16 Ιανουαρίου 1940)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι νεκροπόλεις, τα αρχαία νεκροταφεία, έχουν συμβάλει σημαντικά στη μελέτη της ζωής των αρχαίων Ελλήνων και έχουν δώσει έναν μεγάλο αριθμό δημοσιευμάτων. Τα νεκροταφεία των νεότερων χρόνων, μολονότι προσφέρουν και αυτά πολλά στην μελέτη της καθημερινής ζωής και στην προσωπογραφία της πόλης ή του χωριού, δεν έχουν γίνει αντικείμενο συστηματικής μελέτης. Το κενό αυτό, για την πόλη μας, έρχεται να αναπληρώσει η μελέτη του Αλεξάνδρου Χ. Γρηγορίου.

Αφορμή για την εκπόνηση της μελέτης αυτής υπήρξε η διαπίστωση του συγγραφέα ότι το παλαιό νεκροταφείο της Λάρισας, με τους οικογενειακούς τάφους, έχει να προσφέρει αξιόλογες ψηφίδες στη σύγχρονη ιστορία της πόλης μας.

Για την ολοκλήρωση του πονήματός του, ο συγγραφέας αναδίφησε, για μεγάλο χρονικό διάστημα, στις σελίδες των εφημερίδων, κυρίως της Λάρισας, της περιόδου 1881-1940, καθώς και στα πρακτικά του Δημοτικού Συμβουλίου (1881-1975) και εντόπισε σημαντικές πληροφορίες, σχετικές με τα νεκροταφεία της πόλης. Μας πληροφορεί, λοιπόν, ότι στις τελευταίες δεκαετίες της επαχθούς οθωμανικής κατοχής υπήρχαν στις συνοικίες της Λάρισας επτά συνολικά νεκροταφεία. Τα νεκροταφεία αυτά καταργήθηκαν, σταδιακά στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, με τελευταίο της Αγίας Μαρίνας, το οποίο καταργήθηκε το 1946.

Μετά την απελευθέρωση της πόλης, το 1881, προέκυψε επιτακτική ανάγκη να δημιουργηθεί ένα νέο και σύγχρονο νεκροταφείο, ικανό να καλύψει τις ανάγκες της πόλης και να σταματήσει η διασπορά των ταφών σε πολλά σημεία της. Οι συνθήκες ωρίμασαν και το 1899 δημιουργήθηκε το νέο νεκροταφείο.

Καθώς σε κάθε νεκροταφείο υπάρχει πάντοτε ο ναός του, ο συγγραφέας περιγράφει, συνοπτικά αλλά αρκετά κατατοπιστικά, τον ναό των Ταξιαρ-

χών. Στο σχετικό κεφάλαιο καταχωρίζει έναν αναλυτικό κατάλογο των τοιχογραφιών του ναού και των φορητών εικόνων του.

Στις σελίδες του βιβλίου ο συγγραφέας καταχώρισε ποικίλες πληροφορίες για την κατασκευή του νεκροταφείου στην οδό Φαρσάλων και τα πρώτα λειτουργικά του προβλήματα, τις επεκτάσεις και τις δικαστικές διαμάχες που προέκυψαν, τις συζητήσεις και τις προσπάθειες για την δημιουργία του Β' δημοτικού νεκροταφείου στην περιοχή του Μεζούρλου κ.ά. Σε ιδιαίτερο κεφάλαιο ο συγγραφέας αναφέρεται στο ιστορικό του στρατιωτικού νεκροταφείου της πόλης.

Το κύριο μέρος του βιβλίου είναι η περιγραφή των ταφικών μνημείων. Ο αναγνώστης από το περιεχόμενο αυτών των σελίδων αποκομίζει έναν μεγάλο αριθμό πληροφοριών για τα εικονιζόμενα πρόσωπα: την περίοδο της ζωής και την οικογενειακή κατάστασή τους και σε πολλές περιπτώσεις τη νεκρολογία τους. Όλα αυτά τεκμηριωμένα, μέσα από τα δημοσιεύματα του τοπικού Τύπου. Επίσης αναφέρονται το όνομα του γλύπτη και ο χρόνος κατασκευής της προτομής του νεκρού ή του μνημείου του. Με βάση τις πληροφορίες αυτές διαπιστώνουμε την ύπαρξη γλυπτών δημιουργημάτων καταξιωμένων τεχνιτών της σμίλης, τα οποία αποτελούν στολίδια του χώρου.

Οι καλές φωτογραφίες των ταφικών μνημείων συμβάλλουν στην καλύτερη προσέγγιση του θέματος και αποτυπώνουν μία από τις πολλές όψεις της Λάρισας των νεότερων χρόνων, μετά την απελευθέρωσή της από τον οθωμανικό ζυγό. Από την άποψη αυτή η προσφορά του συγγραφέα είναι αξιόπαινη και θα εκτιμηθεί δεόντως.

Κώστας Σπανός
Εκδότης «Θεσσαλικού Ημερολογίου»
Λάρισα, 2 Νοεμβρίου 2013

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας, είδαν το φώς της δημοσιότητας άρθρα και απόψεις στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο, που αφορούσαν το παλαιό δημοτικό νεκροταφείο της Λάρισας. Ειδικότερα μετά το 1993 και τη λειτουργία του νέου δημοτικού νεκροταφείου στην προέκταση της οδού Καρδίτσας, οι περισσότεροι από τους συντάκτες τους, ζητούσαν από τις εκάστοτε δημοτικές αρχές την απομάκρυνση του αντίστοιχου παλαιού, για λόγους που κάθε άλλο μπορούσαν να τεκμηριώσουν τις αιτιάσεις τους. Αλλά και τα προηγούμενα χρόνια, μεμονωμένα άτομα και επιτροπές κατοίκων ήγειραν αξιώσεις για την κατάργηση του παλαιού νεκροταφείου και τη μετατροπή του σε χώρο πρασίνου και αθλοπαιδιών, ενώ ήταν αρκετοί αυτοί που ήγειραν αγωγές κατά του Δήμου, διεκδικώντας τμήματά του για οικιστική χρήση ως δήθεν ιδιοκτησίες των προγόνων τους. Κατά τη διάρκεια των χρόνων αυτών βρήκαν ως συμπαραστάτες δημόσια πρόσωπα της πόλης, ο καθένας από τους οποίους, για τους δικούς του λόγους, «έτρεξε» να συνδράμει τις κινητοποιήσεις τους και να ενστερνιστεί τις απόψεις τους.

Το φαινόμενο όμως δεν ήταν νέο. Ήδη από το τέλος του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα, διάφοροι «επιτήδειοι» προσπάθησαν ανεπιτυχώς να δημιουργήσουν προσκόμματα στις εκάστοτε δημοτικές αρχές, εκμεταλλευόμενοι την πλήρη διάλυση του δημοτικού μηχανισμού, εξ αιτίας κυρίως της οικονομικής ύφεσης που έπληξε την πόλη, ιδιαίτερα μετά την ατυχή έκβαση του πολέμου του 1897 και την προσωρινή κατοχή της Θεσσαλίας. Μέχρι το 1881 λειτουργούσαν στη Λάρισα επτά μεγάλα ή μικρά χριστιανικά νεκροταφεία, τα οποία, σύμφωνα με το Βασιλικό Διάταγμα του 1834¹,

1. Βασιλικό Διάταγμα (28 Μαρτίου 1834): «*Περί των νεκροταφείων και του ενταφιασμού των νεκρών*» (ΦΕΚ 16/Α/5-5-1834). Σύμφωνα με αυτό απαγορεύθηκε «ο ενταφιασμός των νεκρών εις τας εκκλησίας και άλλα καταστήματα, εις τα οποία εκκλησιάζονται πρὸς λατρείαν του Θεού [...], ωσαύτως και η ταφή αυτών εντός των πόλεων κωμοπόλεων και χωρίων» (άρθρο 1), ενώ υποχρεώθηκαν οι δημοτικές αρχές να συστήσουν νεκροταφεία με δική τους δαπάνη «όταν δε πλειότερα χωρία ενωμένα συνιστώσι τον Δήμον, θέλουν κατασκευασθῆ κατά την χρείαν ιδιαίτερα νεκροταφεία εις τα διάφορα χωρία» (άρθρο 2). Κάθε νεκροταφείο έπρεπε να «απέχη από την πόλιν, κωμόπολιν ή χωρίον τουλάχιστον εκατό μέτρα. Θέλει δε γενεὶ πρὸς το μέρος της πόλεως [...] ὅθεν πνέουν σπανιώτερα άνεμοι, ως επί το πολύ δε πρὸς το βόρειον ή ανατολικόν μέρος, εις τόπον αεριζόμενον και σπωσοῦν υψηλόν, ει δυνατόν, μη υποκείμενον εις πλημύρας και συναγωγὴν υδάτων και ὅσον ενδέχεται εις ασβεστώδες ή αμμώδες, ή ξηρόν και αργιλώδες ἔδα-

ς έπρεπε να καταργηθούν, μόλις η Θεσσαλία προσαρτήθηκε στο ελληνικό κράτος. Η τότε δημοτική αρχή έπρεπε να μεριμνήσει για την δημιουργία ενός νέου μεγάλου νεκροταφείου, σε απόσταση 100 μέτρων τουλάχιστον από τα τότε γνωστά ὄρια της πόλης. Παρότι το οικόπεδο για την δημιουργία του νέου νεκροταφείου είχε βρεθεί ήδη από το 1886, η επίσημη λειτουργία του επιτεύχθηκε μόλις το 1899². Στο διάστημα που μεσολάβησε, τα χρήματα που έπρεπε να διατεθούν για το σκοπό αυτό, είτε αναλώθηκαν, είτε διατέθηκαν για άλλους σκοπούς.

Όταν λειτουργήσε για πρώτη φορά το νέο μεγάλο νεκροταφείο της πόλης στην οδό Φαρσάλων, το μόνο κτίσμα που βρισκόταν σε απόσταση 500 μέ-

φος» (άρθρο 3). Με τα 13 συνολικά άρθρα του διατάγματος το οποίο επεξεργάστηκε ο Ιωάννης Κωλέττης ως υπουργός των Εσωτερικών, η Πολιτεία προσπάθησε να θέσει τέλος στην ύπαρξη πολλών νεκροταφείων τα οποία αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας στα μεγάλα αστικά κέντρα, ιδιαίτερα σε περιβόλους επαύλεων, κонаκίων, εκκλησιών ή παρεκκλησιών. Αν και το παραπάνω διάταγμα αφορούσε μόνον τις επαρχίες του τότε νεοσύστατου Ελληνικού Βασιλείου, εν τούτοις τέθηκε σε πλήρη εφαρμογή στη Θεσσαλία μετά την προσάρτησή της στο ελληνικό κράτος (1881), δηλαδή μόσο περίπου αιώνα μετά την δημοσίευσή του. Η απαγόρευση ίδρυσης νεκροταφείων εντός κατοικημένων περιοχών προβλεπόταν και από το άρθρο 24 του Βασιλικού Διατάγματος «*Περί υγιεινής οικοδομής πόλεων και κωμών*», που εκδόθηκε στις 3/15 Απριλίου 1835 (ΦΕΚ 19/Α/15-5-1835). Σχετικό όμως με τα παραπάνω διατάγματα, ήταν και αυτό «*Περί νεκροσκοπίας*», που εκδόθηκε στις 17/29 Μαΐου 1835 (ΦΕΚ 22/Α/18-5-1835). Με το διάταγμα αυτό, απαγορεύθηκε στους συγγενείς των νεκρών ή τους ιερείς να προβαίνουν σε ενταφιασμούς, πριν εκδοθεί η σχετική γνωμάτευση από τους ειδικούς νεκροσκόπους. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγονταν οι περιπτώσεις νεκροφάνειας και καταγραφόταν η ακριβής αιτία θανάτου (φυσικά αίτια, επιδημικές νόσοι, εγκληματικές ενέργειες). Στις δύο τελευταίες περιπτώσεις το έγγραφο ενταφιασμού έπρεπε να φέρει και τις υπογραφές ενός ιατρού και ενός αστυνομικού υπαλλήλου.

2. Επικρατεί η άποψη ότι το παλαιό δημοτικό νεκροταφείο της Λάρισας έχει ιστορία τριών αιώνων και προϋπήρχε από τα χρόνια της ελληνικής επανάστασης (1821). Βλ. άρθρα του Ε. Ρηγόπουλου, *Ελευθερία* (Λάρισα), 11 Σεπτεμβρίου 2010 και του Δημ. Χατζηευθυμίου, *Ελευθεροτυπία* (Αθήνα), 17 Σεπτεμβρίου 2010. Η άποψη αυτή δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και προέρχεται από το γεγονός ότι σε κοντινή απόσταση από το νεκροταφείο προϋπήρχε ήδη από το 1821 το χριστιανικό νεκροταφείο του Παράσχου μαχαλά, που ήταν γνωστό και ως νεκροταφείο της οδού Φαρσάλων, λόγω της γεινιάσής του με την οδό που οδηγούσε στα Φάρσαλα. Το τελευταίο καταργήθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα.

τρων (σε απόσταση πολύ μεγαλύτερη από αυτή που όριζε ο νόμος), ήταν το κτίριο του επιβατικού σταθμού των Θεσσαλικών Σιδηροδρόμων (δίπλα στο παλαιό τελωνείο της πόλης)³. Ο χώρος του νεκροταφείου περιβαλλόταν από έλη και στάσιμα νερά και πολύ λίγα βοσκοτόπια και καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Ο μοναδικός δρόμος που οδηγούσε στα Φάρσαλα ήταν αδιάβατος κατά τους χειμερινούς μήνες, ενώ το καλοκαίρι σύννεφα σκόνης σηκώνονταν, κάνοντας την ατμόσφαιρα αποπνικτική.

Μετά την απελευθέρωση και την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος (1881), η Λάρισα άρχισε να αναδεικνύεται σε σημαντικό οικονομικό κέντρο της εποχής, κυρίως λόγω της θέσης της στον γεωγραφικό χάρτη της χώρας. Ως εκ τούτου, προσήλκυσε το ενδιαφέρον εμπόρων, επιχειρηματιών και επιστημόνων από την παλαιά Ελλάδα και την τουρκοκρατούμενη ακόμα Μακεδονία, οι οποίοι την φαντάστηκαν ως το «Ελντοράντο» της εποχής. Εγκαταστάθηκαν στο ιστορικό κέντρο της πόλης, αγοράζοντας οικόπεδα είτε απ' ευθείας από τον Δήμο, είτε μέσω των πληρεξουσίων δικηγόρων των τέως μουσουλμάνων ιδιοκτητών τους και έθεσαν τις βάσεις για την μετέπειτα ανοικοδόμηση της Λάρισας και την δημιουργία της μεγαλοαστικής τάξης της πόλης.

Η Λάρισα προσήλκυσε όμως και την προσοχή των φτωχών και ασθενέστερα κοινωνικά στρωμάτων, που είτε αυτοβούλως, είτε αναγκαστικά, θέλησαν να αναζητήσουν την τύχη τους. Μετά τον ατυχή πόλεμο του 1897 και την προσωρινή κατοχή της Θεσσαλίας (1897-1898), οι τελευταίοι εγκαταστάθηκαν αυθαιρέτως σε ελεύθερα δημοτικά ή μη οικόπεδα, έξω από τα γνωστά όρια της τότε πόλης και ιδίως στην περιοχή του τότε νέου νεκροταφείου που είχε αρχίσει τη λειτουργία του το 1899. Το 1907 οι δημοτικές αρχές εγκατέστησαν στην ίδια περιοχή 80 προσφυγικές οικογένειες από τον Καύκασο⁴ και πρόσφυγες από την Βουλγαρία και την Ανατολική Ρωμυλία, που στάλθηκαν στη Λάρισα μετά από απόφαση της κυβέρνησης⁵.

Τα επόμενα χρόνια εγκαταστάθηκαν στην ίδια περιοχή πρόσφυγες, θύματα της Μικρασιατικής τραγωδίας και της ανταλλαγής των πληθυσμών (1922-1924). Ο Δήμος μάλιστα τους επέτρεψε να αναγείρουν προσωρινά παραπήγματα, έως ότου η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων θα τους παραχωρούσε νόμιμους κλήρους. Κατά τη διάρ-

3. Τα εγκαίνια του τελωνείου πραγματοποιήθηκαν τον Αύγουστο του 1890. Βλ. «Τα εγκαίνια του Τελωνείου», Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 44 (31 Ιουλίου 1890). Πρβλ. «Το τελωνείο και η διαμετακόμιση Λαρίσεως», Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 45 (7 Αυγούστου 1890).

4. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 876 (11 Φεβρουαρίου 1907).

5. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 884 (8 Απριλίου 1907) και φ. 892 (3 Ιουνίου 1907).

κεια της κατοχής, οι δημοτικές αρχές παραχώρησαν οικόπεδα σε πτωχούς και άστεγους Λαρισαίους, θύματα των ανηλέων βομβαρδισμών και των σεισμών του 1941. Κατατέθηκαν εκατοντάδες αιτήσεις με μόνο δικαιολογητικό κάποιο έγγραφο από το οποίο θα προέκυπτε ότι ήταν, ή άποροι, ή άστεγοι, ή μόνιμοι κάτοικοι της Λάρισας προγενέστερα από τις 28 Οκτωβρίου 1940. Το τραγικό αυτής της ιστορίας είναι, ότι οι υπηρεσίες του Δήμου δεν προέβησαν ποτέ σε ενδελεχή έλεγχο των δικαιολογητικών που κατατέθηκαν, αφού οι περισσότεροι ισχυρίστηκαν πως τα πρωτότυπα ατομικά τους έγγραφα, χάθηκαν κατά τη διάρκεια της κατοχής. Οι τελευταίοι εκμεταλλευόμενοι τις ήπιες συμπεριφορές της δημοτικής αρχής και το γραφειοκρατικό χάος, παρουσίασαν ψευδομάρτυρες και κατέθεσαν πλαστά δικαιολογητικά. Μετά τον πόλεμο άλλοι από αυτούς μεταστεγάστηκαν με ευθύνη του Δήμου σε άλλες συνοικίες της πόλης, ενώ άλλοι εξαγόρασαν τα οικόπεδα στα οποία εν τω μεταξύ είχαν αναγείρει αυθαίρετα κτίσματα έναντι ελάχιστου τιμήματος.

Με το Νομοθετικό Διάταγμα 3033/1954, επιτράπηκε η παραχώρηση των αυθαιρέτως κατεχομένων δημοτικών εκτάσεων στους κατέχοντες αυτές⁶. Συναφή με το παραπάνω, υπήρξαν τόσο το Νομοθετικό Διάταγμα 4260/1962⁷, όσο και ο Αναγκαστικός Νόμος 344/1968⁸.

Οι παράνομες πράξεις των προαναφερθέντων έγιναν αντιληπτές κατά την περίοδο της δεύτερης δημαρχιακής θητείας του Δημήτριου Χατζηγιάννη (1959-1964). Στις εκάστοτε συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου, τα φλέγοντα ζητήματα (εκτός από τα αντίστοιχα της ημερήσιας διάταξης), ήταν η τιμωρία των ενόχων. Παρόλο όμως που καταγράφηκαν στα πρακτικά, τόσο τα ονόματα όσο και τα αδικήματά τους, ουδέποτε τιμωρήθηκαν. Η ασταθής πολιτικά μετεμφυλιακή περίοδος αναζητούσε

6. Νομοθετικό Διάταγμα 3033 (6 Οκτωβρίου 1954): «Περί των εσόδων των Δήμων και Κοινοτήτων» (ΦΕΚ 258/Α/14-10-1954). Στο άρθρο 90 αναφέρεται ότι «Αστικά ή δημοτικά ή κοινοτικά οικόπεδα, κατεχόμενα αυθαιρέτως από μιας τουλάχιστον πενταετίας, εκποιούνται εις τους κατόχους των, απευθείας και άνευ δημοπρασίας [...], υπό τας επομένως προϋποθέσεις: α) χρησιμοποιούνται υπό των κατόχων των διά οικογενειακήν ή επαγγελματικήν στέγασιν, β) οι κάτοχοι ούτοι στερούνται ετέρου ιδιοκτήτου ακινήτου και γ) οι αυτοί κάτοχοι τυγχάνουν μόνιμοι κάτοικοι του δήμου ή της κοινότητος, ένθα το κατεχόμενον ακίνητον, προ της 28ης Οκτωβρίου 1940».

7. Νομοθετικό Διάταγμα 4260 (12 Νοεμβρίου 1962): «Περί ρυθμίσεως θεμάτων, αφορώντων εις την Γενικήν Διεύθυνσιν Διοικήσεως του Υπουργείου των Εσωτερικών» (ΦΕΚ 186/Α/12-11-1962).

8. Αναγκαστικός Νόμος 344 (23 Μαρτίου 1968): «Περί διατάξεων τινών αφορωσών εις τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοικήσεως» (ΦΕΚ 71/Α/5-4-1968).

συμβιβαστικές λύσεις, κυρίως για λόγους κοινωνικών. Οι τελευταίοι θα αναδεικνύονταν αργότερα σε νεόπλουτους «εργολάβους» της πόλης και «εξέχοντα» μέλη της Λαρισαϊκής κοινωνίας.

Την όλη κατάσταση «υποβοήθησε» άθελά του και ο Δήμος, με τη σωρεία λαθών και παραλείψεων των Τεχνικών Υπηρεσιών του, κατά την περίοδο των απαλλοτριώσεων των δημοτικών εκτάσεων στην περιοχή γύρω από το παλαιό νεκροταφείο. Όπως θα περιγράψουμε στη συνέχεια, οι περιπτώσεις των Αρλικιώτη (1950) και Καμπριγιάννη (1957/1960), υπήρξαν «ατυχείς» για τον Δήμο και είχαν ως αποτέλεσμα την αποζημίωση των προαναφερθέντων, οι οποίοι πέρα από κάθε αμφιβολία είχαν το δίκαιο με το μέρος τους. Ωστόσο οι περιπτώσεις αυτές, υπήρξαν το έναυσμα που τα επόμενα χρόνια, κάτοικοι της περιοχής, κατέφυγαν στα πολιτικά δικαστήρια και ήγειραν αξιώσεις αποζημίωσης για «ολόκληρο το χώρο του νεκροταφείου»⁹. Οι αποφάσεις των δικαστηρίων μπορεί να δικαίωσαν τον Δήμο, αλλά άφησαν ανεξίτηλα τα σημάδια της αμφισβήτησης στη νεότερη γενιά των Λαρισαίων, σημάδια που συνδέονται και ως ένα βαθμό με το πάγιο αίτημα κατοίκων της περιοχής για το «ξήλωμα» του παλαιού νεκροταφείου και τη μετατροπή του σε χώρο αναψυχής και περιπάτου.

Αρκετά χρόνια αργότερα, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας, σε συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 16ης Μαρτίου 1972, ο τότε δήμαρχος Θάνος Μεσσήνης παραδέχθηκε το τεράστιο πρόβλημα που αντιμετώπιζε η πόλη¹⁰. Ακόμα και μέχρι τότε, περί τις 130 οικογένειες εξακολουθούσαν να κατέχουν αυθαίρετα και να εκμεταλλεύονται κοινόχρηστους χώρους και δημοτικά οικόπεδα.

Πέρα από το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο καταγράφεται η λειτουργία του παλαιού δημοτικού νεκροταφείου της Λάρισας από το 1899 έως σήμερα, αναδύθηκαν πλείστα ζητήματα νομικής φύσεως, τα οποία όμως δεν άγγιξε αυτή η μελέτη. Όλα τα παρατιθέμενα στοιχεία και οι πληροφορίες προέρχονται από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Αρχεία Νομού Λάρισας) και επικεντρώνονται στα Πρακτικά του Δημοτικού Συμβουλίου της Λάρισας (25.000 περίπου σελίδες, σε 49 τόμους), από το

9. Γενικά Αρχεία του Κράτους / Αρχεία Νομού Λάρισας, Πρακτικά Δημοτικού Συμβουλίου Λάρισας (εφεξής: ΠΔΣΛ), φκ. 031 [1960], 12 Ιανουαρίου 1960, 3.

10. «Το θέμα εδημιουργήθη εκ του γεγονότος ότι οι συνοικισμοί μεταπολεμικώς ανοικοδομήθησαν αυθαίρετως και άνευ σχεδίου, δημιουργηθέντος ούτω ενός τεραστίου προβλήματος δια την πόλιν, προβλήματος κοινωνικού, οικονομικού, λειτουργικού και πολεοδομικού». Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 045 [1971-1972], 16 Μαρτίου 1972, 586-587.

1881 μέχρι το 1975¹¹. Πληροφορίες επίσης αντλήθηκαν από τον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο της Λάρισας, των Τρικάλων, του Βόλου, της Καρδίτσας, της Θεσσαλονίκης και των Αθηνών, μεταξύ των ετών 1881-1940, την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, όπως επίσης και από τη σχετική βιβλιογραφία. Δυστυχώς δεν κατορθώσαμε να αξιοποιήσουμε το υλικό του Αρχείου της Ιεράς Μητροπόλεως Λαρίσης, καθόσον το επίμαχο και ενδιαφέρον υλικό μεταξύ των ετών 1881-1941, καταστράφηκε κατά τη διάρκεια των σεισμών και των βομβαρδισμών του 1941.

Η μελέτη αποτελείται από έξι κεφάλαια και ένα παράρτημα. Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στα επτά χριστιανικά νεκροταφεία που λειτούργησαν στην Λάρισα κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Στο πλαίσιο των εργασιών του 7ου Συνεδρίου Λαρισαϊκών Σπουδών που πραγματοποιήθηκε στη Λάρισα το 2011, είχαμε την ευκαιρία να παραθέσουμε νέα στοιχεία για τα πέντε νεκροταφεία που είχε καταγράψει λίγα χρόνια νωρίτερα ο Θεόδωρος Παλιούγκας¹² και να αναφερθούμε σε άλλα δύο, που λειτούργησαν στην πόλη την ίδια περίοδο¹³.

Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφεται το ιστορικό της ίδρυσης και λειτουργίας του Α' δημοτικού νεκροταφείου. Στις επιμέρους ενότητες αναφέρονται οι πρώτες συζητήσεις για τη λειτουργία του (1881-1899), οι κατασκευές και τα λειτουργικά προβλήματα (1899-1920), η ένταξη του νεκροταφείου στην διαχείριση του Δήμου (1931), τα ζητήματα που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου και της κατοχής (1920-1944) και τα όσα διαδραματίστηκαν μετά την απελευθέρωση (μέχρι το 1958). Στο ίδιο κεφάλαιο αναφέρονται οι εδαφικές διεκδικήσεις μερικών ιδιωτών, οι αγορές, παραχωρήσεις και επεκτάσεις που πραγματοποιήθηκαν στο παλαιό νεκροταφείο (1957-1975), καθώς και τα τεχνικά έργα της ίδιας περιόδου.

11. Τα έγγραφα είναι αναρτημένα στην ιστοσελίδα: www.arχειomnimon.gak.gr, απ' όπου και οι αριθμοί των σελίδων που αναφέρονται στις παραπομπές.

12. Θεόδωρος Παλιούγκας, *Η Λάρισα κατά την Τουρκοκρατία (1423-1881)*. Όμιλος Φίλων της Θεσσαλικής Ιστορίας. Βιβλιοθήκη Θεσσαλικών Μελετών αρ. 5. Τόμος Α, Λάρισα: Έκδοση Δήμου Λάρισας, 1996, 98, 124. Επίσης του ίδιου: *Η Λάρισα κατά την Τουρκοκρατία (1423-1881)*. Τόμος Β, Κατερίνη: Εκδόσεις «Μάτι», 2007, 571-572 (εφεξής: «Λάρισα 1423-1881»).

13. Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, «Το χριστιανικό νεκροταφείο της Λάρισας, 1881-1940», 7ο Συνέδριο Λαρισαϊκών Σπουδών: *Η Λάρισα από την απελευθέρωσή της το 1881 μέχρι το 1940*, Χατζηγιάννιο Πνευματικό Κέντρο Λάρισας, 21 Οκτωβρίου 2011, Όμιλος Φίλων της Θεσσαλικής Ιστορίας, Πρακτικά, Λάρισα 2013, 141-162.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξιστορείται το ιστορικό των προσπαθειών για την ίδρυση του Β΄ δημοτικού νεκροταφείου από το 1957 έως το 1993.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στο ιστορικό της ίδρυσης του Ιερού Ναού των Παμμεγίστων Ταξιαρχών και παρατίθεται κατάλογος των φορητών εικόνων και των τοιχογραφιών που υπάρχουν σήμερα στον ναό.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται: α) το πρώτο καταστατικό του δημοτικού νεκροταφείου της Λάρισας (1931), β) ενδεικτικοί πίνακες με τα δικαιώματα χρήσης του νεκροταφείου που ψηφίστηκαν από τα εκάστοτε Δημοτικά Συμβούλια στις συνεδριάσεις της 1ης Ιανουαρίου 1946, της 25ης Φεβρουαρίου 1946, της 17ης Απριλίου 1947, της 12ης Αυγούστου 1955, της 6ης Νοεμβρίου 1956 και της 10ης Μαΐου 1966 και γ) ενδεικτικοί πίνακες με τους προϋπολογισμούς του νεκροταφείου των ετών 1934/35, 1935/36, 1936/37 και 1937/38.

Το έκτο κεφάλαιο πραγματεύεται τα ταφικά μνημεία που υπάρχουν σήμερα στο παλιό νεκροταφείο. Χάρη στα γλυπτά, που υπογράφουν φημισμένοι καλλιτέχνες της νεότερης Ελλάδας, ο χώρος αποτελεί αναμφισβήτητα μία υπαίθρια γλυπτοθήκη, μία από τις ελάχιστες που διασώζονται ακέραιες στον ελλαδικό χώρο. Συντάχθηκε κατάλογος με 204 ταφικά μνημεία, ιδιαίτερης καλλιτεχνικής αξίας, τα οποία θεωρήσαμε ότι πρέπει να τύχουν της προσοχής των αρμοδίων φορέων. Ο κατάλογος συνοδεύεται από το αντίστοιχο φωτογραφικό υλικό.

Στο παράρτημα της μελέτης καταγράφεται το ιστορικό της ίδρυσης του Στρατιωτικού Νεκροταφείου της Λάρισας και αναφέρονται τα ταφικά μνημεία που υπάρχουν σ' αυτό.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας η οποία διήρκεσε πέντε περίπου χρόνια (2008-2013), είχαμε την ευ-

καιρία να επισκεφθούμε πολλές φορές τον χώρο του παλαιού νεκροταφείου και να αποτυπώσουμε φωτογραφικά όλους τους τάφους και τα ταφικά μνημεία, αρκετά από τα οποία σήμερα δεν υφίστανται λόγω των συνεχιζόμενων έργων ανάπλασης του νεκροταφείου.

Στη γενέθλια πόλη μου, σε μία σχετικά μικρή έκταση γης, «αναπαύονται» προσφιλή πρόσωπα τα οποία υπήρξαν μέντορες, πρότυπα και προστάτες στην ζωή μου, οι ψυχές των οποίων «τριγυρνούν» ανάμεσά μας για να μας υπενθυμίζουν ότι «*αριθμός ημερών ανθρώπου πολλά έτη εκατόν, ως σταγών ύδατος από θάλασσης και ψήφος άμμου, ούτως ολίγα έτη εν ημέρα αιώνας*» (Σοφ. Σειράχ, ιη΄, 8-10). Σ' αυτούς είναι αφιερωμένη αυτή η μελέτη. Σ' αυτούς, αλλά και σε έναν ευπατρίδη, του οποίου ο πρόσφατος θάνατος με συγκλόνισε. Στον συνιδρυτή και Πρόεδρο του Ελληνικού Ιστορικού και Λαογραφικού Αρχείου (ΕΛΙΑ), σε έναν παθιασμένο ερευνητή και συλλέκτη, σε έναν ενάρετο οικογενειάρχη, σε έναν υπέροχο άνθρωπο: τον Μάνο Χαριτάτο (1944-2012).

Η έκδοση αυτής της μελέτης πραγματοποιήθηκε εκτός εμπορίου και σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων. Ευελπιστούμε ότι στο προσεχές μέλλον θα επανεκδώσουμε τη μελέτη, διανθισμένη με όσες εν τω μεταξύ νέες πληροφορίες προκύψουν, ιδιαίτερα για το κεφάλαιο το οποίο πραγματεύεται τα ταφικά μνημεία. Θα αισθανθώ ιδιαίτερα ευτυχής, εάν το πόνημα αυτό, με όσα λάθη, ελλείψεις και παραλείψεις που τυχόν παρουσιάζει, αποτελέσει μία ελάχιστη συμβολή στη μακραίωνη και «άγνωστη» μικροϊστορία αυτής της πόλης.

Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου
Οικονομολόγος-Ιστορικός Ερευνητής
Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2013

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η επιθυμούσα να εκφράσω με κάθε τρόπο τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους όσους με κάθε τρόπο και με κάθε μέσο, βοήθησαν ή διευκόλυναν την έρευνα που πραγματοποίησα, τα αποτελέσματα της οποίας αποτυπώνονται στις σελίδες που ακολουθούν.

Ειδικότερα ευχαριστώ: τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Λαρίσης και Τυρνάβου κύριο Ιγνάτιο Λάππα, τον Αρχιμανδρίτη και Πρωτοσύγκελο της Ιεράς Μητροπόλεως Λαρίσης π. Αχίλλειο Τσουτσουρα, τον περιφερειάρχη Θεσσαλίας κύριο Κωνσταντίνο Αγοραστό, τον δήμαρχο Λαρισαίων κύριο Κωνσταντίνο Τζανακούλη, την τέως Αντιδήμαρχο Πολιτισμού του Δήμου Λαρισαίων κυρία Μαρία Αγραφιώτη, τον ιστορικό ερευνητή κύριο Δημήτριο Μπάρμπα, καθώς και όλους τους εργαζόμενους στο παλαιό νεκροταφείο της πόλης.

Τους αξιωματικούς της Α΄ Στρατιάς για τις νεώτερες πληροφορίες που έθεσαν στη διάθεσή μου για το Στρατιωτικό Νεκροταφείο της Λάρισας. Ιδιαιτέρως όμως ευχαριστώ, για λογαριασμό όλων, τον συνταγματάρχη (ΠΖ) Κωνσταντίνο Κολοκούρη, γιο ενός από τους πλέον αγαπημένους φίλους και συμμαθητές στην Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, του μακαριστού πατέρα μου.

Τον συμμαθητή και φίλο των παιδικών μου χρόνων, και νυν εφημέριο του ναού των Παμμεγίστων Ταξιαρχών π. Τιμόθεο Κοντογιάννη, για την αμέριστη βοήθεια και τις χρήσιμες πληροφορίες του.

Την διεύθυνση του Ελληνικού Λαογραφικού και Ιστορικού Αρχείου (ΕΛΙΑ) και τον Οίκο Δημοπρα-

σιών Α. Καραμήτσου στη Θεσσαλονίκη, για την άδεια δημοσίευσης φωτογραφικού υλικού. Ξεχωριστές ευχαριστίες οφείλω σε κάθε έναν προσωπικά από τους παρακάτω, οι οποίοι ευγενικά μου παρείχαν ποικίλες πληροφορίες, χωρίς τις οποίες η έκδοση της παρούσας μελέτης θα ήταν φτωχότερη:

Τις κυρίες: Γεωργία Δημητρίου, Άννα Δημητρίου, Νέλλα Γκόλαντα, Αγνή Κολτσιδοπούλου, Άρτεμη Σπυροπούλου, Νίτσα Κοζώνη και Βένια Δημητροκοπούλου.

Τους κυρίους: Γεώργιο Καλακαλά, Βασίλειο Μίχο, Αλέξη Γαλανούλη, Θεόδωρο Χρ. Κουκουτάρα, Χρήστο Μακρόπουλο, Κωνσταντίνο Νταή, Δημήτριο Αλεξάνδρου, Θεόδωρο Παλιούγκα, Θεόδωρο Σωτηρίου, Ευάγγελο Καραβασίλη, Ιωάννη Ε. Σκούταρη, Αλέκο Ράπτη, (+) Ζάχο Μπεκιάρη, Χρήστο Καραμάλη, Δημήτριο Καλούσιο, Ευάγγελο Χεκίμογλου, Αθανάσιο Μπετχαβέ, Σταύρο Ουζουνόγλου, Ιωάννη Νταφόπουλο, Κώστα Δανούση, Γεώργιο Σταματόπουλο.

Τις οικογένειες: Χατζηευθυμίου, Κυριάκη, Γκρέτση, Καντώνια, Χατζηαναγνώστου, Χατζηδημούλη και Χριστώνη.

Τέλος θα επιθυμούσα να εκφράσω τις ιδιαίτερες ευχαριστίες μου στον κύριο Κώστα Σπανό, εκδότη του *Θεσσαλικού Ημερολογίου*, για την επιμέλεια των κειμένων καθώς και στην σύζυγό μου κυρία Δέσποινα Μαυροειδή, για την ηθική κυρίως υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια της επεξεργασίας των κειμένων και των φωτογραφιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ
ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Τα χριστιανικά νεκροταφεία τα οποία λειτούργησαν στη Λάρισα κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, ανήκαν στην κυριότητα της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας, επικεφαλής της οποίας ήταν ο εκάστοτε μητροπολίτης. Αναφορές για τη λειτουργία τους συναντώνται ήδη από τα τέλη του 18ου αιώνα στα κείμενα και τις μαρτυρίες των ξένων περιηγητών¹⁴. Εν τούτοις μέχρι την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο Ελληνικό Βασίλειο, δεν υπήρχε το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο που να θέσπιζε τους κανόνες λειτουργίας τους, μεταξύ αυτών και τα δικαιώματα εκφοράς, ταφής και ανακομιδής των τεθνεώτων ενοριτών. Οι όποιες αποφάσεις, πολλές εκ των οποίων όχι ενδεδειγμένες, λαμβάνονταν από τα Εκκλησιαστικά Συμβούλια και τους προκρίτους της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας και το μόνο ανάχωμα σε πράξεις ή παραλείψεις μη αποδεκτές στη χριστιανική συνείδηση των κατοίκων ήταν το κύρος, ο χαρακτήρας και η αποφασιστικότητα του εκάστοτε μητροπολίτη. «*Εριδες, σκάνδαλα και συγχύσεις*» μεταξύ των ιερέων και ενοριτών για δικαιώματα ταφής και μνημοσύνων διακατονίζονταν ως επί το πλείστον με ειδικά συμφωνητικά, μερικά από τα οποία καταγράφονται στον Κώδικα της Μητροπόλεως Λαρίσης (1647-1868)¹⁵.

Μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας και την ίδρυση του Α΄ δημοτικού νεκροταφείου της Λαρί-

σης (1899) και μέχρι το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 20ού αιώνα, απαγορεύθηκαν οι ταφές στα παλαιά νεκροταφεία τα οποία όμως εξακολουθούσαν να υπολειτουργούν. Στις 10 Δεκεμβρίου 1909 ο τότε δήμαρχος της Λαρίσας ανάθεσε στον συγγραφέα και δικηγόρο της Κωνσταντινούπολης Βλαδίμηρο Μιρμίρογλου¹⁶, να αναζητήσει αντίγραφο από το σουλτανικό φερμάνι στο οποίο αναφερόταν «*η κυριότητα των εν τη πόλει παλαιών νεκροταφείων*» (χριστιανικών, εβραϊκών και μουσουλμανικών), ώστε να προβεί «*εις την διεκδίκηση των δικαιωμάτων του Δήμου επί επιδικών ακινήτων*». Παράλληλα ανέθεσε σε επιτροπή από δημοτικούς συμβούλους να αναζητήσουν τυχόν αντίγραφο αυτού, στο αρχείο της οθωμανικής διοίκησης στα Σέρβια της Κοζάνης¹⁷. Παρά την πλήρη εφαρμογή του Βασιλικού Διατάγματος του 1834, πλείστα όσα προβλήματα εξακολουθούσαν να υφίστανται, κυρίως σε ό,τι αφορούσε τις σχέσεις του κλήρου και των ενοριτών. Παρά τις συνεχείς συστάσεις και νουθεσίες των εκάστοτε μητροπολιτών, υπήρξαν ιερείς, ιεροψάλτες και επίτροποι που με τις πράξεις και τις παραλείψεις τους αμαύρωναν την εικόνα της Εκκλησίας προς τα έξω, δίνοντας βήμα για όχι τόσο κολακευτικούς χαρακτηρισμούς εκ μέρους των κατοίκων και για δυσμενή σχόλια στον Τύπο της εποχής¹⁸.

14. Το 1779 ο σουηδός ανατολιστής J. Björnsthål επισκέφθηκε κάποιο «*ελληνικό νεκροταφείο*» στα περίχωρα της πόλης, όπου εντόπισε ενεπίγραφα μάρμαρα τα οποία και αντέγραψε. Βλ. Jacob Jonas Björnsthål, *Το οδοιπορικό της Θεσσαλίας 1779*, Μετάφραση, προλεγόμενα, σημειώσεις: Μεσεβρινός (Αντ. Μυστακίδης), *Τα τετράδια του Ρήγα*, αρ. 22. Θεσσαλονίκη: Αγροτικές Συνεταιριστικές Εκδόσεις, 1979, 119. Πρβλ. Θ. Παλιούγκας, «*Λάρισα 1423-1881*», Β΄, 590. Το 1903 ο έφορος του Χριστιανικού Μουσείου Αθηνών, ανακάλυψε σε χριστιανικό νεκροταφείο της Λαρίσας, επιτύμβια πλάκα, η οποία «*εκάλυπτε τον τάφον των μαρτύρων Ιωάννου, Ανδρέου, Λουκά και Λεωνίδου, οίτινες εμαρτύρησαν κατά τους πρώτους χρόνους των διωγμών*». Βλ. *Νέον Άστυ* (Αθήνα), φ. 515 (14 Μαΐου 1903) και *Εστία* (Αθήνα), φ. 73 (13 Μαΐου 1903). Είναι πολύ πιθανόν τα χριστιανικά νεκροταφεία επί Τουρκοκρατίας να λειτούργησαν σε χώρους που παλαιότερα υπήρχαν παλαιοχριστιανικά αντίστοιχα.

15. Δημήτριος Γ. Καλούσιος, *Ο Κώδικας της Μητροπόλεως Λαρίσης*, ΕΒΕ 1472: 1647-1868. Παράρτημα 3 του Θεσσαλικού Ημερολογίου, Λάρισα, 2009. Ειδικώς βλ. «*Συμφωνία ιερέων για ενοριακά δικαιώματα*», 13 Απριλίου 1755, 15 Αυγούστου 1755, 15 Νοεμβρίου 1782, 103, 141-142.

16. Γεννημένος στην Αρετσού (Darica) της Προποντίδας το 1875, εργάστηκε ως δικηγόρος από το 1902 έως το 1924. Στη συνέχεια ασχολήθηκε με τη συγγραφή ιστορικών μελετών στην τουρκική γλώσσα. Το μοναδικό έργο που εκδόθηκε στα ελληνικά ήταν το «*Οι Δερβίσαι*» (Αθήνα 1940, επανέκδοση: Εκάτη 2001). Πέθανε στην Κωνσταντινούπολη το 1966. Το βράδυ του θανάτου του, το γραφείο του με όλα τα έγγραφα και το αρχαικό υλικό που διατηρούσε επί δεκαετίες λεηλατήθηκε. Βλ. Δημήτριος Α. Σταματόπουλος [επιμ.], *Το Αγιοταφικό Μετόχι Κωνσταντινουπόλεως, αρχαιακές πηγές (18ος-20ός αιώνας)*. Σειρά: Τετράδια Εργασίας 32, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών/Ε.Ι.Ε., Αθήνα 2010. Στην εισαγωγή (σ. 9-44) περιέχονται βιογραφικές και εργογραφικές αναφορές για τον Βλαδίμηρο Μιρμίρογλου.

17. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 10 Δεκεμβρίου 1909, 229-230. Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας, τα αρχεία της Οθωμανικής διοίκησης μεταφέρθηκαν στην Ελασσόνα και τα Σέρβια Κοζάνης.

18. Α) «*Ιερεύς του εις Πέρα Μαχαλά Ναού, προκειμένου να ενταφιασθή τέκνον πτωχού τινός πολίτου, ούτος διότι δεν εκλήθη φαίνεται να μετάσχη εις την κηδείαν, και εκλήθησαν άλλοι ιερείς, δεν ηνέωξεν τον Ναόν, όπως αναγνωσθή υπό των ιερέων η νεκρώσιμος ακολουθία*». Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 18 (30 Ιανουαρίου 1890). Ο ιερέας με επιστολή του στην εφημερίδα αποποιήθηκε

I. ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΑΡΝΑΟΥΤ ΜΑΧΑΛΑ ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Βρισκόταν στην χριστιανική συνοικία Αρναούτ Μαχαλά σε σχετικά μικρή απόσταση από το τότε μουσουλμανικό Τουτκί Γιαρίμ Τζαμί¹⁹. Το καταργημένο νεκροταφείο εκτάσεως 2.500 περίπου τετραγωνικών μέτρων²⁰, οριοθετείται σήμερα μεταξύ της έκτασης που καλύπτει την δεξιά όχθη του Πηνειού και της οδού Κραννώνος (προέκταση της οδού Σκίπη) και μεταξύ των απολήξεων των οδών Κουτλιμπανά και Δεληγιώργη (στο σημείο όπου πραγματοποιείται σήμερα η εβδομαδιαία λαϊκή αγορά). Σε κοντινή απόσταση από το νεκροταφείο βρισκόταν από το 1826 το παρεκκλήσιο του Αγίου Αθανασίου, στη θέση του οποίου ανεγέρθηκε το 1869 ο ομώνυμος ναός. Το 1887 εξακολουθούσε να είναι ένα από τα κύρια νεκροταφεία της πόλης, αφού χορηγήθηκε πίστωση 300 δραχμών «πρός επισκευήν της ξυλίνης γεφύρας παρά τω Νεκροταφείω Αρναούτ»²¹. Επισκεπτόμενος την ίδια χρονιά (1887) το νεκροταφείο ο γάλλος αρχαιολόγος Gustave Fougères, ανακάλυψε πάνω σε τάφο ενεπίγραφη πλάκα ελληνιστικών χρόνων την οποία μετέφερε στο Γυμνάσιο της πόλης, στο οποίο φυλασσόταν τα αρχαιολογικά ευρήματα²².

Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 21ης Ιουλίου 1888 αποφασίστηκε η δωρεάν παραχώρηση ενός οικοπέδου πέντε στρεμμάτων που βρισκόταν δίπλα στο νεκροταφείο, στον ομογενή Ιωάννη Κουτλιμπανά «*επί τω τέλει ίνα ιδρύση επ' αυτού φιλανθρωπικόν ξενώνα, κοινώς χάνι ονομαζόμενον, ιδίως αναλώμασιν όπως καταλύουν εν αυτώ δωρεάν οι διερχόμενοι συμπατριώται του Ζαρκινού*» (αρ. 154/1888)²³. Στις 17 Δεκεμβρίου

της ευθύνης. Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 19 (6 Φεβρουαρίου 1890). Β) «*Μερικοί ιεροψάλται καίτοι δεν προσκαλούνται εις κηδείας [...] προστρέχουσι αυθορμητώς και φέρουσιν εις δυσχερή θέσιν τους οικείους του θανόντος*». Βλ. Θεσσαλία (Λάρισα), φ. 273 (21 Φεβρουαρίου 1903). Γ) Τον Δεκέμβριο του 1908 «*απέθανε μία πρόσφυξ και ετάφη χωρίς ιερέα, διότι καίτοι προσεκλήθη τοιούτος δεν κατεδέχθη να μεταβή*». Βλ. Μικρά (Λάρισα), φ. 381 (25 Δεκεμβρίου 1908).

19. Θ. Παλιούγκας, «Λάρισα 1423-1881», Α, 98, 124 και Β, 571-572.

20. ΠΔΣΛ, φκ. 017 [1929-1933], 23 Ιανουαρίου 1931, 173-174.

21. ΠΔΣΛ, φκ. 003 [1886-1887], 7 Μαρτίου 1887, 83.

22. Gustave Fougères, «Inscriptions de Thessalie», *Bulletin de correspondance hellénique*, 13 (1889) 378-406. Ειδικώς, 381, 393. Υποπευόμαστε ότι στο νεκροταφείο Αρναούτ, υπήρχε παλαιότερα παλαιοχριστιανικό νεκροταφείο.

23. ΠΔΣΛ, φκ. 004 [1887-1889], 21 Ιουλίου 1888, 319. Το δωρητήριο συμβόλαιο (αρ. 12924/1891) συντάχθηκε στις 29 Απριλίου 1891 από τον τότε συμβολαιογράφο της Λάρισας Π. Σκαμβούγερα. Βλ. Επαμεινώνδας Γ.

1896, το νεκροταφείο καλύφθηκε από τα νερά του Πηνειού και σχεδόν καταστράφηκε²⁴. Το νεκροταφείο βρισκόταν το 1901 ακόμα σε λειτουργία, όπως καταγράφεται σε αστυνομικό δελτίο της εποχής που αναφέρεται στον πνιγμό μιας οικιακής βοηθού ενός αξιωματικού²⁵. Μεταξύ των επώνυμων Λαρισαίων που ετάφησαν στο νεκροταφείο αναφέρονται ο Βασίλειος Ι. Σκαλιώρας (1893)²⁶ και ο μητροπολίτης Λαρίσης Νεόφυτος Γ' Πετρίδης (1896)²⁷. Στα μέσα του 1902 σταμάτησαν οι ενταφιασμοί αφού ήδη είχε αρχίσει τη λειτουργία του το νέο δημοτικό νεκροταφείο της πόλης²⁸. Τον Οκτώβριο του 1905 λιθοστρώθηκε ο δρόμος που περνούσε μπροστά από το νεκροταφείο (από την οικία Δαμασιώτη μέχρι το υφαντουργείο)²⁹. Την

Φαρμακίδης, *Η Λάρισα: Τοπογραφική και Ιστορική μελέτη*. Εισαγωγή, σχόλια και επιμέλεια: Κώστας Σπανός, Λάρισα: Εκδόσεις του βιβλιοπωλείου Γνώση, 2001, 30-31 (εφεξής: «Η Λάρισα»). Πρβλ. Αθανάσιος Σπυρόπουλος, «Η κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη της Λάρισας από το 1881 έως το 1916», Μτφ. Λίτσα Ούντρια, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 25 (1994) 109-119, 26 (1994) 232-240, 27 (1995) 265-272, 28 (1995) 267-273, 33 (1998) 193-207, 34 (1998) 265-272, 35 (1999) 119-123, 36 (1999) 201-208, 37 (2000) 415-421. Ειδικώς, 36 (1999) 201. Επίσης βλ. Βάσος Καλογιάννης, *Η Χρυσή Βίβλος του Δήμου Λαρίσης: Από την μακραίωνη ιστορία της Θεσσαλικής πρωτεύουσας*, Λάρισα: Τύποις Δημητρακοπούλου, 1963, 140 (εφεξής: «Χρυσή Βίβλος»).

24. «*Ο Πηνειός προς τοις άλλους εκόμισε και ζώα, παντός είδους ζυμωτήρια, κιγκλίδας και σταυρούς νεκροταφείων, ποντικούς, όφεις και παν το προστυχόν*». Βλ. Εμπρός (Αθήνα), φ. 40 (19 Δεκεμβρίου 1896).

25. Σύμφωνα με την κατάθεση του αρτοποιού Γεωργίου Αργύρη, λίγες ώρες νωρίτερα είδε την πνιγείσα «*ανυπόδητον, ξεσκούφοτον και με οφθαλμούς ερυθρούς και εξωγκομένους από κλαύματα, βαδίζουσα παρά την όχθην του ποταμού πλησίον του νεκροταφείου του Αγίου Αθανασίου*», Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 566 (4 Μαρτίου 1901).

26. Βλ. «Νεκρολογία: Βασίλειος Σκαλιώρας», Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 169 (25 Φεβρουαρίου 1893).

27. «*Ο Νεόφυτος Γ' Πετρίδης ετάφη το 1896, εις το κατά την συνοικίαν Αρναούτ υπάρχον τότε νεκροταφείον*». Βλ. Ε. Φαρμακίδης, «Η Λάρισα», 119-120. Προς τιμήν του, κατασκευάστηκε πολυτελής μαρμάρινη σαρκοφάγος, η οποία μεταφέρθηκε το 1923/24 στο Α' δημοτικό νεκροταφείο της Λάρισας και τοποθετήθηκε πίσω από το Ιερό Βήμα της εκκλησίας των Ταξιαρχών.

28. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 269 (25 Ιανουαρίου 1903).

29. ΠΔΣΛ, φκ. 007 [1903-1905], 31 Οκτωβρίου 1905, 393. Ο ξενώνας του Κουτλιμπανά δεν λειτούργησε ποτέ. Μετατράπηκε όμως στις αρχές του 20ού αιώνα σε υφαντουργείο στο οποίο εργάζονταν άπορα κορίτσια. Βλ. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 53 (17 Απριλίου 1899). Το 1920 επισκευάστηκε μερικώς και η γέφυρα που βρισκόταν δίπλα στο νεκροταφείο μετά από απαίτηση των κατοίκων της περιοχής. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 013 [1920-1922], 6 Μαρτίου 1921, 121.

περίοδο 1923/24 πραγματοποιήθηκαν οι τελευταίες ανακομιδές οστών, ενώ παράλληλα μεταφέρθηκαν και μερικά ταφικά μνημεία στο τότε νέο νεκροταφείο της πόλης (Α΄ δημοτικό).

Ο χώρος του οικοπέδου ο οποίος ανήκε στην κυριότητα του Μητροπολιτικού Συμβουλίου (ως διάδοχου της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοινότητας) εκποιήθηκε το 1924 σε ιδιώτες. Ένα τμήμα του μπροστά από την κατοικία των αδελφών Λάππα διαμορφώθηκε το 1930 σε πλατεία, ενώ στο υπόλοιπο τμήμα του αποφασίστηκε το 1931 η ανέγερση διδακτηρίου³⁰. Η τελευταία μελέτη δεν προχώρησε και τα επόμενα χρόνια το οικόπεδο παρέμεινε αναξιοποίητο. Τουλάχιστον μέχρι το 1933 εξακολουθούσε να αναφέρεται ως «*παλαιόν νεκροταφείον Αρναούτ*»³¹. Ο ακάλυπτος χώρος μετατράπηκε σε έλος, δημιουργώντας προβλήματα μετάδοσης μολυσματικών ασθενειών. Τον Ιούνιο του 1936 χορηγήθηκε πίστωση 100.000 δρχ. από τον προϋπολογισμό του 1936/1937 για την αποξήρασή του³², ενώ μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο χώρος παραδόθηκε στην οικιστική δόμηση.

II. ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΠΑΡΑΣΧΟΥ ΜΑΧΑΛΑ ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Βρισκόταν στην χριστιανική συνοικία Παράσχου, δυτικά της πύλης και της οδού που οδηγούσε στα Φάρσαλα, τοποθεσία η οποία οριοθετείται σήμερα γύρω από τις οδούς Ρωγών Ιωσήφ και Πηλέως. Η λειτουργία του νεκροταφείου τοποθετείται χρονικά πριν από το 1831 αφού η επισκευή του περιβόλου του αναφέρεται σε απαντητική επιστολή της 6ης Ιουνίου 1831, των επιτρόπων του ναού του Αγίου Αχιλλίου προς τους κατοίκους του Πέρα Μαχαλά, οι οποίοι είχαν ζητήσει οικονομική βοήθεια για τον σκοπό αυτό³³. Ένας από τους λόγους που οδήγησαν στην απόδοση του ποσού των 1.000 γροσίων για την ανέγερση του περιβόλου ήταν το γεγονός ότι το νεκροταφείο Παράσχου ήταν το κεντρικό νεκροταφείο της Λάρισας και της ευρύτε-

ρης περιοχής της³⁴. Η ύπαρξη και η λειτουργία του νεκροταφείου καταγράφεται και στον κώδικα του Αγίου Αχιλλίου. Στο φ. 47r (1831/1832) αναφέρεται ως τα «*μνήματα του Παράσχου μαχαλά*», ενώ στο φ. 51r (1833/1834) και στο φ. 121r (1853) σημειώνονται ως έξοδα το «*ποσόν 104 γροσίων διά το κοιμητήριο, τα ξύλα και μαστορικά*»³⁵.

Πενήντα σχεδόν χρόνια αργότερα (Απρίλιος 1884), το Δημοτικό Συμβούλιο της Λάρισας αποφάσισε την εκ νέου περιτείχισή του³⁶. Στις 7 Μαρτίου 1891 αποφασίστηκε η διάνοιξη μίας μικρής δημοτικής οδού, η οποία θα άρχιζε από την κατοικία του φωτογράφου Γ. Αποστολίδη και θα έφθανε μέχρι τα «*Μεγάλα Μνήματα (Παράσχου)*», συνολικής δαπάνης 5.293,29 δρχ.³⁷. Στα τέλη του ίδιου έτους, ο περίβολος του νεκροταφείου που είχε κατασκευασθεί το 1884 κατέρρευσε, και ως πιθανές αιτίες αναφέρονται τα πρόχειρα υλικά και οι κακοτεχνίες του εργολάβου. Το γεγονός όμως αυτό, σε συνάρτηση με την απουσία φύλακα, είχε ως αποτέλεσμα, την καθημερινή είσοδο ζώων³⁸, τον βανδαλισμό των ταφικών μνημείων, όπως εκείνου του ταγματάρχη Κωνσταντίνου Λώρη (1837-1886)³⁹ και

34. «*Και όταν φέρωσιν αποθαμμένον λείψανα των άλλων μαχαλάδων τα θάπτουσι, και ού μόνον των Λαρισσίων Χριστιανών, αλλά και πάντων των τυχόντων ξένων Χριστιανών θάπτομεν*». Βλ. Ε. Φαρμακίδης, «*Η Λάρισα*», 238-239.

35. Θεόδωρος Παλιούγκας, «*Τοπογραφικά, τοπωνυμολογικά και άλλα στοιχεία του κώδικα του Αγίου Αχιλλίου της Λάρισας (1810-1881)*», στο: *Η Λάρισα της περιόδου 1810-1881. Στοιχεία από τον κώδικα του Ιερού Ναού του Αγίου Αχιλλίου*. Πληροφορίες για τις συνοικίες, τους ναούς και τα παρεκκλήσια της πόλης κατά τον 19ο αιώνα. Πρακτικά Ημερίδας του «*Ομίλου Φίλων της Θεσσαλικής Ιστορίας*» και της «*Λαογραφικής Εταιρείας Λαρίσης*» (13 Δεκεμβρίου 1988), Λάρισα: Εκδόσεις Θετταλός, 1994, 15-60. Ειδικώς, 30 (εφεξής: «*Τοπογραφικά*»).

36. Θ. Παλιούγκας, «*Λάρισα 1423-1881*», Β, 572.

37. ΠΔΣΛ, φκ. 005 [1890-1891], 7 Μαρτίου 1891, 123.

38. «*Η οικτρά και αξία στιγματισμού κατάστασις του νεκροταφείου Λαρίσης προδίδουσα παντελή έλλειψιν προνοίας από μέρους των αρμοδίων δέον επιτέλους να γίνη αντικείμενον σπουδαίας μερίμνης [...]. Όνοι και παντοδαπά κτήνη κ. Δήμαρχε βόσκουσι ελευθέρως επίτηδες φερόμενα προς τούτο υπό των κυρίων των εν τω υπό την επιμέλειάν σας νεκροταφείον και οι τάφοι των συμπολιτών και συγγενών σας θεβηλούνται. Σκύλοι ενέπεσαν εις την ανοικτήν οστεοθήκην και παρέμειναν επί δεκαπέντε ημέρας και πλέον τρεφόμενοι εκ των οστών των τεθνεώτων! [...]. Η κατάσταση προστρίβει όνειδος εις πόλιν πολυάνθρωπον, ως η Λάρισα*». Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 127 (29 Μαρτίου 1892).

39. «*Μεγάλην εμποιεί θλίψιν και φρίκην εις τον επισκεπτόμενον η οικτρά κατάστασις του παρά την πύλην Φαρσάλων νεκροταφείου, ού τινος ο περίβολος προ πολλού εις πολλά μέρη κατέρρευσεν. Εισελθόντες εν αυτώ κατελήφθημεν υπό οίκτου παρατηρήσαντες χοίρους*

30. ΠΔΣΛ, φκ. 017 [1929-1933], 23 Ιανουαρίου 1931, 173-174.

31. Περιφερειακός Οδηγός Ελλάδος 1933, 22.

32. «*Βρύση έμπροσθεν υφαντηρίου απόρων και έμπροσθεν του Παλαιού Νεκροταφείου Αρναούτ, στερουμένη βόθρου έχει σχηματίσει έλος εις αρκετήν απόστασιν*». Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 019 [1935-1937], 2 Ιουνίου 1936, 223, 226.

33. «*Διό ούν ελθόντες οι νύν νέοι επίτροποι και ανήγγειλον ημίν, ότι οι εν Παράσχου μαχαλά εγκάτοικοι μαχαλιώται Χριστιανοί, θέλοντες να ανεγείρωσι των κοινών μνημάτων τα ντουβάρια, και την κοίμησιν διά τα λείψανα των προκεκοιμημένων Χριστιανών, εξόδουσαν αρκετήν ποσότητα χρημάτων*». Βλ. Ε. Φαρμακίδης, «*Η Λάρισα*», 238.

την αφαίρεση των ξύλινων σταυρών από τους τάφους για τη χρησιμοποίησή τους ως καυσίμου ύλης⁴⁰. Το 1898 εξακολουθούσε παρά τη λειτουργία και άλλων νεκροταφείων, να δέχεται μεγάλο αριθμό νεκρών:

[...] Η οδός η άγουσα εκ του ναού του αγίου Νικολάου εις το νεκροταφείον, κατέστη ως εκ του βορβόρου αδιάβατος και ιδίως κατά την εποχήν ταύτην οπότε αι βροχαί είναι συχναί και τα ύδατα λιμνάζουσιν επί της οδού ταύτης. Φόβος δε υπάρχει μη ακούσωμεν εν ώρα κηδείας,

ανασκάπτοντας τάφους, και κύνας κυλίωντας κρανία νεκρών, περαιτέρω δε τάφους ημιανεωγμένους, έτι δε την είσοδον του κυρίως κοιμητηρίου, εν ώ αποτίθενται τα οστά των πατέρων μας ελευθέραν εις τους κύνας. Εις επίμετρον δε πάντων ο παρά τον τάφον, του υπέρ της πατρίδος ανδρείως πεσόντος μακαρίτου ταγματάρχου Λώρη μαρμάρινος σταυρός, ο ανεγερθείς τη επιμελεία του κ. Σκούφου, συντετριμμένος υπό βεθίλου χειρός εις τεμάχια επί γής έκειτο». Βλ. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 14 (27 Φεβρουαρίου 1893). Πρβλ. Θ. Παλιούγκας, «Λάρισα 1423-1881», Β, 591, σημ. 11. Επίσης βλ. σχετικό δημοσίευμα: «Μαχητής της Ελευθερίας ανδρείος, ο Ταγματάρχης Κωνσταντίνος Λώρης, ο δαφνοστεφής υιός του Άρεως [...], το πρωτοπαλλήκαρο της Κρήτης, ο αρχηγός της τελευταίας του Πηλίου, της ιδιαίτερας του πατρίδος, επαναστάσεως, και εν Κούτρα ανδρειώτατα ευρών τον θάνατον εις την ρίζαν του Τουρκικού οχυρώματος [...], μέχρι εχθές ακόμη έκειτο εις γωνίαν τινά του νεκροταφείου της πόλεώς μας χωρίς ουδ' απλός ξύλινος σταυρός να σημειή το μέρος ένθα τα ένδοξα οστά του αναπαύονται. Μετά τόσων ετών ασύγνωστον λήθην, κατορθώθη μόλις προ μικρού χρόνου χάρις εις την πρωτοβουλίαν, του εν Λαρίση Ανακριτού κ. Δ. Σκούφου [...], ν' ανεγερθή κομψόν μνημείον εκ βράχων κομισθέντων εξ Αγυιάς φέρον επί της κορυφής κομψόν ευμεγέθη μαρμάρινον σταυρόν με στέφανον εκ δάφνης, μετενεχθέντα παρ' αυτού εξ' Αθηνών. Αλλά τις θα το πιστεύση; Ο σταυρός από ημερών εθρουμματίσθη!! Χείρες ιερόσολοι δια λίθων ογκωδών κατέθραυσαν τούτον, και ουδείς έκρινε άξιον λόγου το πράγμα». Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 127 (29 Μαρτίου 1892). Μετά την καταστροφή του μνημείου, οι υπαξιωματικοί του IV Συντάγματος Πεζικού, διοργάνωσαν τη θεατρική δραματική παράσταση «Οι δύο λοχία», για την οποία εκδόθηκαν 900 εισιτήρια. Τα έσοδα από τη διάθεσή τους, δόθηκαν για την ανέγερση νέου ταφικού μνημείου. Βλ. «Υπέρ της ανεγέρσεως μνημείου εις τον Λώρην», Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 148 (2 Σεπτεμβρίου 1892). Η ύπαρξη του τελευταίου αγνοείται. Δημοσιεύματα περί του Κωνσταντίνου Λώρη, βλ. Θεσσαλία (Αθήνα), φ. 86 (25 Σεπτεμβρίου 1880). Σημείωση: Ο δικαστής Δημήτριος Σκούφος τιμήθηκε το 1891 από την Ελληνική Κυβέρνηση, με τον αργυρό σταυρό του Τάγματος του Σωτήρος για τις υπηρεσίες που προσέφερε στην καταπολέμηση της ληστείας. Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 102 (21 Σεπτεμβρίου 1891).

40. «Τοσούτον παραμελημένο είναι το νεκροταφείον, ώστε οι γείτονες εκεί θεωρούσι περιττούς τους επί των τάφων τιθεμένους ξύλινους σταυρούς και τους μεταχειρίζονται ευλογώτατα διά καύσιμον ύλην». Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 192 (8 Αυγούστου 1893).

ότι φέρετρον και νεκρός ανετράπησαν. Τούτου ένεκεν ο κ. Δήμαρχος οφείλει να λάβη πρόνοιαν και αποσοβήση το κακόν [...]⁴¹

Στα μέσα του 1902 σταμάτησαν οι ενταφιασμοί⁴² και την ίδια χρονιά στον χώρο του «παλαιού νεκροταφείου εκομίσθησαν αρκεταί πέτραι προς κατασκευήν γεφύρας επί της μεγάλης τάφρου»⁴³, πάνω από την οποία είχε αρχίσει η διάνοιξη και η σκυρόστρωση της δημοσίας οδού που συνέδεσε την Λάρισα με την Καρδίτσα. Στις 27 Ιουλίου 1911 εκποιήθηκαν δύο οικοπέδα που ανήκαν στο παρεκκλήσιο του Αγίου Αθανασίου (ενορία Αγίου Νικολάου) και τα οποία γειτνιάζαν με το νεκροταφείο. Το υπ' αριθμ. 4 κατοχυρώθηκε αντί 2,50 δρχ./τ.μ. στον Παναγιώτη Γκράβα και το υπ' αριθμ. 5 αντί 1,6 δρχ. αντίστοιχα στον Γεώργιο Ράπτη⁴⁴. Ως λατρευτικός χώρος διατηρήθηκε μέχρι το 1920. Από τότε και μέχρι το 1924 το οικοπέδο του παλαιού νεκροταφείου ενοικιαζόταν σε διάφορους επαγγελματίες. Στα μέσα της δεκαετίας του 1930 εκποιήθηκε. Στον ημερήσιο Τύπο της Λάρισας, αναφερόταν μέχρι τις αρχές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ως «Παλαιό Νεκροταφείο της συνοικίας Παράσχου»⁴⁵.

III. ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΣΟΥΦΛΑΡ ΜΑΧΑΛΑ ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΩΝ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ

Βρισκόταν δίπλα στην πύλη της Κωνσταντινούπολης (ή Αγιάς), στο τετράγωνο που ορίζεται σήμερα από τις οδούς Αιόλου, Μητροπούλου, Αγιάς και Ηρώων Πολυτεχνείου⁴⁶. Η λειτουργία του τοποθετείται χρονικά από τα μέσα του 17ου μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα. Από τον Μάιο του 1891 και μετέπειτα το νεκροταφείο υπερπληρώθηκε, με αποτέλεσμα οι νεκροί να εκθάπτονται νωρίτερα από το επιτρεπτό χρονικό διάστημα, για την ταφή άλλων⁴⁷. Το 1893 καταγγέλλθηκαν περιστατικά κα-

41. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 33 (21 Νοεμβρίου 1898).

42. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 269 (25 Ιανουαρίου 1903).

43. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 234 (31 Μαΐου 1902).

44. ΠΔΣΛ, φκ. 011 [1911-1913], 16 Αυγούστου 1911, 75-76.

45. Σε δημοσίευμα του 1932 αναφέρεται η επισκευή της οδού Γρηγορίου Ε', η οποία συνέδεε την εκκλησία του Αγίου Νικολάου με το παλαιό νεκροταφείο της συνοικίας. Βλ. Ελευθερία (Λάρισα), φ. 3290 (9 Ιανουαρίου 1932).

46. Θ. Παλιούγκας, «Λάρισα 1423-1881», Β, 572.

47. «Το παρά την πύλην Αγυιάς στενωπάτων Νεκροταφείον υπερπληρώθη, ιδίως εκ των αποθιωσάντων εις το παλαιόν Νοσοκομείον κατά την περυσινήν επιδημίαν στρατιωτών. Ως δε θετικώς επληροφορήθημεν οι την συνοικίαν Σουφλαρίων οικούντες, ήτινες εισί αναγκασμένοι να θάπτωσι εν αυτώ τους νεκρούς εκθάπτοσι πτώματα μη αποσυντεθέντα. Το τοιούτον εγένετο πολλάκις μέχρι τούδε και θα επαναληφθή εισέτι εάν οι αρμόδιοι δε λάθωσι τα κατάλληλα μέτρα. Η αβελτηρία σας

τά τα οποία οι νεκροθάφτες δεν έσκαπταν κανονικούς τάφους για τους πολλούς νεκρούς του δημοτικού νοσοκομείου που βρισκόταν σε κοντινή απόσταση από αυτό, αλλά τους έθαπταν βιαστικά σε χαμηλούς λάκκους⁴⁸. Το πρόβλημα όμως της περιφράξης και αυτού του νεκροταφείου, απασχόλησε τον Τύπο της εποχής:

[...] Πρό τινών ημερών ανεγινώσκετο εν ταις Αθηναϊκαίς εφημερίσιν ότι εις το παρά την πύλην Αγυιάς νεκροταφείον μας πελώριος σκύλος ανέθαψε πτώμα άρτι ταφέντος και διά τούτου εκόρεσε την πείναν του. Ολίγην ευλάβειαν προς τους νεκρούς κ. δήμαρχε! Σεβασθήτε τους νεκρούς κ. δημ. Σύμβουλο! [...]⁴⁹.

Στα μέσα του 1902 σταμάτησαν οι ενταφιασμοί, αφού ήδη είχε αρχίσει να λειτουργεί το νέο δημοτικό νεκροταφείο της πόλης⁵⁰. Ως λατρευτικός χώρος διατηρήθηκε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1920. Το οικόπεδο το οποίο ανήκε στην κυριότητα του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, εκποιήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 1924⁵¹.

IV. ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΠΕΡΑ ΜΑΧΑΛΑ ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Βρισκόταν δίπλα στο παλιό παρεκκλήσι του Αγίου Χαράλαμπος, στην τοποθεσία που οριοθετείται σήμερα μεταξύ των οδών Αρχ. Δωροθέου, Χείρωνος και Ξενοκράτους⁵². Η λειτουργία του τοποθετείται χρονικά μετά το 1863, αφού τον Νοέμβριο του ίδιου έτους ο Γάλλος ελληνοιστής και παλαιογράφος Emmanuel Miller (1812-1886) κατέγραψε στην περιοχή την ύπαρξη μόνον ενός οθω-

κύριοι αρμόδιοι είναι ακατανόμαστος. Αλλ' εάν δεν σας συγκινή το των νεκρικών πτωμάτων απαισιον θέαμα, δεν σας συγκινή τουλάχιστον η υγεία των εκεί περιόικων, ήτις διατρέχει μέγα κίνδυνον;». Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 83 (2 Μαΐου 1891).

48. «Διερχόμενοι έξωθεν του νεκροταφείου της συνοικίας Σουφλαρίων και ιδόντες μακράν τινά συνάθροισιν εισήλθαμεν και εμείς εκ περιεργείας. Φρίκη όμως αληθής μας κατέλαβεν όταν παρέστημεν ενώπιον φρικτού θεάματος. Είς μανδρόσκυλος εισελθών εν αυτώ και σκάψας διά των ποδών του τάφων εύρε το πτώμα δυστυχούς τινός αποθανόντος εν τω νοσοκομείω». Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 166 (30 Ιανουαρίου 1893).

49. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 14 (27 Φεβρουαρίου 1893). Πρβλ. Θ. Παλιούγκας, «Λάρισα 1423-1881», Β, 591, σημ. 13.

50. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 269 (25 Ιανουαρίου 1903).

51. «Κατόπιν αποφάσεως του Μητροπολιτικού Συμβουλίου επαναλαμβάνεται η δημοπρασία προς εκποίηση του Παλαιού Νεκροταφείου Αγίων Σαράντα μετά των παρακειμένων δύο αγρών [...]. Ο Πρόεδρος της ενορ. επιτροπής Αθ. Μπουσινιώτης». Βλ. Γεώργιος Ζιαζιάς, *Η Λάρισα από την απελευθέρωση μέχρι το 1950*, Λάρισα 2004, 62 (εφεξής: «Λάρισα 1950»).

52. Θ. Παλιούγκας, «Λάρισα 1423-1881», Β, 573.

μανικού νεκροταφείου⁵³. Μεταξύ των καταστραφέντων ταφικών μνημείων του νεκροταφείου αναφέρεται εκείνο που είχε τοποθετηθεί στον τάφο του επιχειρηματία Ιωάννη Βελλίδη και της συζύγου του Ελένης (Απρίλιος 1890)⁵⁴. Στις αρχές του 20ού αιώνα σταμάτησε τη λειτουργία του, ενώ ολόκληρο το αγροτεμάχιο συνολικής έκτασης 8 στρεμμάτων περιήλθε στην κυριότητα του ναού του Αγίου Αχιλλίου. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1920 και μέχρι τις αρχές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η ερανική επιτροπή του ναού το ενοικίαζε κάθε τρία χρόνια σε ιδιώτες μέσω πλειοδοτικών δημοπρασιών⁵⁵. Μετά το 1937, τμήματα του παλαιού νεκροταφείου πωλήθηκαν σε ιδιώτες μέσω της αυτής διαδικασίας⁵⁶.

V. ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΡΑΝΟΥ ΜΑΧΑΛΑ ΕΝΟΡΙΑ ΑΓΙΟΥ ΑΧΙΛΛΙΟΥ

Βρισκόταν στον περίβολο του παλαιού μητροπολιτικού ναού του Αγίου Αχιλλίου (1794), στο χώρο πίσω από το Ιερό Βήμα. Η λειτουργία του τοποθετείται χρονικά νωρίτερα από την προαναφερθείσα χρονολογία, αφού λειτουργούσε μέχρι το 1769 ο παλαιός ναός⁵⁷. Στο μικρό αυτό νεκροταφείο που

53. Emmanuel Miller, *Le Mont Athos, Vatopedi et l'île de Thasos*. Paris: Ernest Leroux, éditeur, 1889, 175-179. Πρβλ. V.-A. Malte-Brun, «Mission scientifique de M. E. Miller en Orient», *Annales des voyages, de la géographie, de l'histoire et d'archéologie*. Paris 4 (1865), σειρά 6, 193-217, 285-307. Ειδικώς, 210-211. Emmanuel Miller, «Rapports à l'empereur sur une mission scientifique en Orient», *Archives des missions scientifiques et littéraires*, Paris 2 (1866), σειρά 2, 493-521. Emmanuel Miller, «Inscriptions grecques de Larisse», *Revue archéologique*, Paris, XXVIII (Ιούλιος-Δεκέμβριος 1874), 158-163.

54. Ο Βελλίδης ήταν ιδιοκτήτης του χωριού Τατάρ (Φαλάνη) και είχε διατελέσει παλαιότερα νομαρχιακός σύμβουλος. Αυτοκτόνησε για άγνωστους λόγους ριφθείς στον ποταμό Πηνειό. Το πτώμα του βρέθηκε στην τοποθεσία Ορμάν Τσιφλίκ (Δασοχώρι) λίγες ημέρες αργότερα. Η σύζυγός του Ελένη τον ακολούθησε στον τάφο τρεις ημέρες μετά την κηδεία του. Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 28 (11 Απριλίου 1890) και φ. 29 (17 Απριλίου 1890).

55. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 3537 (16 Σεπτεμβρίου 1932) και *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2111 (12 Ιουλίου 1935).

56. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2932 (27 Οκτωβρίου 1937), φ. 2938 (2 Νοεμβρίου 1937), φ. 2948 (12 Νοεμβρίου 1937).

57. Ο πρώτος βυζαντινός ναός του Αγίου Αχιλλίου, τα ερείπια του οποίου έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη πίσω από το αρχαίο θέατρο της Λάρισας (λόφος φρουρίου), χρονολογείται από τον 6ο αιώνα μ.Χ. Στο υπόγειο του ναού ανακαλύφθηκε καλυβόσχημος τάφος που εικάζεται ότι ήταν του Αγίου Αχιλλίου. Μετά την κατάληψη της Λάρισας από τους Οθωμανούς (1423) και την δημιουργία εμπορικού κέντρου στην περιοχή, ο ναός κατεδαφίστηκε και μεταφέρθηκε στην βορειοδυτική άκρη της ακρόπολης. Με εξαίρεση το διάστημα 1822-1827 όπου ο ναός είχε μετατραπεί σε οπλοστάσιο, η λει-

χρησιμοποιήθηκε αποκλειστικά για ταφές επισκόπων, μητροπολιτών, ιερέων, δωρητών και ευεργετών του ναού, αναγέρθηκε το 1834/35 περίβολος, ο οποίος συμπεριέλαβε και την μητροπολιτική κατοικία που βρισκόταν δίπλα στο ναό.

Στο νεκροταφείο αυτό, ετάφη στις 17 Σεπτεμβρίου 1821 ο μητροπολίτης Λαρίσης Πολύκαρπος Δαρδαίος, λίγες ώρες μετά τον μαρτυρικό του θάνατο στις όχθες του Πηνειού⁵⁸. Ο τάφος του, όπως και οι περισσότεροι τάφοι του μικρού νεκροταφείου, καταστράφηκαν κατά τις εργασίες ανακατασκευής του ναού και τις παράλληλες εργασίες κατάρτησης του νεκροταφείου (1905-1907)⁵⁹. Πριν το

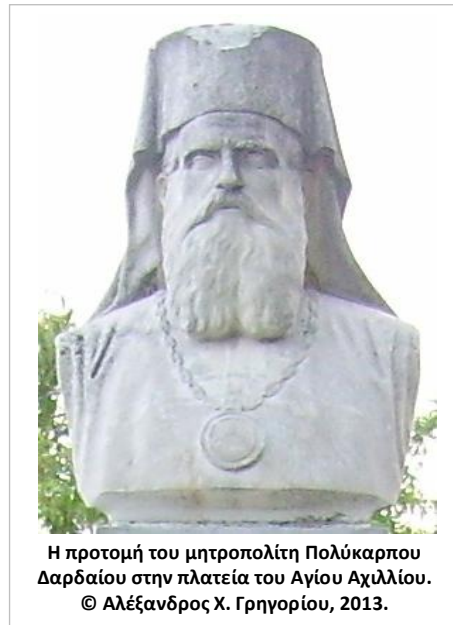
τουργία του μέχρι τις 12 Ιουνίου 1769 υπήρξε συνεχής. Τότε πυρπολήθηκε από τον φανατισμένο μουσουλμανικό όχλο. Το 1794 ανοικοδομήθηκε εκ νέου σε ρυθμό τρικλιτής βασιλικής στην ίδια προηγούμενη θέση. Ο ναός αυτός λειτούργησε μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα. Βλ. Θ. Παλιούγκας, «Λάρισα 1423-1881», Α, 192-195. Ο Ιωάννης Λεονάρδος σημειώνει χαρακτηριστικά για τη μετατροπή του ναού σε οπλοστάσιο: «*Εις την εν Λαρίση διατριβήν μου κατά το έτος 1823, φιλοτιμούμενος διά να ιδώ τούτον τον Άγιον Ναόν και να προσκυνήσω, εμβήκα εις αυτόν. Πλήν κατά δυστυχίαν εύρον παρ' ευχήν μου τούτον τον Ιερόν Ναόν μεταμορφωμένον υπό των Οθωμανών εις Οπλοφυλακείον & Πυριτοφυλακείον διά τον μεσολαθούντα τότε Πόλεμον. Όθεν φοβούμενος από την αγκαρίαν των Τούρκων, εξήλθον αμέσως χωρίς να δυνηθώ να απολαύσω την ευχήν μου προς ακριθή θεωρίαν του αγίου Οίκου τούτου. Αύτη η του Ναού μεταμόρφωσις εις Οπλοφυλακείον διήρκεσε περίπου 6 χρόνους, καθ' όν καιρόν οι Εγκάτοικοι της Λαρίσης στερούμενοι Εκκλησίας, ηναγκάζοντο να εκκλησιάζωνται έξω της Πόλεως κατά τον Ποταμόν εις μίαν με δενδράκια περιφραγμένην Εκκλησίαν της Αγίας Μαρίνης». Βλ. Ιωάννης Αναστασίου Λεονάρδος, *Νεωτάτη της Θεσσαλίας χωρογραφία συνταχθείσα κατ' ιδιαιτέραν τινα μέθοδον γεωγραφικώς και περιηγητικώς*. Τύποις εκδοθείσα δαπάνη των Φιλομούσων Συνδρομητών [...]. Εν Πέστη της Ουγγαρίας: Εκ του Ελληνικού Τυπογραφείου του Ευγενούς Τράτνερ τε και Καρολίου, 1836, 52.*

58. Η κηδεία του πραγματοποιήθηκε με μεγαλοπρέπεια προεξάρχοντος του τοποτηρητή της Μητροπόλεως Λαρίσης επισκόπου Θαυμακού Κυρίλλου. Όπως σημειώνει ο ιεροδιάκονος Ιγνάτιος που ήταν αυτόπτης μάρτυρας «*εσηκώσαμεν το άγιον λείψανον, το επήγαμεν εις την εκκλησίαν, τον ενδύσαμεν με τα αρχιερατικά κατά την συνήθειαν και την ενδεκάτην [5 μ.μ.] τον εθάψαμεν ούτινος αιωνία η μνήμη*». Βλ. Παπα-Σπύρος Ν. Ζέγκος, *Βιογραφία Πολυκάρπου του Δαρδαίου, Μητροπολίτου Λαρίσης, κατατομηθέντος υπό του Μαχμούτ-πασά τω 1821*. Εν Αθήναις: Τύποις Ι. Βάρτσου, 1927, 56 (εφεξής: «Βιογραφία»). Στις σελίδες 9-11, παρατίθεται σχετική βιβλιογραφία.

59. Ο ναός εγκαινιάστηκε στις 25 Σεπτεμβρίου 1907 από τον μητροπολίτη Αμβρόσιο Κασσάρα. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 333 (23 Σεπτεμβρίου 1907) και *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 907 (16 Σεπτεμβρίου 1907). Καταστράφηκε από τον σεισμό και τους βομβαρδισμούς του 1941 και

1907 που είχε επισκεφθεί τον ναό ο συνταγματάρχης Ξενοφώντας Αντωνιάδης (Λάτσης), σημείωσε πως ο τάφος του μητροπολίτη Πολυκάρπου βρισκόταν:

[...] έξωθεν του αγίου Βήματος της Εκκλησίας του αγίου Αχιλλείου εν Λαρίση εφ' ού σώζεται εισέτι μαρμαρίνη πλαξ, ήτις κατεχώσθη κατά την εσχάτως γενομένη ισοπέδωσιν της πλατείας της Εκκλησίας. Ολίγα βήματα νοτιώτερον αρχίζει και η οδός «Πολυκάρπου». Όταν μετά τον πόλεμον του 1897 μετωκίσαμεν από τον Τύρναβον εις Λάρισαν, ενθυμούμαι ότι κατά την περιφοράν του Επιταφίου εγένετο επί του τάφου του Πολυκάρπου δέησις υπέρ αναπαύσεως της ψυχής αυτού [...]⁶⁰

Στη θέση όπου βρισκόταν ο τάφος του, τοποθετήθηκε αργότερα μαρμαρίνη προτομή, η οποία διασώζεται μέχρι σήμερα. Η προτομή φιλοτεχνήθηκε από τον καθηγητή του Πολυτεχνείου Μιχαήλ Τόμπρο με δαπάνες του Ηλία Κολέσκα. Η τοποθέτησή της έγινε με τη συνδρομή του γνωστού καλλιτέχνη Ευάγγελου Σκούταρη. Τα αποκαλυπτήρια πραγματοποιήθηκαν στις 18 Μαρτίου 1956 και όπως δήλωσε ο τότε δήμαρχος Δημήτριος Χατζηγιάννης: «*ο δήμος εξεπλήρωσε ένα ιερόν χρέος της πόλεως Λαρίσης και ένα Εθνικόν καθήκον*»⁶¹.

Στο μικρό νεκροταφείο του Τρανού μαχαλά ετάφη και ο μητροπολίτης Λαρίσης Στέφανος Β΄

αργότερα κατεδαφίστηκε. Μία παράγκα που κτίστηκε πρόχειρα το 1942 στη θέση όπου υπήρχε παλαιότερα ο βυζαντινός ναός εξυπηρέτησε τις λειτουργικές ανάγκες των κατοίκων μέχρι τις 5 Ιουνίου 1965. Την ημερομηνία αυτή πραγματοποιήθηκαν με κάθε επισιμότητα τα θυρανοίξια του σημερινού μεγαλοπρεπούς μητροπολιτικού ναού.

60. Π. Ζέγκος, «Βιογραφία», 86.

61. ΠΔΣΛ, φκ. 027 [1955-1956], 23 Ιανουαρίου 1956, 363.

(1853-1870). Όπως αναφέρει ο Επαμεινώνδας Φαρμακίδης: «Αποβιώσας ο Στέφανος εν Λάρισσα κατά το έτος 1870 και κηδευθείς μετά μεγάλης πομπής, ετάφη όπισθεν του ιερού ναού του Αγίου Αχιλλείου, το δε μνημείον του μετ' επιταφίου επιγράμματος, γραφέντος παρά του τότε διδασκάλου Ι. Οικονομίδου-Αρβανίτη, εσώζετο μέχρι της τελευταίας ανοικοδομήσεως του ναού τούτου»⁶². Η τύχη του τάφου παραμένει άγνωστη.

VI. ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ

Το νεκροταφείο βρισκόταν στο διαλυμένο οικισμό Καλύβια, βορειοδυτικά της σημερινής συνοικίας της Νέας Σμύρνης, δίπλα στην παλαιά εκκλησία της Αγίας Μαρίνας. Η ύπαρξη της τελευταίας καταγράφεται στον κώδικα του Αγίου Αχιλλίου από το 1826 μέχρι το 1878⁶³.

Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας ο χώρος γύρω από την εκκλησία καταστράφηκε, αφού «απεκόπησαν τα δένδρα, απεγυμνώθη το μέρος [...], το φρέαρ του ναού κατέστη άχρηστον και το εξαγόμενον ύδωρ τεθωλομένον»⁶⁴. Το 1884 ο ναός επισκευάστηκε καθ' ολοκληρία και «επειδή δεν ευρέθησαν τα παλαιά εγκαίνια εγκαινιάσθη αυτή εκ νέου» (15 Απριλίου 1884)⁶⁵. Τον Ιανουάριο του 1922 με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου της Λάρισσας η εκκλησία της Αγίας Μαρίνας αποσπάσθηκε από τον ναό των Αγίων Τεσσαράκοντα που ανήκε μέχρι τότε και προσαρτήθηκε στον οικισμό Καλύβια⁶⁶.

Στις 21 Σεπτεμβρίου 1923 αποφασίστηκε ότι ο χώρος πέριξ της εκκλησίας δεν επιτρέπεται να υποστεί καμία μεταβολή από τους κατοίκους του οικισμού, οι οποίοι έπρεπε να φροντίσουν και για τον διορισμό ιερέως⁶⁷. Παρά τη λειτουργία του Α' δημοτικού νεκροταφείου, οι ταφές συνεχίστηκαν μέχρι το 1946⁶⁸.

Η εκκλησία επισκευάστηκε το 1947⁶⁹ αλλά καταδαφίστηκε το 1955 και στη θέση της αναγέρθηκε το σημερινό εξωκλήσι. Το 1966 είχε προταθεί από δημοτικούς συμβούλους η επαναλειτουργία του νεκροταφείου, πρόταση η οποία απορρίφθηκε κα-

τά πλειοψηφία από το Δημοτικό Συμβούλιο στις 22 Φεβρουαρίου 1966⁷⁰.

Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες υπέργηρων κατοίκων της περιοχής, τον χώρο του παλαιού νεκροταφείου, κοσμούσαν κάποια ταφικά μνημεία ιδιαίτερης καλλιτεχνικής αξίας, τα οποία καταστράφηκαν κατά τη διάρκεια της κατοχής.

Η σημερινή εκκλησία της Αγίας Μαρίνας.
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2012.

VII. ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΑΡΜΕΝΙΩΝ

Όπως αναφέρει ο Θεόδωρος Παλιούγκας, η θέση του νεκροταφείου των Αρμενίων δεν προσδιορίζεται με σαφήνεια ή σε σχέση με κάποια γνωστά (για μας σήμερα) σημεία. «Οι σχετικές όμως αναφορές περιλαμβάνονται σε καταλόγους ιδιοκτησιών της συνοικίας Παράσχου, και σε σχέση με τις οδούς που οδηγούσαν στα χωριά Νεμπεγλέρ (Νίκαια) και Μπρακράτσι (Ζάππειο)»⁷¹. Ο Ιωάννης Οικονόμου-Λογιώτατος κατέγραψε το 1817 την ύπαρξη χριστιανικού νεκροταφείου των Αρμενίων εκατέρωθεν του δρόμου που οδηγούσε στον Βόλο⁷². Σύμφωνα με τις λιγοστές πληροφορίες που έχουμε στη διάθεσή μας, οι Αρμένιοι που ήταν εγκατεστημένοι στη Λάρισσα και τον Βόλο εργαζόταν ως διοικητικοί υπάλληλοι ή στελέχωναν τις ξένες εμπορικές και ασφαλιστικές εταιρείες. Η λειτουργία του νεκροταφείου πρέπει να σταμάτησε στις αρχές του 20ού αιώνα. Από τους 400 περίπου Αρμένιους που εγκαταστάθηκαν στη Λάρισσα το 1922 ελάχιστοι παρέμειναν στη πόλη μετά την παλιννόσθησή τους το 1947 στη Σοβιετική Αρμενία. Οι τελευταίοι πραγματοποιούσαν τις ταφές των προσφιλών τους προσώπων στο δημοτικό νεκροταφείο της πόλης.

70. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 22 Φεβρουαρίου 1966, 440.

71. Θ. Παλιούγκας, «Λάρισσα 1423-1881», Β, 592, σημ. 19.

72. Ιωάννης Οικονόμου-Λογιώτατος, *Ιστορική τοπογραφία της τωρινής Θεσσαλίας (1817)*. Εισαγωγή-Σχόλια-Επιμέλεια: Κ. Σπανός. Λάρισσα 2005, 201, σημ. ιη'.

62. Ε. Φαρμακίδης, «Η Λάρισσα», 119.

63. Θ. Παλιούγκας, «Τοπογραφικά», 39-40.

64. Όλυμπος (Λάρισσα), φ. 56 (15 Μαΐου 1899).

65. *Ανεξαρτησία* (Λάρισσα), φ. 250 (19 Απριλίου 1884).

66. ΠΔΣΛ, φκ. 013 [1920-1922], 31 Ιανουαρίου 1922, 247.

67. ΠΔΣΛ, φκ. 014 [1922-1924], 21 Σεπτεμβρίου 1923, 113.

68. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 22 Φεβρουαρίου 1966, 440.

69. ΠΔΣΛ, φκ. 024 [1947-1948], 11 Μαρτίου 1948, 214-215.

**Άποψη της Λάρισας πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.
Σε πρώτο πλάνο η γέφυρα του Πηνειού και στο βάθος ο ναός του Αγίου Αχιλλίου.
Εκδότης Γ. Δημητρακόπουλος, Νο 1077.2 © Αρχείο Α. Καραμήτσου, Θεσσαλονίκη.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

Ι. ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ 1881-1899

Μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος, άρχισαν οι πρώτες συζητήσεις για την δημιουργία ενός νέου μεγάλου δημοτικού νεκροταφείου στην πόλη και την σταδιακή κατάργηση των ήδη λειτουργούντων. Σύμφωνα με το Β.Δ. του 1834 που εφαρμόστηκε στη Θεσσαλία μετά το 1881, ο Δήμος της Λάρισας υποχρεώθηκε να περιφράξει⁷³ όλα τα λειτουργούντα νεκροταφεία τα οποία υπάγονταν στην δικαιοδοσία του και να αναγειρεί στους χώρους τους παρεκκλήσια και οστεοφυλάκια. Ο Οθωμανός Χασάν Ετέμ βέης⁷⁴, πρώτος δήμαρχος μετά την απελευθέρωση, ενώ φάνηκε θετικός σε αιτήματα της τοπικής κοινωνίας, δεν επέδειξε κανένα ενδιαφέρον για το ζήτημα των νεκροταφείων, γεγονός που αποτυπώθηκε σε δημοσιεύματα του τοπικού Τύπου⁷⁵. Ο Χασάν Ετέμ βέης απεβίωσε τον Σεπτέμβριο του 1882. Χρέη υπηρεσιακού δημάρχου ανέλαβε ο Κωνσταντίνος Δημητριάδης «*ανήρ χαρρακτήρος ανεπιλήπτου και τιμιωτάτου*», έως ότου

73. Ένας από τους κυριότερους λόγους που οι δημοτικές αρχές ήταν υποχρεωμένες να κατασκευάσουν περιβόλους στα νεκροταφεία ήταν η τυμβωρυχία. Υπήρξαν πολλές καταγεγραμμένες περιπτώσεις που άγνωστοι ανάσκαψαν τάφους είτε για να αρπάξουν ενδύματα ή χρυσά κοσμήματα που ενδεχομένως έφερε ο νεκρός, είτε για λόγους εκδίκησης: «*Εν τω παρά την συνοικίαν Παράσχου νεκροταφείον συνελήφθη παρά των αστυνομικών οργάνων ο εκ Φιλιππουπόλεως Στέφανος Παπαδημητρίου όστις είχε ανορύξει τον τάφον του προ τινών ημερών αποθνήσκοντος Δαμιανού Καραντινού αφαιρέσας τα καινοουργή αυτού παπούτσια*». Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 158 (11 Δεκεμβρίου 1892). «*Πληροφορούμεθα ότι άγνωστοι μεταθάντες προχθές εις το νεκροταφείον Μαϊμουλιου, και εκθάψαντες το πτώμα της αποθανούσης συζύγου Εμμ. Γκουντέλου αφήρεσαν απ' αυτού έν χρυσούν δακτυλίδιον, μίαν χρυσήν ωσαύτως αλυσίδα και ό,τι άλλο αντικείμενον αξίας υπήρχεν επί της νεκράς*». Βλ. Λάρισα (Λάρισα), φ. 4 (28 Νοεμβρίου 1908) και Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 969 (30 Νοεμβρίου 1908).

74. Στις 24 Δεκεμβρίου 1881 τιμήθηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση, με το Χρυσό Σταυρό των Ιπποτών του Τάγματος του Σωτήρος (ΦΕΚ 30/Α/30-4-1882).

75. «*Προχθές απεβίωσεν και αυθημερόν ετάφη ο νεκρός της μακαρίτιδος Ζωής Χ. Βασιλείου, την παρατυπίαν ταύτην δεν κατενοήσαμεν [...]. Διατί η αστυνομία επέτρεψε την εκφοράν ενώ γιννώσκει ότι ουδέ νεκροταφείον ηξιώθη η πόλις να έχη περιπεφραγμένον, ουδέ παρεκκλήσιόν τε εν αυτώ;*». Βλ. *Ανεξαρτησία* (Λάρισα), φ. 91 (1 Σεπτεμβρίου 1882).

με Βασιλικό Διάταγμα διορίστηκε δήμαρχος της πόλης ο Αργύριος Διδίκας⁷⁶. Ούτε όμως και αυτός ασχολήθηκε με το θέμα του νεκροταφείου, αφού τα ζητήματα που απασχολούσαν τους δημοτικούς συμβούλους ήταν η κατανομή και η διαχείριση της εξουσίας, ο διορισμός αγροφυλάκων, παιδονόμων, χωροφυλάκων και δημοτικών υπαλλήλων και οι δημοπρασίες για την ενοικίαση των δημοτικών καταστημάτων και των φόρων:

[...] Συνιστώμεν εις το δημοτικόν συμβούλιον να προνοήση περί νεκροταφείου, διότι είναι όλως βάρβαρον το θέπειν τους νεκρούς εν όλως αφράκτω μέρει. Παραλείπομεν βεβαίως να αναμνήσωμεν αυτώ και ότι εν εκάστω Νεκροταφείω πρέπει να υπάρχει και ναΐσκος ένθα να τίθηται ο νεκρός μέχρις ου συμπληρωθώσι τουλάχιστον εικοσιτέσσαρες ώραι από του θανάτου του ως και οστεοθήκη [...].⁷⁷

Θα περνούσαν τέσσερα ολόκληρα χρόνια μέχρι το ζήτημα να απασχολήσει εκ νέου τις δημοτικές αρχές. Στην συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 1886, αποφασίσθηκε η αγορά ενός οικοπέδου, εκτάσεως 8.000 τετραγωνικών πήχεων το οποίο βρισκόταν σε απόσταση 500 μέτρων από τα τότε όρια της πόλης, στο ύψος της οδού Φαρσάλων και εξουσιοδοτήθηκε ο δήμαρχος Χρήστος Γεωργιάδης «*να προθί εις την πραγματοποιήσιν της αγοράς του εν λόγω γηπέδου πρὸς ανέγερσιν γενικού Νεκροταφείου*»⁷⁸. Ο Γεωργιάδης όμως πέθανε τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους και η αγορά του οικοπέδου προσωρινά ματαιώθηκε⁷⁹.

76. *Ανεξαρτησία* (Λάρισα), φ. 98 (26 Σεπτεμβρίου 1882), φ. 99 (29 Σεπτεμβρίου 1882) και φ. 102 (10 Οκτωβρίου 1882). Ο Διδίκας διετέλεσε δήμαρχος από τις 7 Ιανουαρίου 1883 έως τις 20 Ιουνίου 1883. Αντικαταστάθηκε από τον Χρήστο Γεωργιάδη, πρώτο αιρετό δήμαρχο της Λάρισας.

77. *Ανεξαρτησία* (Λάρισα), φ. 114 (21 Νοεμβρίου 1882).

78. ΠΔΣΛ, φκ. 003 [1886-1887], 27 Σεπτεμβρίου 1886, 7. Στην περιοχή αυτή και ειδικότερα στο σημείο που αναγειρόταν το 1883 το επιβατικός σταθμός των Θεσσαλικών Σιδηροδρόμων, βρέθηκαν «*τέσσαρες σαρκοφάγοι εκ κεράμου, οίτινες, φαίνεται ότι υπέστησαν βιαίαν μετατόπισιν, διότι ήσαν διαλελυμένοι, τα δ' εν αυτοίς οστά μόλις παρέιχον ίχνη τινά διαλυθέντα ωσαύτως υπό του χρόνου [...]. Εικάζεται ότι ούτοι είναι Βυζαντινής εποχής*». Βλ. *Ανεξαρτησία* (Λάρισα), φ. 176 (23 Ιουνίου 1883).

79. Εικάζεται ότι ο Γεωργιάδης πέθανε από τη μεγάλη στεναχώρια, εξ αιτίας του θανάτου της νεαρής συζύγου του Αικατερίνης (Οκτώβριος 1883). Τους τότε επικλήδεις λόγους εκφώνησαν ο καθηγητής των θρησκευτικών,

Δύο χρόνια αργότερα, στις 3 Απριλίου 1888, ο δήμαρχος Διονύσιος Σ. Γαλάτης, συνήψε δάνειο 500.000 δρχ. με την *Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας*⁸⁰, με σκοπό την διάθεσή τους σε κοινωφελή έργα στην πόλη⁸¹. Στις 14 Νοεμβρίου 1888 αποφασίστηκε να διατεθεί ένα μέρος των χρημάτων του δανείου για την αγορά και ίδρυση του νέου χριστιανικού νεκροταφείου στο οικόπεδο της οδού Φαρσάλων (το οποίο είχε προταθεί το 1886) και ορίστηκε επιτροπή από τους δημοτικούς συμβούλους Χρήστο Βαμβακά, Αθανάσιο Μιχαηλίδη, Στυλιανό Παπαγεωργίου και Νικόλαο Συλιβρίδη, για την σύνταξη της σχετικής έκθεσης⁸². Τα σχέδια του υπό ίδρυση νεκροταφείου εκπονήθηκαν από τον μηχανικό Βασίλειο Σαδούκα, στον οποίο ο δήμαρχος και τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου «*εξέφρασαν την ευαρέσκειάν τους*» (απ. 225/1888)⁸³.

Παράλληλα με την δημιουργία του χριστιανικού νεκροταφείου, προτάθηκε και η ίδρυση νέων μουσουλμανικών και ισραηλιτικών αντίστοιχα, αφού τα τελευταία, είτε είχαν μερικώς καταστραφεί, είτε ήσαν κορεσμένα και υπερπλήρη. Για την κατασκευή πάντως του χριστιανικού νεκροταφείου εγκρίθηκε ομόφωνα πίστωση 22.170,90 δρχ. στην συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 22ας Νοεμβρίου 1888. Στα χρήματα αυτά υπολογίστηκε η αξία της περιφράξης του οικοπέδου και η ανέγερση εκκλησίας στο εσωτερικό του⁸⁴. Αλλά τα χρήματα αυτά δεν διατέθηκαν ποτέ για τον σκοπό για τον οποίο προοριζόνταν⁸⁵.

αρχιμανδρίτης Παρθένιος Δ. Παπαγιαννόπουλος και ο διευθυντής του διδασκαλείου Π. Οικονόμου. Ο επικήδειος του Α. Βλάση δεν εκφωνήθηκε εξ αιτίας έκτακτου προβλήματος υγείας του. Βλ. *Ανεξαρτησία* (Λάρισα), φ. 202 (5 Οκτωβρίου 1883) και φ. 203 (9 Οκτωβρίου 1883). Η Αικατερίνη Χρ. Γεωργιάδου ετάφη στο νεκροταφείο της συνοικίας Παράσχου. Πρβλ. *Οι Εργάται* (Τρίκαλα), φ. 2 (11 Οκτωβρίου 1883).

80. Η Τράπεζα ιδρύθηκε με Βασιλικό Διάταγμα στις 31 Ιανουαρίου 1882: «*Περί συστάσεως ανωνύμου εταιρίας υπό την επωνυμία Προνομιούχος Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας*» (ΦΕΚ 13/Α/12-3-1882).

81. ΠΔΣΛ, φκ. 004 [1887-1889], 3 Απριλίου 1888, 249-250.

82. ΠΔΣΛ, φκ. 004 [1887-1889], 14 Νοεμβρίου 1888, 498-500.

83. ΠΔΣΛ, φκ. 004 [1887-1889], 14 Νοεμβρίου 1888, 501.

84. ΠΔΣΛ, φκ. 004 [1887-1889], 22 Νοεμβρίου 1888, 517.

85. «*Μεγάλα ποσά προωρισθέντα διά κοινούς σκοπούς κατέστησαν αφανή, περιελθόντα ουχί εις ξένους. Εψηφίσθησαν χρήματα διά τελετάς και ανήρθησαν 4 μόνον φανοί. Ενεκρίθησαν χιλιάδες διά βοηθήματα των πτωχών και διανεμήθησαν ελάχιστα μόνον εις ελαχίστους φίλους του κόμματος, τα δε άλλα...*». Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 161 (1 Ιανουαρίου 1893).

Δύο χρόνια αργότερα, το παραπάνω ποσό από το αποθεματικό του δανείου των 500.000 δρχ. συμπεριλήφθηκε εκ νέου στον προϋπολογισμό του Δήμου για το 1891⁸⁶, αλλά και πάλι διατέθηκε για άλλους σκοπούς. Η ίδρυση του νεκροταφείου έμμοιαζε πλέον με ουτοπία.

Η κεντρική είσοδος του παλαιού νεκροταφείου.
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2013.

Στις 25 Ιουνίου 1899 ψηφίστηκε στην Αθήνα ο Νόμος 2590 αποτελούμενος από έξι άρθρα⁸⁷. Τα 4 πρώτα αφορούσαν τη χορήγηση 200.000 δρχ. σε κοινότητες της Θεσσαλίας και Φθιώτιδας, για την επισκευή, ανακαίνιση ή ανέγερση εκκλησιών που είχαν καταστραφεί ή πυρποληθεί από τους Τούρκους κατά τη διάρκεια του πολέμου του 1897. Σύμφωνα με το άρθρο 5, η Πολιτεία διέθεσε στον Δήμο της Λάρισας, το κεφάλαιο (πλέον των τόκων), το οποίο είχε συγκεντρωθεί από εισφορές για τους πλημμορπαθείς της Λάρισας του 1883⁸⁸ με σκοπό να τα διαθέσει για κοινωφελείς σκοπούς⁸⁹. Σε παράγραφο του ίδιου άρθρου αναφε-

86. ΠΔΣΛ, φκ. 005 [1888-1890], 20 Δεκεμβρίου 1890, 80. Πρβλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 65 (27 Δεκεμβρίου 1890).

87. Νόμος 2590 (25 Ιουνίου 1899): «*Περί ανακαίνισης και επισκευής ναών τινών εν Θεσσαλία και εν τισι χωρίοις της Φθιώτιδος και περί διαθέσεως του υπολοίπου των κατά το έτος 1883 εισπραχθέντων εισφορών υπέρ των εκ της κατά το αυτό έτος εν Λαρίση πλημμύρας παθόντων*» (ΦΕΚ 123/Α/28-6-1899).

88. Εκτός από τις εισφορές των πολιτών, το κράτος διέθεσε το 1883, 50.000 δρχ. για την κάλυψη των άμεσων αναγκών. Βλ. Βασιλικό Διάταγμα (11 Οκτωβρίου 1883): «*Περί χορηγήσεως πιστώσεως υπέρ των εν Θεσσαλία εκ της πλημμύρας παθόντων*» (ΦΕΚ 436/Α/20-10-1883).

89. Νόμος 2590 (25 Ιουνίου 1899), άρθρο 5: «*Το εις το δημόσιον ταμείον, ως τοκοφόρον κεφάλαιον, εισαχθέν υπόλοιπον των κατά το έτος 1883 εισπραχθέντων συνεισφορών υπέρ των εκ της κατά το αυτό έτος εν Λαρίση πλημμύρας παθόντων, ως και δραχμαί 2259,20 εκ τόκων του αυτού κεφαλαίου προερχόμενα και εισαχθείσαι εις το δημόσιον ταμείον, υπό την μερίδα των χρηματιστικών λογαριασμών. «Συνεισφοραί υπέρ των εκ της πλημμύρας παθόντων Θεσσαλών», επιτρέπεται, όπως διατεθώσι, συνεπεία αποφάσεως του Υπουργού των Εσωτερικών*

ρόταν ότι: «Του ήδη εγκκεκριμένου κεφαλαίου κατά τους ανωτέρω όρους και εις εργολαβικήν κατασκευήν εκδεδομένου έργου του Νεκροταφείου Λαρίσης η δαπάνη πληρωθήσεται εκ των χρημάτων τούτων, διατιθεμένης της αναγκαίας προς τούτο πιστώσεως υπό του Υπουργού των Εσωτερικών κατά τα άνω». Μετά από παρέλευση 18 περίπου ετών (από το 1881), η ίδρυση του νεκροταφείου είχε πλέον επισήμως επιτευχθεί.

II. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ 1899-1920

Το 1899 τέθηκαν τα θεμέλια του Ιερού Ναού των Παμμεγίστων Ταξιαρχών⁹⁰ και άρχισε να κατασκευάζεται ο περίβολος του νεκροταφείου. Τα διατεθέντα όμως χρήματα αναλώθηκαν για την κατασκευή άλλων έργων, με αποτέλεσμα ο ναός των Ταξιαρχών να μείνει ημιτελής και να μην πραγματοποιηθεί η τελική διαρρύθμιση του χώρου, η δενδροφύτευση και η διάνοιξη τάφων απομάκρυνσης των όμβριων υδάτων. Τον Αύγουστο του 1900, με ενέργειες του βουλευτή Τυρνάβου Γεώργιου Ροδόπουλου, διατέθηκε συμπληρωματική πίστωση 10.000 δρχ. για αυτόν τον σκοπό⁹¹. Η κατασκευή του νεκροταφείου και της εκκλησίας, ανατέθηκε στις 18 Αυγούστου 1900 στον εργολάβο δημοσίων και δημοτικών έργων Ιωάννη Καλλιάρη⁹². Αλλά για μία ακόμα φορά, τα χρήματα κατασπαταλήθηκαν με αποτέλεσμα η όψη του νεκροταφείου να παραμένει αποκρουστική:

[...] Πανταχού του κόσμου, και μεταξύ των αγρίων ακόμη, τα νεκροταφεία είνε εγκλωπίσματα των πόλων,

κών, εις εκτέλεσιν έργων εν τω δήμω Λαρίσης, περί ών ήθελεν απαφανθή το Δημοτικόν Συμβούλιον του δήμου τούτου δια πράξεως αυτού, εγκριθησομένης υπό του Νομάρχου Λαρίσης. Ο τρόπος πληρωμής των εκτελεσθησομένων έργων κανονισθήσεται δι' αποφάσεως του Υπουργού Εσωτερικών» (ΦΕΚ 123/Α/28-6-1899).

90. Όπως αναφέρει ο Φαρμακίδης «Ο ιερός ναός των Ταξιαρχών κτίστηκε το 1899 διατεθέντων προς τούτο παρά του Δημοσίου των χρημάτων, των προελθόντων εξ ιδιωτικών εισφορών υπέρ των πλημμυροπαθών της πόλεως Λαρίσης εκ της μεγάλης πλημμύρας του έτους 1882». Βλ. Ε. Φαρμακίδης, «Η Λάρισα», 28. Η έρευνα απέδειξε ότι το 1899 είχαν τεθεί μόνον τα θεμέλια του ναού και μετά το έργο εγκαταλείφθηκε για πολλά χρόνια.

91. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 538 (20 Αυγούστου 1900).

92. Συντάχθηκε η υπ' αρ. 25115/1900 συμβολαιογραφική πράξη στο γραφείο του Αγαθάγγελου Ιωαννίδη, μεταξύ του δημάρχου Κωνσταντίνου Αστεριάδη και του Ιωάννη Καλλιάρη με μάρτυρα τον δικηγόρο Ευστάθιο Ιατρίδη. Ο Καλλιάρης «διά την ανάληψιν της εργασίας ταύτης, κατέθηκεν την εκ δραχμών χιλίων πεντακοσίων χρηματικήν εγγύησιν του ενταύθα δημοσίου ταμείου». Ευχαριστώ θερμά τον Δημήτριο Μπάρμπα που έθεσε στη διάθεσή μου το σχετικό έγγραφο.

διότι οι επιζώντες σέβονται τους νεκρούς συνεπώς και εαυτούς. Εν Λαρίση δυστυχώς συμβαίνει όλως το εναντίον. Οτανδήποτε ώραν και εάν μεταβή τις εις αυτά, βλέπει όνους, χοίρους, αίγας και παντοδαπά άλλα κτήνη βόσκοντα ελευθέρως, επίτηδες φερόμενα προς τούτο υπό των κυρίων των και βεβηλόντα τους τάφους προσφιλεστάτων συγγενών και φίλων. Η οικτρά και αξία στιγματισμού αύτη κατάστασις των δύο νεκροταφείων της πόλεώς μας⁹³, η προδίδουσα έλλειψιν προνοίας και συναισθήσεως και προστρίβουσα όνειδος εις πόλιν πολυάνθρωπον ως η Λάρισα, δεόν επιτέλους να γίνη αντικείμενον σπουδαίας μερίμνης από μέρους των αρμοδίων [...]⁹⁴.

Οικτρά όμως κατάσταση παρουσίαζε τόσο η οδός που οδηγούσε στο νεκροταφείο, η οποία ήταν αδιάβατη κατά τους χειμερινούς μήνες, όσο και η παρακείμενη γέφυρα που ήταν έτοιμη να καταρρεύσει.

[...] Επικίνδυνος λίαν και σχεδόν αδιάβατος κατέστη από τινός η παρά το κεντρικόν Νεκροταφείον της πόλεώς μας ξυλίνη γέφυρα. Εκτός της ελλείψεως των εκατέρωθεν αυτής κιγκλίδων, στερείται αύτη ολοτελής και των της βάσεως σανίδων, ως εκ τούτου δε αναγκάζονται οι τας κηδείας συνοδεύοντες να διέρχωνται διά της τάφρου, ήτις βρίθει κυριολεκτικώς θνησιμαίων και άλλων δυσωδών ακαθαρσιών. Ελπίζομεν ότι η Δημοτική μας Αρχή θα σπεύση να επιδιορθώση την εν λόγω γέφυραν προς αποφυγήν δικαίων παραπόνων [...]⁹⁵.

Ο Δήμος δεν διέθετε ούτε νεκροφόρα άμαξα, ούτε τους απαραίτητους φύλακες, νεκροθάφτες και εργάτες με αποτέλεσμα το νεκροταφείο να παρουσιάζει μία εικόνα, καθόλου κολακευτική για τις δημοτικές αρχές.

[...] Φρίκην εμποιεί τω εισερχομένω εις το νέον νεκροταφείον της πόλεώς μας η παρατηρουμένη εν αυτώ οικτρά και ελεεινή κατάστασις ένεκα της αβελτηρίας των αρμοδίων. Ούτε φύλακες υπάρχουν, ούτε άλλος τις, όπως εμποδίση τα εις αυτό εισερχόμενα παντοδαπά ζώα, άτινα καταρυπαίνουσι τους τάφους των φιλτάτων μας, και συλλάβη τους συχνότατα κλέπτοντες τους ξυλίλους σταυρούς, τα κιγκλιδώματα των τάφων, ίδια δε τας θήκας, εντός των οποίων τίθενται αι κανδύλαι [...]⁹⁶.

Οι οικογένειες των τεθνεώτων και ειδικά των απόρων, υποχρεώνονταν να μεταφέρουν τα φέρετρα στους ώμους τους διασχίζοντας τους λασπωμένους δρόμους της πόλης και να πληρώνουν υπερβολικά χρηματικά ποσά σε τυχάρπαστους και πρόσκαιρους εργολάβους για τις υπηρεσίες που προσέφεραν⁹⁷. Πρωταρχικό επομένως μέλημα του

93. Το άλλο νεκροταφείο ήταν αυτό της συνοικίας Παράσχου, το οποίο σταμάτησε τη λειτουργία του στα μέσα του 1902 (Βλ. Νεκροταφείο Παράσχου μαχαλά).

94. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 561 (28 Ιανουαρίου 1901).

95. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 560 (21 Ιανουαρίου 1901).

96. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 631 (26 Μαΐου 1902).

97. «Πτωχός συμπολίτης μας απωλέσας τον μονογενήν υιόν του [...], έθαψεν αυτόν εις Αγίαν Μαρίναν, διότι δεν ηδύνατο να πληρώση 5 δρχ. εις τους αναλαβόντας ν'

δημάρχου ήταν η διευθέτηση κάποιων ζητημάτων που αφορούσαν τόσο το λειτουργικό όσο και το τελετουργικό μέρος της υπόθεσης.

Στην συνεδρίαση της 14ης Δεκεμβρίου 1901, ο δήμαρχος υπέβαλε στο Δημοτικό Συμβούλιο τα πρακτικά της διενεργηθείσας δημοπρασίας «*διά την ανάληψιν του δικαιώματος της εκμεταλλεύσεως της Νεκροφόρου της πόλεως Λαρίσης*», επί μία δεκαετία, εις την οποίαν τελευταίος μειοδότης αναδείχθηκε ο Θεόδωρος Χαλήμαγας⁹⁸. Η προσφορά του τελευταίου περιλάμβανε 120 δρχ. πάγια μηνιαία αποζημίωση εκ μέρους του Δήμου και επί πλέον 17,5 δρχ. για κάθε πολυτελή κηδεία και 9,5 δρχ. για κάθε μία από τις κανονικές. Ο δήμαρχος παρουσίασε επίσης και την προσφορά του Θεόδωρου Ξανθόπουλου ο οποίος ήταν ο αμέσως επόμενος μειοδότης, αλλά το Δημοτικό Συμβούλιο ζήτησε την επανάληψη της δημοπρασίας καθώς θεώρησε «*ασυμφόρους τας ανωτέρω τιμάς*»⁹⁹. Η δημοπρασία επαναλήφθηκε στα μέσα της επόμενης εβδομάδος και ο Χαλήμαγας μειοψήφισε εκ νέου. Η νέα προσφορά του τελευταίου υπό την εγγύηση του Δημητρίου Τόλιου (70 δρχ. πάγια μηνιαία αποζημίωση, 15 δρχ. για κάθε πολυτελή κηδεία και 7 δρχ. για τις υπόλοιπες), επικυρώθηκε ομόφωνα από το Δημοτικό Συμβούλιο (απ. 211/1901)¹⁰⁰. Στην τελευταία συμπεριελήφθη και ο όρος, ότι οι «*νεκροφόροι εισαχθησόμενοι εις το μέλλον είτε υπό του Δήμου, είτε παρά του εργολάβου*» θα απαλλάσσονταν από φόρους και δασμούς¹⁰¹.

Μπορεί όμως να είχε βρεθεί ο ενοικιαστής, αλλά δεν υπήρχε νεκροφόρα άμαξα, γεγονός το οποίο ανάγκασε τον Βασίλειο Ρουσόπουλο, διευθυντή

της τοπικής εφημερίδας «Όλυμπος», να απευθύνει ανοικτή επιστολή στον δήμαρχο της πόλης:

Πρός τον κ. Δήμαρχον,

Τετραετία σχεδόν συμπληρούται αφ' ής η λαϊκή θέλησις σας κατέστησε άρχοντα και κυβερνήτην του Δήμου όν εκπροσωπείτε. Δεν εξετάζομεν τίνα έργα εφέρατε εις πέρας και πόσα ζητήματα έλαβον την προσήκουσαν λύσιν κατά το χρονικόν τούτο διάστημα. Έν μόνον έργον αναφέρομεν, όπερ συνετελέσθη κατά τους τελευταίους μήνας. Εννοούμεν την ίδρυσιν νεκροταφείου. Η πόλις, ήτις είναι έδρα υμών, εσπερείτο νεκροταφείου, έργου πρωτίστης ανάγκης, έργου όπερ είναι αληθές κόσμημα των πεπολιτισμένων πόλεων.

Μία τοιαύτη χονδροειδής έλλειψις, εννοείται, ότι ήκιστα εκολάκευεν υμάς ως άρχοντα της Λαρίσης και έτι ολιγώτερον ετίμα την δραστηριότητα και το υπέρ της πόλεως ενδιαφέρον σας. Το τοιούτον ενοήσατε καλώς και διά τούτο εσπεύσατε να θεραπεύσητε μίαν ανάγκην, ήτις περιποιεί όνειδος εις την Λάρισαν. Ιδρύσατε νεκροταφείον. Επράξατε έν καθήκον. Δεν αρμόζουσι νομίζομεν εις τους επιτελούντας το καθήκον των έπαινοι, οποίους εν τούτοις δεν σας αρνούμεθα. Διά την συμπλήρωσιν ουχ ήττον του έργου τούτου, νομίζομεν, ότι υπολείπεται κάτι ακόμη. Ότι υπολείπεται δεν είναι βεβαίως το μόνον συμπλήρωμα αρτισυστάτου νεκροταφείου είναι όμως απαραίτητον διά πόλιν έχουσα πληθυσμόν όσον η Λάρισα και αξιούσαν να καλήται πεπολιτισμένη, όπως αύτη. Πιστεύομεν, ότι εννοείτε ότι το απαραίτητον τούτο είναι η Νεκροφόρος Άμαξα [...].

Η δαπάνη της κατασκευής μιάς νεκροφόρου άμάξης δεν είναι μεγάλη. Σας ομιλώμεν ειλικρινώς [...]. Εάν κάμητε μικρόν υπολογισμόν θα ίδητε, ότι δεν πλανώμεθα και ότι το ισοζύγιον του προϋπολογισμού δεν τaráσσειται. Ως αντιπρόσωποι της κοινής γνώμης σας υποβάλλομεν μίαν ιδέαν και σας υποδεικνύομεν μίαν ανάγκην της πόλεως [...]. Δεν πιστεύομεν να διαψεύσητε τας ελπίδας μας¹⁰².

Τις αμέσως επόμενες ημέρες ο δήμαρχος ζήτησε προσφορές για την κατασκευή της νεκροφόρας από τα πολλά καραγωγεία και σιδηρουργεία που υπήρχαν κοντά στην γέφυρα του Πηνειού, στον δρόμο προς τον Τύρναβο¹⁰³. Η κατασκευή της άμαξας ανατέθηκε τελικά στο «Ευρωπαϊκόν Αμαξοποιείον» του Χρήστου Κάρπου¹⁰⁴. Παρά τις υποσχέσεις του κατασκευαστή, η άμαξα παραδόθηκε

ανοίγωσι λάκκους εις το Νεκροταφείον». Βλ. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 233 (24 Μαΐου 1902).

98. Τον Νοέμβριο του 1900 οι αμαξηλάτες της Λαρίσας ανέρχονταν σε 45. Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 550 (12 Νοεμβρίου 1900). Μεταξύ αυτών αναφέρονται οι Θεόδωρος Χαλήμαγας, Δημ. Τόλιος, Αχ. Καλαμπούκας, Αρ. Οικονομίδης, Γ. Οικονομίδης, Γ. Καβαθάκος, Σ. Τελειώνης και Αντ. Καλαμπούκας. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 9 Νοεμβρίου 1909, 163. Ο Χαλήμαγας διετέλεσε επί σειρά ετών πρόεδρος της ομοσπονδίας των αμαξηλατών, καραγωγέων και ηνιόχων της Λαρίσας. Βλ. Έλευθερία (Λάρισα), φ. 3316 (4 Φεβρουαρίου 1932).

99. ΠΔΣΛ, φκ. 006 [1901-1903], 14 Δεκεμβρίου 1901, 27.

100. ΠΔΣΛ, φκ. 006 [1901-1903], 20 Δεκεμβρίου 1901, 48-49. Πρβλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 609 (1 Ιανουαρίου 1902). Το επόμενο χρονικό διάστημα ο Χαλήμαγας διαφήμιζε τις προσφερόμενες υπηρεσίες του γραφείου του στις εφημερίδες της εποχής. Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 642 (11 Αυγούστου 1902).

101. ΠΔΣΛ, φκ. 006 [1901-1903], 20 Δεκεμβρίου 1901, 46.

102. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 212 (13 Ιανουαρίου 1902).

103. Τα πιο γνωστά αμαξοποιεία λειτουργούσαν στην οδό Ασκληπιού και μεταξύ αυτών αναφέρονται αυτά των Σαρίμβη, Γκούβερη, Κάρπου και Καλύβα. Τον Δεκέμβριο του 1908 υποχρεώθηκαν να μεταφερθούν σε άλλο χώρο «ένεκα του θορύβου τον οποίον προξενούν εν αυτοίς εκτελούμεναι εργασίαι». Βλ. Λάρισα (Λάρισα), φ. 8 (24 Δεκεμβρίου 1908).

104. «Μετ' ειλικρινούς χαράς είδομεν την εν τω αμαξοπηγίω του κ. Κάρπου κατασκευαζομένην νεκροφόρον άμαξαν, δι' ής πληρούται ουσιώδης ανάγκη της πόλεώς μας. Ως πληροφορήσεν ημάς ο κατασκευαστής το έργον λήγει μετά 25 ημέρας». Βλ. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 217 (17 Φεβρουαρίου 1902).

στον Δήμο πέντε μήνες αργότερα (Ιούλιος 1902)¹⁰⁵. Η τελευταία παραχωρήθηκε στον Θεόδωρο Χαλήμαγα, ο οποίος για λόγους τους οποίους δεν γνωρίζουμε αλλά προφανώς υποψιαζόμαστε, προσέλαβε εβραίο αμαξηλάτη, γεγονός το οποίο σχολιάστηκε αρνητικά από τον Τύπο της εποχής¹⁰⁶. Ο δήμαρχος όμως έπρεπε να φροντίσει και για άλλα ζητήματα τα οποία είχαν σχέση με το νέο νεκροταφείο, γεγονός που αποτυπώθηκε με τα μελανότερα χρώματα στον Τύπο της εποχής:

[...] Οι νεκροί παραμένουν άταφοι επί πολλάς ώρας διότι η αρμοδία Αρχή ουδέποτε εμερίμνησε να διορίση ειδικούς και διαρκείς νεκροθάπτας, αλλ' αναθέτει την υπηρεσίαν ταύτην εις πρόσωπα, εις άλλας εργασίας ασχολούμενα [...]. Προχθές εις πτωχός πατήρ προσήλθεν εις τι κατάστημα κλαίων και ζητών σκαπάνην και πτύον όπως αυτού ανοίξη τον τάφον και θάψη τον νεκρόν του υιού του, όστις επί επτά ώρας έκειτο άταφος εν τω Νεκροταφείω [...]¹⁰⁷.

Την ίδια περίοδο τέθηκε στο τραπέζι και το ζήτημα της ολοκλήρωσης της εκκλησίας τα θεμέλια της οποίας είχαν τεθεί 3 χρόνια νωρίτερα.

Στην συνεδρίαση της 19ης Οκτωβρίου 1902 αποφασίστηκε όπως «*χορηγηθή εις τον εκμεταλλευτήν της νεκροφόρου πρόσθετος αποζημίωσις δραχμών πενήτηκοντα (50) μηνιαίως από της 1ης προσεχούς μηνός Νοεμβρίου, υπό τον όρον όπως ούτος εις εκάστην εκδημίαν απόρου παρέχει δωρεάν συν τη νεκροφόρω και ετέραν συνήθη άμαξαν ήτις θέλει παρακολουθεί την νεκροφόρον κατά την από της εκκλησίας εις το νεκροταφείον μεταφοράν του νεκρού*» (απ. 80/1902)¹⁰⁸. Το Δημοτικό Συμβούλιο ενέκρινε επίσης πίστωση 100 δρχ. από το ταμείο του Δήμου, ως προκαταβολή του εργολάβου για τους δύο τελευταίους μήνες του 1902 και επιπλέον ανέθεσε στον δήμαρχο να προβεί στη σύνταξη «*της απαιτουμένης συμβολαιογραφικής πράξεως δι' ολόκληρον το δεκαετές διάστημα της εργολαβίας*»¹⁰⁹. Παρά τις ήπιες συστάσεις εκ μέρους της δημαρχίας, ο εργολάβος συνέχιζε να

χρησιμοποιεί εβραίους αμαξηλάτες¹¹⁰, ενώ παράλληλα διαφήμιζε τις υπηρεσίες του στις εφημερίδες της εποχής¹¹¹.

Στις αρχές του 1903 η εφημερίδα «Όλυμπος» απευθύνθηκε στον νομάρχη περιγράφοντας το πρόβλημα που θα παρουσιαζόταν μέχρι την ερχόμενη άνοιξη, πρόβλημα που είχε σχέση με την πιθανή εμφάνιση μολυσματικών νόσων, αφού κάθε μέρα 4-5 νεκροί «*θάπτονται υπό των νεκροθαπτών μόλις 40-50 πόντους υπό το χώμα*»¹¹². Σε διάστημα μίας εβδομάδας τα πυρά της δημοσιογραφικής πέννας δέχθηκε σύσσωμο το Δημοτικό Συμβούλιο:

[...] Υπεθέτομεν ότι αι αρμόδιαι αρχαί της πόλεως μας, μετά το κλείσιμον των λοιπών τριών νεκροταφείων και την λειτουργίαν του νεοδημιού μεγάλου τούτου, θα ελάμβανον όλα τα μέτρα των, όπως τούτο καταστή τέλειον και όμοιον με άλλα άλλων πόλεων. Ενομιζόμεν δηλαδή ότι η Δημοτική μας αρχή θα διώριζε τον απαραίτητον φύλακα, θα ελάμβανε τα μέτρα όπως ο ενταφιασμός γίνεται καθ' όλους τους κανόνας της υγιεινής και όχι 30 ή 40 πόντους υπό την γήν, ότι θα ετήρη κάποιαν τάξιν εις την ταφήν, ότι θα εδενδροφύτευε αν όχι τούτο, τουλάχιστον την εις αυτό άγουσαν οδόν. Διετία όμως πλησιάζει από της λειτουργίας του νεκροταφείου τούτου και τίποτε απολύτως δεν εγένετο, ο δε εισερχόμενος εν αυτώ παρατηρών την επικρατούσαν αταξίαν και τους σπασμένους τήδε κακέισε σταυρούς των μνημείων, δικαίως υποθέτει εις πόλιν διατελούσαν ακόμη εις κατάστασιν αγρίαν. Μα επί τέλους κύριοι αρμόδιοι, λάβετε όικτον διά τους πολυφιλήτους νεκρούς όλων μας και θέσατε τέρμα εις την ακαταστασίαν αυτήν, ήτις πρωτίστως ήκιστα σας χαρακτηρίζει [...]¹¹³.

Τα πυρά όμως της εφημερίδας δέχθηκε και ο μητροπολίτης της Λάρισας Αμβρόσιος Κασσάρας, ο οποίος δεν μπορούσε να επιβληθεί σε μερικούς ιερείς και ιεροψάλτες, οι οποίοι «*καίτοι δεν προσκαλούνται εις κηδείας, προστρέχουσι αυθορμητώς και φέρουσιν εις δυσχερή θέσιν τους οικείους του θανόντος*»¹¹⁴.

Με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, εγκρίθηκε στις 13 Μαρτίου 1903, πίστωση 250 δρχ. «*προς προμήθειαν και εμφύτευσιν τριακοσίων κυ-*

105. «*Από της παρελθούσης εβδομάδος ετέθη πλέον μετά πεντάμηνον θάσανον και η νεκροφόρος άμαξα του Δήμου, και ούτως έλλειψε και δια των χειρών μεταφορά των νεκρών εις το μακρινόν νεκροταφείον*». Βλ. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 239 (5 Ιουλίου 1902).

106. «*Ο ενοικιαστής της νεκροφόρου πρέπει να θέτη ηνίοχον επ' αυτής χριστιανόν και όχιιν ισραηλίτην, όπως από τίνος τώρα πράττει. Πολλοί συμπολίτες μας δικαίως σκανδαλίζονται βλέποντες ετερόθρησκον οδηγούντα εις τας υστάτας κατοικίας τους πεφιλημένους νεκρούς των*». Βλ. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 242 (19 Ιουλίου 1902). Πρβλ. φ. 265 (21 Δεκεμβρίου 1902).

107. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 702 (5 Οκτωβρίου 1903).

108. ΠΔΣΛ, φκ. 006 [1901-1903], 19 Οκτωβρίου 1902, 150.

109. ΠΔΣΛ, φκ. 006 [1901-1903], 19 Οκτωβρίου 1902, 150-151.

110. «*Η προπομπή αγαπητών οικείων εις την τελευταίαν τούτων κατοικίαν υπό ετεροθρήσκου, κτυπά κακά εις όλων τα όμματα, διό και προτρέπομεν τον ενοικιαστήν να αφήση κατά μέρος την αστειότητα αυτήν*». Βλ. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 265 (21 Δεκεμβρίου 1902).

111. «*Οι λαμβάνοντες ανάγκην της νεκροφόρου αμάξης, δέον να καταβάλλωσιν εις τον εργολάβον δρχ. 15 διά κηδείαν πρώτης τάξεως, διά δευτέραν δε δραχ. 8. Διά πάσαν άλλην πληροφορίαν απευθυντέον εις τον εργολάβον κ. Θεόδ. Χαλήμαγαν, όστις δύναται να προμηθεύη και ιδιαιτέρας αμάξας διά τας κηδείας επί ωρισμένη τιμή*». Βλ. Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 602 (5 Ιανουαρίου 1903).

112. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 267 (10 Ιανουαρίου 1903).

113. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 269 (25 Ιανουαρίου 1903).

114. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 277 (14 Μαρτίου 1903).

παρισίων εν τω περιβόλω του Νεκροταφείου»¹¹⁵, ενώ ανακοινώθηκε ότι θα συνεχιζόταν τα έργα δι-αμόρφωσης του χώρου:

[...] Ευρισκόμεθα εις την ευχάριστον θέσιν να αναγγείλωμεν ότι το κεντρικόν της πόλεως μας νεκροταφείον μεταβάλλεται όσον ούπω εις Αθηναϊκόν τοιούτον. Ο Δήμος μας εφύτευσεν εν αυτώ, υπέρ τα τριακόσια κυπαρίσσια, το δε Δημόσιον εδήλωσεν ότι προθύμως θ' ανεγείρη τον εν αυτώ ναόν και το απαραίτητον φυλακείον, συμφώνως με το πρό πολλού εκπονηθέν σχέδιον. Κατόπιν τούτων το νεκροταφείον θα γίνη τέλειον [...]¹¹⁶.

Τα μικρά δενδρύλλια όμως των κυπαρίσσιων¹¹⁷ που φυτεύτηκαν δεν ποτίζονταν, με αποτέλεσμα σε σύντομο χρονικό διάστημα να ξεραθούν και να καταστραφούν¹¹⁸. Ούτε όμως και για τα άλλα επει-γοντα ζητήματα του νεκροταφείου, δεν επεδείχθη από τους δημοτικούς συμβούλους κανένα ενδια-φέρον για την επίλυσή τους, γεγονός που ανάγκασε για άλλη μία φορά τον διευθυντή της εφημερί-δας «Όλυμπος», να επικρίνει δριμύτατα τη δημο-τική αρχή:

[...] Και εις άλλα προηγούμενα ημών φύλλα εγράφομεν περί της οικτρής καταστάσεως εις την οποίαν ευρίσκεται το μέγα της πόλεως μας Νεκροταφείον. Δυστυχώς όμως κανείς των αρμοδίων δεν επεσκέφθη τούτο αφ' ής ημέ-ρας παρεδόθη υπό του εργολάβου! Ο επισκεπτόμενος το Νεκροταφείον φρικιά βλέπων τήδε κακείσε εσπασμέ-νους σταυρούς των μνημείων, τας επ' αυτών εικόνας των νεκρών αφηρημένας και την εν γένει άλλην επικρα-τούσαν αταξίαν. Και είναι μεν αληθές ότι οι τρεις διω-ρισμένοι νεκροθάπται εκτελούσι χρέη και φύλακος, αλ-λά κατά την ημέραν μόνον, διότι την νύκτα μη έχοντες πού να διαμείνωσι πηγαίνουσι εις τας οικίας των. Η κα-τασκευή ενός μικρού φυλακείου κ. Δήμαρχε, δεν πι-στεύομεν να στοιχίση χιλιάδας, διό και πρέπει να κα-

τασκευασθή τούτο προκειμένου περί της τελευταίας κα-τοικίας τόσων προσφιλών υπάρξεων [...]¹¹⁹.

Υπό το βάρος των καταγγελιών, το Δημοτικό Συμβούλιο, στην συνεδρίαση του προϋπολογισμού της 2ας Ιανουαρίου 1904, ενέκρινε την πρόσληψη δύο φυλάκων με ετήσια αντιμισθία 600 δρχ. για τον καθένα (μηνιαίος μισθός 50 δρχ.) και δύο νε-κροθάφτες «υπό του όρου τους τάφους των από-ρων ανοίγωσιν δωρεάν και να επιμελούνται τας δενδροφυτείας και την καλήν συντήρησιν του Νε-κροταφείου»¹²⁰. Επίσης ενέκρινε την πίστωση 3.500 δρχ. για την κατασκευή φυλακείου στην είσο-δο του χώρου, εκ των οποίων η μεν προκαταβολή για την μελέτη που εκπονήθηκε θα δινόταν άμεσα στον μηχανικό, η δε εξόφληση μετά την κατασκευή του έργου «εξ υπολοίπου εισφορών υπέρ των εις τας πλημμύρας παθόντων εν Λαρίσση το 1883»¹²¹.

Στην επόμενη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμ-βουλίου (23 Ιανουαρίου 1904), υποβλήθηκε από τον μηχανικό του Δήμου, το σχεδιάγραμμα κατα-νομής των τάφων του νεκροταφείου ανά κατηγο-ρία και ζώνη, σύμφωνα με το οποίο, κάθε τάφος Α' κατηγορίας θα καταλάμβανε έκταση από 6 έως 10 τ.μ. με τιμή 20 δρχ./τ.μ. Οι αντίστοιχοι στην Β' κα-τηγορία από 5 έως 8 τ.μ. με τιμή 8 δρχ./τ.μ., ενώ της Γ' κατηγορίας από 1,5 έως 2 τ.μ. με τιμή 3 δρχ./τ.μ.¹²²

Ο νέος δήμαρχος της πόλης Αχιλλέας Αστεριά-δης μετέβη στον χώρο του νεκροταφείου, όπου μαζί με τους δημοτικούς συμβούλους μελέτησαν «την εσωτερικήν αυτού διαρρύθμισιν, ήτις θα επε-νεχθή εντός αυτού ως και του κανονισμού του μέ-ρους εις ό θα θάπτονται οι εκάστοτε αποθνήσκο-ντες των επισήμων, δωρεάν τούτου παραχωρου-μένων υπό του Δήμου»¹²³. Παράλληλα απέστειλε για έγκριση στο Υπουργείο Εσωτερικών, το σχε-διάγραμμα του νεκροταφείου και τον κατάλογο των έργων για τον εξωραϊσμό του¹²⁴, ενώ απευ-θύνηκε στον δήμαρχο Αθηναίων Σπυρ. Μερκούρη (1856-1939), ζητώντας πληροφορίες για την χωρο-θέτηση των τάφων και την διαδικασία είσπραξης των τελών που εφαρμοζόταν στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών.

[...] Ο δήμαρχος επιδιώκων τον εξωραϊσμόν του ενταύθα Νεκροταφείου εν σχέσει προς τον εσωτερικόν αυτού δι-

115. ΠΔΣΛ, φκ. 006 [1901-1903], 13 Μαρτίου 1903, 220.

116. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 278 (21 Μαρτίου 1903).

117. «Και πάνυ ορθήν νομίζομεν την έκπαλαι επικρα-τήσασαν συνήθειαν του θεραπεύειν εν τοις νεκροταφεί-οις την κυπάρισσον. Διότι το δένδρον τούτο, φέρον στέ-λεχος επί πολύ υψούμενον χωρίς κλάδους και φύλλα, εί-τα δε διά μιας τους κλώνους και τα λεπτά αυτού φυλλά-ρια κωνοειδώς ανυψούν, και ρίζας μακράς εκτείνον, είνε το καταλληλότατον διά τοιαύτα μέρη, άτε διά μεν των ριζών τας εν τω εδάφει μολυσματικέςσ ουσίας απορρο-φών, διά δε των φύλλων το της ατμοσφαιράς ανθρακι-κόν οξύ, ουδόλως δε εις τα κατωτέρω στρώματα κωλύον την κυκλοφορίαν του αέρος διά φύλλων πυκνών. Άλλως δε κατά τινας τα ρητινοφόρα δένδρα παράγουσι πλειό-τερον όζοντος, όπερ ως γνωστόν ταχύτερον καταστρέφει τας μiasματικέςσ ουσίας». Βλ. Γεώργιος Χ. Βάφας, Αι Α-θήναι υπό Ιατρικήν έποψιν. Μέρος πρώτον: Η πόλις. Α-θήνησι: Αναλώμασι και Τύποις Ανδρέου Κορομηλά, 1878, 192.

118. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 281 (19 Απριλίου 1903).

119. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 273 (21 Φεβρουαρίου 1903).

120. ΠΔΣΛ, φκ. 007 [1903-1905], 2 Ιανουαρίου 1904, 36.

121. ΠΔΣΛ, φκ. 007 [1903-1905], 2 Ιανουαρίου 1904, 36-37.

122. ΠΔΣΛ, φκ. 007 [1903-1905], 23 Ιανουαρίου 1904, 49.

123. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 324 (31 Ιανουαρίου 1904).

124. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 328 (28 Φεβρουαρίου 1904).

ακανονισμόν και την πώλησιν των τάφων εξήτησε πληροφορίας από τον Δήμον Αθηναίων. Ούτω την παρελθούσαν εβδομάδα ο Δήμαρχος κ. Μερκούρης απέστειλεν εκτενείς τοιαύτας ιδίως ως προς την πώλησιν υπό του Δήμου των τάφων [...]¹²⁵.

Στη συνεδρίαση της 29ης Απριλίου 1904, ορίσθησαν πλέον οι λεπτομέρειες οι οποίες αφορούσαν τις τιμές των 3 ζωνών στις οποίες χωρίστηκε το νεκροταφείο:

1. Η πρώτη ζώνη περιλάμβανε τους «κοινούς τάφους» χωρισμένους σε 3 κατηγορίες (Α', Β', Γ' και δωρεάν παραχωρουμένους), οι τιμές των οποίων είχαν ορισθεί στις 23 Ιανουαρίου 1904, η δεύτερη τους «επί πληρωμή διά τριετήν χρήση» και η τρίτη τους «διαδοχικούς». Στους «δωρεάν παραχωρουμένους», οι διαστάσεις κάθε τάφου ορίσθησαν, διά μεν τους ενήλικες σε 2Χ2 μ. και για δε τα παιδιά σε 1Χ0,5 μ., με ελάχιστο όριο απόστασης του ενός τάφου από τον άλλο το μισό μέτρο.

2. Στους «επί πληρωμή διά τριετήν χρήση» οι διαστάσεις κάθε τάφου ορίσθησαν στα 2Χ2 μ., η δε εφάπαξ χρηματική αποζημίωση στις 15 δρχ.

3. Στους «διαδοχικούς» ορίσθησαν 4 υποκατηγορίες. Στους τάφους με διαστάσεις 2Χ2 μ. η εφάπαξ αποζημίωση ορίσθηκε στις 50 δρχ., στους τάφους με διαστάσεις 3Χ2 μ. στις 75 δρχ., στους τάφους με διαστάσεις 4Χ2 μ. στις 100 δρχ., ενώ στους τάφους με διαστάσεις 4Χ3 μ. το ανώτατο όριο αποζημίωσης ορίσθηκε στις 200 δρχ.

Υπήρχαν όμως φωνές οι οποίες κατηγορούσαν τον δήμαρχο για καθυστερήσεις στην υλοποίηση των ζητημάτων του νεκροταφείου, αλλά αυτές οφείλονταν σε γραφειοκρατικά ζητήματα του Υπουργείου Εσωτερικών. Το Δημοτικό Συμβούλιο αναμένοντας την έγκριση του Υπουργείου των Εσωτερικών «όπως προβεί εις την ανέγερσιν της εκκλησίας του Νεκροταφείου»¹²⁶, διόρισε επιτροπή αποτελούμενη από τους δημοτικούς συμβούλους: Θ. Ιατρόπουλο, Ι. Βασιλάκη και Κ. Γρυπάρη, οι οποίοι θα προέβαιναν στη μελέτη και σύνταξη του Κανονισμού του Νεκροταφείου¹²⁷.

Δύο χρόνια μετά την υπογραφή της σύμβασης με την οποία ο εργολάβος Θεόδωρος Χαλήμαγας είχε αναλάβει την μεταφορά και ταφή των νεκρών έναντι 120 δρχ. μηνιαίας αποζημίωσης (70+50 δρχ.), ο τελευταίος ζήτησε αύξηση του χορηγούμενου μηνιαίου ποσού επειδή, όπως ισχυρίσθηκε τα έξοδα συντήρησης της νεκροφόρας άμαξας του

δήμου ως και της ιδικής του (τύπου Βικτώρια), την οποία σύμφωνα με την σύμβαση έπρεπε να παραχωρεί δωρεάν, ήταν υπέρογκα: «*Το συμβούλιον λαβών υπ' όψιν τα παράπονα του αιτούντος ως εύλογα, αποφαινεται υπέρ της αυξήσεως των αποδοχών του αιτούντα και αυξάνει ταύτα κατά δραχμάς τριάκοντα μηνιαίως [120+30=180 δρχ.], αρχομένης της αυξήσεως ταύτης από της πρώτης Ιανουαρίου ενεστώτος έτους [1904]*»¹²⁸. Επίσης υποχρεώθηκε ο εργολάβος να έχει τους υπαλλήλους του «ευπρεπώς ενδεδυμένους» και τους ίππους των αμαξών «καταλλήλους ως και αι υποσκευαί αυτών ευπρεπείς»¹²⁹.

Στις 3 Ιουνίου 1904, το Δημοτικό Συμβούλιο επικύρωσε ομόφωνα δύο προηγούμενες αποφάσεις που είχε λάβει στην συζήτηση του προϋπολογισμού της 2ας Ιανουαρίου 1904. Η πρώτη όπως έχει ήδη προαναφερθεί αφορούσε την ετήσια αντιμισθία των 2 φυλάκων (600+600=1.200 δρχ.)¹³⁰ τους οποίους εν τω μεταξύ ο νομάρχης Ανδρέας Φαρμακόπουλος (1904, 1905-1906, 1908-1909), είχε μειώσει αυθαίρετα στις 720 δρχ. (360+360=720 δρχ.)¹³¹. Το σκεπτικό των συμβούλων ήταν ότι το ποσό των 720 δρχ. για τους ετήσιους μισθούς των δύο φυλάκων «είναι εντελώς ανεπαρκές μάλιστα προκειμένου περί νεκροταφείου το πρώτον ήδη λειτουργούντα κανονικώς και ως εκ τούτου έχοντος περισσοτέραν ανάγκην αυστηράς επιβλέψεως και φυλάξεως»¹³². Η δεύτερη απόφαση αφορούσε την οριστική έγκριση της ήδη προϋπολογισμένης αξίας των 3.500 δρχ. για την κατασκευή του φυλακίου στην είσοδο του νεκροταφείου, ποσό το οποίο ο νομάρχης είχε εγκρίνει αλλά υπό όρους¹³³. Το 1904 το Υπουργείο Εσωτερικών ενέκρινε το σχέδιο διαρρύθμισης του νεκροταφείου:

[...] Ενεκρίθη υπό του Υπουργείου των Εσωτερικών και επεστράφη το σχέδιον της διαρρυθμίσεως του ενταύθα Δημοτικού Νεκροταφείου. Ούτω μετ' ολίγον εν αυτώ άρχονται αι κατάλληλαι εργασίαι ως και η ανέγερσις εκκλησίας εντός του περιβόλου του Νεκροταφείου. Το σχέδιον εξεπονήθη κατόπιν πληροφοριών του Δήμου Αθηναίων. Ούτω δε διά του έργου τούτου ο κ. Αστεριά-

125. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 333 (9 Απριλίου 1904).

126. «Αναμένεται η απάντησις του Υπουργείου διά τινος εξωραϊσμού του Νεκροταφείου διά το οποίον εξανέστησαν τινές των παρ' ημίν δημοσιογραφούντων εις τας εφημερίδας της γείτονος. Ας έχωσι την υπομονήν διότι και κοιμητήριον θα ανεγερθή εν αυτώ και εκκλησιδίον και δένδροφυτείαί θα γίνωσιν». Βλ. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 328 (28 Φεβρουαρίου 1904) και φ. 333 (9 Απριλίου 1904).

127. ΠΔΣΛ, φκ. 007 [1903-1905], 29 Απριλίου 1904, 94-95.

128. ΠΔΣΛ, φκ. 007 [1903-1905], 29 Απριλίου 1904, 96-98.

129. ΠΔΣΛ, φκ. 007 [1903-1905], 29 Απριλίου 1904, 98.

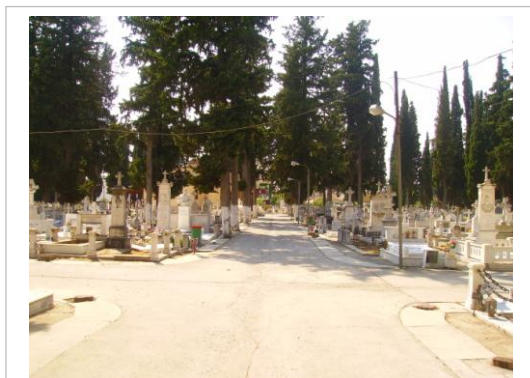
130. ΠΔΣΛ, φκ. 007 [1903-1905], 2 Ιανουαρίου 1904, 36-37.

131. «Ο Νομάρχης διαγράφει τους φύλακες του Νεκροταφείου καθισταμένους οχληρούς εις τους νεκρούς». Βλ. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 328 (14 Μαΐου 1904).

132. ΠΔΣΛ, φκ. 007 [1903-1905], 3 Ιουνίου 1904, 124.

133. ΠΔΣΛ, φκ. 007 [1903-1905], 3 Ιουνίου 1904, 118, 124-125. Επίσης βλ. φκ. 007 [1903-1905], 2 Ιανουαρίου 1904, 36-37.

δης σπουδαιότητα πληροί ανάγκην του τόπου, διά της καταρτίσεως ευπροσώπου Νεκροταφείου [...]¹³⁴.

Η κεντρική λεωφόρος του παλαιού νεκροταφείου.
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2013.

Πράγματι τις επόμενες ημέρες άρχισαν οι εργασίες ανέγερσης της εκκλησίας του νεκροταφείου «της οποίας μόνον τα θεμέλια είχαν τεθεί [το 1899]. Ο Ναός ούτος σπουδαίαν έλλειψιν θέλει πληρώση και ευεργετικός θέλει φανή εις τους οικείους των θνησκόντων, οίτινες διά την νεκρώσιμον ακολουθίαν συνοδεύουσι αυτούς εις απομακρυσμένας του Νεκροταφείου συνοικίας»¹³⁵. Ενώ συνεχίζονταν οι εργασίες ανέγερσης του ναού, άρχισαν τα έργα «διαρρυθμίσεως των εσωτερικών δρομίσκων του Νεκροταφείου, ως και η χάραξις διά την δενδροφύτευσιν και την κατασκευήν κήπων προς τούτο ανωρύχθη φρέαρ Δημοτική δαπάνη»¹³⁶.

[...] Ο Δήμαρχός μας εν τη διακρινούση αυτόν υπέρ της πόλεως μερίμνη, απεφάσισε να δενδροφυτεύση το τε Νεκροταφείον, και την εις αυτόν άγουσαν οδόν της αναπαύσεως διά κυπαρίσσω. Προς τούτο απετάθη δι' επιστολών προς τε τον Δήμαρχον Κύμης και τον της Άνδρου ζητών σχετικές πληροφορίας διά την προμήθειαν τρισχιλίων περίπου κυπαρίσσω, άς εν καιρώ θέλει παραλάβει και καταλλήλως φυτεύσει ο Γεωπόνος του Δήμου μας. Ούτως υπάρχει έλπις το Νεκροταφείον μας, δι' ό αρκετά εδαπανήθησαν και δαπανώνται, να γίνη σωστόν Νεκροταφείον [...]¹³⁷.

Πολλά δένδρα παραγγέλθηκαν από τον δήμο Καρυστίας προοριζόμενα για την δενδροφύτευση της πόλης: «Εξ αυτών τα περισσότερα είναι Κυπαρίσσοι προς σχηματισμόν δενδροστοιχίας εις το Νεκροταφείον»¹³⁸. Η έλλειψη αποχετευτικών φρεατίων υπήρξε η αιτία που πολλές φορές το νεκροταφείο πλημμύριζε και μεταβαλλόταν σε έλος. Ειδικά μετά τις συνεχείς βροχοπτώσεις του Φεβρου-

αρίου του 1906, μεταβλήθηκε σε μία «απέραντη λίμνη»:

[...] Πολλοί συμπολίται μας ε γνώρισαν ημίν ότι το Νεκροταφείο ως εκ των συνεχών βροχών κατεπλημμύρισεν, αδύνατος δε καθίσταται η επίσκεψις των εν αυτώ τάφων υπό των διαφόρων οικείων. Ο κύριος Δήμαρχος, εις ούτινος και μόνον τας ενεργείας οφείλεται η ίδρυσις του Νεκροταφείου και του εν αυτώ ναού μετά των φυλακείων, πρέπει να διατάξη αμέσως την χάραξιν μιάς τάφρου, δι' ής τα ύδατα να διοχετεύονται αλλού και όχι καταπλημμυρώσι τους τάφους [...]¹³⁹.

Πράγματι στις 21 Αυγούστου 1906, ο εργολάβος Ηλίας Καρακώστας, ανέλαβε ως τελευταίος μειοδότης σχετικής δημοπρασίας που προκήρυξε ο δήμος, τη διάνοιξη τάφρου γύρω από τον περίβολο του νεκροταφείου για «την αποξήρανσιν των πλημμυρούντων αυτώ τελμάτων»¹⁴⁰. Το έργο τελείωσε δύο χρόνια αργότερα (1908), ενώ ο εργολάβος εξοφλήθηκε τον Απρίλιο του 1909¹⁴¹.

Τον Αύγουστο του 1906 διαπιστώθηκε ότι στην έκταση που καταλάμβανε το δημοτικό νεκροταφείο είχαν προσαρτηθεί (προφανώς με απαλλοτρίωση για έργα κοινής ωφελείας) από τις προηγούμενες διοικήσεις του Δήμου 11,5 στρέμματα που ανήκαν στους αδελφούς Αντώνιο και Χρήστο Στεργίου. Οι τελευταίοι ζήτησαν χρηματική αποζημίωση, γεγονός που αποδέχθηκε μεν ο Δήμος, αλλά άφησε ανοικτό το ενδεχόμενο να τους παραχωρηθεί ανάλογο οικόπεδο σε άλλη περιοχή της πόλης (προτάθηκε το Ακ-Σαράι)¹⁴². Το όλο ζήτημα ανατέθηκε σε επιτροπή μηχανικών. Στη συνεδρίαση της 30ής Ιανουαρίου 1909 επανήλθε προς συζήτηση το θέμα της δενδροφύτευσης του νεκροταφείου, που είχε παραμείνει στάσιμο επί μία περίπου τριετία. Συγκροτήθηκε τριμελής επιτροπή από τους δημοτικούς συμβούλους Γεώργιο Παπασταθόπουλο, Κωνσταντίνο Γρυπάρη και Ιωάννη Κολοκοτρώνη στους οποίους ανατέθηκε «η φροντίδα της προκειμένης δενδροφυτεύσεως και της διαχειρίσεως υπ' αυτών επί λογοδοσία της χορηγηθεισομένης προς τούτο πιστώσεως [εκ 500 δρχ.]»¹⁴³. Στη συνεδρίαση της 2ας Φεβρουαρίου 1909, επικυρώθηκε εκ νέου πίστωση 1.200 δρχ. για τους μισθούς των δύο φυλάκων, ενώ με αφορμή την είσπραξη από τους νεκροθάφτες δικαιωμάτων ταφής από συγγενείς των απόρων, το Δημοτι-

134. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 342 (11 Ιουνίου 1904).

135. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 351 (7 Αυγούστου 1904).

136. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 351 (7 Αυγούστου 1904).

137. Μικρά (Λάρισα), φ. 151 (23 Οκτωβρίου 1905).

138. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 426 (25 Φεβρουαρίου 1906).

139. Μικρά (Λάρισα), φ. 33/183 (19 Φεβρουαρίου 1906).

140. ΠΔΣΛ, φκ. 008 [1905-1907], 21 Αυγούστου 1906, 133.

141. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 30 Απριλίου 1909, 112-113.

142. ΠΔΣΛ, φκ. 008 [1905-1907], 21 Αυγούστου 1906, 153-154.

143. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 30 Ιανουαρίου 1909, 54-55 και 2 Φεβρουαρίου 1909, 63-64.

κό Συμβούλιο απεφάσισε ότι σε τυχόν επανάληψη παρόμοιου συμβάντος οι νεκροθάφτες θα απολύονται άμεσα¹⁴⁴. Παράλληλα χορηγήθηκε πίστωση 1.000 δρχ. διά «*την εκτέλεσιν εξωραϊστικών έργων εν τω Νεκροταφείω, ήτοι εις την χάραξιν και χαλκιοστρωσιν δρομίσκων και άλλων συναφών έργων*»¹⁴⁵. Μέχρι τον Δεκέμβριο του 1909, κανένα έργο δεν είχε εκτελεσθεί, και για άλλη μία φορά, η προαναφερθεύσα τριμελής επιτροπή στην οποία είχε ανατεθεί η επίβλεψη της δενδροφύτευσης του νεκροταφείου, επισκέφθηκε τον χώρο, όπου «*καθώρισε μεν τα δενδροφυτευθησόμενα μέρη του Νεκροταφείου, μη προβάσα και εις τελικήν περί τούτου απόφασιν, ως εκ του μη καθορισμού εισέτι των προς φύτευσιν δένδρων*»¹⁴⁶.

Κατά τη συζήτηση του προϋπολογισμού του Δήμου για το 1910, το Δημοτικό Συμβούλιο απέρριψε ως αντικανονική, τη διατυπωθεύσα πρόταση περί εκχωρήσεως των δικαιωμάτων ταφής στον ναό των Παμμεγίστων Ταξιαρχών, με αντάλλαγμα την εκ μέρους του τελευταίου μέριμνα «*διά τον καλλωπισμόν και την συμπλήρωσιν των ελλείψεων του νεκροταφείου*»¹⁴⁷.

Παρά τις προσπάθειες του Δήμου για τη δενδροφύτευση του νεκροταφείου, το θέμα παρέμενε στάσιμο εξ αιτίας των εξαιρετικά χαμηλών προϋπολογισθέντων κονδυλίων (500 δρχ.), που αποφασίστηκαν στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 30ής Ιανουαρίου 1909. Ένα χρόνο αργότερα (15 Ιανουαρίου 1910), το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε να αυξήσει την επιχορήγηση σε 1.500 δρχ. και να αναθέσει την διαχείριση στην ίδια τριμελή επιτροπή που είχε διορισθεί το 1909. Στην απόφαση αυτή μειοψήφησε τόσο ο δημοτικός σύμβουλος Γεώργιος Σακελλαρίδης ο οποίος πρότεινε «*την απαλειφή του κονδυλίου εκ του λόγου ότι το προκείμενον έργον θέλει αποσχήσει ως εκ της ελλείψεως ύδατος και της ποιότητας του εδάφους*», όσο και ο Χ. Λογιωτάτου ο οποίος θεώρησε επαρκές το ποσό των 500 δρχ. που είχε αποφασισθεί το 1909¹⁴⁸. Στην ίδια συνεδρίαση καταγγέλθηκε ο Θεόδωρος Χαλήμαγας επειδή αρνήθηκε τη μεταφορά με την νεκροφόρα άμαξα του αποβιώσαντος απόρου Π. Φαμελιάρη¹⁴⁹. Ο Χαλήμαγας

αρνήθηκε τη μεταφορά επειδή ισχυρίστηκε ότι ο αποβιώσας δεν ήταν άπορος. Για την αποφυγή παρόμοιων καταγγελιών αποφασίστηκε η καταγραφή όλων των απόρων οικογενειών της πόλης από επιτροπή δημοτικών συμβούλων¹⁵⁰. Παράλληλα ψηφίστηκε εκ νέου πίστωση 1.200 δρχ. για τους ετήσιους μισθούς των δύο φυλάκων του νεκροταφείου¹⁵¹.

Στη συζήτηση για τον προϋπολογισμό του 1911 χορηγήθηκε πίστωση 1.000 δρχ. για έργα δενδροφύτευσης και καλλωπισμού του νεκροταφείου¹⁵². Όπως και το 1910, έτσι και το 1911 απορρίφθηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο η πρόταση του δημοτικού συμβούλου Γ. Σακελλαρίδη για την εκχώρηση των εισπράξεων των δικαιωμάτων των τάφων στην επιτροπή του ναού των Ταξιαρχών επειδή ο «*Δήμος δαπανά ετησίως ικανόν ποσόν διά τους φύλακας και τας άλλας ανάγκας του νεκροταφείου*»¹⁵³. Εν τω μεταξύ άρχισε να εφαρμόζεται ο Νόμος 3596/1910¹⁵⁴, σύμφωνα με τον οποίο το νεκροταφείο υπήχθη ως «εξάρτημα» στον ενοριακό ναό του Αγίου Νικολάου. Με καθυστέρηση, η μεταβολή του διαχειριστικού καθεστώτος πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 1912, με ομόφωνη γνωμοδότηση τόσο του μητροπολίτη, όσο και του Δημοτικού Συμβουλίου¹⁵⁵.

Την 1η Σεπτεμβρίου 1914, το Δημοτικό Συμβούλιο ανέθεσε στους δημοτικούς συμβούλους (και δικηγόρους) Δ. Γαλανίδη, Ν. Μανωλάκη, Ιωάν. Βασιλάκη και Κων. Κομίτσα να συντάξουν έκθεση σχετική με την υπογραφεύσα σύμβαση του Δήμου

λείας κλπ.) και επίσημων προσκεκλημένων. Παρόλο που μερικές προσφορές του θεωρήθηκαν από τον Δήμο ασύμφορες, εν τούτοις κέρδιζε κατά κανόνα τις δημοπρασίες επειδή ήταν ο μοναδικός αμαξηλάτης ο οποίος διέθετε μεγάλο στόλο αμαξών όλων των τύπων και κατηγοριών (βικτώριες, σούστες, κάρα, βασιλικές άμαξες). Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 26 Αυγούστου 1910, 382.

150. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 15 Ιανουαρίου 1910, 299-300.

151. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 15 Ιανουαρίου 1910, 300.

152. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 16 Νοεμβρίου 1910, 457-458.

153. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 16 Νοεμβρίου 1910, 464-465.

154. Νόμος 3596 (6 Μαρτίου 1910): «*Περί ενοριακών ναών και της περιουσίας αυτών, περί προσόντων εφημερίων και μισθοδοσίας αυτών*» (ΦΕΚ 93/Α/9-3-1910). Ο νόμος αυτός ήταν έργο του πολιτικού και θεολόγου Αθανασίου Ευταξία. Σύμφωνα με αυτόν, για πρώτη φορά οι λαϊκοί αποκτούσαν δικαιώματα εκλογής των εφημερίων των ναών.

155. Σε περίπτωση διχογνωμίας την τελική απόφαση ελάμβανε ο υπουργός επί των Εκκλησιαστικών (Νόμος 3596/1910, άρθρο 1).

144. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 2 Φεβρουαρίου 1909, 62-63.

145. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 2 Φεβρουαρίου 1909, 64.

146. Σάλλιγξ (Λάρισα), φ. 1023 (13 Δεκεμβρίου 1909).

147. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 10 Δεκεμβρίου 1909, 230-231.

148. ΠΔΣΛ, φκ. 010 [1909-1911], 15 Ιανουαρίου 1910, 239.

149. Ο Θεόδωρος Χαλήμαγας είχε μειοδοτήσει αρκετές φορές σε διάφορες δημοπρασίες του Δήμου για τη μεταφορά σκουπιδιών, αδρανών υλικών (σκύρων, ξυ-

με τον εργολάβο της νεκροφόρας άμαξας Θεοδώρου Χαλήμαγα. Σύμφωνα με δημοσιεύματα ο αριθμός των κατά μήνα αποθησκόντων απόρων το 1914 δεν υπερέβαινε τους επτά, αριθμός πολύ μικρός σε σχέση με τους αντίστοιχους μέσους όρους που προέβλεπε η σύμβαση¹⁵⁶.

III. ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΟΧΗ 1920-1944

Τα γεγονότα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και η επακολουθήσασα για μικρό διάστημα γαλλική κατοχή της Λάρισας δεν άλλαξαν τον τρόπο λειτουργίας του νεκροταφείου. Τον Δεκέμβριο του 1918 ψηφίστηκε ο Νόμος 1621, που επέτρεπε στους δήμους να προβαίνουν σε αναγκαστικές απαλλοτριώσεις για την ίδρυση ή την επέκταση νεκροταφείων¹⁵⁷. Στις 20 Ιανουαρίου 1922, το εκκλησιαστικό συμβούλιο του ενοριακού ναού του Αγίου Νικολάου στη συνοικία Παράσχου, στο οποίο ανήκε μέχρι τότε η διαχείριση του νέου νεκροταφείου¹⁵⁸, ζήτησε από τον Δήμο «την επισκευή της οδού εκ της σιδηροδρομικής γραμμής μέχρι της πύλης του Νεκροταφείου» επειδή ήταν αδύνατη η διέλευση τροχοφόρων. Το Δημοτικό Συμβούλιο ενέκρινε στις 31 Ιανουαρίου 1922 την επισκευή «διά σκύρων άτινα θέλουσιν παραληφθή εκ της νέας προμηθείας σκύρων»¹⁵⁹.

Μετά την εγκατάσταση προσφύγων από την Μικρά Ασία και τη Θράκη στην Λάρισα, παρατηρήθηκε αύξηση της θνησιμότητας λόγω των μολυσματικών ασθενειών, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα τον κορεσμό του νεκροταφείου¹⁶⁰. Τον Μάρτιο του 1930 αποφασίστηκε η αγορά αυτοκινούμενης δημοτικής νεκροφόρας, σε αντικατάσταση της μέχρι πρότινος ιππήλατης άμαξας. Στη δημοπρασία που διεξήχθη στις 27 Μαρτίου 1930, την παραγγελία διεκδίκησαν ο Ευάγγελος Τζάνος, αντιπρόσωπος της εταιρείας «Cevrolet» και ο Θ. Μπόρβας, αντιπρόσωπος της εταιρείας «Ford». Τελικός μειοδότης αναδείχθηκε ο πρώτος, στον οποίο ανατέθηκε η προμήθεια αυτοκινήτου τύπου «Cevrolet Commercial», αξίας 56.000 δρχ.¹⁶¹. Στη

συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 21ης Νοεμβρίου 1930 αποφασίστηκε η μεταφορά των νεκρών από το νοσοκομείο των λοιμωδών νόσων από τον Θεόδωρο Χαλήμαγα ή τον Φώτιο Μόγια με την καταβολή εκ μέρους του νοσοκομείου του ποσού των 65 δρχ. για κάθε μεταφορά, αλλά με το νέο αυτοκίνητο και όχι με την παλαιά νεκροφόρα άμαξα¹⁶².

Όπως έχει ήδη προαναφερθεί, η λειτουργία του νεκροταφείου της Λάρισας μέχρι το 1931, ανήκε κατά κυριότητα στον Δήμο, αλλά η διαχείρισή του ανήκε αποκλειστικά στο Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, επί κεφαλής του οποίου ήταν ο εκάστοτε μητροπολίτης¹⁶³. Η συμμετοχή του Δήμου στα της διαχείρισης, αφορούσε μόνον την συμμετοχή του στα έξοδα της κηδείας των απόρων και της αποζημίωσης του εργολάβου της νεκροφόρας. Βέβαια ο τελευταίος χορηγούσε πάντοτε πιστώσεις από τον ετήσιο προϋπολογισμό του για τα έξοδα λειτουργίας και συντήρησης του νεκροταφείου και της εκκλησίας του και εισέπραττε το ανάλογο τίμημα από την διάθεση τάφων (οικογενειακών ή μη). Τυχόν όμως έσοδα από την τέλεση κηδείων και μνημόσυνων των μη απόρων, από την πώληση κηρού και ελαίου και την περιφορά του δίσκου, περιέρχονταν στο ταμείο του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, το οποίο με τη σειρά του φρόντιζε για τη μισθοδοσία των ιερέων, ψαλτών και νεωκόρων¹⁶⁴.

νισμό για την αγορά 4 βυτιοφόρων οχημάτων τύπου «Σεβρολέτ» αξίας 66.500 δρχ. εκάστου.

162. ΠΔΣΛ, φκ. 017 [1929-1933], 21 Νοεμβρίου 1930, 156-157. Το 1934 ο Χαλήμαγας ζήτησε από τον Δήμο να του παραχωρήσει το δικαίωμα της μεταφοράς και των ευπόρων πολιτών της πόλης, αίτημα που απορρίφθηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 018 [1933-1935], 6 Αυγούστου 1934, 309-310. Κατηγορήθηκε όμως για μεταφορές άπορων νεκρών από το φθισιατρείο της πόλης προς το νεκροταφείο, χωρίς το ανάλογο τελετουργικό, παρόλο που ελάμβανε κανονικά από τον Δήμο τα συμφωνηθέντα χρηματικά ποσά που αφορούσαν τις κηδείες των τελευταίων. Όπως αναφέρουν δημοσιεύματα οι «πρόχειρες» κηδείες αφορούσαν κατά κανόνα αθίγγανους της πόλης. Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 2094 (25 Ιουνίου 1935) και φ. 2095 (26 Ιουνίου 1935).

163. Νομοθετικό Διάταγμα (17 Δεκεμβρίου 1923): «Περί ενοριακών Ναών και εφημερίων» (ΦΕΚ 382/Α/28-12-1923). Σύμφωνα με το άρθρο 6: «Οι Ναοί των νεκροταφείων πόλεων χριστιανικών πληθυσμόν άνω των 50.000 κατοίκων, εφ' όσον ανήκουσι κατά κυριότητα εις τους δήμους, υπάγονται κατά την διοίκησιν και διαχείρισιν εις το Γενικόν Εκκλησιαστικόν Ταμείον».

164. Νομοθετικό Διάταγμα (17 Δεκεμβρίου 1923): «Περί ενοριακών Ναών και εφημερίων» (ΦΕΚ 382/Α/28-12-1923). Σύμφωνα με το άρθρο 74, στις πόλεις με πληθυσμό μέχρι 50.000 κατοίκους ο μητροπολίτης είχε δικαίωμα να διορίζει έναν εφημέριο. Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας τα έσοδα των εκκλησιών ήταν πολύ μικρά για να μισθοδοτούνται αξιοπρεπώς οι ιερείς,

156. ΠΔΣΛ, φκ. 012 [1914-1915], 1 Σεπτεμβρίου 1914, 151.

157. Νόμος 1621 (31 Δεκεμβρίου 1918): «Περί αναγκαστικής απαλλοτριώσεως επί σκοπώ ιδρύσεως ή επεκτάσεως νεκροταφείων» (ΦΕΚ 3/Α/7-1-1919). Οι αποζημιώσεις καθοριζόταν από τα άρθρα 2, 3 και 4, του Νόμου 3951 (4 Δεκεμβρίου 1911) και του Νόμου 103 (26 Δεκεμβρίου 1913).

158. ΠΔΣΛ, φκ. 014 [1922-1924], 8 Μαρτίου 1923, 65.

159. ΠΔΣΛ, φκ. 013 [1920-1922], 31 Ιανουαρίου 1922, 246.

160. ΠΔΣΛ, φκ. 014 [1922-1924], 8 Μαρτίου 1923, 65.

161. ΠΔΣΛ, φκ. 017 [1929-1933], 13 Απριλίου 1930, 103, 106. Ο Τζάνος μειοδότησε επίσης και στον διαγω-

Στις 10 Ιουλίου 1931 ψηφίστηκε ο Νόμος 5148 που έβαζε τέλος σε διενέξεις μεταξύ της Εκκλησίας και των κατά τόπους Δήμων και Κοινοτήτων σε ζητήματα που αφορούσαν τους ενοριακούς ναούς και τα νεκροταφεία¹⁶⁵.

Με το νέο Νόμο τροποποιήθηκαν επίσης πολλά άρθρα του Νομοθετικού Διατάγματος «Περί ενοριακών ναών και εφημερίων» (17 Δεκεμβρίου 1923) και του τροποποιητικού Νομοθετικού Διατάγματος (6 Νοεμβρίου 1926). Σύμφωνα με το άρθρο 8 του Νόμου 5148/1931 (τροποποίηση του άρθρου 6 του Νομοθετικού Διατάγματος της 17ης Δεκεμβρίου 1923), το δημοτικό νεκροταφείο της Λάρισας, πέρασε εφεξής στην πλήρη κυριότητα του Δήμου¹⁶⁶, ο οποίος υποχρεώθηκε να συντάξει Κανονισμό Λειτουργίας. Ο τελευταίος ψηφίστηκε ομόφωνα από το Δημοτικό Συμβούλιο στις 12 Νοεμβρίου 1931. Με το ίδιο άρθρο, πέρασε στον Δήμο Λάρισας και η διαχείριση του ναού των Παμμειγιστών Ταξιαρχών¹⁶⁷.

γεγονός που επέσυρε διαμαρτυρίες του Τύπου προς τις εκάστοτε δημοτικές αρχές, για να συμπεριλάβουν στη μισθοδοσία των Δήμων και τους ιερείς: «Φωνάζομεν και θα φωνάζομεν πάντοτε προς τον δήμαρχον και το δημοτικόν συμβούλιον: Έλθετε αρωγοί των πενομένων λειτουργών της θρησκείας. Μισθοδοτήσατε τους ιερείς, χάριν της αξιοπρεπείας της εκκλησίας και του κοινού συμφέροντος. Αντί να τρέφη ο δήμος τόσους αέργους, οίτινες ζημιούσι μάλλον αντί να ωφελώσιν αυτόν, ας χορηγηθή συνδρομή τοις ιερεύσιν. Αξιοπρεπής ιερεύς συντελεί τα μέγιστα εις την μόρφωσιν της κοινωνίας». Βλ. *Οι Εργάται* (Τρίκαλα), φ. 50 (23 Δεκεμβρίου 1884).

165. Νόμος 5148 (10 Ιουλίου 1931): «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του Ν.Δ. της 17 Δεκεμβρίου 1923 «περί ενοριακών Ναών και εφημερίων», του νόμου 4567 «περί κυρώσεως του από 14 Σεπτεμβρίου 1929 Ν.Δ.», του νόμου 3225, του Ν.Δ. της 6 Νοεμβρίου 1926 «περί τροποποιήσεως του από 17 Δεκεμβρίου 1923 Ν. Δ. «περί ενοριακών ναών και εφημερίων», του νόμου 4606 «περί συστάσεως Ταμείου Ασφαλίσεως του Ορθοδόξου Εφημεριακού Κλήρου της Ελλάδος» και τροποποιήσεως των Ν. 2508 και 4602» (ΦΕΚ 234/Α/27-7-1931).

166. Νόμος 5148 (10 Ιουλίου 1931), άρθρο 8: «Τα νεκροταφεία ανήκουσιν ως προς την διοίκησιν και διαχείρισιν εις τους δήμους και τας κοινότητας, απαγορεύεται δε η ταφή εκτός των περιοχών αυτών και εις ιδιωτικούς χώρους. Η διοίκησις και διαχειρίσις των ενοριακών ναών των νεκροταφείων ανήκει εις τα Μητροπολιτικά Συμβούλια και ασκείται διά μικτής πενταμελούς διαχειριστικής επιτροπής, αποτελουμένης εξ ενός κληρικού αντιπροσώπου του οικείου Μητροπολίτου, εκ δύο λαϊκών αντιπροσώπων του οικείου Δήμου ή της Κοινότητος, οριζομένων υπό των οικείων Συμβουλίων και ετέρων δύο λαϊκών μελών εξ ενοριτών εκλεγομένων κατά τας διατάξεις του παρόντος νόμου» (ΦΕΚ 234/Α/27-7-1931).

167. Νόμος 5148 (10 Ιουλίου 1931): άρθρο 8: «Η διοίκησις και διαχειρίσις των μη ενοριακών ναών των νεκροταφείων ανήκει εις τους δήμους και τας κοινότητας βαρυνομένων διά πάντων των εξόδων συντηρήσεως των

Η προαναφερθείσα αλλαγή δημιούργησε διάφορα ζητήματα εργασιακής φύσεως που κλήθηκε να αντιμετωπίσει ο δήμαρχος Μιχάλης Σάπκας. Η αίτηση που κατέθεσαν στις 16 Δεκεμβρίου 1931, οι πρώην νεκροθάφτες Δημήτριος Τράντος και Ιωάννης Μπούρας για λήψη αποζημίωσης από τον Δήμο λόγω πολυετούς απασχόλησης στο νεκροταφείο, απορρίφθηκε με το αιτιολογικό ότι μέχρι τη ψήφιση του Νόμου 5148/1931, «το Νεκροταφείον διευθύνετο υπό της Επισκοπικής Επιτροπής και δεν εθωρείτο δημοτικόν, και κατά συνέπειαν ούτοι δεν ήσαν δημοτικοί υπάλληλοι»¹⁶⁸. Εν τούτοις με ομόφωνη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου στις 26 Ιανουαρίου 1932, χορηγήθηκε σε κάθε έναν από αυτούς, έκτακτο βοήθημα 500 δρχ. με πίστωση ειδικού κεφαλαίου του προϋπολογισμού της χρήσης 1932.

Τον Ιούλιο του 1932 ο Δήμος αποφάσισε την ενοικίαση ενός αγρού 13 στρεμμάτων ο οποίος βρισκόταν παραπλεύρως του νεκροταφείου και ανήκε στην ιδιοκτησία του¹⁶⁹. Τα επόμενα χρόνια τα έσοδα από τα μισθώματα θα συμπεριλαμβανονταν στους εκάστοτε προϋπολογισμούς του νεκροταφείου. Ως ενοικιαστής του αγρού τουλάχιστον μέχρι το 1937 αναφέρεται ο Χρήστος Γανοχωρίτης¹⁷⁰. Η ενοικίαση του αγρού συνεχίστηκε μέχρι την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου¹⁷¹.

Την 1η Ιουλίου 1935 το Δημοτικό Συμβούλιο ενέκρινε την κατασκευή εντός του νεκροταφείου δύο οδών (Α και Β), συνολικής αξίας 45.000 δρχ. (20.000 και 25.000 δρχ. αντίστοιχα)¹⁷². Στις 26 Αυγούστου 1935 τελικός μειοδότης της διενεργηθείσας δημοπρασίας αναδείχθηκε ο εργολάβος Κωνσταντίνος Σαγρής¹⁷³.

ναών ως και μισθοδοσίας των ιερέων και του προσωπικού αυτών» (ΦΕΚ 234/Α/27-7-1931).

168. ΠΔΣΛ, φκ. 017 [1929-1933], 26 Ιανουαρίου 1932, 270-271.

169. ΠΔΣΛ, φκ. 017 [1929-1933], 4 Ιουλίου 1932, 320.

170. ΠΔΣΛ, φκ. 019 [1935-1937], 14 Δεκεμβρίου 1936, 369. Ο Χρήστος Γανοχωρίτης διετέλεσε αργότερα δημοτικός σύμβουλος της πόλης. Στις 4 Ιουνίου 1974, το Δημοτικό Συμβούλιο σε έκτακτη συνεδρίαση, εξέδωσε ψήφισμα για το θάνατό του.

171. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 5658 (15 Σεπτεμβρίου 1939).

172. ΠΔΣΛ, φκ. 018 [1933-1935], 1 Ιουλίου 1935, 541.

173. ΠΔΣΛ, φκ. 018 [1933-1935], 26 Αυγούστου 1935, 561. Οι εργασίες κατασκευής ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 1936, αλλά αντί του προϋπολογισθέντος ποσού των 45.000 δρχ. στον εργολάβο δόθηκε το ποσό των 75.000 δρχ. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 019 [1935-1937], 20 Οκτωβρίου 1936, 299. Στον ίδιο εργολάβο ανατέθηκε τον Μάρτιο του 1937 και η κατασκευή της οδού Νεκροταφείου έναντι 24.139 δρχ. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 019 [1935-1937], 4 Μαρτίου 1937, 433.

Στις 28 Μαΐου 1936, επιτροπή από δημοτικούς συμβούλους με επικεφαλής τον Κ. Κατσιόγρα, επισκέφθηκαν το νεκροταφείο και διαπίστωσαν πως εκατέρωθεν της συμβολής των οδών Νεκροταφείου και Σιδηροδρόμου, είχαν σχηματισθεί «λίμναι πλήρεις ακαθαρσιών». Επειδή τα λιμνάζοντα νερά αποτελούσαν εστίες μόλυνσης για τους κατοίκους της περιοχής, αποφασίστηκε το μπάζωμά τους. Τον Μάιο του 1937 το Δημοτικό Συμβούλιο απέρριψε «ως μη νόμιμη» την αίτηση του Δημήτριου Μπαρμπούτη για την κατασκευή εξοχικού κέντρου δίπλα από το νεκροταφείο¹⁷⁴.

Με την έναρξη του ελληνοαλβανικού πολέμου (28 Οκτωβρίου 1940), ανεστάλησαν οι εργασίες του Δημοτικού Συμβουλίου και ως εκ τούτου δεν κατορθώσαμε να έχουμε μία εικόνα της λειτουργίας του νεκροταφείου αυτή την περίοδο. Πάντως στις 10 Δεκεμβρίου 1940, οι αστυνομικές αρχές της Θεσσαλίας απαγόρευσαν τις νεκρώσιμες πομπές προς το νεκροταφείο, αποβλέποντας στην προστασία των πολιτών από τους βομβαρδισμούς. Οι κηδείες τελούνταν μόνον από τον ναό των Ταξιαρχών και όχι από τις εκκλησίες των ενοριών, με την παρουσία μόνον του ιερέα και των πολύ στενών συγγενών¹⁷⁵. Παρά ταύτα, και σε αντίθεση με τις απαγορευτικές διατάξεις, πλήθος κόσμου παρευρισκόταν στις κηδείες των προσφιλών τους προσώπων και ιδιαίτερα των νεκρών παλικαριών του Αλβανικού μετώπου.

Το νεκροταφείο και τα ταφικά μνημεία του, υπέστησαν μεγάλες καταστροφές κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών και του σεισμού του 1941. Θύμα των βομβαρδισμών υπήρξε και ο ναός των Ταξιαρχών ο οποίος καταστράφηκε σχεδόν ολοκληρωτικά.

Ένα οικοπέδο έκτασης 2.788 τ.μ. το οποίο αποτελούσε τμήμα ενός μεγαλύτερου οικοπέδου (δίπλα ακριβώς στο δημοτικό νεκροταφείο) συνολικής έκτασης 11,5 στρεμμάτων, και το οποίο όπως προαναφέρθηκε, είχε περιέλθει από το 1906 στην ιδιοκτησία του Δήμου από τους αδελφούς Αντώνιο και Χρήστο Στεργίου, απαλλοτριώθηκε από τις Γερμανικές αρχές κατοχής για να λειτουργήσει ως στρατιωτικό νεκροταφείο (1942-1944). Για τη «νομιμοποίηση» αυτής της απαλλοτρίωσης όπως και για όλες τις αντίστοιχες που πραγματοποιήθηκαν σε όλη την Ελλάδα κατά τη διάρκεια της κατοχής, εκδόθηκε από την τότε κατοχική κυβέρνηση ειδικό Νομοθετικό Διάταγμα¹⁷⁶.

174. ΠΔΣΛ, φκ. 019 [1935-1937], 17 Μαΐου 1937, 525.

175. *Θεσσαλική Φωνή* (Καρδίτσα), φ. 5480 (13 Ιανουαρίου 1941).

176. Νομοθετικό Διάταγμα 1113 (10 Μαρτίου 1942): «Περί απαλλοτριώσεως προς ίδρυσιν ή επέκτασιν νεκροταφείων» (ΦΕΚ 50/Α/11-3-1942). Το διάταγμα αυτό

Σε ξεχωριστό χώρο του νεκροταφείου θάπτονταν οι Γερμανοί και Ιταλοί στρατιώτες, ενώ σε άλλο χώρο οι αξιωματικοί. Στους τάφους των ανώτερων και ανώτατων Γερμανών αξιωματικών τοποθετούνταν συνήθως ξύλινη ή μαρμάρινη επιτύμβια στήλη, η οποία στην κορυφή έφερε σταυρό με σβάστικα και στην επιφάνειά της τα ατομικά τους στοιχεία με την ημερομηνία θανάτου. Κατά την αναχώρησή τους από τη Λάρισα, οι Γερμανοί προέβησαν σε γενική ανακομιδή των οστών των νεκρών στρατιωτών και αξιωματικών και στην αφαίρεση των επιτύμβιων σταυρών και άλλων μνημείων που κοσμούσαν τους τάφους τους.

Λάρισα, 20 Αυγούστου 1943. Πρόσφατες ταφές στο Γερμανικό στρατιωτικό νεκροταφείο της πόλης. Η φωτογραφία προέρχεται από το οικογενειακό αρχείο Γερμανού στρατιώτη ο οποίος υπηρέτησε στη Λάρισα κατά τη διάρκεια της κατοχής. Ο γιος του πούλησε το φωτογραφικό υλικό σε δημοπρασία το 1970, το οποίο περιήλθε στην κατοχή συλλέκτη της Θεσσαλονίκης. Αγοράσθηκε από τον τελευταίο τον Μάρτιο του 2013.
© Αρχείο Αλέξανδρου Χ. Γρηγορίου.

IV. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ 1945-1958

Κατά τη διάρκεια της κατοχής, η δημοτική νεκροφόρα τύπου «Cevrolet Commercial» που είχε αγορασθεί το 1930, είχε περιέλθει σε αχρηστία. Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 14ης Δεκεμβρίου 1945 συζητήθηκε η ανάγκη «επαναλειτουργίας μίας τουλάχιστον νεκροφόρου απαραίτητου διά τας ανάγκες των κατοίκων και διά την ευπρέπειαν της πόλεως».

Παράλληλα ανατέθηκε στον δήμαρχο να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες με τους εργολάβους

είχε ισχύ συντακτικού περιεχομένου και χαρακτήρα, και οι κοινοτικές ή δημοτικές αρχές είχαν το δικαίωμα να προβαίνουν σε απαλλοτριώσεις εκτάσεων (δημοτικών ή ιδιωτικών) για τη δημιουργία νεκροταφείων, κατά παρέκκλιση των περιορισμών των διατάξεων του Ν.Δ. της 28ης Μαρτίου 1834, του Ν. 1621/1918 και του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού. Μετά το τέλος του πολέμου, οι επίμαχες εκτάσεις περιήλθαν στην κυριότητα των αρχικών ιδιοκτητών τους.

κηδειών Χαλήμαγα και Μόγια¹⁷⁷. Πλην όμως ο Θεόδωρος Χαλήμαγας είχε καταστεί «άπορος κατόπιν των καταστροφών ών υπέστη επί κατοχής»¹⁷⁸, ο δε Μόγιας δεν διέθετε τα απαραίτητα κεφάλαια για τον σκοπό αυτό. Το ζήτημα θα παρέμενε στάσιμο για τα επόμενα δύο χρόνια.

Για την ανακατασκευή της περιφραξης του νεκροταφείου η οποία είχε καταρρεύσει από τους σεισμούς του 1941, εκταμιεύθηκαν τον Ιανουάριο του 1947, 2.500.000 δρχ. από το αποθεματικό του Δήμου¹⁷⁹. Τον Αύγουστο του 1947 αποφασίστηκε η ανέγερση ενός οικίσκου σε οικόπεδο που βρισκόταν μπροστά από το νεκροταφείο και ανατέθηκε η σχετική μελέτη σε μηχανικό του Δήμου¹⁸⁰.

Όπως προαναφέρθηκε, τα προηγούμενα χρόνια οι συγγενείς των απόρων νεκρών δημοτών δεν κατέβαλαν δικαιώματα μεταφοράς και ταφής στο δημοτικό νεκροταφείο. Ο ιδιώτης εργολάβος κηδειών αποζημιωνόταν από τον Δήμο για τις δαπάνες που πραγματοποιούσε, βάσει συμφωνητικού, το μίσθωμα του οποίου συνήθως ανανεωνόταν κάθε 1-2 χρόνια. Εν τούτοις τα ποσά που κατέβαλε ο Δήμος κατ' έτος ήταν ιδιαίτερα υψηλά και γι' αυτό τον λόγο μερικοί δημοτικοί σύμβουλοι πρότειναν την αγορά μιας νέας δημοτικής νεκροφόρας, αφού όπως προαναφέρθηκε η αντίστοιχη παλαιά είχε καταστραφεί. Στις 25 Φεβρουαρίου 1949 ο Δήμος χορήγησε πίστωση 5.000.000 δρχ. από το αντίστοιχο κεφάλαιο του προϋπολογισμού για την αγορά νέας νεκροφόρας¹⁸¹. Εν τούτοις, στις 4 Ιουνίου 1949 προκηρύχθηκε μειοδοτικός διαγωνισμός για την μετατροπή «της υπάρχουσας ρυμούλκας του Δήμου εις Νεκροφόραν διά την μεταφοράν των απόρων νεκρών». Τελικός μειοδότης αναδείχθηκε ο Χρήστος Γιαννακόπουλος αντί του ποσού των 3.675.000 δρχ.¹⁸².

Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 17ης Οκτωβρίου 1949 κατατέθηκε από τον μηχανικό του Δήμου Αθανάσιο Σακελλάριο, η μελέτη για την ανέγερση του κτίσματος που είχε αποφασιστεί το 1947 και προοριζόταν για τα γραφεία του νεκροταφείου. Πιστώθηκαν 50.000.000 δρχ. για

την υλοποίηση του έργου¹⁸³, το οποίο άρχισε να κατασκευάζεται από τον εργολάβο Π. Κράχτη (έναντι αμοιβής 969.108 δρχ.)¹⁸⁴ τον Ιανουάριο του 1950 και αποπερατώθηκε το φθινόπωρο του ίδιου έτους. Το κτίσμα περιλάμβανε τέσσερα δωμάτια, ένα εκ των οποίων προοριζόταν για γραφείο του εφόρου του νεκροταφείου, ένα για αίθουσα αναμονής των δημοτών, ένα για φυλάκιο και ένα για αποθήκη. Παράλληλα κατασκευάστηκε και μικρό αποχωρητήριο τουρκικού τύπου, σε ανεξάρτητο χώρο του ίδιου οικοπέδου. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στα πρακτικά της συνεδρίασης, το οίκημα «προορίζεται διά την στέγασιν μόνον της υπηρεσίας και ουχί διά την στέγασιν οικογενείας εκ των υπηρετούντων υπαλλήλων»¹⁸⁵. Στις 22 Μαΐου 1950 συστάθηκε μία επιτροπή από δημοτικούς συμβούλους και μηχανικούς η οποία πραγματοποίησε αυτοψία στον χώρο του νεκροταφείου. Αποφασίστηκε η σύνταξη νέου σχεδιαγράμματος του νεκροταφείου από την αρμόδια υπηρεσία του Δήμου, καθώς και η διεύρυνση των δύο εισόδων για την εύκολη προσπέλαση των αυτοκινήτων¹⁸⁶.

Το γραφείο του εφόρου (1961).
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2013.

Τον Φεβρουάριο του 1951 συστάθηκε νέα επιτροπή από δημοτικούς συμβούλους, οι οποίοι πραγματοποίησαν αυτοψία στο χώρο του δημοτικού νεκροταφείου και κατέθεσαν προτάσεις για τον εξωραϊσμό του¹⁸⁷. Παράλληλα, επιτροπή κατοίκων που διέμεναν πίσω από το νεκροταφείο, ζήτησαν από τον Δήμο την επέκταση του φωτισμού στην περιοχή τους και την κατασκευή του δρόμου που διερχόταν παράλληλα με τον τοίχο της περιφραξης αυτού, επειδή κατά τους χειμερι-

177. ΠΔΣΛ, φκ. 021 [1945-1947], 14 Δεκεμβρίου 1945, 55-56.

178. ΠΔΣΛ, φκ. 021 [1945-1947], 22 Δεκεμβρίου 1945, 60. Ο Χαλήμαγας ελάμβανε ανά τακτά χρονικά διαστήματα επίδομα απορίας από την Δήμο της Λάρισας.

179. ΠΔΣΛ, φκ. 022 [1947-1948], 24 Ιανουαρίου 1947, 29.

180. ΠΔΣΛ, φκ. 024 [1947-1948], 8 Αυγούστου 1947, 389.

181. ΠΔΣΛ, φκ. 025 [1948-1951], 25 Φεβρουαρίου 1949, 66.

182. ΠΔΣΛ, φκ. 025 [1948-1951], 6 Ιουνίου 1949, 156-157.

183. ΠΔΣΛ, φκ. 025 [1948-1951], 17 Οκτωβρίου 1949, 229.

184. ΠΔΣΛ, φκ. 025 [1948-1951], 21 Δεκεμβρίου 1950, 395.

185. ΠΔΣΛ, φκ. 025 [1948-1951], 13 Ιανουαρίου 1950, 268-269.

186. ΠΔΣΛ, φκ. 025 [1948-1951], 16 Ιουνίου 1950, 322.

187. ΠΔΣΛ, φκ. 025 [1948-1951], 5 Φεβρουαρίου 1951, 408.

νούς μήνες καθίστατο αδιάβατος και ως εκ τούτου ήταν αδύνατος η μετάβαση των παιδιών τους στο δημοτικό σχολείο της περιοχής του Σιδηροδρομικού Σταθμού¹⁸⁸. Με εντολή του νέου δημάρχου Δημητρίου Καραθάνου συστάθηκε ειδικό συνεργείο για τον εξωραϊσμό του νεκροταφείου και την επισκευή του οστεοφυλακίου, οι εργασίες του οποίου ξεκίνησαν τον Σεπτέμβριο του 1951¹⁸⁹.

Τον Ιούνιο του 1952 ο Θεόδωρος Κούρτης ζήτησε από τον Δήμο την ενοικίαση του δημοτικού οικοπέδου που βρισκόταν μεταξύ του πρώην Γερμανικού και του πρώην Ιταλικού στρατιωτικού νεκροταφείου της Λάρισας. Το Δημοτικό Συμβούλιο παρέπεμψε την υπόθεση στην Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου για την εκπόνηση σχετικού σχεδιαγράμματος¹⁹⁰. Οι χρονοβόρες όμως διαδικασίες εκ μέρους του Δήμου, ανάγκασαν τον ενδιαφερόμενο να αποσύρει την αίτησή του.

Τον Ιούνιο του 1955 εκταμιεύθηκαν άλλες 20.000 δρχ. για την επέκταση του παλαιού οστεοφυλακίου το οποίο είχε επισκευασθεί την περίοδο 1951/1952¹⁹¹. Τον Μάιο του 1957 συζητήθηκε στο Δημοτικό Συμβούλιο, η προοπτική κατάσκευής νέας περίφραξης και νέου οστεοφυλακίου¹⁹², συζήτηση που επαναλήφθηκε τον Νοέμβριο του ίδιου έτους¹⁹³.

V. ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ-ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΙΣ 1950-1960

Στις 31 Μαρτίου 1950 κατατέθηκε στην αρμόδια υπηρεσία του Δήμου της Λάρισας, αίτηση αποζημίωσης από τον κληρούχο Νικόλαο Αρλικιώτη, επειδή όπως ισχυρίστηκε, το οικοπέδο εκτάσεως 520 τ.μ. στο οποίο ανεγέρθηκαν τα γραφεία του νεκροταφείου ανήκε στην ιδιοκτησία του¹⁹⁴. Η αίτηση παραπέμφθηκε στη Μηχανική Υπηρεσία, η οποία δικαίωσε τον αιτούντα (απ. 27/30-5-1950) και παρέπεμψε το ζήτημα στη Νομική Υπηρεσία του Δήμου, η οποία θα αποφάσιζε εάν θα του καταβαλλόταν αποζημίωση, ή θα του παραχωρείτο άλλο δημοτικό οικοπέδο ίδιας έκτασης με το δικό του¹⁹⁵.

Στις αρχές Μαΐου του 1957, ο Νικόλαος Κωνσταντίνου Καμπριγιάννης, κάτοχος ενός οικοπέδου

εκτάσεως 132 τ.μ. μπροστά από το νεκροταφείο, ζήτησε αποζημίωση από τον Δήμο, επειδή -όπως ισχυρίστηκε- ο τελευταίος το «κατέλαβε παρανόμως», για την ανέγερση του οικίσκου του εφόρου του νεκροταφείου. Το θέμα το οποίο παρουσίαζε μεγάλες ομοιότητες με την υπόθεση Αρλικιώτη (Μάρτιος 1950), συζητήθηκε στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 9ης Μαΐου 1957, όπου ο δημοτικός σύμβουλος Αθανάσιος Ζουναλής ζήτησε τη γνώμη της Νομικής Υπηρεσίας του Δήμου. Ο νομικός σύμβουλος Γουσίου και η Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου βεβαίωσαν ότι το ανεγερθέν κτίριο βρισκόταν «μέσα στα κληροτεμάχια του κληρού Καμπριγιάννη»¹⁹⁶, αφού ο τελευταίος είχε αποκατασταθεί πολύ νωρίτερα με οριστικό παραχωρητήριο της Επιτροπής Αποκαταστάσεως Προσφύγων¹⁹⁷. Μέχρι τον Ιούλιο του ίδιου έτους το θέμα παρέμεινε στάσιμο, επειδή ο Καμπριγιάννης ουδέποτε είχε καταθέσει βεβαίωση της Τοπογραφικής Υπηρεσίας στην οποία να εμφανίζεται ότι η διεκδικούμενη έκταση ανήκει στην ιδιοκτησία του¹⁹⁸.

Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 7ης Απριλίου 1958, ο Καμπριγιάννης κατέθεσε α) Τίτλο κυριότητας (αρ. 25272) της Διευθύνσεως Αγροτικής Αποκαταστάσεως (Δήμος Λάρισας, α/α μετεγγραφής, αρ. 590, τ. 81, 14-1-1953), β) Βεβαίωση της Τοπογραφικής Υπηρεσίας Λάρισας, ότι δεν επήλθε καμία μεταβολή στην παραπάνω απόφαση και γ) Τοπογραφικό διάγραμμα του Υπουργείου Γεωργίας στο οποίο αποτυπώνονταν ο παραχωρηθείς χώρος. Με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου (απ. 77/1958), ο Δήμος υποχρεώθηκε σε καταβολή αποζημίωσης στον Καμπριγιάννη, η οποία καθορίστηκε σε 100 δρχ./τ.μ. (δηλ. 13.200 δρχ.)¹⁹⁹.

Από ό,τι φαίνεται όμως, ο Νικόλαος Καμπριγιάννης δεν ικανοποιήθηκε από το ποσό της αποζημίωσης και τον Δεκέμβριο του 1959 αιτήθηκε νέας αντίστοιχης, ενώ παράλληλα κατέφυγε στα πολιτικά δικαστήρια. Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 12ης Ιανουαρίου 1960 ο δήμαρχος Δημήτριος Χατζηγιάννης ζήτησε να απορριφθεί η αίτηση του Καμπριγιάννη και να αναμένει ο Δήμος την απόφαση του δικαστηρίου (απ. 11/1960)²⁰⁰.

Οι περιπτώσεις των Αρλικιώτη (1950) και Καμπριγιάννη (1957/1960) υπήρξαν ατυχείς για τον Δήμο. Τα λάθη και οι παραλείψεις των Τεχνικών Υπηρεσιών του, που είχαν ως αποτέλεσμα την καταβολή αποζημιώσεων στους προαναφερθέντες,

188. ΠΔΣΛ, φκ. 025 [1948-1951], 23 Φεβρουαρίου 1951, 421.

189. ΠΔΣΛ, φκ. 026 [1951-1955], 4 Σεπτεμβρίου 1951, 11.

190. ΠΔΣΛ, φκ. 025 [1948-1951], 16 Ιουνίου 1950, 322.

191. ΠΔΣΛ, φκ. 027 [1955-1956], 16 Ιουνίου 1955, 110.

192. ΠΔΣΛ, φκ. 028 [1957-1958], 3 Μαΐου 1957, 114.

193. ΠΔΣΛ, φκ. 028 [1957-1958], 22 Νοεμβρίου 1957, 268.

194. ΠΔΣΛ, φκ. 025 [1948-1951], 31 Μαρτίου 1950, 295.

195. ΠΔΣΛ, φκ. 026 [1951-1955], 20 Ιουνίου 1952, 188.

196. ΠΔΣΛ, φκ. 028 [1957-1958], 9 Μαΐου 1957, 131.

197. ΠΔΣΛ, φκ. 028 [1957-1958], 9 Μαΐου 1957, 131.

198. ΠΔΣΛ, φκ. 028 [1957-1958], 3 Ιουλίου 1957, 171.

199. ΠΔΣΛ, φκ. 029 [1958-1959], 7 Απριλίου 1958, 60-61.

200. ΠΔΣΛ, φκ. 031 [1960], 12 Ιανουαρίου 1960, 2-3.

υπήρξε το έναυσμα που τα επόμενα χρόνια, κάτοικοι της περιοχής, κατέφυγαν τόσο στο Δήμο όσο και στα πολιτικά δικαστήρια και ήγειραν αξιώσεις αποζημίωσης «δι' ολόκληρον τον χώρο του νεκροταφείου, διότι ως ισχυρίζονται ο χώρος ούτος είναι ιδικός των καιτοι χρησιμοποιείται υπό του δήμου από πεντηκονταετίας και πλέον»²⁰¹. Οι αποφάσεις των δικαστηρίων δικαίωσαν μεν τον Δήμο, αλλά άφησαν ανεξίτηλα τα σημάδια της αμφισβήτησης στη νεότερη γενιά των Λαρισαίων, σημάδια που συνδέονται και ως ένα βαθμό με το πάγιο αίτημα κατοίκων της περιοχής για το «ξήλωμα» του παλαιού νεκροταφείου και τη μετατροπή του σε χώρο αναψυχής και περιπάτου.

VI. ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ 1959-1975

Την περίοδο 1959-1960 ιδρύθηκε ο νέος συνοικισμός πίσω από το νεκροταφείο. Ο τελευταίος που παλαιότερα έφερε ονόματα όπως «συνοικία νεκροταφείου» και «Μακρόνησος», μετονομάστηκε με ομόφωνη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου της Λάρισας σε «Ανθούπολη» (απ. 6/1960)²⁰². Παρά τις συνεχείς καταπατήσεις δημοτικών εκτάσεων και τις αθρόες και παράνομες ανεγέρσεις κατοικιών στην περιοχή, ο δήμαρχος Δημήτριος Χατζηγιάννης, για λόγους κοινωνικής πολιτικής, ουδέποτε έκανε χρήση της νομοθεσίας και δεν προέβη σχεδόν σε καμία κατάφαση.

Και εκ πρώτης όψεως είχε μεν δίκαιο, αφού στην περιοχή είχαν εγκατασταθεί από το 1922/1923 πρόσφυγες, ενώ αργότερα δυστυχείς και άποροι Λαρισαίοι που είχαν καταστραφεί κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής. Σε άλλους μεν από αυτούς, παραχωρήθηκαν οικοπέδα στην περιοχή του Ακ-Σαράι (Νεάπολη), ενώ σε άλλους επιτράπηκε είτε να τα εξαγοράσουν έναντι ελάχιστου τιμήματος, είτε να χρησιμοποιήσουν προσωρινά αναγειρόντας πρόχειρα παραπήγματα²⁰³.

Όπως προαναφέρθηκε το τραγικό αυτής της ιστορίας είναι, ότι οι υπηρεσίες του Δήμου δεν προέβησαν ποτέ σε ενδελεχή έλεγχο των δικαιολογητικών που κατέθεσαν οι ενδιαφερόμενοι, αφού οι περισσότεροι ισχυρίστηκαν πως τα δικαιολογητικά τους χάθηκαν κατά τη διάρκεια της κατοχής. Ανάμεσα όμως στους τελευταίους, βρήκαν την

ευκαιρία να «παρεισφρήσουν» και άτομα που εκμεταλλευόμενα τις ήπιες συμπεριφορές της δημοτικής αρχής, κατέθεσαν πλαστά δικαιολογητικά. Η λαμπρή περίοδος της δεύτερης δημοκρατικής θητείας του Δημήτριου Χατζηγιάννη (1959-1964), επισκιάστηκε από τις «σκοτεινές» υποθέσεις του νεκροταφείου και της ευρύτερης περιοχής του²⁰⁴.

Το παλαιό οστεοφυλάκιο (1951)
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2008.

Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 15ης Σεπτεμβρίου 1959, μετά από αίτημα των κατοίκων της περιοχής, ο Δημήτριος Χατζηγιάννης εισηγήθηκε την κατασκευή της οδού που περνούσε όπισθεν του νεκροταφείου, διότι ήταν η μοναδική, που συνέδεε τον συνοικισμό, από το ύψος των σιδηροδρομικών γραμμών μέχρι τους στρατώνες του πυροβολικού. Το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε την κατασκευή της οδού (απ. 100/1959), αλλά ο Δήμος βρέθηκε αντιμέτωπος με την δικαιοσύνη στην οποία είχε καταφύγει η οικογένεια Καλύβα, διεκδικώντας αποζημιώσεις για τμήμα της οδού, που ισχυριζόταν ότι ανήκε στην ιδιοκτησία της. Η κατασκευή της όμως αναβλήθηκε προσωρινά, μέχρι την τελεσίδικη δικαστική απόφαση²⁰⁵.

Τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο του 1960 συνεχίστηκε η διαμόρφωση των εσωτερικών δρομίων

204. Πολλά χρόνια αργότερα (συνεδρίαση Δημοτικού Συμβουλίου της 16ης Μαρτίου 1972), ο τότε δήμαρχος Θάνος Μεσσίνης παραδέχθηκε πως «το θέμα εδημιουργήθη εκ του γεγονότος ότι οι συνοικισμοί μεταπολεμικώς ανοικοδομήθησαν αυθαίρετως και άνευ σχεδίου, δημιουργηθέντος ούτω ενός τεραστίου προβλήματος δια την πόλιν, προβλήματος κοινωνικού, οικονομικού, λειτουργικού και πολεοδομικού. Η οδύσσεια του θέματος είναι εις υμάς γνωστή διότι κατ' επανάληψιν ανεπτύχθη υπό του ομιλούντος και ίδια κατά την περιουμένη έκθεσιν πεπραγμένων». Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 045 [1971-1972], 16 Μαρτίου 1972, 586-587. Τον Μάρτιο του 1972 εξακολουθούσαν περί τις 130 οικογένειες να κατέχουν παρανόμως κοινόχρηστους χώρους και δημοτικά οικοπέδα.

205. ΠΔΣΛ, φκ. 030 [1959-1960], 15 Σεπτεμβρίου 1959, 227.

201. ΠΔΣΛ, φκ. 031 [1960], 12 Ιανουαρίου 1960, 3.

202. ΠΔΣΛ, φκ. 030 [1959-1960], 12 Ιανουαρίου 1960, 493-494.

203. Όπως προαναφέρθηκε στο εισαγωγικό σημείωμα με το Νομοθετικό Διάταγμα 3033/1954, επιτράπηκε η παραχώρηση των αυθαίρετως κατεχομένων δημοτικών χώρων στους κατόχους τους. Συναφή με το παραπάνω, υπήρξαν το Νομοθετικό Διάταγμα 4260/1962 και ο Α-ναγκαστικός Νόμος 344/1968.

σκων του νεκροταφείου (αξίας 50.000 δρχ.), η επισκευή και επέκταση του παλαιού οστεοφυλακίου (αξίας 100.000 δρχ.)²⁰⁶ και τα έργα περίφραξης (αξίας 1.110 δρχ.)²⁰⁷. Ειδικά στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 8ης Μαρτίου 1960 ο Χατζηγιάννης ζήτησε την άμεση ολοκλήρωση όλων των προαναφερθέντων έργων για τον εξωραϊσμό του νεκροταφείου²⁰⁸. Εν τούτοις μέχρι το 1961 αυτά δεν είχαν ολοκληρωθεί. Διατέθηκαν νέες πιστώσεις για την επισκευή του οστεοφυλακίου (100.000 δρχ.), τη διαμόρφωση των εσωτερικών δρομίσκων και ενός τμήματος που βρισκόταν μπροστά από την είσοδο του νεκροταφείου²⁰⁹.

Το νέο οστεοφυλάκιο (1964)
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2012.

Με την υπ' αρ. 162/1961 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 4ης Αυγούστου 1961, η οποία επικυρώθηκε με την υπ' αρ. 46228/1961 απόφαση του νομάρχη της Λάρισας, εγκρίθηκε η τεχνική μελέτη για την κατασκευή α) νέου οστεοφυλακίου συνολικής δαπάνης 150.000 δρχ. και β) νέου γραφείου για τη στέγαση του εφόρου και του φύλακα του νεκροταφείου δαπάνης 56.000 δρχ.²¹⁰. Από τα χρήματα αυτά δαπανήθηκαν το 1961/1962 για την κατασκευή του οστεοφυλακίου οι 134.672 δρχ. ενώ με την υπ' αρ. 45/1963 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου εγκρίθηκε η πίστωση του υπόλοιπου ποσού των 15.328 δρχ. για την αποπεράτωση του έργου²¹¹.

Τον Σεπτέμβριο του 1962 επιτροπή κατοίκων της συνοικίας «Χαραυγή» ζήτησαν από τον Δήμο την κατασκευή πεζοδρομίων στους παρακείμενους δρόμους πίσω από το νεκροταφείο, οι οποίοι τον

χειμώνα καθίσταντο αδιάβατοι. Στις 18 Σεπτεμβρίου 1962 το Δημοτικό Συμβούλιο όρισε ομάδα μηχανικών για επιτόπια αυτοψία της περιοχής²¹². Στις 14 Δεκεμβρίου 1962 χορηγήθηκε συμπληρωματική πίστωση 5.000 δρχ. για την ανέγερση του οικήματος και της αποθήκης του νεκροταφείου²¹³, ενώ στις 21 Δεκεμβρίου 1962 χορηγήθηκε πίστωση 100.000 δρχ. για την διαμόρφωση και εξωραϊσμό του εσωτερικού του νεκροταφείου²¹⁴. Παράλληλα διατέθηκε επιπλέον κονδύλιο 160.000 δρχ. εκ του προϋπολογισμού του 1963 για την κατασκευή των δρομίσκων του νεκροταφείου²¹⁵. Ωστόσο τα έργα παρουσίαζαν καθυστερήσεις που οφείλονταν κατά κύριο λόγο στις δικαστικές διαμάχες με κατοίκους της περιοχής. Εξώδικα, αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων και αγωγές τάλαιπώρησαν τον Δήμο, ο οποίος «έβλεπε» τα έργα να χρονίζονται.

Ο Δήμος δικαιώθηκε σε όλες σχεδόν τις υποθέσεις, αλλά μέχρι το 1963/1964 τα έργα εξωραϊσμού του νεκροταφείου δεν είχαν ολοκληρωθεί. Οι καθυστερήσεις οφείλονταν όμως και στις υπερβάσεις των εργαλάβων οι οποίοι ζητούσαν επιπλέον χρήματα για να μην μείνουν τα έργα ημιτελή. Ο Χατζηγιάννης αντέδρασε και ζήτησε όλα τα έργα του νεκροταφείου να γίνονται εφεξής με τη μορφή της αυτεπιστασίας από τις Τεχνικές Υπηρεσίες του Δήμου.

Κατά τη διάρκεια του 1963 πραγματοποιήθηκε η διαμόρφωση των εσωτερικών χώρων του νεκροταφείου (αξίας 6.374 δρχ.), η συντήρηση κηπαρίων (αξίας 80 δρχ.), η ανέγερση της αποθήκης (αξίας 11.525 δρχ.), η επισκευή και η επέκταση του παλαιού οστεοφυλακίου και η θεμελίωση του νέου αντίστοιχου (αξίας 420.672 δρχ.)²¹⁶. Τον Δεκέμβριο του 1963 διατέθηκαν άλλες 30.000 δρχ. για τις εργασίες στα δύο οστεοφυλάκια (παλαιό και νεότερο)²¹⁷. Το πρώτο εξάμηνο του 1964 δαπανήθηκαν 6.007 δρχ. για τα έργα περίφραξης και 12.618,50 δρχ. για την αποπεράτωση των εργασιών στα δύο οστεοφυλάκια²¹⁸.

Την ίδια περίοδο η υπηρεσία του νεκροταφείου άρχισε να συναντά δυσκολίες στην εξεύρεση τάφων Α' και Β' θέσης, ιδίως τριετούς ταφής. Οι συζητήσεις για τη δημιουργία του Β' Δημοτικού Νε-

212. ΠΔΣΛ, φκ. 034 [1962-1963], 18 Σεπτεμβρίου 1962, 141.

213. ΠΔΣΛ, φκ. 034 [1962-1963], 14 Δεκεμβρίου 1962, 399.

214. ΠΔΣΛ, φκ. 034 [1962-1963], 21 Δεκεμβρίου 1962, 421.

215. ΠΔΣΛ, φκ. 034 [1962-1963], 6 Ιανουαρίου 1963, 498.

216. ΠΔΣΛ, φκ. 036 [1963-1964], 3 Ιανουαρίου 1964, 98-99.

217. ΠΔΣΛ, φκ. 035 [1963], 11 Δεκεμβρίου 1964, 546.

218. ΠΔΣΛ, φκ. 036 [1963-1964], 14 Ιουλίου 1964, 511.

206. ΠΔΣΛ, φκ. 030 [1959-1960], 4 Ιανουαρίου 1960, 471-472.

207. ΠΔΣΛ, φκ. 031 [1960], 9 Φεβρουαρίου 1960, 76.

208. ΠΔΣΛ, φκ. 031 [1960], 8 Μαρτίου 1960, 142.

209. ΠΔΣΛ, φκ. 032 [1960-1961], 20 Ιανουαρίου 1961, 266, 270-271.

210. ΠΔΣΛ, φκ. 033 [1961-1962], 4 Αυγούστου 1961, 62 και 9 Φεβρουαρίου 1962, 293-294.

211. ΠΔΣΛ, φκ. 034 [1962-1963], 2 Φεβρουαρίου 1963, 549-550.

κροταφείου είχαν ήδη αρχίσει (βλ. σχετικό κεφάλαιο), αλλά μέχρι την πλήρη εφαρμογή του σχεδίου θα περνούσε μεγάλο χρονικό διάστημα και ο Δήμος έπρεπε να προχωρήσει στην επέκταση του ήδη υπάρχοντος. Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 18ης Μαρτίου 1964 ο δήμαρχος Δημήτριος Χατζηγιάννης πρότεινε «την επέκταση του υπάρχοντος μέχρι του χώρου του πρώην Ιταλικού Νεκροταφείου, όστις σήμερα είναι τελείως ελεύθερος». Η πρόταση του δημάρχου υπερψηφίστηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο (απ. 29/1964) και αποφασίστηκε η κατεδάφιση της παλαιάς περιφράξης και η σύνταξη των σχετικών σχεδιαγραμμάτων από την Τεχνική Υπηρεσία²¹⁹.

Αλλά ο Δήμος βρέθηκε αντιμέτωπος με τον ίδιο του τον εαυτό. Μία προηγούμενη απόφασή του που αφορούσε τη χρήση του πρώην Ιταλικού και Γερμανικού νεκροταφείου, ήρθε να καθυστερήσει την ψηφισθείσα επέκταση. Η υπόθεση είχε ως εξής:

Μετά την αποχώρηση των δυνάμεων κατοχής και την ανακομιδή των λειψάνων των Ιταλών και Γερμανών στρατιωτών και αξιωματικών²²⁰, το απαλλοτριωθέν δημοτικό οικόπεδο στο οποίο λειτούργησε το Ιταλικό και το Γερμανικό νεκροταφείο επανήλθε στην κυριότητα του Δήμου, αλλά παρέμενε ανεκμετάλλευτο. Το γεγονός οφειλόταν κατά κύριο λόγο στην αναμονή της τελεσίδικης απόφασης των δικαστηρίων στα οποία είχαν καταφύγει οι κληρονόμοι του αδελφών Στεργίου διεκδικώντας την κυριότητα του προαναφερθέντος οικοπέδου. Αρκετά χρόνια αργότερα, στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1960, επιτροπή κατοίκων της συνοικίας «Χαραυγή» εξέθεσε τους λόγους για τους οποίους ζητούσαν την παραχώρηση του προαναφερθέντος δημοτικού οικοπέδου για την ανέγερση δημοτικού σχολείου. Ο δημοτικός σύμβουλος Βασίλειος Θεοδώρου εξέφρασε τις αντιρρήσεις του διότι όπως ανέφερε: «δεν είναι δυνατόν να αντικρύζουν τα παιδάκια ολόκληρον την ημέραν κηδείες και μνημεία νεκρών»²²¹. Η συζήτηση αναβλήθηκε μέχρι την επόμενη συνεδρίαση της 13ης Δεκεμβρίου 1960, όπου αποφασίστηκε (μειοψηφούντος του δημοτικού συμβούλου Βασιλείου Θεοδώρου) η παραχώρηση του οικοπέδου για την ανέγερση δημοτικού σχο-

λείου²²². Επειδή όμως μέχρι τις 16 Μαρτίου 1961, δεν είχε εγκριθεί από το Υπουργείο Παιδείας η σύσταση δημοτικού σχολείου και η ανάλογη σχολική εφορία στη συνοικία «Χαραυγή», το οικόπεδο «δεσμεύθηκε» από τον Δήμο για τον προαναφερθέντα σκοπό²²³. Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 2ας Ιουλίου 1963 (απ. 172/1963) εγκρίθηκε η παραχώρησή του για την ανέγερση του 17ου δημοτικού σχολείου. Στο τοπογραφικό διάγραμμα που εκπονήθηκε, το οικόπεδο (πρώην Ιταλικό-Γερμανικό νεκροταφείο) συνόρευε προς Β. με το στρατιωτικό νεκροταφείο, προς Α. με την οδό Φαρσάλων και προς Δ. με το Α' δημοτικό νεκροταφείο. Όπως το 1961 έτσι και τώρα μειοψήφισε ο δημοτικός σύμβουλος Βασίλειος Θεοδώρου²²⁴. Η Νομαρχία όμως της Λάρισας με την υπ' αρ. 52027/1963 ακύρωσε την υπ' αρ. 172/1963 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, επειδή είχε υποβληθεί νέα ένσταση από τους κληρονόμους Στεργίου²²⁵.

Στις 23 Απριλίου 1964, ένα μήνα δηλαδή μετά την υπ' αρ. 29/1964 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου που ενέκρινε την επέκταση του ήδη υπάρχοντος νεκροταφείου στο οικόπεδο του πρώην Ιταλικού και Γερμανικού νεκροταφείου, η σχολική επιτροπή του 17ου Δημοτικού Σχολείου με το υπ' αρ. 53/1964 έγγραφό της, αιτήθηκε την ανάκληση της υπ' αρ. 172/1963 απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου για «καθαρά ψυχολογικούς λόγους». Αιτήθηκε μάλιστα την παραχώρηση άλλου οικοπέδου εκ μέρους του Δήμου για την ανέγερση του σχολείου. Στη συνεδρίαση της 27ης Μαΐου 1964 ο δημοτικός σύμβουλος Μιχαήλ Πατέρας, ανέλυσε το δίκαιο αίτημα της σχολικής εφορίας αφού «ο χώρος του πρώην Γερμανικού νεκροταφείου δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις λειτουργίας διδακτηρίου»²²⁶. Το Δημοτικό Συμβούλιο (απ. 120/1964) ενέκρινε τότε την αγορά νέου οικοπέδου για την ανέγερση του σχολείου²²⁷.

Οι διαδικασίες για την επέκταση του νεκροταφείου προς το οικόπεδο του πρώην Ιταλικού και Γερμανικού νεκροταφείου δεν θα αντιμετωπιζαν πλέον άλλο κώλυμα. Αναμενόταν μόνο η δικαστική απόφαση στην αγωγή των κληρονόμων Στεργίου (Σταυρούλας, χήρας Σ. Στεργίου και Ευρυδίκης, συζύγου Βασιλείου Χατζηπούλου). Ο Δήμος γνώριζε

219. ΠΔΣΛ, φκ. 036 [1963-1964], 18 Μαρτίου 1964, 218-219.

220. Λίγο πριν την αποχώρηση των Γερμανών από τη Λάρισα, η Ανώτατη Γερμανική Στρατιωτική Διοίκηση, σε συνεννόηση με τις Ιταλικές αρχές κατοχής, διέταξε την ανακομιδή των λειψάνων όλων των αξιωματικών και στρατιωτών, και την μεταφορά τους στη Γερμανία και την Ιταλία αντίστοιχα.

221. ΠΔΣΛ, φκ. 032 [1960-1961], 24 Οκτωβρίου 1960, 56-57.

222. ΠΔΣΛ, φκ. 032 [1960-1961], 13 Δεκεμβρίου 1960, 204-205.

223. ΠΔΣΛ, φκ. 032 [1960-1961], 16 Μαρτίου 1961, 366.

224. ΠΔΣΛ, φκ. 035/1963, 2 Ιουλίου 1963, 222-224.

225. ΠΔΣΛ, φκ. 036 [1963-1964], 30 Μαρτίου 1964, 261.

226. ΠΔΣΛ, φκ. 036 [1963-1964], 27 Μαΐου 1964, 422-424.

227. ΠΔΣΛ, φκ. 036 [1963-1964], 27 Μαΐου 1964, 424.

όμως εκ των προτέρων ότι είχε δικαιωθεί από το Πρωτοδικείο και η έκδοση της απόφασης ήταν απλά θέμα χρόνου²²⁸.

Στις δημοτικές εκλογές του 1964 ο Δημήτριος Χατζηγιάννης δεν επανεξελέγη δήμαρχος. Τον δημορχιακό θώκο κατέλαβε ο Αλέξανδρος Χονδρονάσιος που προερχόταν από τον χώρο της ΕΔΑ. Τον Δεκέμβριο του 1964 εισηγήθηκε στο Δημοτικό Συμβούλιο την πίστωση 60.000 δρχ. από τον προϋπολογισμό του 1965 για την κατασκευή των οδών του νεκροταφείου από σκυρόδεμα, πρόταση που έγινε ομόφωνα αποδεκτή²²⁹. Κατά τη διάρκεια της δημορχιακής του θητείας (1964-1967) δεν διατέθηκαν άλλα κονδύλια για το νεκροταφείο, πλην ορισμένων που ήταν απολύτως απαραίτητα για τη λειτουργία του²³⁰.

Το κτίριο της αποθήκης (1963)
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2012.

Ο Χονδρονάσιος γνώριζε πολύ καλά, όπως και ο προκάτοχός του, πως η δημιουργία του Β' δημοτικού νεκροταφείου θα ήταν χρονοβόρα και θα απαιτούσε προπάντων πολλά κεφάλαια. Η διάθεση

228. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 22 Φεβρουαρίου 1966, 437-440. Στην απόφαση του Πρωτοδικείου οι κληρονόμοι Στεργίου άσκησαν έφεση. Η υπόθεση εκδικάστηκε στο Εφετείο Λάρισας, το οποίο δικαίωσε το Δήμο (Εφετείο Λάρισας, 167/1965). Παρόλα αυτά οι πρώτοι, άσκησαν αίτηση αναίρεσης στον Άρειο Πάγο κατά της απόφασης του Εφετείου (28 Φεβρουαρίου 1966). Μετά από μία αναβολή (3 Φεβρουαρίου 1969) η υπόθεση εκδικάστηκε στις 17 Μαρτίου 1969 στο Α' Πολιτικό Τμήμα του Αρείου Πάγου. Ο Δήμος Λάρισας που εκπροσωπήθηκε από τον Αθηναίο δικηγόρο Σπύρο Βαλσαμίδα, δικαίωθηκε για άλλη μία φορά, αφού η προσφυγή των κληρονόμων Στεργίου απορρίφθηκε (Άρειος Πάγος, 227/1969). Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 043 [1969-1970], 6 Ιουνίου 1969, 47-48.

229. ΠΔΣΛ, φκ. 037 [1964-1965], 22 Δεκεμβρίου 1964, 387.

230. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 19 Απριλίου 1966, 596. Με την υπ' αρ. 87/1966 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου διατέθηκαν επί πλέον 50.000 δρχ. για την αποπεράτωση της κατασκευής των οδών του νεκροταφείου από σκυρόδεμα.

των τάφων στο παλαιό νεκροταφείο είχε καταστεί πλέον προβληματική και επομένως έπρεπε να υλοποιηθεί την απόφαση της δημορχίας Χατζηγιάννη (απ. 29/1964) που αφορούσε την επέκτασή του προς το οικόπεδο του πρώην Ιταλικού και Γερμανικού νεκροταφείου.

Στις 22 Φεβρουαρίου 1966 παρουσιάστηκε στην ολομέλεια του Δημοτικού Συμβουλίου, επιτροπή από κατοίκους που διέμεναν γύρω από το νεκροταφείο, ζητώντας την ακύρωση της ληφθείσας απόφασης για την επέκτασή του. Ο επικεφαλής της επιτροπής Μπαράκος δεν εξήγησε επαρκώς τους λόγους του αιτήματος, δηλώνοντας απλά πως: «η τοιαύτη επέκταση εγκυμονεί κινδύνους εις τους κατοίκους»²³¹. Μία εβδομάδα αργότερα (8 Μαρτίου 1966), μία άλλη επιτροπή από κατοίκους της περιοχής εμφανίστηκε ενώπιον του Δημοτικού Συμβουλίου. Οι κάτοικοι ζητούσαν την μετατροπή του Ιταλικού και Γερμανικού νεκροταφείου σε χώρο πρασίνου. Ο πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου, μετά από αυτοψία που διενήργησε στην περιοχή, πρότεινε δύο εναλλακτικές λύσεις: α) Την απότμηση του χώρου «έμπροσθεν του Γερμανικού Νεκροταφείου υπό γωνίας λοξής και δημιουργίας οδού πλάτους 10 μέτρων. Το εκείθεν προς την γωνίαν τμήμα να μετατραπή εις πράσινον» και β) Την κατάργηση του Γερμανικού νεκροταφείου και «την δημιουργίαν χώρου εκτάσεως 5.400 τετραγωνικών μέτρων καταλλήλου διά την εγκατάστασιν του δημοτικού αμαξοστασίου και της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας»²³². Στη θυελλώδη συζήτηση της ολομέλειας του Δημοτικού Συμβουλίου, έκπληκτοι οι δημοτικοί σύμβουλοι όλων των πολιτικών παρατάξεων έβλεπαν τόσο τους δημοτικούς συμβούλους Θάνο Μεσσήνη (και μετέπειτα δήμαρχο) και Δημήτριο Χατζηγιάννη (πρώην δήμαρχο και υπέρμαχο της επέκτασης), να απορρίπτουν τις προαναφερθείσες εναλλακτικές προτάσεις και να τάσσονται υπέρ της μετατροπής του οικοπέδου σε χώρο αθλοπαιδιών και πρασίνου²³³.

Τελικά η επέκταση του υπάρχοντος νεκροταφείου στο οικόπεδο των 11,5 περίπου στρεμμάτων που στην περίοδο της κατοχής είχε επιταχθεί από τους Γερμανούς για να λειτουργήσει σε ένα τμήμα του το Γερμανικό και Ιταλικό στρατιωτικό νεκροταφείο, πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 1966. Κατεδαφίστηκε ο μαντρότοιχος που χώριζε τους δύο χώρους και κτίστηκε ένας νέος ευθυγραμμισμένος τοίχος ο οποίος περιέκλειε και το νέο οικό-

231. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 22 Φεβρουαρίου 1966, 437-440.

232. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 8 Μαρτίου 1966, 480.

233. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 8 Μαρτίου 1966, 481-482.

πεδο. Κατά μήκος του καινούργιου περιβόλου διανοίχθηκε δρόμος πλάτους 14 μέτρων. Η επέκταση κόστους 90.000 δρχ. πραγματοποιήθηκε παρά τις αντιδράσεις της μείζονος αντιπολίτευσης που ζητούσε ακόμα και την ύστατη ώρα τη χρήση του οικοπέδου για την ανέγερση του νέου αμαξοστασίου του Δήμου ή και ενός σχολικού συγκροτήματος²³⁴.

Αμέσως μετά την εγκαθίδρυση της δικτατορικής κυβέρνησης των συνταγματαρχών (1967), παύτηκε ο δήμαρχος Αλέξανδρος Χονδρονάσιος. Με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών (αρ. 79449/17-8-1967), διορίστηκε δήμαρχος της Λάρισας ο Δημήτριος Χατζηγιάνης και πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου ο Θάνος Μεσσήνης. Ο πρώτος επιθυμούσε διακαώς να φέρει εις πέρας τα μεγάλα έργα που είχαν αρχίσει να κατασκευάζονται κατά τη διάρκεια των δύο προηγούμενων θητειών του (1955-1959, 1959-1964).

Κατά τη διάρκεια των ετών 1967 και 1968 διατέθηκαν 52.000 δρχ. για τα πεζοδρόμια του νεκροταφείου²³⁵ και 367.000 δρχ. για έργα συντήρησής του²³⁶. Κατά τη διάρκεια του 1968 ο Χατζηγιάνης πραγματοποίησε νέα έργα στο νεκροταφείο. Με την υπ' αρ. 152/1968 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου (25 Ιουνίου 1968) εγκρίθηκε πίστωση 120.000 δρχ. για την κατασκευή αίθουσας δεξιώσεων (κυλικείου)²³⁷, ενώ με την υπ' αρ. 201/1968 απόφαση (23 Σεπτεμβρίου 1968) ανατέθηκε στον γεωπόνο-παρκολόγο Νικόλαο Βοσυνιώτη ο εξωραϊσμός του νεκροταφείου, ο οποίος προέβλεπε νέα δενδροφύτευση και διαμόρφωση του περιβάλλοντα χώρου του²³⁸. Κατά τη διάρκεια του 1969 συνεχίστηκαν τόσο η διαμόρφωση του πάρκου δίπλα από το νεκροταφείο καθώς και η επισκευή και συντήρηση των ήδη υπάρχοντων κτιρίων του νεκροταφείου²³⁹. Παρά τις αρχικές πιστώσεις, η ανέγερση του κυλικείου δεν είχε ακόμα ξεκινήσει. Παρόλα αυτά στον προϋπολογισμό του 1969 εγγράφηκε κονδύλιο 150.000 δρχ. για την ανέγερσή του, το οποίο παρέμεινε ανενεργό²⁴⁰.

234. ΠΔΣΛ, φκ. 040 [1966-1967], 8 Ιουλίου 1966, 198-201.

235. ΠΔΣΛ, φκ. 041 [1967-1968], 17 Απριλίου 1967, 209 και 10 Ιουλίου 1967, 274.

236. ΠΔΣΛ, φκ. 041 [1967-1968], 28 Φεβρουαρίου 1968, 82.

237. ΠΔΣΛ, φκ. 042 [1968-1969], 25 Ιουνίου 1968, 101.

238. ΠΔΣΛ, φκ. 042 [1968-1969], 23 Σεπτεμβρίου 1968, 205-206.

239. ΠΔΣΛ, φκ. 042 [1968-1969], 13 Δεκεμβρίου 1968, 334-336.

240. ΠΔΣΛ, φκ. 042 [1968-1969], 13 Δεκεμβρίου 1968, 336.

Στα τέλη Αυγούστου του 1969 η Ισμήνη Παπακωνσταντίνου²⁴¹ κατέθεσε αίτηση στον Δήμο με την οποία αναλάμβανε ιδίους εξόδους την ανέγερση αίθουσας του αναψυκτηρίου-κυλικείου εντός του νεκροταφείου. Η ίδια δεν θα είχε καμία ανάμειξη στα της διαχείρισης του κυλικείου, η οποία θα περνούσε εξ ολοκλήρου στον Δήμο της Λάρισας, αλλά έθεσε δύο όρους: α) τα έσοδα από την ενοικίαση ή την αυτοδιαχείριση της αίθουσας θα διατίθεντο για τα συσσίτια των άπορων γερόντων της πόλης και β) να τοποθετηθεί εντός της αίθουσας μαρμάρινη πλάκα με το όνομά της και τον λόγο της δωρεάς της. Με ομόφωνη απόφαση το Δημοτικό Συμβούλιο (2 Σεπτεμβρίου 1969) αποδέχθηκε την παραπάνω δωρεά (αρ. 228/1969)²⁴².

Η αίθουσα εκδηλώσεων-κυλικείο (1973)
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2012.

Στις 7 Σεπτεμβρίου 1970 κατατέθηκαν στο Δημοτικό Συμβούλιο Λάρισας, τρεις αιτήσεις ισάριθμων οικοπεδούχων: Του Φώτιου Σερδάρη (για έκταση 1.165,44 τ.μ.), των αδελφών Μιχαήλ και Στυλιανού Γ. Παπαγιάννη (για έκταση 1.097,41 τ.μ.) και των αδελφών Περικλή και Κωνσταντίνου Δ. Ταμπασούλη (για έκταση 1.105,59 τ.μ.). Σύμφωνα με αυτήν, οι προαναφερθέντες ιδιοκτήτες προσέφεραν στον Δήμο τα οικοπέδά τους, τα οποία συνόρευαν με το νεκροταφείο (συνολικής έκτασης 3.368,44 τ.μ.), έναντι 650 δρχ./τ.μ. (ή 600 δρχ.)²⁴³. Τα οικοπέδα

241. Ιδιοκτήτρια κτηματικής έκτασης 550 περίπου στρεμμάτων στην περιοχή των Αγίων Αναργύρων της Λάρισας. Στις 15 Νοεμβρίου 1954 η έκταση απαλλοτριώθηκε (Υπουργική απόφαση Ε/44496/1954) προς αποκατάσταση ακτημόνων της περιοχής (ΦΕΚ 228/Β/22-11-1954), αλλά στις 2 Ιουλίου 1955 η τελευταία ανακλήθηκε οριστικά (ΦΕΚ 133/Β/19-7-1955). Η ανάκληση της απόφασης πραγματοποιήθηκε μετά από εκθέσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Εποικισμού (αρ. 22/21-6-1955) και του Διευθυντή Γεωργίας του Ν. Λάρισας (αρ. 6490/31-5-1955).

242. ΠΔΣΛ, φκ. 043 [1969-1970], 2 Σεπτεμβρίου 1969, 152-153.

243. ΠΔΣΛ, φκ. 044 [1970], 15 Σεπτεμβρίου 1970, 291 και 9 Οκτωβρίου 1970, 317-318.

αυτά ήταν νοικιασμένα σε ισάριθμους επαγγελματίες, τα μισθωτήρια συμβόλαια των οποίων είχαν λήξει ή θα έληγαν το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα: α) το εργαστήριο μαρμαρογλυπτικής των Καρακώστα και Καραλαριώτη, το συμβόλαιο των οποίων είχε λήξει στις 14 Ιουλίου 1970, β) το υποκατάστημα της εταιρείας πετρελαιοειδών FINA, το συμβόλαιο της οποίας θα έληγε στις 30 Οκτωβρίου 1970 και γ) η βιοτεχνία κατασκευής τσιμεντόλιθων του Κωνσταντίνου Ταταρίκου, το μισθωτήριο συμβόλαιο του οποίου θα έληγε στις 14 Μαΐου 1971²⁴⁴. Επειδή ο Δήμος προσανατολιζόταν στην αγορά αποκλειστικά μεγάλου οικοπέδου, για τον λόγο αυτό η προσφορά των τριών προαναφερθέντων ιδιοκτητών απορρίφθηκε κατά πλειοψηφία από το Δημοτικό Συμβούλιο στις 30 Οκτωβρίου 1970 (απ. 290/1970)²⁴⁵.

Η αίθουσα εκδηλώσεων-κυλικείο (1973)
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2012.

Στις 17 Μαρτίου 1971, το Δημοτικό Συμβούλιο ενέκρινε πίστωση 17.000 δραχμών για τη διαμόρφωση οστεοφάγου στο δημοτικό νεκροταφείο και καθόρισε την εκτέλεση του έργου διά αυτεπιστασίας (απ. 65/1971)²⁴⁶. Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους το Δημοτικό Συμβούλιο επανέφερε το ζήτημα της ανέγερσης του κυλικείου του νεκροταφείου το οποίο είχε παραμείνει στάσιμο επί μία διετία (δωρεά Ισμήνης Παπακωνσταντίνου στη μνήμη των γονέων της). Η παλαιά απόφαση (απ. 228/1969) του Δημοτικού Συμβουλίου που είχε επικυρωθεί με την υπ' αρ. 45171/18 Σεπτεμβρίου 1969 απόφαση της Νομαρχίας Λάρισας, τέθηκε εκ νέου επί τάπητος. Το Δημοτικό Συμβούλιο αποδέχθηκε ομόφωνα (απ. 319/1971) την καταβολή στο ταμείο του Δήμου εκ μέρους της Ισμήνης Παπακωνσταντίνου του ποσού των 150.000 δρχ. για την ανέγερ-

ση της αίθουσας δεξιώσεων. Το κτίριο θα περιλάμβανε την κυρίως αίθουσα, μικρή κουζίνα και αποχωρητήριο και θα κατασκευαζόταν από τις Τεχνικές Υπηρεσίες του Δήμου σύμφωνα με το Βασιλικό Διάταγμα 468/1968²⁴⁷. Οιαδήποτε υπέρβαση στην κατασκευή του έργου θα καλυπτόταν από την δωρήτρια και εν μέρει από τον Δήμο της Λάρισας²⁴⁸.

Η ανάγκη για νέα επέκταση του νεκροταφείου είχε καταστεί πλέον επιτακτική. Ένα μεγάλο μέρος του παλαιού νεκροταφείου καταλάμβαναν οι οικογενειακοί τάφοι, πολλοί από τους οποίους είχαν αγορασθεί από τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα. Η όλη κατάσταση ανάγκασε τον δήμαρχο Θάνο Μεσσήνη να απευθυνθεί στις αρμόδιες διευθύνσεις της Α' Στρατιάς για την παραχώρηση ενός τμήματος του Στρατιωτικού Νεκροταφείου (δύο έως τρία στρέμματα) για τις ταφές των δημοτών²⁴⁹. Όπως χαρακτηριστικά επεσήμανε ο δήμαρχος Μεσσήνης λίγα χρόνια αργότερα το θέμα του νεκροταφείου είχε πάρει τραγικές διαστάσεις:

[...] Εις πλείστας περιπτώσεις, τουλάχιστον εξήκοντα διά ταφήν νεκρών εξετάφησαν, ευθύνη του Δήμου και άνευ συναινέσεως των συγγενών, τουλάχιστον 60 νεκροί και τουλάχιστον εις 10 περιπτώσεις παρέστη ανάγκη επανεταφής τούτων, λόγω μη τελείας σήψεως. Λόγω του λίαν επείγοντος του χαρακτήρος του θέματος και αδυνάτου ούσης της αγοράς καταλλήλου εκτάσεως διά την δημιουργίαν νέου Νεκροταφείου, όχι μόνον λόγω του ύψους δαπάνης, όσον λόγω της μη περαιώσεως του Ρυθμιστικού Σχεδίου, μοναδική λύσις υπήρχε η δι' αγοράς ή απαλλοτριώσεως της μόνης εν επαφή οικοπεδικής εκτάσεως ανοικούσης εις συμπολίτας μας [...] ²⁵⁰.

Ο δήμαρχος επανήλθε τον Οκτώβριο του 1972 και πρότεινε στον Διοικητή της Α' Στρατιάς την παραχώρηση 250 τάφων του στρατιωτικού νεκροταφείου για να καλυφθούν οι ανάγκες του υπάρχοντος δημοτικού νεκροταφείου μέχρι τη δημιουργία του νέου αντίστοιχου. Όλες οι ενέργειες και τα αποτελέσματα αυτών, περιγράφονται διεξοδικότερα στην ενότητα «Το Στρατιωτικό Νεκροταφείο της Λάρισας». Πάντως η οριστική διαταγή για την έγκριση αυτής της παραχώρησης, υπογράφηκε τον Ιανουάριο του 1973 από τον Β' Υπαρχηγό Γ.Ε.Σ., αντιστράτηγο Νικόλαο Δάμπαση.

Η ανέγερση του κυλικείου του νεκροταφείου ξεκίνησε τελικά μετά από απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου στις 23 Μαΐου 1973 (απ. 165/1973) η

244. ΠΔΣΛ, φκ. 049 [1974-1975], 27 Φεβρουαρίου 1975, 300.

245. ΠΔΣΛ, φκ. 044 [1970], 30 Οκτωβρίου 1970, 336-339.

246. ΠΔΣΛ, φκ. 045 [1971-1972], 17 Μαρτίου 1971, 48.

247. Βασιλικό Διάταγμα 468 (20 Ιουνίου 1968): «Περί εκτελέσεως δημοτικών και κοινοτικών έργων και προμηθειών» (ΦΕΚ 156/Α/16-7-1968).

248. ΠΔΣΛ, φκ. 045 [1971-1972], 21 Δεκεμβρίου 1971, 449-450.

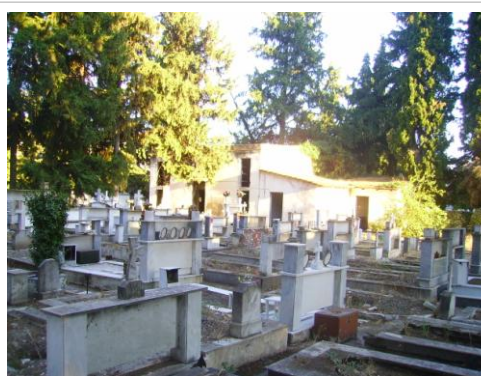
249. ΠΔΣΛ, φκ. 044 [1970], 30 Οκτωβρίου 1970, 336.

250. ΠΔΣΛ, φκ. 049 [1974-1975], 7 Φεβρουαρίου 1975, 240.

οποία επικυρώθηκε από τον νομάρχη της Λάρισας (απ. Β.44680/12-6-1973)²⁵¹. Το ποσό των 200.000 δρχ. θα χορηγούνταν σε δύο δόσεις (96.740 και 113.260 δρχ. αντίστοιχα)²⁵².

Οι προκαταρκτικές εργασίες για την υλοποίηση των προαναφερθέντων αποφάσεων βρισκόταν ακόμα στο αρχικό στάδιο, όταν στις 24 Αυγούστου 1973 στάλθηκε στον δήμαρχο Θάνο Μεσσήνη επιστολή (αρ/πρ. 9642/1973) την οποία υπέγραφαν από κοινού ο Φώτιος Σερδάρης, οι αδελφοί Μιχαήλ και Στυλιανός Γ. Παπαγιάννης και οι αδελφοί Περικλής και Κωνσταντίνος Δ. Ταμπασούλης. Όπως προαναφέρθηκε, αυτοί ήταν οι ιδιοκτήτες των οικοπέδων που βρίσκονταν δίπλα από το Α΄ δημοτικό νεκροταφείο (συνολικής έκτασης 3.368,44 τ.μ.), οι οποίοι προσέφεραν για άλλη μία φορά τα οικοπέδά τους στον Δήμο, με τίμημα αυτή τη φορά 1.100 δρχ. το τετραγωνικό μέτρο. Μάλιστα είχαν θέσει ως καταληκτική ημερομηνία αποδοχής ή όχι της προσφοράς τους από τον Δήμο, την 15η Σεπτεμβρίου 1973²⁵³. Η αλήθεια είναι ότι ο Θάνος Μεσσήνης είχε ζητήσει πρώτος από τους προαναφερθέντες την παραχώρηση των οικοπέδων τους στον Δήμο, επειδή η λύση της επέκτασης του στρατιωτικού νεκροταφείου θα εξυπηρετούσε τις ανάγκες του νεκροταφείου για διάστημα μόλις δύο-τριών μηνών. Η αγορά των προαναφερθέντων οικοπέδων θα εξασφάλιζε την απρόσκοπτη λειτουργία του δημοτικού νεκροταφείου με τη δημιουργία 2.000 νέων τάφων, τουλάχιστον για την επόμενη δεκαετία²⁵⁴. Μετά την αυτοψία που πραγματοποίησε η Τεχνική και Νομική Υπηρεσία του Δήμου και μετά από πρόταση της Εκτιμητικής Επιτροπής²⁵⁵, το Δημοτικό Συμβούλιο επικύρωσε ομόφωνα την απόφαση, στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 28ης Αυγούστου 1973 (απ. 217/1973)²⁵⁶ και ενέκρινε την αγορά των οικοπέδων έναντι συνολικού τιμήματος 3.705.284 δρχ. (Σερδάρης: 1.165,44 τ.μ.: 1.281.984 δρχ., Αφοί

Παπαγιάννη: 1097,41 τ.μ.: 1.207.151 δρχ. και Αφοί Ταμπασούλη: 1.105,59 τ.μ.: 1.216.149 δρχ.)²⁵⁷. Επειδή το ποσό που έπρεπε να πληρωθεί στους ιδιοκτήτες δεν το διέθετε άμεσα ο Δήμος, ο δήμαρχος Θάνος Μεσσήνης μετέβη στην Αθήνα ζητώντας επιχορήγηση ύψους 4.300.000 δρχ. από τον Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Εσωτερικών Κ. Κακαντούση²⁵⁸. Το παραπάνω ποσό εισέρρευσε στα ταμεία του Δήμου (2.300.000 δρχ. ως άτοκο δάνειο και 2.000.000 δρχ. ως επιδότηση)²⁵⁹, λόγω της ένταξης αυτού στο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων του 1974²⁶⁰. Στις 26 Σεπτεμβρίου 1973 ψηφίστηκε ομόφωνα πίστωση 300.000 δρχ. για τα έργα περίφραξης και διαμόρφωσης στον οδών στην επέκταση του νεκροταφείου, τα οποία θα εκτελούνταν από τις Τεχνικές Υπηρεσίες του Δήμου (απ. 263/1973)²⁶¹.

Εργασίες ανάπλασης του νεκροταφείου.
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2013.

Στις 26 Απριλίου 1974 η Δέσποινα, σύζυγος Κωνσταντίνου Αγαθοκλέους Καρακώστα, κατέθεσε αίτηση στον Δήμο με την οποία, προσέφερε (για την περαιτέρω επέκταση του δημοτικού νεκροταφείου) ένα οικοπέδο έκτασης 225,88 τ.μ. που βρισκόταν δίπλα στο τελευταίο, αντί του ποσού των 1.100 δρχ./τ.μ. Το Δημοτικό Συμβούλιο έκανε ομόφωνα δεκτή την αίτησή της, και ενέγραψε πίστωση

251. ΠΔΣΛ, φκ. 047 [1973], 23 Μαΐου 1973, 204-205.

252. ΠΔΣΛ, φκ. 048 [1973-1974], 14 Ιανουαρίου 1974, 153-154. Το ποσό αυτό είχε ήδη αναγραφεί στον προϋπολογισμό του 1973. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 046 [1972-1973], 22 Δεκεμβρίου 1972, 438. Στην αναμόρφωση του προϋπολογισμού του 1973 πιστώθηκαν επιπλέον 75.000 δρχ. διά την αποπεράτωση του έργου. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 047 [1973], 28 Αυγούστου 1973, 381.

253. ΠΔΣΛ, φκ. 047 [1973], 28 Αυγούστου 1973, 340.

254. ΠΔΣΛ, φκ. 047 [1973], 28 Αυγούστου 1973, 337.

255. Η τιμή των 1.100 δρχ./τ.μ. βρέθηκε συμφέρουσα, σύμφωνα με την έκθεση που υποβλήθηκε στον Δήμο στις 23ης Αυγούστου 1973, από την Εκτιμητική Επιτροπή του άρθρου 9 του Βασιλικού Διατάγματος της 15ης Ιουνίου 1955.

256. ΠΔΣΛ, φκ. 047 [1973], 28 Αυγούστου 1973, 342. Η απόφαση επικυρώθηκε στη συνέχεια από τη Νομαρχία της Λάρισας (Β.65531/7399/1-9-1973).

257. ΠΔΣΛ, φκ. 047 [1973], 28 Αυγούστου 1973, 342-344.

258. ΠΔΣΛ, φκ. 047 [1973], 28 Αυγούστου 1973, 337-338.

259. ΠΔΣΛ, φκ. 048 [1973-1974], 24 Μαΐου 1974, 342-343.

260. ΠΔΣΛ, φκ. 047 [1973], 28 Αυγούστου 1973, 337-338 και φκ. 049 [1974-1975], 7 Φεβρουαρίου 1975, 230-233.

261. ΠΔΣΛ, φκ. 047 [1973], 26 Σεπτεμβρίου 1973, 421. Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου στις 24 Μαΐου 1974, ψηφίστηκε πίστωση 350.000 δρχ. για τη μελέτη επέκτασης του δημοτικού νεκροταφείου (αρ. 122/1974 και 122α/1974). Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 048 [1973-1974], 24 Μαΐου 1974, 343-345.

247.500 δρχ. για την αγορά του οικοπέδου (απ. 92/1974)²⁶².

Μετά το 1974 επανασυστάθηκαν οι υπηρεσίες του Δήμου σε διαφορετική όμως βάση, είτε με την πρόσληψη νέων υπαλλήλων, είτε με την πρόσληψη αυτών που είχαν παλαιότερα απολυθεί λόγω των πολιτικών τους φρονημάτων, είτε με προσλήψεις ήδη συνταξιούχων υπαλλήλων. Στο πλαίσιο αυτής της αναδιάρθρωσης, η υπηρεσία του νεκροταφείου στελεχώθηκε από έναν επιμελητή και έξι εργάτες²⁶³ και τον Ιούλιο του 1974 άρχισαν τα έργα περιφράξης των νέων οικοπέδων (επέκταση νεκροταφείου). Κατά τη διάρκεια των έργων, επιτροπές από κατοίκους της συνοικίας «Ανθούπολη» απέστειλαν επιστολές διαμαρτυρίας στον νομάρχη και ο τελευταίος διέταξε την αναστολή των εργασιών. Σε μία θυελλώδη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 7ης Φεβρουαρίου 1975, ο Στυλιανός Ζωγραφίδης, πρώτος αιρετός δήμαρχος της Λάρισας μετά την μεταπολίτευση, δέχθηκε επικρίσεις από τους δημοτικούς συμβούλους της μείζονος αντιπολίτευσης για τον προϋπολογισμό του 1975²⁶⁴, ενώ τέθηκε για πρώτη φορά θέμα ακύρωσης της αγοράς των οικοπέδων για την επέκταση του νεκροταφείου, λόγω του ότι η απόφαση ελήφθη κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Για τη διερεύνηση του ζητήματος της αγοράς των οικοπέδων, συστάθηκε ειδική επιτροπή από τους δημοτικούς συμβούλους Επαμεινώνδα Νεμπεγλεριώτη, Αθανάσιο Τσουρέλη και Αχιλλέα Παπαγεωργίου, ενώ αποφασίστηκε ομόφωνα η ολοκλήρωση της περιφράξης και της δημιουργίας διαδρόμων στο υπό επέκταση νεκροταφείο²⁶⁵. Το αμέσως επόμενο διάστημα τοποθετήθηκαν μεταλλικές πινακίδες αρίθμησης όλων των τάφων ενώ ολοκληρώθηκαν τα έργα για την κατασκευή της αίθουσας δεξιώσεων (κυλικείου)²⁶⁶.

Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 27ης Φεβρουαρίου 1975 η οποία διήρκεσε περισσότερο από 14 ώρες, κατατέθηκε το πόρισμα της συσταθείσας Επιτροπής, καθώς και το πόρισμα του Προέδρου του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλά-

δος Ηλία Μπαρμπούτη (Τμήμα Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας, απ. 156/27-2-1975). Σύμφωνα με το τελευταίο, η αγορασθείσα έκταση των 3,5 περίπου στρεμμάτων ήταν «τεχνικώς και πολεοδομικώς ακατάλληλος» για την επέκταση του νεκροταφείου²⁶⁷.

Κατόπιν ψηφοφορίας αποφασίστηκε κατά πλειοψηφία (απ. 67/1975) «να καταγγελθῆ ἡ πράξις τῆς αγοράς οικοπεδικού χώρου διὰ τὴν επέκτασιν τοῦ Νεκροταφείου, παρὰ τοῦ προηγουμένου Δ. Σ. συμφώνως πρὸς τὰ προτεινόμενα τῆς Επιτροπῆς»²⁶⁸. Από την πλευρά του ο Θάνος Μεσσήνης «απάντησε» με μήνυση κατά των μελών της επιτροπής για συκοφαντική δυσφήμιση.

Η μικρή καμπάνα στην είσοδο του νεκροταφείου.
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2013.

Τις επόμενες ημέρες τέθηκε ένα νομικό ζήτημα το οποίο κατά κύριο λόγο αφορούσε την νομιμότητα των οικογενειακών τάφων, αφού 750 περίπου ιδιώτες στους οποίους είχαν παραχωρηθεί από τις προηγούμενες διοικήσεις του Δήμου οικογενειακοί τάφοι, δεν είχαν καταβάλλει σ' αυτόν, ούτε καν τα δικαιώματα της εφάπαξ εισφοράς. Επίσης συζητήθηκε η νομιμότητα 236 οικογενειακών τάφων που είχαν αγορασθεί πριν από το 1925, δηλαδή πριν το νεκροταφείο περιέλθει στην αποκλειστική διαχείριση του Δήμου. Και για τις δύο αυτές περιπτώσεις συστάθηκε ειδική εξεταστική Επιτροπή²⁶⁹.

262. ΠΔΣΛ, φκ. 048 [1973-1974], 16 Απριλίου 1974, 275-277.

263. ΠΔΣΛ, φκ. 049 [1974-1975], 19 Δεκεμβρίου 1974, 114.

264. Στον προϋπολογισμό του 1975 συμπεριλήφθηκε το ποσό των 300.000 δρχ. για τα έργα περιφράξης των προσαρτηθέντων οικοπέδων για την επέκταση του νεκροταφείου και το ποσό των 100.000 δρχ. για την αποπεράτωση του κυλικείου του (παλαιού) νεκροταφείου. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 049 [1974-1975], 23 Ιανουαρίου 1975, 208.

265. ΠΔΣΛ, φκ. 049 [1974-1975], 7 Φεβρουαρίου 1975, 248, 253.

266. ΠΔΣΛ, φκ. 049 [1974-1975], 7 Φεβρουαρίου 1975, 253.

267. ΠΔΣΛ, φκ. 049 [1974-1975], 27 Φεβρουαρίου 1975, 311-312.

268. ΠΔΣΛ, φκ. 049 [1974-1975], 7 Φεβρουαρίου 1975, 322.

269. ΠΔΣΛ, φκ. 049 [1974-1975], 27 Φεβρουαρίου 1975, 370-371.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

36 ΧΡΟΝΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΒΟΛΩΝ

1957-1993

Η ανάγκη δημιουργίας Β΄ Δημοτικού Νεκροταφείου προέκυψε ήδη από το 1957, όταν ο οραματιστής δήμαρχος της Λάρισας Δημήτριος Χατζηγιάννης, μιλώντας σε συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου (30 Δεκεμβρίου 1957) ανακοίνωνε τα εξής:

[...] Νομίζομεν ότι επέστη η ώρα και προγραμματιζόμεν όπως ο Δήμος αντιμετωπίσει κατά το έτος 1958 την μεταφοράν του Νεκροταφείου. Και ο νόμος και οι κανόνες υγιεινής και οι απαιτήσεις της ζωής επιβάλλουν όπως τα νεκροταφεία κείνται εκτός και μακριά των πόλεων και των κωμών, ενώ η συντελεσθείσα επέκτασις της πόλεως περιέβαλε το υπάρχον νεκροταφείον της, εντός των συνοικιών της και εις χώρον κεντρικόν και πολυσύχναστον λόγω και της δημιουργίας και των επεκτάσεων εκεί των σιδηροδρομικών σταθμών. Νομίζομεν ενδεδειγμένος χώρος διά το νέον νεκροταφείον εκτός πόλεως είναι εις την δημοτικήν έκτασιν πέραν της Νεράιδας και εκείθεν του κτιρίου του Εθνικού Ιδρύματος, όπερ προορίζομεν διά γηροκομείον. Μεταφορά του νεκροταφείου είναι τρόπος εκφράσεως. Όταν ιδρυθή το νέον θα γίνεται πλέον εκεί η ταφή των νεκρών και θα απαγορευθή η δημιουργία νέων τάφων εις το παλαιόν [...] ²⁷⁰.

Έκτοτε το ζήτημα ξανα συζητήθηκε στις αρχές του 1959. Ο Χατζηγιάννης επανέλαβε πως «η ανάγκη της μετατοπίσεως του νεκροταφείου κατέστη ήδη και συνείδησις και των συμπολιτών» ²⁷¹. Όμως η δεύτερη θητεία του πέρασε χωρίς καμία νέα εξαγγελία επί του ζητήματος του νέου νεκροταφείου και χωρίς φυσικά να αναζητηθεί ο κατάλληλος χώρος για τη δημιουργία του. Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 8ης Μαρτίου 1960 ο δημοτικός σύμβουλος Γεώργιος Φιλιππίδης έθεσε και αυτός θέμα απομάκρυνσης του νεκροταφείου «διότι τούτο περιήλθεν πλέον εις το σχέδιον πόλεως και δεν είναι σωστόν νομίζω να είναι μέσα εις κατωκοιμένην περιοχίν» ²⁷².

Στις αρχές του 1964 (21 Ιανουαρίου 1964) και ενώ ο Χατζηγιάννης είχε σίγουρη πλέον την επανεκλογή του στις επικείμενες δημοτικές εκλογές, το ζήτημα του νέου νεκροταφείου τέθηκε εκ νέου επί τάπητος:

[...] Φρονούμεν ότι το θέμα είναι από τα πλέον επείγοντα και προγραμματιζόμενον θα αρχίσει να κατασκευάζε-

ται εις τον χώρον του Δημοτικού Γηροκομείου δυτικώς της οδού Λαρίσης-Καρδίτσας [...] ²⁷³.

Ο Χατζηγιάννης δεν επανεξελέγη δήμαρχος και τη θέση του κατέλαβε ο Αλέξανδρος Χονδρονάσιος, υπέρμαχος και αυτός από παλαιότερα, της απομάκρυνσης του νεκροταφείου. Σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά την εκλογή του (30 Οκτωβρίου 1964), εισηγήθηκε τη σύσταση επιτροπής από δημοτικούς συμβούλους «προς εξεύρεσιν του καταλλήλου χώρου για την δημιουργίαν Β΄ Νεκροταφείου». Το Δημοτικό Συμβούλιο που υπερψήφισε την πρόταση του δημάρχου (απ. 285α/1964), ανέθεσε στους δημοτικούς συμβούλους Χρ. Καρανάσιο, Χρ. Λαδίκια και Επαμ. Νεμπενγεριώτη την υλοποίηση της απόφασης ²⁷⁴. Στις 22 Δεκεμβρίου 1964 εγκρίθηκε πίστωση 250.000 δρχ. εκ του προϋπολογισμού του 1965 «δια την περίφραξιν και την κατασκευήν έργων ύδρευσης, γραφείων και της δένδροφύτευσής του» ²⁷⁵.

Πέρασαν από τότε δύο χρόνια με το θέμα του νέου νεκροταφείου να παραμένει στάσιμο. Στο διάστημα αυτό προτάθηκαν οι περιοχές του Ακ-Σαράι (Νεάπολη), του Μεζούρλου και της Αγίας Μαρίνας για τη δημιουργία του νεκροταφείου αλλά οι προτάσεις αυτές είχαν περισσότερο φιλολογικό παρά ουσιαστικό χαρακτήρα ²⁷⁶. Στις 8 Μαρτίου 1966 ο Δημήτριος Χατζηγιάννης με την ιδιότητα του δημοτικού συμβούλου επανέλαβε στο Δημοτικό Συμβούλιο ότι:

[...] Όταν το πρώτον ιδρύθη το Νεκροταφείον, δεν υπήρχεν εις το σημείον εκείνον οικίαι παρά μόνον ο σταθμός των Θεσσαλικών Σιδηροδρόμων. Ήδη η πόλις επεξετάθη και αποτελεί ευτύχημα δια την πόλιν το ότι έγινε μεγαλούπολις, αλλά δυστύχημα διότι περικλείει το Νεκροταφείον. Επέστη ήδη η ώρα να γίνη άλλο Νεκροταφείον, αυτό δε το υπάρχον, να γίνη Μουσουλίων [...] ²⁷⁷.

273. ΠΔΣΛ, φκ. 036 [1963-1964], 21 Ιανουαρίου 1964, 119.

274. ΠΔΣΛ, φκ. 037 [1964-1965], 30 Οκτωβρίου 1964, 227-228.

275. ΠΔΣΛ, φκ. 037 [1964-1965], 22 Δεκεμβρίου 1964, 387.

276. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 22 Φεβρουαρίου 1966, 437-440.

277. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 8 Μαρτίου 1966, 482. Σύμφωνα με τον Οικοδομικό Κανονισμό του 1929 (άρθρο 27, §4): «τα παλαιά αχρηστευθέντα οιαδήποτε νεκροταφεία, εφ' όσον φέρουσι φυτείας ή δεν φέρουσι τοιαύτας, αλλ' αποκλείεται διά θρησκευτικούς λόγους η μεταφορά των, επιβάλλεται να δένδροφυτεύωνται και να εξωραϊζονται μεταβαλλόμενα εις άλση». Βλ. Νομοθε-

270. ΠΔΣΛ, φκ. 028 [1957-1958], 30 Δεκεμβρίου 1957, 337.

271. ΠΔΣΛ, φκ. 029 [1958-1959], 12 Ιανουαρίου 1959, 370.

272. ΠΔΣΛ, φκ. 031 [1960], 8 Μαρτίου 1960, 150.

Στη συζήτηση του προϋπολογισμού του 1966 (18 Μαρτίου 1966), ο δήμαρχος εισηγήθηκε την εγγραφή πίστωσης 150.000 δρχ. για την ενδεχόμενη αγορά οικοπέδων που θα «φιλοξενούσε» το νέο νεκροταφείο²⁷⁸. Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 10ης Μαΐου 1966 προτάθηκε από τον δημοτικό σύμβουλο Χρήστο Καρανάσιο η περιοχή της Αγίας Μαρίνας ως χώρος ίδρυσης του νέου νεκροταφείου²⁷⁹, αλλά η πρόταση απορρίφθηκε, επειδή τα οικοπέδα δεν ήταν δημοτικά²⁸⁰. Συστάθηκε τότε επιτροπή από δημοτικούς συμβούλους η οποία προσδιόρισε τις περιοχές εκείνες οι οποίες θεωρήθηκαν κατάλληλες για τη δημιουργία νεκροταφείου και εξήτησε διά του Τύπου την υποβολή σχετικών προσφορών²⁸¹. Υποβλήθηκαν δύο προτάσεις για την πώληση αγροτεμαχίων αξίας 70.000 και 100.000 δρχ. αντίστοιχα, αλλά αυτά αποδείχθηκαν ακατάλληλα είτε λόγω του σχήματος, είτε λόγω των διαστάσεών τους. Παράλληλα η επιτροπή υπέδειξε δύο άλλους χώρους, ο πρώτος εκ των οποίων βρισκόταν «όπισθεν του Εθνικού Σταδίου, πλησίον του Πηνειού, δεξιά της οδού προς τον Τύρναβον» και ο δεύτερος «πέραν της γέφυρας του Πηνειού παρά την Παιδόπολιν ιδιοκτησίας Χαροκόπου, εφ' όσον όμως τούτο ήτο δυνατόν»²⁸². Και τα δύο όμως αυτά κρίθηκαν ακατάλληλα για τον σκοπό αυτό. Στις 8 Ιουλίου 1966, το Δημοτικό Συμβούλιο με την υπ' αρ. 187/1966 απόφαση, η οποία εγκρίθηκε με την 2088/25 Ιανουαρίου 1967 απόφαση της Νομαρχίας Λάρισας, προσδιόρισε ως τόπο δημιουργίας του δεύτερου δημοτικού νεκροταφείου, ένα αγροτεμάχιο «κείμενον εις τον συνοικισμόν Νεαπόλεως (Ακ-Σαράι) εκτάσεως 42.000 τ.μ. επί της δημοσίας οδού Λαρίσης-Καρδίτσης»²⁸³ και πέραν της υπάρχουσας αερογέφυρας²⁸⁴. Μετά την έκδοση των σχετικών πιστοποιητικών από τις αρμόδιες υπηρεσίες για την καταλληλότητα του εδάφους και τη σύσταση του υπεδάφους, καθώς και της άδειας του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, άρχισαν να εκπονούνται οι σχετικές μελέτες για τη χωροθέτησή του, αλλά λόγω του μεσολαβήσαντος πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου 1967, το ζήτημα παρέμεινε προσωρινά στάσιμο.

τικό Διάταγμα (3 Απριλίου 1929): «Περί Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού» (ΦΕΚ 155/Α/22-4-1929).

278. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 18 Μαρτίου 1966, 516, 519.

279. ΠΔΣΛ, φκ. 040 [1966-1967], 10 Μαΐου 1966, 38.

280. ΠΔΣΛ, φκ. 040 [1966-1967], 8 Ιουλίου 1966, 180.

281. ΠΔΣΛ, φκ. 040 [1966-1967], 31 Μαΐου 1966, 69.

282. ΠΔΣΛ, φκ. 040 [1966-1967], 8 Ιουλίου 1966, 179.

283. ΠΔΣΛ, φκ. 040 [1966-1967], 8 Ιουλίου 1966, 181.

284. ΠΔΣΛ, φκ. 042 [1968-1969], 13 Δεκεμβρίου 1968, 336.

Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου στις 28 Μαΐου 1968, ψηφίστηκαν οι πρώτες πιστώσεις για έργα στο υπό διαμόρφωση νέο νεκροταφείο: περίφραξη (125.000 δρχ.), οδοί και πεζοδρόμια (258.000 δρχ.), ανέγερση γραφείων (155.000 δρχ.) και κατασκευή περιστυλίου (300.000 δρχ.)²⁸⁵. Στις 31 Ιανουαρίου 1969 εγκρίθηκαν συμπληρωματικές πιστώσεις: α) 275.000 δρχ. για την κατασκευή των οδών και των πεζοδρομίων (απ. 20/1969) και β) 165.000 δρχ. για την κατασκευή της περίφραξης και την θεμελίωση του γραφείου του εφόρου (απ. 21/1969 και 22/1969). Η κατασκευή των έργων ανατέθηκε στην Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου²⁸⁶.

Ο δήμαρχος Δημήτριος Χατζηγιάννης. Δημοσιεύθηκε στον τόμο: *Αναμνήσεις Δημητρίου Χατζηγιάννη (1888-1973)*, Επιμέλεια: Ιουλία Κανδήλα, Γενικά Αρχεία του Κράτους, Αρχεία Νομού Λάρισας, ΤΕΔΚ Ν. Λάρισας, Λάρισα 2011.

Λίγο διάστημα όμως μετά την έναρξη των εργασιών, με επείγουσα κοινή απόφαση των Υπουργείων Δικαιοσύνης και Κοινωνικών Υπηρεσιών αποφασίστηκε η κατασκευή στην προαναφερθείσα περιοχή, των Νέων Φυλακών και του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου. Τον Ιούλιο του 1969 ο νέος υπουργός δικαιοσύνης Ηλίας Κυριακόπουλος απέστειλε το ακόλουθο τηλεγράφημα στον δήμαρχο της Λάρισας Δημήτριο Χατζηγιάννη:

285. ΠΔΣΛ, φκ. 042 [1968-1969], 28 Μαΐου 1968, 82-83.

286. ΠΔΣΛ, φκ. 042 [1968-1969], 31 Ιανουαρίου 1969, 391-393. Στον προϋπολογισμό του 1969 είχαν αναγραφεί πιστώσεις ύψους 100.000 δρχ. για τη διαμόρφωση των οδών και 100.000 δρχ. αντίστοιχα για την ανέγερση των γραφείων και της περίφραξης. Στα ποσά αυτά περιλαμβάνονταν και η περίφραξη του νεκροταφείου της κοινότητας Κουλουρίου. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 042 [1968-1969], 13 Δεκεμβρίου 1968, 334, 336-337.

«Επληροφορήθημεν ότι εγγύτατα χώρου παραχωρηθέντος δι' ανέγερσιν Νέων Φυλακών μελετάται ο καθορισμός χώρου Νεκροταφείου. Στοπ. Δεν δυνάμεθα να φαντασθώμεν ότι Δήμος Λαρίσης προέβη εις λήψιν τιαύτης απόφασης. Στοπ. Το Νεκροταφείον δέον να απέχη τουλάχιστον δύο χιλιόμετρα του χώρου των Φυλακών. Στοπ. Άλλως ματαιώνεται διά παντός έναρξις εργασιών τούτων. Στοπ»²⁸⁷.

Ο Χατζηγιάννης απάντησε στον υπουργό, ότι ο χώρος του νεκροταφείου είχε χωροθετηθεί προτού την έγκριση κατασκευής των νέων φυλακών, και τον ενημέρωσε ότι: «Αι εργασίαι διεκόπησαν και θέλομεν συντόμως εισηγηθή εις Δημοτικόν Συμβούλιον την μετατόπισιν του νεκροταφείου εις χώρον και απώτερον και αθεάτου από θέσεως φυλακών». Με άλλο τηλεγράφημα ενημέρωσε για τους ίδιους λόγους και το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών²⁸⁸. Στην ίδια περιοχή εγκρίθηκε λίγο αργότερα από τα Υπουργεία Δημοσίων Έργων και Κοινωνικών Υπηρεσιών, η κατασκευή του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου²⁸⁹. Επομένως τα έργα του υπό διαμόρφωση νεκροταφείου σταμάτησαν οριστικά εξ αιτίας του «ασυμβίβαστου» της συνύπαρξης Νοσοκομείου, Φυλακών και Νεκροταφείου²⁹⁰.

Τον Σεπτέμβριο του 1969, το Γενικό Νοσοκομείο της Λάρισας, με το υπ' αρ. 3262/1969 έγγραφο ζήτησε από τον Δήμο, την παραχώρηση ενός τμήματος του υπό διαμόρφωση Β' δημοτικού νεκροταφείου, για την ανέγερση του νέου σύγχρονου νεκροτομείου και νεκροφυλακείου της πόλης. Το Δημοτικό Συμβούλιο στη συνεδρίαση της 7ης Οκτωβρίου 1969, απέρριψε το αίτημα «καθ' όσον λόγω της μεγάλης αποστάσεως του εν λόγω νεκροταφείου εκ της πόλεως, δεν θα εξυπηρετήση τον σκοπόν δι' όν προορίζεται» (απ. 288/1969)²⁹¹.

Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 1970, ο δήμαρχος Θάνος Μεσσήνης έθεσε εκ νέου το ζήτημα του νέου νεκροταφείου:

287. ΠΔΣΛ, φκ. 043 [1969-1970], 31 Ιουλίου 1969, 128.

288. ΠΔΣΛ, φκ. 043 [1969-1970], 31 Ιουλίου 1969, 128-129.

289. Για την κατασκευή του Νοσοκομείου εκπονήθηκε έκταση 153,50 στρεμμάτων άνευ δημοπρασίας, έναντι 50 δρχ./τ.μ. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 044 [1970], 17 Απριλίου 1970, 70-71.

290. ΠΔΣΛ, φκ. 044 [1970], 17 Απριλίου 1970, 64 και φκ. 049 [1974-1975], 7 Φεβρουαρίου 1975, 239.

291. ΠΔΣΛ, φκ. 043 [1969-1970], 7 Οκτωβρίου 1969, 248. Τρία χρόνια αργότερα (5 Μαΐου 1972), η διοίκηση του Γενικού Νοσοκομείου της Λάρισας κατέθεσε εκ νέου αίτηση στον Δήμο (αρ. 3374/1972), με την οποία ζητούσε την ίδρυση ενός νεκροτομείου στον χώρο του Α' νεκροταφείου (παλαιού). Το αίτημα απορρίφθηκε στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 18ης Αυγούστου 1972 (απ. 216/1972). Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 046 [1972-1973], 18 Αυγούστου 1972, 184-185.

[...] Το θέμα της αποκτήσεως του Β' Νεκροταφείου, έφθασεν επί ξηρού ακμής. Το υπάρχον σήμερα Νεκροταφείον δεν επαρκεί. Γενομένης επιτοπίου μεταβάσεώς μου διαπίστωσα ότι μόνον 40 τάφοι υπάρχουν ελεύθεροι, διά τούτο να ορισθή μία επιτροπή εκ Δημοτικών Συμβούλων προς εξεύρεσιν χώρου δια το νέον Νεκροταφείον [...]»²⁹².

Στην επόμενη συνεδρίαση (9 Ιουνίου 1970), ο δημοτικός σύμβουλος Μιχάλης Πατέρας, απευθυνόμενος στον δήμαρχο, τον παρακάλεσε να ζητήσει τη βοήθεια του Δημοσίου «διά να συνεισφέρει εις την δαπάνην κατασκευής ως εγένετο και εις τον Βόλον κατά πληροφορίας»²⁹³. Η αναστολή των εργασιών στο νέο νεκροταφείο είχε ως αποτέλεσμα την αναμόρφωση του προϋπολογισμού για το δεύτερο εξάμηνο του 1970. Όλες οι πιστώσεις που είχαν εγγραφεί στον κωδικό του Β' νεκροταφείου διαγράφησαν και με τα ποσά αυτά ενισχύθηκαν άλλες υπηρεσίες του Δήμου²⁹⁴, ενώ για τον ίδιο σκοπό εγγράφηκαν 300.000 δρχ. στον προϋπολογισμό του 1971²⁹⁵. Στις 19 Σεπτεμβρίου 1970 ο Δήμος της Λάρισας υπέβαλε υπόμνημα στα αρμόδια υπουργεία, με το οποίο ζητούσε επιχορήγηση 10.000.000 δρχ. από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων, για την αγορά και διαμόρφωση νεκροταφείου σε έκταση 30-40 περίπου στρεμμάτων. Ένα άλλο υπόμνημα, όμοιο με το προηγούμενο, στάλθηκε επίσης στις 9 Ιανουαρίου 1971.

Παράλληλα με την υπ' αρ. 34/17-11-1970 απόφαση της Δημορχιακής Επιτροπής η οποία εγκρίθηκε με την υπ' αρ. 360/1970 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου²⁹⁶ και την υπ' αρ. 54988/8-1-1971 απόφαση της Νομαρχίας της Λάρισας, καθορίστηκαν οι όροι μειοδοτικής δημοπρασίας για την αγορά κατάλληλου χώρου για τον προαναφερθέντα σκοπό. Υποβλήθηκαν τότε οι παρακάτω επτά (7) προσφορές:

1. (α./π. 975/22-1-1971): Προσφορά των Θεμιστοκλή Γ. Μπλιάτσου, Χρήστου Γ. Μπλιάτσου και Αγγελικής χήρας Γ. Μπλιάτσου, κατοίκων Λάρισας (Αγνώστου Στρατιώτου 2), για έκταση 32 περίπου στρεμμάτων που βρισκόταν στο Ακ-Σαράι, επί της Εθνικής οδού Λάρισας-Τρικάλων (προς 110.000 δρχ. το στρέμμα).

2. (α./π. 1217/28-1-1971): Προσφορά των Λάμπρου Γερογιώκα και Ευάγγελου Λαζόπουλου, κατοίκων Νίκαιας (Ιάσονος 43), για έκταση 30 περίπου στρεμμάτων που βρισκόταν επί της παλαιάς

292. ΠΔΣΛ, φκ. 044 [1970], 22 Μαΐου 1970, 93. Την προαναφερθείσα επιτροπή στελέχωσαν μετά από πρόταση του δημάρχου οι δημοτικοί σύμβουλοι Χρήστος Λαδίκας και Δημήτριος Γάβρος.

293. ΠΔΣΛ, φκ. 044 [1970], 9 Ιουνίου 1970, 127.

294. ΠΔΣΛ, φκ. 044 [1970], 28 Αυγούστου 1970, 225.

295. ΠΔΣΛ, φκ. 044 [1970], 15 Σεπτεμβρίου 1970, 427.

296. ΠΔΣΛ, φκ. 044 [1970], 11 Σεπτεμβρίου 1970, 403.

Εθνικής οδού Λάρισας-Φαρσάλων, σε απόσταση 2 χιλιομέτρων από το μοτέλ «Ξενία» και ακριβώς απέναντι από το πρατήριο υγρών καυσίμων του Γκατζιρούλη (προς 85.000 δρχ. το στρέμμα).

3. (α./π. 1278/29-1-1971): Προσφορά της Κλεοπάτρας Αντωνούλη, κατοίκου Λάρισας (Μάρνη 23), για έκταση 27 περίπου στρεμμάτων που βρισκόταν στην τοποθεσία Καμπήλ-Αγά, δίπλα από το πρατήριο υγρών καυσίμων του Δεμέστιχα. Η Αντωνούλη δεν πρόσφερε συγκεκριμένη τιμή, αφού την τελευταία θα την καθόριζε δικαστήριο λόγω απαλλοτρίωσης επτά επί πλέον στρεμμάτων από την ΔΕΗ.

4. (α./π. 1309/30-1-1971): Προσφορά του Διονυσίου Καράτζου κατοίκου Λάρισας (25ης Μαρτίου 6), για έκταση 30 περίπου στρεμμάτων που βρισκόταν δίπλα στον Όρχο Αυτοκινήτων (προς 50.000 δρχ. το στρέμμα, με τα έξοδα να βαρύνουν τον Δήμο). Ο Καράτζος ένα χρόνο νωρίτερα είχε προτείνει (α./π. 12868/3-10-1970) στο Δήμο την αγορά έκτασης 53 στρεμμάτων στην ίδια περιοχή προς 47.000 δρχ. το στρέμμα²⁹⁷.

5. (α./π. 1329/30-1-1971): Προσφορά της Ευαγγελίας Σαπουνά, συζύγου Κωνσταντίνου Αλεξανδρή, κατοίκου Λάρισας (Σαντορίνης 5), για έκταση 35 περίπου στρεμμάτων που βρισκόταν επί της παλαιάς Εθνικής οδού Λάρισας-Φαρσάλων, σε απόσταση 1.000 μέτρων από το μοτέλ «Ξενία» (προς 80.000 δρχ. το στρέμμα).

6. (α./π. 1364/1-2-1971): Προσφορά του Χρήστου Τερζούδη, κατοίκου Λάρισας (Χατζημιχάλη 13), για έκταση 34 περίπου στρεμμάτων που βρισκόταν στον συνοικισμό Αβέρωφ (προς 150.000 δρχ. το στρέμμα).

7. (α./π. 2008/17-2-1971): Προσφορά Κωνσταντίνου Μπλιάτσου, κατοίκου Νίκαιας, για έκταση 27 περίπου στρεμμάτων που βρισκόταν στην παλαιά Εθνική οδό Λάρισας-Φαρσάλων, σε απόσταση 5 χιλιομέτρων από την Λάρισα (προς 50.000 δρχ. το στρέμμα με τα έξοδα να βαρύνουν τον Δήμο).

Όλες οι προαναφερθείσες προσφορές απορρίφθηκαν από την Δημορχιακή Επιτροπή (απ. 5/15-2-1971), επειδή οι εκτάσεις θεωρήθηκαν ακατάλληλες και το τίμημα αρκετά υψηλό²⁹⁸.

Με τη σειρά του το Δημοτικό Συμβούλιο ενέκρινε ομόφωνα την προηγούμενη απόφαση της Δημορχιακής Επιτροπής (απ. 56/19-2-1971), η δε Νομαρχία επικύρωσε την τελευταία απόφαση (απ. 21320/20-2-1971). Μετά από πρόταση του δημάρχου εξουσιοδοτήθηκαν εκ νέου οι δημοτικοί σύμβουλοι Χρήστος Λαδίκας και Δημήτριος Γάβρος να αναζητήσουν με τη συνδρομη της Τεχνικής Υπηρεσίας δύο έως τρία οικοπέδα τα οποία θα πληρούσαν τις προδιαγραφές για τη δημιουργία του Β' νεκροταφείου²⁹⁹.

Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 1971 ο δημοτικός σύμβουλος Βασίλειος Θεοδώρου ζήτησε εξηγήσεις από τον δήμαρχο γιατί η δημιουργία του Β' νεκροταφείου δεν συμπεριλήφθηκε στα προγραμματισθέντα δημοτικά τεχνικά έργα για το 1972. Ο δήμαρχος Θάνος Μεσσήνης του απάντησε ότι το θέμα του νεκροταφείου είναι από τη φύση του πολύ δύσκολο και ως εκ τούτου θα απαιτηθεί αρκετό χρονικό διάστημα για τις αναγκαίες μελέτες³⁰⁰.

Από τα μέσα του 1972 και μετέπειτα, κανείς δεν ασχολήθηκε πλέον με το θέμα του νεκροταφείου, επειδή την ίδια χρονιά θα άρχισε η σύνταξη του Ρυθμιστικού Σχεδίου της πόλεως Λαρίσης με την οποία θα καθοριζόταν υποχρεωτικά η θέση δημιουργίας του νέου νεκροταφείου, γεγονός το οποίο απέκλειε τον Δήμο ή οιαδήποτε άλλον φορέα από το δικαίωμα να προσδιορίσει αυτός τον χώρο που επιθυμούσε³⁰¹. Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 23ης Μαΐου 1973, ο δημοτικός σύμβουλος Κωνσταντίνος Σολωμός αναφέρθηκε στις προσπάθειες, πλην όμως ανεπιτυχείς, που κατέβαλε η συσταθείσα από τον Δήμο επιτροπή για την εξεύρεση χώρου για την δημιουργία του νέου νεκροταφείου³⁰². Αποδείχθηκε τότε ότι η δημιουργία νέου νεκροταφείου απέβαινε εκ του νόμου αδύνατη και το όλο εγχείρημα εγκαταλείφθηκε.

Η πρώτη ταφή στο Β' δημοτικό νεκροταφείο της Λάρισας, πραγματοποιήθηκε τελικά το 1993, στην προέκταση της οδού Καρδίτσας, στο σημείο εκείνο που είχε υποδείξει για πρώτη φορά το 1957, ο τότε δήμαρχος Δημήτριος Χατζηγιάννης, δηλαδή 36 ολόκληρα χρόνια νωρίτερα.

297. ΠΔΣΛ, φκ. 044 [1970], 9 Οκτωβρίου 1970, 318.

298. Οι κυριότεροι από τους λόγους της απόρριψης των οικοπέδων ήταν η μεγάλη απόσταση από την πόλη και η έλλειψη οδικού δικτύου στα περισσότερα από αυτά. Η προσφορά του Τερζούδη απορρίφθηκε επειδή ο χώρος περιβαλλόταν από οικοδομές. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 045 [1971-1972], 19 Φεβρουαρίου 1971, 26.

299. ΠΔΣΛ, φκ. 045 [1971-1972], 19 Φεβρουαρίου 1971, 26-27.

300. ΠΔΣΛ, φκ. 045 [1971-1972], 15 Δεκεμβρίου 1971, 441.

301. ΠΔΣΛ, φκ. 045 [1971-1972], 16 Μαρτίου 1972, 592 και φκ. 046 [1972-1973], 7 Ιουλίου 1972, 133.

302. ΠΔΣΛ, φ. 047 [1973-1974], 23 Μαΐου 1973, 170.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ο ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΠΑΜΜΕΓΙΣΤΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ

Ηθεμελίωση του ιερού ναού του δημοτικού νεκροταφείου της Λάρισας πραγματοποιήθηκε το 1899, αλλά αμέσως μετά οι εργασίες σταμάτησαν, λόγω εξαντλήσεως των διατεθέντων κονδυλίων. Οι εργασίες επαναλήφθηκαν τον Ιούνιο του 1904³⁰³ και μέχρι τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους είχε κατασκευασθεί το μεγαλύτερο μέρος του ναού³⁰⁴. Αρχικά ο ναός αφιερώθηκε στη μνήμη των Αγίων Θεοδώρων και πανηγύρισε για πρώτη φορά τον Φεβρουάριο του 1908.

[...] Δια πρώτην φοράν εφέτος θέλει πανηγυρίσει ο Ναός του Νεκροταφείου, τιμώντος επ' ονόματι των Αγίων Θεοδώρων. Το απόγευμα και μετά το ύψωμα της εικόνας θα αναγνωσθή μεγάλη ευχή υπέρ αναπαύσεως των ψυχών των [...] κεκοιμημένων [...] ³⁰⁵.

Ο προπολεμικός ναός των Ταξιαρχών στο παλαιό νεκροταφείο της Λάρισας. Καταστράφηκε το 1941.
© Αρχείο Α. Καραμήτσου, Θεσσαλονίκη.

Από τον Μάρτιο του ίδιου έτους (1908) ο ναός αφιερώθηκε στη μνήμη των Παμμεγίστων Ταξιαρχών³⁰⁶. Μία μεγάλη καμπάνια 30 οκάδων υπήρξε και η πρώτη δωρεά από ομάδα γεωργών της περιφέρειας.

[...] Την παρελθούσαν εβδομάδα ομάς νέων γεωργών, εκ των κατοικούντων εις τα έξωθι της πόλεως μας τσιφλίκια, εδωρήσατο εις τον Ναόν των Ταξιαρχών (Νεκροταφείου) μίαν καμπάναν 30 περίπου οκάδων. Την αξίαν αυτής, 160 δραχμάς, οι φιλότιμοι ούτοι νέοι συνέλεξαν

303. «Το εξοχικόν εκκλησίδιον του Νεκροταφείου αναγείρεται ποιητικώτατον». Βλ. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 354 (27 Αυγούστου 1904).

304. «Ἡρξάτο η ανέγερσις Ναού του εν τω Νεκροταφείω ὅστις κτίζεται περικαλλέστατος». Βλ. Όλυμπος (Λάρισα), φ. 366 (27 Νοεμβρίου 1904).

305. Μικρά (Λάρισα), φ. 10/362 (29 Φεβρουαρίου 1908).

306. Μέχρι το 1912 ο ναός πανηγύριζε παράλληλα με την εορτή των Ταξιαρχών και στην αντίστοιχη των Αγίων Θεοδώρων. Βλ. Μικρά (Λάρισα), φ. 42/496 (23 Φεβρουαρίου 1911) και φ. 26/532 (10 Φεβρουαρίου 1912).

κατά τας ημέρας των Χριστουγέννων και του νέου έτους, ψάλαντες τα κάλανδα [...] ³⁰⁷.

Στις 18 Απριλίου 1909, πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά αρχιερατική θεία λειτουργία και ο τότε μητροπολίτης Αμβρόσιος Κασσάρας³⁰⁸, έψαλλε «δέησι υπέρ αναπαύσεως των ψυχών των κεκοιμημένων»³⁰⁹.

Σύμφωνα με το άρθρο 8 του Νόμου 5148/1931 (τροποποίηση του άρθρου 6 του Νομοθετικού Διατάγματος της 17ης Δεκεμβρίου 1923) και του Κανονισμού λειτουργίας του δημοτικού νεκροταφείου της Λάρισας, που ψηφίστηκε ομόφωνα στο Δημοτικό Συμβούλιο της 12ης Νοεμβρίου 1931, η διαχείριση του ναού των Παμμεγίστων Ταξιαρχών πέρασε αποκλειστικά στον Δήμο της Λάρισας³¹⁰.

Στις 4 Ιουλίου 1932 διατέθηκε από τον Δήμο το ποσό των 8.000 δρχ. για την επισκευή της στέγης του ναού «ήτις κινδυνεύει να καταπέση»³¹¹, ενώ στις 26 Αυγούστου του ίδιου έτους διατέθηκε το ποσό των 1.868 δρχ. για γενικές επισκευές³¹². Τον Δεκέμβριο του 1933 εγκρίθηκε πίστωση 1.650 δρχ. για επισκευές και συντήρηση του ναού³¹³, ενώ τον Οκτώβριο του 1934 με έγκριση της Μηχανικής Υπηρεσίας του Δήμου άρχισε η κατασκευή ενός δωματίου δίπλα στον ναό, με σκοπό να χρησιμεύσει ως γραφείο του ιερέα. Το έργο προϋπολογίστηκε σε 9.000 δρχ. και το ποσό καταβλήθηκε από

307. Μικρά (Λάρισα), φ. 18/370 (19 Απριλίου 1908).

308. Γεννήθηκε στην Κάλυμνο το 1844. Σπούδασε στην Θεολογική Σχολή της Χάλκης (1863-1869) και χειροτονήθηκε σε νεαρή ηλικία επίσκοπος Ιερισσού και Αγίου Όρους (1875-1877). Αντιτάχθηκε στην ρωσική πολιτική για τις μονές του Αγίου Όρους και απομακρύνθηκε βίαια με ενέργειες του ρώσου πρεσβευτή στρατηγού Ν. Ιγνάτιεφ. Διετέλεσε επίσκοπος Πλαταμώνος (1877-1900) και έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1878 ως σπλαρχηγός. Στη συνέχεια διετέλεσε μητροπολίτης της Λάρισας από το 1900 έως το 1908 όταν καθαιρέθηκε λόγω της ανάμιξής του στα «Ευαγγελικά». Αργότερα αποκαταστάθηκε, αλλά αποσύρθηκε στο Συκούριο, όπου εκοιμήθη το 1918.

309. Μικρά (Λάρισα), φ. 397 (16 Απριλίου 1909).

310. Νόμος 5148 (10 Ιουλίου 1931), άρθρο 8: «Η διοικήσις και διαχειρίσις των μη ενοριακών ναών των νεκροταφείων ανήκει εις τους δήμους και τας κοινότητας βαρυνομένων διά πάντων των εξόδων συντηρήσεως των ναών ως και μισθοδοσίας των ιερών και του προσωπικού αυτών» (ΦΕΚ 234/Α/27-7-1931).

311. ΠΔΣΛ, φκ. 017 [1929-1933], 4 Ιουλίου 1932, 320-321.

312. ΠΔΣΛ, φκ. 017 [1929-1933], 26 Αυγούστου 1932, 340.

313. ΠΔΣΛ, φκ. 018 [1933-1935], 28 Δεκεμβρίου 1933, 132 και 1 Ιανουαρίου 1934, 370.

τον προϋπολογισμό του 1934/1935³¹⁴. Τον Μάρτιο του 1935 πραγματοποιήθηκε πρόχειρος μειοδοτικός διαγωνισμός για την προμήθεια ενός κώδωνος (καμπάνα) σε αντικατάσταση «του διαρραγέντος παλαιού τούτου». Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 9ης Μαρτίου 1935, αναδείχθηκε τελευταίος μειοδότης ο Αθανάσιος Αποστόλου, ο οποίος ανέλαβε την κατασκευή μίας καμπάνας αξίας 45.202 δρχ.³¹⁵.

Στις 16 Ιουλίου 1936 με εισήγηση του δημοτικού συμβούλου Χρήστου Δράκου ανατέθηκε στη Μηχανική Υπηρεσία του Δήμου η σύνταξη μελέτης για την επισκευή του ναού³¹⁶. Διατέθηκε τότε το ποσό των 20.000 δρχ. το οποίο είχε εγκριθεί λίγους μήνες νωρίτερα (συνεδρίαση Δημοτικού Συμβουλίου, 25ης Φεβρουαρίου 1936)³¹⁷. Παρά τις διενεργηθείσες επισκευές, ο τότε έφορος του νεκροταφείου, με επιστολή του προς τον δήμαρχο (αρχές 1937), ζήτησε την συνέχιση των εργασιών για την αποκατάσταση των εκτεταμένων ζημιών που παρατηρήθηκαν στο ναό. Στη συνεδρίαση της 19ης Ιουλίου 1937, το Δημοτικό Συμβούλιο, ενέκρινε την καταρτισθείσα μελέτη και αποφασίστηκε η διάθεση του ποσού των 10.000 δραχμών από τον προϋπολογισμό της χρήσεως 1937/1938, για την ολοκλήρωση των επισκευών³¹⁸.

Τον Απρίλιο του 1940, ο ναός των Ταξιαρχών, αποσπάστηκε από την ενορία του Αγίου Νικολάου που υπαγόταν μέχρι τότε³¹⁹ και αποτέλεσε ξεχωριστή ενορία (Παμμεγίστων Ταξιαρχών)³²⁰. Κατά τη διάρκεια των σεισμών και των βομβαρδισμών του 1941, ο ναός των Ταξιαρχών καταστράφηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος του. Επειδή υπήρχε κίνδυνος κατάρρευσης, αποφασίστηκε η ανέγερση ενός παραπήγματος σε μία ελεύθερη έκταση του νεκροταφείου, το οποίο θα λειτουργούσε ως προσωρινός χώρος λατρείας, μέχρις ότου επισκευασθεί και αποκατασταθεί η καταστραφείσα εκκλησία. Κατά

τη διάρκεια όμως της κατοχής και μέχρι το 1947 δεν πραγματοποιήθηκε κανένα έργο. Τη χρονιά εκείνη, το ενοριακό συμβούλιο ζήτησε από τον Δήμο την διάθεση πίστωσης «δι' έξοδα μεταφοράς του ήδη υπάρχοντος παραπήγματος και ανέγερσιν νέου τοιούτου εις ήν θέσιν ευρίσκετο προ του βομβαρδισμού και σεισμού το οίκημα του εν λόγω ιερού Ναού, το οποίον θα κατεδαφισθεί τελείως δι' εξόδων και εράνων των ενοριτών»³²¹. Το Δημοτικό Συμβούλιο στη συνεδρίαση της 2ας Σεπτεμβρίου 1947 αποφάσισε τη χορήγηση 4.500.000 δρχ. στον εργολάβο που θα αναλάμβανε το έργο κατόπιν των σχετικών υποδείξεων της Μηχανικής Υπηρεσίας του Δήμου³²². Η νέα εκκλησία των Ταξιαρχών άρχισε να αναγείρεται στα ερείπια της παλαιάς στα τέλη Σεπτεμβρίου του 1947 και τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους διατέθηκαν επιπλέον 3.000.000 δρχ. με εισήγηση της τριμελούς επιτροπής των δημοτικών συμβούλων που επέβλεπε το έργο³²³.

Ο ναός είχε σχεδόν αποπερατωθεί στο σύνολό του τον Δεκέμβριο του 1948, όταν ο Δήμος χορήγησε στο εκκλησιαστικό του συμβούλιο, επιπλέον οικονομική ενίσχυση 2.000.000 δρχ.³²⁴. Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες γηραιών Λαρισαίων ο ναός λειτούργησε το 1949 αλλά η επίσημη λειτουργία του τοποθετείται χρονικά λίγο πριν από το 1950. Η νέα εκκλησία των Ταξιαρχών είναι ρυθμού τρίκλιτης βασιλικής με τρούλο. Διαθέτει διώροφο κωδωνοστάσιο με εξωτερική μεταλλική σκάλα, ενώ στη βάση του διαμορφώθηκε ειδικός χώρος όπου στεγάζεται το γραφείο του εφημερίου.

Το Τέμπλο, ο Αρχιερατικός Θρόνος (Δεσποτικό) και τα δύο Προσκυνητάρια τα οποία υφίστανται μέχρι σήμερα, είναι επιχρυσωμένα ξυλόγλυπτα, τα οποία κατασκευάστηκαν το 1959 στο εργαστήριο του Χρήστου Καραμάλη στα Τρίκαλα³²⁵. Το τέμπλο

314. ΠΔΣΛ, φκ. 018 [1933-1935], 16 Οκτωβρίου 1934, 342.

315. ΠΔΣΛ, φκ. 018 [1933-1935], 9 Μαρτίου 1935, 456.

316. ΠΔΣΛ, φκ. 019 [1935-1937], 16 Ιουλίου 1936, 264-265.

317. ΠΔΣΛ, φκ. 019 [1935-1937], 25 Φεβρουαρίου 1936, 148-149.

318. ΠΔΣΛ, φκ. 020 [1937-1938], 19 Ιουλίου 1937, 4.

319. Βασιλικό Διάταγμα (20 Δεκεμβρίου 1911): «Περί ορισμού των ενοριών της πόλεως Λαρίσης» (ΦΕΚ 4/Α/5-1-1912). Το 1911 οι ενορίες της Λάρισας ήταν οι παρακάτω: α) Ζωοδόχου Πηγής, β) Αγίου Αχιλλίου, γ) Αγίου Νικολάου, δ) Αγίου Κωνσταντίνου, ε) Αγίων Τεσσαράκοντα και στ) Αγίου Αθανασίου.

320. Βασιλικό Διάταγμα (1 Απριλίου 1940): «Περί ιδρύσεως νέας ενορίας εν τη πόλει Λαρίσης» (ΦΕΚ 124/Α/13-4-1940). Πρβλ. Κήρυξ (Λάρισα), φ. 3749 (21 Μαΐου 1940).

321. ΠΔΣΛ, φκ. 024 [1947-1948], 2 Σεπτεμβρίου 1947, 57-58.

322. ΠΔΣΛ, φκ. 024 [1947-1948], 2 Σεπτεμβρίου 1947, 58.

323. ΠΔΣΛ, φκ. 024 [1947-1948], 12 Δεκεμβρίου 1947, 152.

324. ΠΔΣΛ, φκ. 024 [1947-1948], 31 Οκτωβρίου 1948, 470.

325. Από τα παλαιότερα και ίσως τα πιο φημισμένα εργαστήρια ξυλόγλυπτικής των Τρικάλων και ολόκληρης της Ελλάδας. Ο Μιχάλης Καραμάλης (1868-1943) με κατγωγή από την Σλίμνιτσα Καστοριάς, εγκαταστάθηκε το 1890 ως μετανάστης στο Ξυλοπάρικο Τρικάλων. Την ίδια χρονιά ίδρυσε εργαστήριο ξυλόγλυπτικής στο οποίο εργάζονταν τα παιδιά του: ο Βασίλης, ο Γιάννης, ο Θωμάς, ο Κώστας και ο Χρήστος. Κατασκεύαζαν έπιπλα, πόρτες, παράθυρα και εκκλησιαστικά είδη. Το 1943 ανέλαβε ο Χρήστος Καραμάλης (1923-1975) ως σκαλιστής, και σε συνεργασία με τον Κώστα και Θωμά, κατασκεύαζαν έπιπλα στα Τρίκαλα, όπου ίδρυσαν το πρώτο εργαστήριο.

φέρει ανάγλυφη καθ' όλο το μήκος από την βόρεια έως την νότια Θύρα του Ιερού Βήματος την επιγραφή:

ΕΓΩ. ΕΙΜΙ. Η. ΑΜΠΕΛΟΣ. ΥΜΕΙΣ. ΤΑ. ΚΛΗΜΑΤΑ. Ο. ΜΕΝΩΝ. ΕΝ. ΕΜΟΙ. ΚΑΓΩ. ΕΝ. ΑΥΤΩ. ΟΥΤΟΣ. ΦΕΡΕΙ. ΚΑΡΠΟΝ. ΠΟΛΥΝ. ΟΥ. ΠΑΣ. Ο. ΛΕΓΩΝ. ΜΟΙ. ΚΥΡΙΕ. ΕΙΣΕΛΕΥΣΕΤΑΙ. ΕΙΣ. ΤΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΝ ΤΩΝ. ΟΥΡΑΝΩΝ. ΑΛΛ' Ο. ΠΟΙΩΝ. ΤΟ. ΘΕΛΗΜΑ. ΤΟΥ. ΠΑΤΡΟΣ. ΜΟΥ. ΤΟΥ. ΕΝ. ΟΥΡΑΝΟΙΣ. ΜΗ. ΘΗΣΑΥΡΙΖΕΤΕ. ΥΜΙΝ. ΘΗΣΑΥΡΟΙΣ. ΕΠΙ. ΤΗΣ. ΓΗΣ. ΟΠΟΥ. ΣΗΣ. ΚΑΙ. ΒΡΩΣΙΣ. ΑΦΑΝΙΖΕΙ.

Στην άνω ζώνη του τέμπλου υπάρχει η παράσταση του Μυστικού Δείπνου, η οποία πλαισιώνεται από 18 εικόνες από τη ζωή της Παναγίας και του Ιησού (Δωδεκάορτο). Στην κορυφή του τέμπλου είναι τοποθετημένος ο Εσταυρωμένος με εκατέρωθεν τις εικόνες της Παναγίας και του Ιωάννη του Ευαγγελιστή. Στη μεσαία ζώνη του τέμπλου υπάρχουν έξι δεσποτικές εικόνες. Όλες οι προαναφερθείσες εικόνες είναι *ναζαρηνής* τεχνοτροπίας³²⁶. Χωρίς να φέρουν τις υπογραφές τους, φιλοτεχνήθηκαν από τους αγιογράφους Χρυσόστομο Παπαμερκουρίου και Παντελή Γκίνη³²⁷ λίγο μετά την κατασκευή του ξυλόγλυπτου τέμπλου (1959).

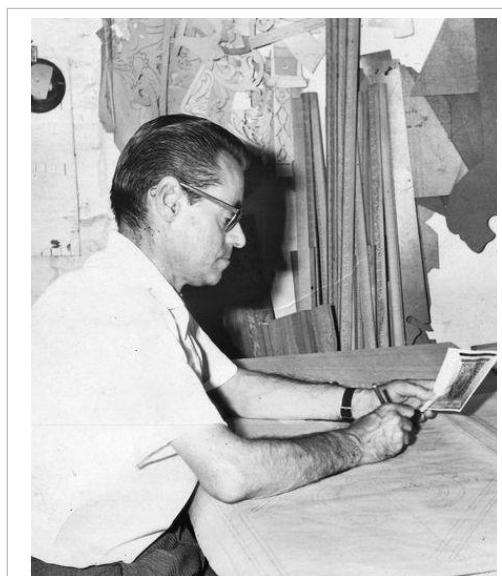
Η καλλιτεχνική ικανότητα του Χρήστου Καραμάλη στον σχεδιασμό και στο σκάλισμα, τον ώθησε να εξυπηρετεί και άλλους επιπλοποιούς στη Λάρισα, Βόλο και Καρδίτσα, εξαπλώνοντας με αυτόν τον τρόπο τη δράση του σε όλη την Ελλάδα, δημιουργώντας έργα υψηλής αισθητικής για ναούς και κατοικίες. Το 1973, η επιχείρησή του πέρασε στον Σωτήρη Καραμάλη, γιο του Χρήστου, ο οποίος με την προσήλωση στο χειροποίητο παραδοσιακό ποιητικό έπιπλο και στο σκάλισμα, αξιοποιώντας την τεχνολογία και πλαισιωμένος με καταξιωμένους τεχνίτες ανέπτυξε μετά το 1980, δραστηριότητες στο εξωτερικό (Γερμανία, Γαλλία, Αυστρία, Βοσνία, Ισραήλ, Νότια Κορέα και Ηνωμένες Πολιτείες). Σήμερα πλέον η επιχείρησή του βαδίζει στην τέταρτη γενιά της, με τον Χρήστο Καραμάλη στα ηνία της επιχείρησής, έχοντας δίπλα τον πατέρα του να τον υποστηρίζει στις δραστηριότητές του.

326. *Ναζαρηνή* είναι η συμβατική ονομασία της αγιογραφικής τεχνοτροπίας που από άλλους μελετητές αποκαλείται *ρεαλιστική, αναγεννησιακή, δυτικότροπη* ή *καλλιτεχνική, αναγεννησιακή, δυτικότροπη*. Είναι η τεχνοτροπία που κυριάρχησε στη Λάρισα μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1970, ίσως και αργότερα. Βλ. Άννα Σπανοπούλου-Κωσταρίγκα, «Ναζαρηνή τεχνοτροπία στην περιοχή της Λάρισας», Πρακτικά Επιστημονικής συνάντησης: *Ο Νεοκλασικισμός στη Θεσσαλία* (Λάρισα, 11.10.2003), Υπουργείο πολιτισμού, Υπηρεσία νεότερων μνημείων και τεχνικών έργων Θεσσαλίας & Λαογραφικό Μουσείο Λάρισας, 2005, 180-191. Ειδικώς, 181 (εφεξής: «Ναζαρηνή τεχνοτροπία»).

327. Ο Χρυσόστομος Παπαμερκουρίου (1880-1973) και ο Παντελής Γκίνης (1888-1988) υπήρξαν φημισμένοι αγιογράφοι, θιασώτες της ναζαρηνής τέχνης. Βλ. Άννα Σπανοπούλου-Κωσταρίγκα, «Ναζαρηνή τεχνοτροπία», 184. Το έργο τους δεν έχουν ακόμα καταγραφεί στο σύνολό τους.

Οι υπογραφές των αγιογράφων διασώζονται μόνο στις εικόνες της Ωραίας Πύλης και του Δεσποτικού. Σύμφωνα με μαρτυρίες υπέργηρων Λαρισσίων, ο Παπαμερκουρίου είχε φιλοτεχνήσει και τις εικόνες του προπολεμικού ναού (περίοδος 1920-1940), από τις οποίες δυστυχώς καμία δεν διασώθηκε.

Ο Αρχιερατικός Θρόνος (Δεσποτικό) κατασκευάστηκε με έξοδα της οικογενείας Κούτρα [*Εις μνήμην Βασιλείου Κούτρα*], το Προσκυνητάριο του νοτίου κλίτους με έξοδα πάλι της οικογενείας Κούτρα [*Εις μνήμην Άννης Κούτρα*], ενώ αυτό του βορείου κλίτους με έξοδα της οικογενείας Λεοντίου [*Εις μνήμην Άννης Λεοντίου*].

Ο Χρήστος Καραμάλης στο εργαστήριο του (1960).
© Αρχείο Οικογένειας Καραμάλη (Τρίκαλα).

ΦΟΡΗΤΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Οι κυριότερες φορητές εικόνες που υπάρχουν σήμερα (2013) στον ναό, εκτός από αυτές της άνω ζώνης του τέμπλου, είναι οι παρακάτω:

1. Ο ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ (Ωραία Πύλη): Ολόσωμη παράσταση ναζαρηνής τεχνοτροπίας, η οποία φέρει τις υπογραφές του Χρυσόστομου Παπαμερκουρίου και του Παντελή Γκίνη (1947) [*Αφιέρωμα των επιτρόπων του ναού: Σταύρου Ι. Σταυρίδη, Κωνσταντίνου Μιχαλόπουλου, Γεωργίου Θ. Δημητρίου, 1947*].

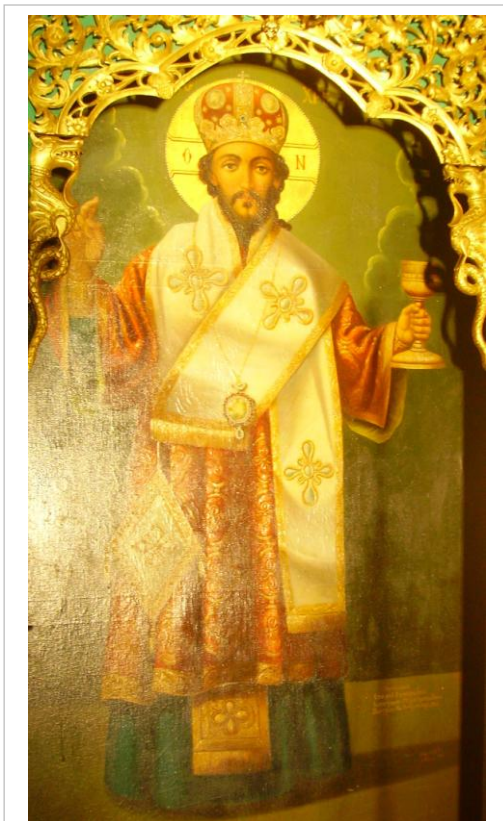
2. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ (Τέμπλο, α'/δεξιά): Ολόσωμη παράσταση ναζαρηνής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφές και αφιέρωση. Έργο των Παπαμερκουρίου και Γκίνη (1960).

3. Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ (Τέμπλο, β'/δεξιά): Ολόσωμη παράσταση ναζαρηνής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφές και αφιέρωση. Έργο των Παπαμερκουρίου και Γκίνη (1960).

4. Ο ΑΓΙΟΣ ΦΑΝΟΥΡΙΟΣ (Τέμπλο, γ'/δεξιά): Ολόσωμη παράσταση ναζαρηνής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφές

και αφιέρωση. Έργο των Παπαμερκουρίου και Γκίνη (1960).

5. Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ (Θύρα Διακονικού): Ολόσωμη παράσταση νεοβυζαντινής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφή και αφιέρωση.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ
Ιερός Ναός των Ταξιαρχών, Ωραία Πύλη. Έργο των
Χρυσ. Παπαμερκουρίου και Παντελή Γκίνη (1947).
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2013.

6. Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (Τέμπλο, δ' /δεξιά). Ολόσωμη παράσταση βυζαντινής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφή [Δέησις Οικ. Βαΐου Δουβαλοπούλου εις μνήμην του αδελφού Γεωργίου Δουβαλοπούλου].

7. Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ ΜΑΡΙΑ (Τέμπλο, α' /αριστερά): Ολόσωμη παράσταση ναζαρηνής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφή και αφιέρωση. Έργο των Παπαμερκουρίου και Γκίνη (1960).

8. ΟΙ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΙ ΜΙΧΑΗΛ & ΓΑΒΡΙΗΛ (Τέμπλο, β' /αριστερά): Ολόσωμες παραστάσεις ναζαρηνής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφή και αφιέρωση. Έργο των Παπαμερκουρίου και Γκίνη (1960).

9. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ (Τέμπλο, γ' /αριστερά): Ολόσωμη παράσταση ναζαρηνής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφή [Αφιέρωμα Μ. Ζορντζόγλου]. Έργο των Παπαμερκουρίου και Γκίνη (1960).

10. Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ (Θύρα Πρόθεσης): Ολόσωμη παράσταση νεοβυζαντινής τεχνοτροπίας χωρίς υπογραφή και αφιέρωση.

11. Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (Τέμπλο, δ' /αριστερά): Ολόσωμη παράσταση βυζαντινής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφή [Δέησις Οικ. Βαΐου Δουβαλοπούλου].

12. Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΔΕΙΠΝΟΣ (Τέμπλο, άνω ζώνη): Σύνθεση ναζαρηνής τεχνοτροπίας χωρίς υπογραφή [Αφιέρωμα Οικογενειών Νικολάου Σιάμη και Γεωργίου Ιωαννίδου, 1960]. Έργο των Παπαμερκουρίου και Γκίνη (1960).

13. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ (Κίονας νότιου κλίτους): Στηθαία παράσταση βυζαντινής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφή [Δέησις Βαΐου Δουβαλοπούλου].

14. Η ΜΗΤΗΡ ΤΟΥ ΘΕΟΥ (Κίονας βόρειου κλίτους): Στηθαία παράσταση βυζαντινής τεχνοτροπίας χωρίς υπογραφή [Δέησις Αθανασίου Δουβαλοπούλου].

15. Ο ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ (Δεσποτικό): Ολόσωμη παράσταση ναζαρηνής τεχνοτροπίας, η οποία φέρει τις υπογραφές του Χρυσόστομου Παπαμερκουρίου και του Παντελή Γκίνη (1950) [Εις μνήμην Θεοφανούς Λεβέντη].

16. Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ & Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ (Προσκυνητάριο νότιου κλίτους): Ολόσωμες παραστάσεις βυζαντινής τεχνοτροπίας, έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου [Δέησις ευσεβών ενοριτών, 2013]. Η παλαιά εικόνα των Αρχαγγέλων ήταν ναζαρηνής τεχνοτροπίας, έργο του Χρυσόστομου Παπαμερκουρίου και του Παντελή Γκίνη (1950). Υπέστη μεγάλες φθορές από την υγρασία και συντηρήθηκε το 2012 από τον Θεόδωρο Σωτηρίου.

17. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΘΕΟΔΩΡΟΙ (Προσκυνητάριο βόρειου κλίτους): Ολόσωμες παραστάσεις ναζαρηνής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφή και αφιέρωση. Φέρει επένδυση από ασήμι.

18. ΟΙ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΙ ΜΙΧΑΗΛ & ΓΑΒΡΙΗΛ (Μικρό προσκυνητάριο βόρειου κλίτους): Ολόσωμες παραστάσεις βυζαντινής τεχνοτροπίας, χωρίς υπογραφή και αφιέρωση. Φέρει επένδυση από ασήμι.

Στις 5 Απριλίου 1955 δόθηκε το ποσό των 1.500 δρχ. στο Φιλόπτωχο Ταμείο της ενορίας των Ταξιαρχών, για να διανεμηθούν κατά την κρίση της εκκλησιαστικής επιτροπής στους απόρους της ενορίας³²⁸.

Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 9ης Νοεμβρίου 1965, ο τότε εφημέριος του ναού των Ταξιαρχών, π. Δαμιανός Μυλωνάκης, ζήτησε από τον τότε δήμαρχο της Λάρισας, την παραχώρηση ενός τμήματος του δημοτικού νεκροταφείου (στην επέκταση του πρώην Γερμανικού νεκροταφείου), με σκοπό να κατασκευαστεί αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, η οποία θα χρησίμευε ως κατηχητικό και ως χώρος συσσιτίου των άπορων γερόντων της ενορίας. Ο Δήμος αναγκάστηκε να απορρίψει το αίτημά του, επειδή εκείνη την περίοδο επρόκειτο να συζητηθεί η έφεση που είχε κατατεθεί από τους κληρονόμους Στεργίου, κατά της πρωτόδικης απόφασης η οποία δικαίωσε τον Δήμο για το επίμαχο τμήμα του οικοπέδου³²⁹. Ο π. Δαμιανός Μυλωνάκης, επανήλθε ένα χρόνο αργότερα για το ίδιο ζήτημα. Στο διάστημα όμως που μεσολάβησε

328. ΠΔΣΛ, φκ. 027 [1955-1956], 5 Απριλίου 1955, 8.

329. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 9 Νοεμβρίου 1965, 204-206.

κατόρθωσε να συγκεντρώσει ποσό 300.000 δρχ. από εισφορές εύπορων κατοίκων της Λάρισας, τα οποία κατέθεσε στο υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας της πόλης. Παράλληλα εξασφάλισε μία δωρεά ύψους 300.000 δρχ. της οικογένειας Χάλα, χρήματα που θα καταβαλλόταν μόνον εφόσον λειτουργούσε η αίθουσα συσσιτίου. Με αυτά τα «όπλα» στο χέρι, ο π. Μυλωνάκης εξέφρασε τις απόψεις του στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 21ης Μαρτίου 1966 και ζήτησε εκ νέου την παραχώρηση οιαδήποτε δημοτικής έκτασης που ήταν διαθέσιμη στην ευρύτερη περιοχή του δημοτικού νεκροταφείου³³⁰. Με τις απόψεις του συντάχθηκαν όλοι οι δημοτικοί σύμβουλοι εκτός από τον Αθανάσιο Χατζηκαμαγιάννη ο οποίος ήταν αντίθετος με αυτήν την παραχώρηση. Ο δημοτικός σύμβουλος Γεώργιος Καραγιαννίδης περιέγραψε το θεάρεστο έργο του π. Μυλωνάκη για τα συσσίτια στον ναό των Ταξιαρχών, αλλά εξέφρασε τη λύπη του για το θέαμα των άπορων γερόντων οι οποίοι σιτίζονταν διάσπαρτα πάνω στους τάφους του νεκροταφείου, επειδή δεν υπήρχε μία οργανωμένη αίθουσα για τον σκοπό αυτό. Το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε κατά πλειοψηφία την δωρεάν παραχώρηση στην επιτροπή συσσιτίων του ναού των Ταξιαρχών, μίας δημοτικής έκτασης γύρω από το νεκροταφείο, στην οποία θα αναγειρόταν η αίθουσα του συσσιτίου (απ. 66/1966)³³¹. Το επίμαχο οικόπεδο έκτασης 305,50 τ.μ. συνόρευε προς Β. με το οικόπεδο του πρώην Γερμανικού νεκροταφείου επί πλευράς 8,60 μ., προς Δ. και Ν. με δημοτικές εκτάσεις και προς Α. με το δημοτικό νεκροταφείο. Η παραχώρηση πραγματοποιήθηκε διά 20ετή χρήση, και μετά τη λήξη της, το οικόπεδο και τα επ' αυτού ευρισκόμενα κτίρια θα περιέρχονταν εκ νέου στην δημοτική περιουσία³³².

Το 1982 με ενέργειες του τότε μητροπολίτη Λαρίσης, Πλαταμώνος και Τυρνάβου, Σεραφείμ Ορφανού, ο ναός αγιογραφήθηκε από τους Λαρισαίους αγιογράφους Ευάγγελο Καραβασίλη και Θεόδωρο Σωτηρίου με τη βοήθεια των μαθητών τους. Οι τελευταίοι φιλοτέχνησαν τις τοιχογραφίες, ακολουθώντας την νεοβυζαντινή τεχνοτροπία (σχολή Κόντογλου). Εντοιχισμένη μαρμάρινη πλάκα που βρίσκεται στη δεξιά πλευρά του νάρθηκα, φέρει ανάγλυφη την επιγραφή:

Ο ΠΕΡΙΚΑΛΛΗΣ ΟΥΤΟΣ ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΠΑΜΜΕΓΙΣΤΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΘΗ ΕΠΙ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΜΗ-

330. Είχε προηγηθεί αναβολή της συζήτησης στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 8ης Μαρτίου 1966. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 8 Μαρτίου 1966, 499.

331. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 21 Μαρτίου 1966, 546-550.

332. ΠΔΣΛ, φκ. 038 [1965-1966], 21 Μαρτίου 1966, 549-550.

ΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΛΑΡΙΣΗΣ ΠΛΑΤΑΜΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΥΡΝΑΒΟΥ Κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΟΡΦΑΝΟΥ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ, ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΩΝ. ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΕΤΟΣ 1982.

Δυστυχώς όμως, η αφή των κερών εντός του ναού χωρίς την ύπαρξη ειδικού απορροφητήρα, δημιούργησε μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα (λιγότερο από μία 20ετία), ένα στρώμα αιθάλης που επικάλυψε όλα σχεδόν τα έργα των προαναφερθέντων αγιογράφων και τις αφιερώσεις των δωρητών τους. Στις αρχές του 2000, η εκκλησιαστική επιτροπή του ναού ανέθεσε στους αγιογράφους Σταύρο Ουζουνόγλου και Ιωάννη Νταφόπουλο την συντήρηση των τοιχογραφιών. Οι παλαιές τοιχογραφίες επιζωγραφίστηκαν και αναγράφηκαν τα αφιερώματα (δεήσεις) των νέων δωρητών. Ελάχιστες από τις παλαιές τοιχογραφίες διασώζονται στην αρχική τους μορφή.

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ

Με την ευγενική συνδρομή των αγιογράφων Ευάγγελου Καραβασίλη και Θεοδώρου Σωτηρίου, καθώς και του νυν εφημερίου του ναού, ιερομονάχου Τιμοθέου Κοντογιάννη, καταγράψαμε όλες τις υφιστάμενες τοιχογραφίες του ναού, ο κατάλογος των οποίων κατ' αλφαβητική σειρά παρατίθεται στη συνέχεια:

1. ΕΞΑΠΤΕΡΥΓΑ ΣΕΡΑΦΕΙΜ: Στηθαία (Α). Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.

2. ΕΞΑΠΤΕΡΥΓΑ ΣΕΡΑΦΕΙΜ: Στηθαία (Β). Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.

3. ΕΞΑΠΤΕΡΥΓΑ ΣΕΡΑΦΕΙΜ: Στηθαία (Γ). Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.

4. Η ΑΓΙΑ ΑΓΑΘΗ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.

5. Η ΑΓΙΑ ΑΓΝΗ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Ολυμπίας Θεμιστοκλέους Κοντογιάννη & Αγνής Ζαφειροπούλου υπέρ υγείας, 2005].

6. Η ΑΓΙΑ ΑΘΗΝΑ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.

7. Η ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.

8. Η ΑΓΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.

9. Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.

10. Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Αναστασίας Ταντοπούλου εις μνήμην Αχιλλέως, Νικολάου, Ευαγγέλου].

11. Η ΑΓΙΑ ANNA: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Νικολάου & Ελένης Χάρου].

12. Η ΑΓΙΑ ANNA: Ολόσωμη. Ιερό Βήμα, κεντρικός θόλος. Έργο του Σταύρου Ουζουνόγλου (2010).

13. Η ΑΓΙΑ ΑΡΙΑΔΝΗ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Οικογ. Ανδριάννας Ιατρίδου, 2005].

14. Η ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Κωνσταντίνου & Μαρίας Κακαγιάννη].
15. Η ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
16. Η ΑΓΙΑ ΓΛΥΚΕΡΙΑ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
17. Η ΑΓΙΑ ΕΙΡΗΝΗ Η ΧΡΥΣΟΒΑΛΑΝΤΟΥ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις υπέρ υγείας Παναγιώτου και Μαρίας Πατρωνούλη].
18. Η ΑΓΙΑ ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Οικ. Γεωργίου & Ελισσάβητ Κατσή εις μνήμην Ευαγγελίας Σιώρη, 2005].
19. Η ΑΓΙΑ ΕΥΓΕΝΙΑ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Οικ. Στεφάνου Γάτσιου εις μνήμην Ευγενίας Στ. Γάτσιου].
20. Η ΑΓΙΑ ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Ευφροσύνης Ασημακοπούλου εις μνήμην Χρήστου Ιερέως, Ευφροσύνης Πρεσβυτέρας].
21. Η ΑΓΙΑ ΖΩΗ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Θεοδώρας & Ζωής Ιωαννίδου και τέκνων υπέρ υγείας, 2005].
22. Η ΑΓΙΑ ΘΕΚΛΑ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Ανωνύμου Κυρίας].
23. Η ΑΓΙΑ ΘΕΚΛΑ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
24. Η ΑΓΙΑ ΘΕΟΔΩΡΑ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος.
25. Η ΑΓΙΑ ΚΑΛΛΙΟΠΗ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Νικολάου Παπαγεωργίου, Νικ. Χάρου εις μνήμην της μητρός μας Καλλιόπης, 2002].
26. Η ΑΓΙΑ ΚΑΛΛΙΟΠΗ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
27. Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος.
28. Η ΑΓΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
29. Η ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος.
30. Η ΑΓΙΑ ΜΑΡΚΕΛΛΑ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Βασιλ. Ι. Σδρούλη, Βασ. Δ. Βασιλειάδη, Άννης Ε. Μπαρμπούτη, 2005].
31. Η ΑΓΙΑ ΟΛΓΑ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
32. Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις Οικ. Ρουπέλα, 2004].
33. Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
34. Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ (ΠΙΣΤΙΣ, ΕΛΠΙΣ, ΑΓΑΠΗ): Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις ευλαθών κυριών Χαραυγής & Δέησις Οικογενείας Δημ. Παπανικολάου εις μνήμην Σοφίας Δ. Παπανικολάου].
35. Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους [Δέησις Σταυρούλας Σουφλή εις μνήμην της μητρός της Αρετής, 2002].
36. Η ΑΓΙΑ ΥΠΟΜΟΝΗ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέησις ευλαθών κυριών υπέρ υγείας].
37. Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
38. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
39. Η ΑΠΟΚΕΦΑΛΙΣΙΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
40. Η ΒΑΪΟΦΟΡΟΣ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
41. Η ΒΑΠΤΙΣΙΣ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
42. Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ: Σύνθεση. Πρόθεση Ιερού Βήματος. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου (1982).
43. Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ: Σύνθεση. Ιερό Βήμα, κεντρικός θόλος.
44. Η ΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
45. Η ΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου και του Ευάγγελου Καραβασίλη (1982).
46. Η ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, θόλος νοτίου κλίτους.
47. Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ: Σύνθεση. Νάρθηκας. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου και του Ευάγγελου Καραβασίλη (1982).
48. Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
49. Η ΟΥΡΑΝΟΔΡΟΜΟΣ ΚΛΙΜΑΞ: Σύνθεση. Νάρθηκας.
50. Η ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
51. Η ΣΤΑΥΡΩΣΙΣ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
52. Η ΣΥΝΑΞΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
53. Η ΣΥΝΑΞΙΣ ΤΩΝ ΑΣΩΜΑΤΩΝ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου και Ευάγγελου Καραβασίλη (1982). Συντηρήθηκε το 2005 από τον Θεόδωρο Σωτηρίου.
54. Η ΥΠΑΠΑΝΤΗ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
55. Η ΥΨΩΣΙΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους [Δέησις Σταυρούλας Σουφλή εις μνήμην του συζύγου της Αθανασίου, 2002].
56. Η ΦΥΓΗ ΕΙΣ ΑΙΓΥΠΤΟΝ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
57. Η ΨΗΛΑΦΗΣΙΣ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
58. ΜΗ ΜΟΥ ΑΠΤΟΥ / Ο ΠΑΝΑΓΙΟΣ ΤΑΦΟΣ: Σύνθεση. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
59. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ: Στηθαία (Α). Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.
60. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ: Στηθαία (Β). Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.
61. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ: Στηθαία (Γ). Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.

- 62.** Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ: Στηθαία (Δ). Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.
- 63.** Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ: Στηθαία (Ε). Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.
- 64.** Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ: Ολόσωμη. Κόγχη Ιερού Βήματος. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου [*Εις μνήμην Δήμητρας Μητσιούλη, 2005*].
- 65.** Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος.
- 66.** Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 67.** Ο ΑΓΙΟΣ ΑΛΕΞΙΟΣ: Ολόσωμη. Ιερό Βήμα, θόλος νότιας πλευράς.
- 68.** Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις Οικ. Μαλαματής Μπουνίτση εις μνήμην συζύγου, γονέων και αδελφού, 2005*].
- 69.** Ο ΑΓΙΟΣ ΑΡΣΕΝΙΟΣ Ο ΚΑΠΠΑΔΟΚΗΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις Νικολάου Παπαγεωργίου*].
- 70.** Ο ΑΓΙΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ: Ολόσωμη. Κόγχη Ιερού Βήματος. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου [*Δέησις οικ. Ιωάννου Όθωνος, 2005*].
- 71.** Ο ΑΓΙΟΣ ΑΧΙΛΛΕΙΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΛΑΡΙΣΗΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 72.** Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΚΧΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 73.** Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ: Ολόσωμη. Κόγχη Ιερού Βήματος. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου (2005) [*Δέησις Βασιλικής Μποντικούλη*].
- 74.** Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις Ευαγγελίας Ανθοπούλου εις μνήμην του συζύγου της Βασιλείου, 2005*].
- 75.** Ο ΑΓΙΟΣ ΒΛΑΣΙΟΣ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος βόρειας πλευράς.
- 76.** Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Ο ΙΟΡΔΑΝΙΤΗΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις Ευθυμίας Μελαχρινού και των τέκνων αυτής Κων/νου και Αθηνάς εις μνήμην Χρήστου Μελαχρινού*].
- 77.** Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ο ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις Γεωργίου, Ανθής και Γεωργίας υπέρ υγείας εις μνήμην Βασιλείου και Βασιλικής, 2005*].
- 78.** Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ο ΤΡΟΠΑΙΟΦΟΡΟΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις υπέρ υγείας Παρασκευής Ρουπέλα, 2005*].
- 79.** Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 80.** Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ: Ολόσωμη. Κόγχη Ιερού Βήματος. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου (2005) [*Δέησις Μητροπολίτου Λαρίσης και Τυρνάβου κ. Ιγνατίου*].
- 81.** Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 82.** Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΥΣΣΗΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις ευλαβών κυριών*].
- 83.** Ο ΑΓΙΟΣ ΔΑΥΙΔ Ο ΕΞ ΕΥΒΟΙΑΣ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος βόρειας πλευράς.
- 84.** Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ο ΜΥΡΟΒΛΗΤΗΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις Μιχαήλ Ανδρεάδη εις μνήμην της συζύγου του Αντιμόνης, 2005*].
- 85.** Ο ΑΓΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 86.** Ο ΑΓΙΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ: Ολόσωμη. Ιερό Βήμα, νότια πλευρά. Έργο του Στέφανου Ουζονόγλου (2012).
- 87.** Ο ΑΓΙΟΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος νότιας πλευράς.
- 88.** Ο ΑΓΙΟΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΚΟΙΝΟΒΙΑΡΧΗΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις Οικ. Κωνσταντίνου Γκουλέντσα υπέρ υγείας, 2005*].
- 89.** Ο ΑΓΙΟΣ ΘΕΡΑΠΩΝ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος βόρειας πλευράς.
- 90.** Ο ΑΓΙΟΣ ΘΕΡΑΠΩΝ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος νότιας πλευράς.
- 91.** Ο ΑΓΙΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ Ο ΘΕΟΦΟΡΟΣ: Ολόσωμη. Κόγχη Ιερού Βήματος. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου [*Δέησις Νικηφόρου και Τιμοθέου Κοντογιάννη, 2005*].
- 92.** Ο ΑΓΙΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ Ο ΘΕΟΦΟΡΟΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις Νικολάου και Αγγελικής Παπαγεωργίου*].
- 93.** Ο ΑΓΙΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος βόρειας πλευράς.
- 94.** Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΚΕΙΜ: Ολόσωμη. Ιερό Βήμα, κεντρικός θόλος. Έργο του Σταύρου Ουζουνόγλου (2010).
- 95.** Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, τρούλος, σφαιρικό τρίγωνο.
- 96.** Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 97.** Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΡΩΣΟΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις Αχιλλέως Τσιρούκη, 2005*].
- 98.** Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: Ολόσωμη. Κόγχη Ιερού Βήματος. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου (2005) [*Δέησις Χρ. & Ν. Παπαδοπούλου εις μνήμην του πατρός των Θεοδοσίου*].
- 99.** Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 100.** Ο ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 101.** Ο ΑΓΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΡΙΜΑΙΑΣ Ο ΙΑΤΡΟΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [*Δέησις υπέρ υγείας Μάρθας Ν. Μαδεντζόγλου, Σταύρου Ν. Μαδεντζόγλου, Αρετής Α. Παναγιωτοπούλου, 2005*].
- 102.** Ο ΑΓΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, τρούλος, σφαιρικό τρίγωνο.
- 103.** Ο ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, τρούλος, σφαιρικό τρίγωνο.
- 104.** Ο ΑΓΙΟΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, τρούλος, σφαιρικό τρίγωνο [*Δέησις Ματθαίου και Βαΐας Κακάτσιου και τέκνων αυτών, 2001*].
- 105.** Ο ΑΓΙΟΣ ΜΟΔΕΣΤΟΣ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος βόρειας πλευράς.

- 106.** Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ Ο ΕΞ ΑΙΓΙΝΗΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 107.** Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [Δέσεις Νικολάου και Αγγελικής Παπαγεωργίου].
- 108.** Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ: Ολόσωμη. Κόγχη Ιερού Βήματος. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου [Δέσεις Νικηφόρου και Τιμοθέου Κοντογιάννη, 2005].
- 109.** Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ο ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 110.** Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ο ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ: Ολόσωμη. Κόγχη Ιερού Βήματος. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου (2005) [Δέσεις Νικολάου Σιμπούλου].
- 111.** Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ο ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ: Στηθαία. Νάρθηκας. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου και Ευάγγελου Καραβασίλη (1982) [Δέσεις Καλλιφότης Πανσελήνου υπέρ υγείας Νικολάου].
- 112.** Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ο ΕΚ ΒΟΥΝΑΙΝΟΙΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 113.** Ο ΑΓΙΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΟΣ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος βόρειας πλευράς.
- 114.** Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ: Στηθαία. Νάρθηκας. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου και Ευάγγελου Καραβασίλη (1982) [Δέσεις Μαρίας Πιπή εις μνήμην του συζύγου της Παναγιώτη].
- 115.** Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΗΜΩΝ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [Δέσεις Θεοδώρου και Δημητρίου Χατζή, 2003].
- 116.** Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΗΜΩΝ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 117.** Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΤΑΠΙΟΣ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος νότιας πλευράς.
- 118.** Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος νότιας πλευράς.
- 119.** Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [Δέσεις Αθανασίου Δουβαλοπούλου, 2005].
- 120.** Ο ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος βόρειας πλευράς.
- 121.** Ο ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [Δέσεις Βαΐου Δουβαλοπούλου, 2005].
- 122.** Ο ΑΓΙΟΣ ΣΑΒΒΑΣ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος νότιας πλευράς.
- 123.** Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΣΩΗΣ Ο ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους. Έργο του Θεόδωρου Σωτηρίου και Ευάγγελου Καραβασίλη (1982).
- 124.** Ο ΑΓΙΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Ο ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [Δέσεις Οικ. Σπυρίδωνος Γαλατσιδή υπέρ υγείας, 2005].
- 125.** Ο ΑΓΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Ολόσωμη. Ιερό Βήμα, βόρεια πλευρά. Έργο του Στέφανου Ουζονόγλου (2012).
- 126.** Ο ΑΓΙΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Ο ΠΑΦΛΑΓΩΝ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [Δέσεις Οικ. Βαΐου Δουβαλοπούλου, 2005].
- 127.** Ο ΑΓΙΟΣ ΤΑΡΑΣΙΟΣ: Στηθαία. Ιερό Βήμα, θόλος νότιας πλευράς.
- 128.** Ο ΑΓΙΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [Δέσεις Ιερομονάχου Τιμοθέου Κοντογιάννη, 2004].
- 129.** Ο ΑΓΙΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΣ: Ολόσωμη. Ιερό Βήμα, βόρεια πλευρά. Έργο του Στέφανου Ουζονόγλου (2012).
- 130.** Ο ΑΓΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ: Ολόσωμη. Ιερό Βήμα, νότια πλευρά. Έργο του Στέφανου Ουζονόγλου (2012).
- 131.** Ο ΑΓΙΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 132.** Ο ΑΝΑΡΧΟΣ ΠΑΤΗΡ: Σύνοψη. Διακονικό Ιερού Βήματος. Έργο του Ευάγγελου Καραβασίλη (1982).
- 133.** Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ: Στηθαία. Κυρίως ναός, βόρειο κλίτος [Δέσεις Κλεονίκης Λιόκου και τέκνων εις μνήμην συζ. και πατρός Κωνσταντίνου, 2005].
- 134.** Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ: Στηθαία. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [Δέσεις Βαΐου Δουβαλοπούλου εις μνήμην γονέων, Αθανασίου ιερέως και Ελένης πρεσβυτέρας, 2005].
- 135.** Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
- 136.** Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 137.** Ο ΔΙΚΑΙΟΣ ΑΒΡΑΑΜ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
- 138.** Ο ΔΙΚΑΙΟΣ ΙΑΚΩΒΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
- 139.** Ο ΔΙΚΑΙΟΣ ΙΕΣΣΑΙ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
- 140.** Ο ΔΙΚΑΙΟΣ ΜΕΛΧΙΔΕΣΕΚ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
- 141.** Ο ΔΙΚΑΙΟΣ ΝΩΕ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
- 142.** Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ: Σύνοψη. Ιερό Βήμα, κεντρικός θόλος.
- 143.** Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ Η ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΣ: Σύνοψη. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
- 144.** Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ Ο ΖΩΟΔΟΤΗΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 145.** Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
- 146.** Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΔΕΙΠΝΟΣ: Σύνοψη. Κυρίως ναός, θόλος νότιου κλίτους.
- 147.** Ο ΠΑΛΑΙΟΣ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος βόρειου κλίτους.
- 148.** Ο ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.
- 149.** Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΑΒΑΚΟΥΜ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
- 150.** Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΔΑΝΙΗΛ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.
- 151.** Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΔΑΝΙΗΛ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.
- 152.** Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΕΛΙΣΣΑΙΟΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.

153. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.

154. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.

155. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ: Ολόσωμη. Κυρίως ναός, νότιο κλίτος [Δέησις Οικ. Παντελεήμονος και Αφροδίτης Κοντογιάννη, 2005].

156. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.

157. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΣΑΪΑΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.

158. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΕΖΕΚΗΛ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.

159. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΕΡΕΜΙΑΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.

160. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΕΡΕΜΙΑΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.

161. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΩΝΑΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.

162. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΜΑΛΑΧΙΑΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.

163. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΜΩΥΣΗΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.

164. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΜΩΥΣΗΣ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος τρούλου.

165. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΣΑΜΟΥΗΛ: Στηθαία. Κυρίως ναός, κεντρικός θόλος.

166. Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΣΟΛΟΜΩΝ: Στηθαία. Κυρίως ναός, θόλος.

Ο ναός των Παμμεγίστων Ταξιαρχών. Δυτ. πλευρά.
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2013.

Ο ναός των Παμμεγίστων Ταξιαρχών. Ανατ. πλευρά.
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2013.

Το Γερμανικό Στρατιωτικό Νεκροταφείο της Λάρισας (1941-1944)
© Ελληνικό Λαογραφικό και Ιστορικό Αρχείο (ΕΛΙΑ)
Φωτογράφος: Dmitri Kessel / Αριθμός Συλλογής: KES.109

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ι. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ 1931

ΑΡΘΡΟΝ 1

Το Δημοτικόν Νεκροταφείον Λαρίσης αποτελείται 1) Εκ του ιερού Ναού των Ταξιαρχών – 2) Του κυρίως γηπέδου του προοριζομένου προς ταφήν των νεκρών όπερ εν καιρώ η Μηχανική υπηρεσία του Δήμου θέλει σχεδιαγραφίσει και καταλείπει καταλλήλως προς διάκρισιν των διαφόρων τάξεων τάφων.

ΑΡΘΡΟΝ 2

Η επιφανειακή έκτασις των τάφων κατά τμήματα και η διάκρισις αυτών εις τάξεις ορίζεται ως εξής:

Α) Διά τα τμήματα των διατεθεισομένων προς ταφήν των απόρων τάφων η έκτασις εκάστου εξ αυτών ορίζεται διά μεν τους ανηλικούς εις 1 μέτρον μήκος και 0,60 του μέτρου πλάτος, της απ' αλλήλων αποστάσεως των τάφων τούτων οριζομένης εις 0,60 του μέτρου. Το βάθος του τάφου πάντοτε δέον να είνε τουλάχιστον δύο μέτρων, να καλύπτηται έκαστος τάφος δια αναλόγου ύψους τουλάχιστον 1 μέτρου.

Β) Δι' έκαστον υπό στοιχεία Α, Β, Γ και Δ, καθοριζομένων διακρίσεων, ών οι τάφοι διατίθενται επί τη καταβολή δικαιώματος, η έκτασις και η κατάταξις ορίζεται αναλόγως της διακρίσεώς των ως εξής: α) Τάφοι Α' τάξεως εκτάσεως μ. τ. 3Χ4, β) Τάφοι Β' τάξεως εκτάσεως μ. τ. 3Χ4, γ) Τάφοι Γ' τάξεως εκτάσεως μ. τ. 3Χ4, δ) Τάφοι Δ' τάξεως εκτάσεως μ. τ. 3Χ3. Η αριθμησις του τάφου έσται ανεξάρτητος δι' έκαστον των προμνημονευομένων τεσσάρων διακρίσεων Α, Β, Γ και Δ.

ΑΡΘΡΟΝ 3

Διά την χρήσιν χώρου προς ταφήν νεκρών ο Δήμος εισπράττει διά μίαν τριετίαν τα εξής δικαιώματα: α) Διά τους τάφους Α' τάξεως δρχ. 500. Διά τους τάφους Β' τάξεως δρχ. 300. Διά τους τάφους Γ' τάξεως δρχ. 150. Διά τους τάφους Δ' τάξεως δρχ. 50. β) Διά την χρησιμοποίησιν χώρου επί των τμημάτων των διατεθειμένων προς ταφήν των χριστιανών των ακολουθούντων έτερον πλην του ορθοδόξου δόγματος και των αλλοθρήσκων εισπράττονται δια την επί μίαν τριετίαν ταφήν δρχ. 150. γ) Οι αποδεδειγμένοι άποροι ανεξαρτήτως δόγματος ή θρησκευματος θάπτονται δωρεάν.

ΑΡΘΡΟΝ 4

Διαδοχικά ταφεία (οικογενειακοί τάφοι) επιτρέπονται μόνον εάν το δικαίωμα της διαρκούς χρήσεως του προς τούτο χώρου έχει παραχωρηθή κατά τα κατωτέρω οριζόμενα.

Η παραχώρησις του δικαιώματος τούτου δεν έχει χαρακτήρα αγοραπωλησίας ούτε καθιερεί δι-

καίωμα κυριότητος υπέρ του προς ού η παραχώρησις. Η εκ μέρους ενοικίας των αναγνωρισθέντων και δικαιουμένων εις διαρκήν χρήσιν παραχώρησις δικαιώματος ταφής εντός του παραχωρηθέντος χώρου, προς οιανδήποτε τρίτους απαγορεύεται. Το δικαίωμα της ταφής περιορίζεται μόνον επί των εξ αίματος συγγενών ανιόντων ή κατιόντων, εκ πλαγίου μέχρι και του τετάρτου βαθμού, ως επίσης και των εξ αγχιστείας συγγενών μέχρι του αυτού βαθμού. Επί της υιοθεσίας συγγένειας μόνον μέχρι και του δευτέρου βαθμού επί των ανιόντων ή κατιόντων.

Η εκ μέρους του Δήμου παραχώρησις του δικαιώματος της διαρκούς χρήσεως τάφου λαμβάνει χώραν κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου εγκρινομένης υπό του Δημάρχου, λαμβάνοντος υπόψη την όλην του νεκροταφείου οικονομίαν και πάντι καταβολή του εν τω κατωτέρω πίνακι καθοριζομένου ποσού αναλόγως της τάξεως του τάφου. Διά τάφους Α' τάξεως δραχ. 4.000, Διά τάφους Β' τάξεως δραχ. 3.000, Διά τάφους Γ' τάξεως δραχ. 2.000, Διά τάφους Δ' τάξεως δραχ. 1.000

Τα ούτως οριζόμενα δικαιώματα προκαταβάλλονται. Οικογενειακοί τάφοι παραχωρούνται και εις αλλοδόξους ή αλλοθρήσκους συμφώνως περί τα ανωτέρω οριζόμενα.

ΑΡΘΡΟΝ 5

Οι επιθυμούντες την παραχώρησιν δικαιώματος διαρκούς χρήσεως δι' οικογενειακούς τάφους (διανοχικής ταφής) οφείλουσι προσερχόμενοι παρά της Εφορείας του Νεκροταφείου και ορίζοντος εν συννεοήσει μετ' αυτής του προς τούτου χώρον να υπογράψωσι την επί τούτω εις διπλούν δήλωσιν. Ο έφορος συμπληροί την δήλωσιν σημειών το τμήμα εις ό ευρίσκεται ο χώρος, τον αριθμόν του τετραγώνου, τον αριθμόν του τάφου, και την εις μέτρα τετραγωνικά έκτασιν αυτού. Την δήλωσιν προσυπογράφει μετά του αγοροστού και διαβιβάζει ταύτην μετά της αιτήσεως του ενδιαφερομένου προς τον Δήμαρχον ίνα αποφανθή επ' αυτής.

ΑΡΘΡΟΝ 6

Μετά την επί της αιτήσεως απόφασιν του Δημάρχου, το μέν στέλεχος της δηλώσεως παραμένει εις το Λογιστήριον του Δήμου ως στοιχείον της εν τω ταφολογίω του τηρουμένου εν τω Λογιστηρίω καταχωρήσεων της ενεργηθείσης παραχωρήσεως του δικαιώματος διαρκούς χρήσεως επί του ορισθέντος χώρου, το δε απόκομμα διαβιβάζεται προς τον Έφορον του Νεκροταφείου, όστις συμ-

πληροί εν τω παρ' αυτώ τηρουμένω βιβλίω, πάντα τα εκ της δηλώσεως προκύπτοντα στοιχεία.

ΑΡΘΡΟΝ 7

Οι ενταφιάζοντες νεκρούς αυτών εις οικογενειακούς τάφους οφείλωσι να προσκομίζωσιν εις τον εφόρον το διπλότυπον της πληρωμής του κατά το άρθρου 4 δικαιώματος, άλλως ο νεκρός ενταφιάζεται εις κοινούς τάφους.

ΑΡΘΡΟΝ 8

Ουδείς νεκρός ενταφιάζεται εάν δεν προσκομισθή τω εφόρω του Νεκροταφείου η παρά της Αστυνομίας εκδομένη άδεια ταφής ως και απόδειξις καταχωρήσεως θανάτου εν τοις ληξιαρχικοίς βιβλίοις του Δήμου.

ΑΡΘΡΟΝ 9

Ουδείς νεκρός ενταφιάζεται εάν δεν προκύπτει εκ της αδείας ταφής ότι παρήλθον κατά μεν τους χειμερινούς μήνας ήτοι από του Νοεμβρίου μέχρι και του Απριλίου 30 πλήρεις ώραι, κατά δε τους θερινούς μήνας ήτοι από του Μαΐου μέχρι και του Οκτωβρίου 24 πλήρεις ώραι από της τελευταίας πνοής.

Ενταφιασμός προ της παρελεύσεως των ανωτέρω χρονικών ορίων επιτρέπεται μόνον εάν λοιμώδης ασθένεια ή αναφαινομένη σήψις του σώματος επιβάλλει εξ ανάγκης την επιτάχυνσιν του ενταφιασμού. Εν τη περιπτώσει ταύτη η ανάγκη δέον να δηλωθή εγγράφως παρά του νεκροσκόπου εν τη αδεία ταφής πρὸς τον Έφορον του Νεκροταφείου.

ΑΡΘΡΟΝ 10

Απόθεσις νεκρού εν τω νεκροσκοπείω προ της επιδόσεως της αδείας παρά τε του νεκροσκόπου και της αστυνομίας απαγορεύεται απολύτως.

Η απόθεσις αύτη ενδείκνυται μόνον εάν δεν έχει παρέλθη ο υπό της αδείας οριζόμενος χρόνος διά την ταφήν, ήθελε δε τούτο εξακριβωθή υπό του εφόρου ενεργούντος απαιρητήτως και εις πάσαν περίπτωσιν τον σχετικόν έλεγchon.

ΑΡΘΡΟΝ 11

Η αφή των κανδηλών εν τοις τάφοις φροντίδι της υπηρεσίας του Νεκροταφείου δύναται να γίνη έναντι καταβολής δικαιώματος δραχμών 30 μηνιαίως, πλήν των τάφων Α' τάξεως δι' ούς καταβάλλονται δραχμαί 50 μηνιαίως.

ΑΡΘΡΟΝ 12

Η φύτευσις κηπαρίων και η διατήρησις αυτών αναλαμβάνεται υπό της υπηρεσίας του Νεκροταφείου έναντι καταβολής δικαιώματος ως κατωτέρω: Διά την φύτευσιν κηπαρίων Α' τάξεως εφ' άπαξ δραχμαί 1.000. Διά την φύτευσιν κηπαρίων Β' τάξεως εφ' άπαξ δραχμαί 600. Διά την φύτευσιν κηπαρίων Γ' τάξεως εφ' άπαξ δραχμαί 350. Διά την συντήρησιν των εν λόγω κηπαρίων θα εισπράττονται μηνιαίως: Διά τα Α' τάξεως κηπάρια δραχμαί

30. Διά τα Β' τάξεως κηπάρια δραχμαί 20. Διά τα Γ' τάξεως κηπάρια δραχμαί 15.

ΑΡΘΡΟΝ 13

Η είσοδος στο Νεκροταφείο απαγορεύεται απολύτως προ της ανατολής και μετά την δύσιν του ηλίου.

ΑΡΘΡΟΝ 14

Απαγορεύεται η είσοδος στο Νεκροταφείο αμαξών, αυτοκινήτων, κάρρων, και λοιπών μεταφορικών μέσων πλήν της νεκροφόρου.

ΑΡΘΡΟΝ 15

Οι εν τω Νεκροταφείω εκτελούντες, επί τάφων ιδιωτικής εργασίας τεχνίται, δέον όπως τελούν υπό την επίβλεψιν του Εφόρου.

ΑΡΘΡΟΝ 16

Απαγορεύεται η εν τω Νεκροταφείω εισαγωγή ακατεργάστων υλικών οιανδήποτε φύσεως και η εντός του χώρου του επεξεργασία ή προπαρασκευή αυτών. Η επί των τάφων εργασία των ιδιωτών θα περιορίζεται κατά συνέπειαν εις την τοποθέτησιν ή συναρμολόγησιν των εν λόγω υλικών, χωρίς εκ τούτου να παρεμποδίζεται ουδαμώς η εις τους διαδρόμους του Νεκροταφείου κυκλοφορία.

ΑΡΘΡΟΝ 17

Πάς εργαζόμενος ή οι υπέρ ού εργάζεται ούτος εν τω Νεκροταφείω καταθέτει παρά τη εφορεία αυτού, ποσόν δραχμών 200 εγγύησιν, του ότι θα διατηρήσει καθαριότητα εις την περιοχόν της εργασίας του, ότι θέλει αποκαταστήσει την πρό της ενάρξεως της εργασίας του τάξιν πραγμάτων και ότι δεν θα επιφέρη ζημίαν τινά εις τους παρακειμένους τάφους ή το Νεκροταφείον.

ΑΡΘΡΟΝ 18

Η εγγύησις επιστρέφεται άμα τω πέρατι της εργασίας, πλήν εάν επέλθη ζημία και οπότε παρακρατείται υπό του εφόρου μέχρις ότου η Δημαρχική Επιτροπή επί τη βάσει αναφοράς του, εκτιμήσει τας επελθούσας ζημίας και αποφανθή μετά γνωμοδότησιν της τεχνικής υπηρεσίας του Δήμου περί του ποσού όπερ θέλει εκπέσει εξ αυτής και της αναλογίας καθ' ήν τούτο θα διανεμηθή μεταξύ των εις αποζημίωσιν δικαιουμένων.

ΑΡΘΡΟΝ 19

Αι επί των τάφων εγκαταστάσεις και εν γένει τα επ' αυτών απομένοντα αντικείμενα ως και εκ της ανακομιδής προκύπτοντα αντικείμενα, εφ' όσον δεν παραλαμβάνονται παρά των ενδιαφερομένων, ανήκουσιν εις το Νεκροταφείον θεωρούμενα ως περιουσία του Δήμου. Περί τούτων υποβάλλεται υπό του εφόρου κατά μήνα λεπτομερής κατάστασις εις την Τεχνικήν Υπηρεσίαν του Δήμου ήτις μεριμνά διά την τυχόν χρησιμοποίησιν των. Αντίγραφον της τοιαύτης καταστάσεως κοινοποιείται και εις το Λογιστήριον του Δήμου διά την διάθεσιν των μη χρησίμων συμφώνως τω Νόμω.

ΑΡΘΡΟΝ 20

Δί' ειδικής αδείας του Εισαγγελέως ή της Ανακριτικής Αρχής θα ενεργείται πάσα νεκροψία ή διατομή των πτωμάτων, μόνον δε εις τοιαύτας περιπτώσεις επιτρέπεται η εκταφή των εάν έχουν ταφεί.

ΑΡΘΡΟΝ 21

Πάσα ανακομιδή και εκ νέου χρησιμοποίησις τάφου γίνεται μετά παρέλευση τριετίας από της ταφής. Η ανακομιδή των οστών γίνεται είτε επιμελεία συγγενών των ενταφιασθέντων εγκαίρως ειδοποιημένων, είτε παρά της υπηρεσίας του Νεκροταφείου εάν οι τελευταίοι ούτοι δεν προσέλθουν εντός της τασσομένης προθεσμίας εις την σχετική προς αυτούς πρόσκλησιν. Δια την επιμελεία των συγγενών του ενταφιασθέντος ενεργουμένην ανακομιδήν ο Δήμος εισπράττει δικαίωμα ως εξής: Διά την ανακομιδήν εκ των τάφων Α' και Β' τάξεως δραχμάς 25. Διά την ανακομιδήν εκ των τάφων Γ' και Δ' τάξεως δραχμάς 15. Διά την ανακομιδήν εκ των τάφων απόρων δωρεάν.

ΑΡΘΡΟΝ 22

Εφ' όσον προ της ανακομιδής ήθελεν ζητηθεί εκ μέρους των ενδιαφερομένων η προ αυτής διαρκείας του τάφου παραχώρησις ενεργούνται τα εν άρθρω 5 και επόμενα οριζόμενα.

ΑΡΘΡΟΝ 23

Διά την εντός κιβωτίων ή σάκκων διαφύλαξιν εν τω οστεοφυλακίω, των εκ της ανακομιδής οστών, ο Δήμος εισπράττει ετήσιον ενοίκιον εκ δραχμών 25. Δια τας ανακομιδάς τας γενομένας υπό της υπηρεσίας του Νεκροταφείου χωρίς να παρευρίσκονται και οι οικείοι αυτών, τα οστά ρίπτονται εις τον οστεοφάγον καθώς και των μη καταβαλλόντων των εκ δραχμών 25 ενοίκιον.

ΑΡΘΡΟΝ 24

Ο εν τω Νεκροταφείω Ι. Ναός των Ταξιαρχών διοικείται παρ' Επιτροπής εκ των ευύποληπτων πολιτών οριζομένων τη προτάσει του Κου Δημάρχου, παρά του Δημοτικού Συμβουλίου, του εφόρου του Νεκροταφείου και του εν τω Ιερώ Ναώ υπηρετούντος εφημερίου.

ΑΡΘΡΟΝ 25

Διά τας εν τω Ιερώ Ναώ του Νεκροταφείου τελουμένας κηδείας καθώς και διά την εν αυτώ ψαλτομένην νεκρώσιμον ακολουθίαν εισπράττεται δικαίωμα ως εξής: Διά τας κηδείας Α' τάξεως (χρησιμ. τάφων Α' και Β' τάξεως) δραχμαί 100. Διά τας κηδείας Β' τάξεως (χρησιμ. τάφων Γ' και Δ' τάξεως) δραχμαί 100. Διά τας κηδείας Γ' τάξεως (χρησιμ. τάφων Ε' και ΣΤ' τάξεως) δραχμαί 100. Διά τας κηδείας των απόρων ουδέν δικαίωμα θα εισπράττητα.

ΑΡΘΡΟΝ 26

Διά τα εν τω Ιερώ Ναώ του Νεκροταφείου τελούμενα μνημόσυνα εισπράττεται δικαίωμα ως εξής: Δί' Αρχιερατικόν μνημόσυνον δραχμαί 150. Διά μνημόσυνον μετά τριών ιερέων δραχμαί 100. Διά μνημόσυνον μετά δύο ιερέων (ή εις ιερεύς και εις διάκονος) δραχμαί 50. Δια μνημόσυνον μετά ενός ιερέως δραχμαί 25.

ΑΡΘΡΟΝ 27

Τα εκ της πωλήσεως κηρού εν τω Ναώ του Νεκροταφείου και του δίσκου εισπραττόμενον ποσόν κατά τας λειτουργίας κατατίθενται εντός κιβωτίδιου εσφραγισμένου μετά δύο κλείδας διαφόρους, εξών την μεν μίαν κρατεί ο Ταμίας του Δήμου, την δε ετέραν έν των μελών της Διοικούσης το Νεκροταφείου Επιτροπής. Καθ' εκάστην Κυριακήν ενώπιον της Επιτροπής του Ναού ανοίγεται το κιβωτίδιον, μετρούνται τα εν αυτώ χρήματα και εκδίδεται ειδική διπλότυπος απόδειξις υπό του εφόρου του Νεκροταφείου διά το περιεχόμενον εκάστοτε ποσόν, ήτις υπογράφεται υπό των παρισταμένων.

ΑΡΘΡΟΝ 28

Την επί του προσωπικού του Νεκροταφείου εποπτείαν ασκεί ο έφορος ή ο νόμιμος αναπληρωτής αυτού δημοτικός υπάλληλος. Το προσωπικόν δέον να φέρηται προς τους προσερχομένους ευπρεπώς, να παρέχη τας υπηρεσίας του προθύμως και να μη δίδη αφορμάς παραπόνων ή παρατηρήσεων.

ΑΡΘΡΟΝ 29

Οι φύλακες υποχρεούνται να διανυκτερεύωσι εκ περιτροπής εις το Νεκροταφείον, οι δε καθαρισταί να διατηρώσι εν απολύτω καθαριότητι τους διαδρόμους αυτού και τους τάφους.

ΑΡΘΡΟΝ 30

Οι νεκροθάπται υποχρεούνται όπως παραμένωσι εν τω Νεκροταφείω δι' όλας τας ημέρας, καθήκοντα δε αυτών εισί τα εξής: α) Να ανοίγουσι πάντας τους αναγκαιούντας τάφους και να ενταφιάζωσι τους προσκομιζομένους νεκρούς άνευ ουδεμιάς αντιρρήσεως, β) Να ανασκάπτουσι τους τάφους κατά την ανακομιδήν των νεκρών, να περισυλλέγωσι τα οστά και τοποθετώσι ταύτα εν τω οστεοφυλακίω, γ) Να ανάπτωσι τας κανδήλας των νεκρών, δ) Να φυτεύωσι τους κήπους επί των τάφων, να ποτίζωσι και συντηρώσι τούτους και να υπακούωσι εις τας εντολάς του εφόρου του Νεκροταφείου ή του αναπληρωτού αυτού, ε) Να διατηρώσι πλήρη καθαριότητα εις την εκκλησίαν και τους διαδρόμους του Νεκροταφείου και εν γένει καθ' όλην την έκτασιν αυτού, να εκτελώσι δε εναλλάξ κατά μήνα ή εβδομάδα ως ήθελε κανονίση τούτο ο έφορος χρέη νεωκόρου, στ) Επίσης κατ' εναλλαγήν να εκτελώσι χρέη φύλακος του νεκροταφείου δι' ημέρας και νυκτός. Διά πάσας τας α-

νωτέρω υπηρεσίας απαγορεύεται εις αυτούς να ζητώσι ιδιαιτέραν τινά αμοιβήν, ούτε παρά των ιδιωτών, ούτε παρά της υπηρεσίας του Δημοτικού Νεκροταφείου. Η παράβασις της τιαύτης απαγορεύσεως καθιστά συνυπεύθυνον μετά των παραβατών και τον έφορον του Νεκροταφείου, ή τον αναπληρούντα τούτον κατά την ώραν της παραβάσεως βοηθόν του.

ΑΡΘΡΟΝ 31

Η είσπραξις παντίων ανεξαιρέτως των δικαιωμάτων του Δήμου εκ του Ναού και του Νεκροταφείου ενεργείται παρά του εφόρου ή απόντος τούτου υπό του νομίμου αναπληρωτού του διά τριπλοτύπων βιβλίων ηριθμημένων, εσφραγισμένων υπό του Λογιστηρίου του Δήμου και αρμοδίως τεθεωρημένων παρά του Κου Δημάρχου. Ουδεμία είσπραξις ενεργείται άνευ της εκδόσεως αποδείξεως προς τον καταβαλόντα όστις υπογράφει διά το καταβληθέν ποσόν εις το στέλεχος του τριπλοτύπου.

ΑΡΘΡΟΝ 32

Εις εμφανή σημεία των γραφείων του Ναού και του Νεκροταφείου αναρτώνται και τηρώνται τη μερίμνη του εφόρου πίνακες των κατά τον παρόντα κανονισμών δικαιωμάτων του Δήμου.

ΑΡΘΡΟΝ 33

Εκάστην Δευτέραν ο έφορος του Νεκροταφείου υποβάλλει εις το Λογιστήριον του Δήμου κατάστασιν των ενεργηθειών καθ' όλην την προηγούμενη εβδομάδα εισπράξεων δικαιωμάτων του Δήμου εκ του Νεκροταφείου και του Ναού. Η κατάστασις συνοδεύεται με τα διπλότυπα των εκδοθεισών αποδείξεων και με πίνακα των ενεργηθέντων κατά το άνω διάστημα ενταφιασμών. Την ιδίαν ημέραν και επί τη βάσει των ανωτέρω στοιχείων ο έφορος διά του Λογιστηρίου του Δήμου καταθέτει

εις το Δημοτικόν Ταμείον το εις χείρας του εξ εισπράξεων της παρελθούσης εβδομάδος χρηματικόν ποσόν.

ΑΡΘΡΟΝ 34

Ο έφορος του Νεκροταφείου τηρεί τα εξής: 1) Σχεδιάγραμμα του Νεκροταφείου εις ό εμφανίζεται η θέσις, τα όρια και ο αύξων αριθμός εκάστου τάφου. 2) Βιβλίον ενεργουμένων ενταφιασμών. 3) Βιβλίον των παραχωρουμένων διά τριετή ταφήν τάφων. 4) Βιβλίον των παραχωρουμένων εις διαρκή χρήσιν τάφων (οικογενειακών). 5) Βιβλίον αφής κανδηλών. 6) Βιβλίον φυτεύσεως και συντηρήσεως κηπαρίων. 7) Βιβλίον νεκροψιών και διατομών. 8) Βιβλίον οστεοφυλακείου. 9) Καταστάσεις εισπράξεων δικαιωμάτων Δήμου. 10) Διπλοτύπους δηλώσεις παραχωρήσεως δικαιώματος διαρκούς χρήσεως. 11) Διπλότυπα εγγυήσεων εργαζομένων εις ιδιωτικούς τάφους. 12) Τριπλοτύπους αποδείξεις εισπράξεων εκ δικαιωμάτων τριετούς ταφής. 13) Τριπλοτύπους αποδείξεις εισπράξεων εκ δικαιωμάτων αφής κανδηλών. 14) Τριπλοτύπους αποδείξεις εισπράξεων εκ δικαιωμάτων φυτεύσεως κηπαρίων. 15) Τριπλοτύπους αποδείξεις εισπράξεων εκ δικαιωμάτων συντηρήσεως κηπαρίων. 16) Τριπλοτύπους αποδείξεις εισπράξεων εκ δικαιωμάτων ανακομιδής οστών. 17) Τριπλοτύπους αποδείξεις εισπράξεων εκ δικαιωμάτων οστεοφυλακείου. 18) Τριπλοτύπους αποδείξεις εισπράξεων εκ δικαιωμάτων εκκλησίας εκ κηδειών. 19) Τριπλοτύπους αποδείξεις εισπράξεων εκ δικαιωμάτων εκ μνημοσύνων. 20) Τριπλοτύπους αποδείξεις εισπράξεων εκ δικαιωμάτων πωλήσεως κηρού και περιφοράς δίσκου.

ΠΗΓΗ: ΠΔΣΛ, φκ. 017 [1929-1933],
12 Νοεμβρίου 1931, 246-252.

II. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ

1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1946

ΑΓΟΡΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	150.000
Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	75.000
Θέση πρώτη (Α΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	90.000
Θέση πρώτη (Α΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	45.000
Θέση δευτέρα (Β΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	60.000
Θέση δευτέρα (Β΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	30.000
Θέση τρίτη (Γ΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	30.000
Θέση τρίτη (Γ΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	15.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	4.500
Θέση πρώτη (Α΄)	3.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	1.500
Θέση τρίτη (Γ΄)	900

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	6.000
Θέση πρώτη (Α΄)	4.500
Θέση δευτέρα (Β΄)	3.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	1.500

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	4.500
Θέση πρώτη (Α΄)	3.600
Θέση δευτέρα (Β΄)	2.400
Θέση τρίτη (Γ΄)	900

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΠΑΙΔΩΝ *

Θέση διακεκριμένη	3.000
Θέση πρώτη (Α΄)	1.500
Θέση δευτέρα (Β΄)	900
Θέση τρίτη (Γ΄)	450

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΟΣΤΩΝ

Θέση διακεκριμένη	2.250
Θέση πρώτη (Α΄)	1.500
Θέση δευτέρα (Β΄)	900
Θέση τρίτη (Γ΄)	600

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΦΥΛΑΞΗΣ ΟΣΤΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)

Θέση πρώτη (Α΄)	900
Θέση δευτέρα (Β΄)	600
Θέση τρίτη (Γ΄)	150

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΙΓΚΛΙΔΩΜΑΤΩΝ (ΑΝΑ ΤΡΙΕΤΙΑ)

Θέση πρώτη (Α΄)	6.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	3.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	2.400

* Διά θανάτους εκ προώρων τοκετών και αβάπιστων νηπίων δωρεάν.

ΠΗΓΗ: ΠΔΣΛ, φκ. 021 [1945-1947], 14 Δεκεμβρίου 1945, 52-53.

III. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ 25 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1946

ΑΓΟΡΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	400.000
Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	200.000
Θέση πρώτη (Α΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	250.000
Θέση πρώτη (Α΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	125.000
Θέση δευτέρα (Β΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	150.000
Θέση δευτέρα (Β΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	75.000
Θέση τρίτη (Γ΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	100.000
Θέση τρίτη (Γ΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	50.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	20.000
Θέση πρώτη (Α΄)	15.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	10.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	7.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	30.000
Θέση πρώτη (Α΄)	10.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	15.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	8.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	12.000
Θέση πρώτη (Α΄)	10.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	8.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	6.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΠΑΙΔΩΝ*

Θέση διακεκριμένη	15.000
Θέση πρώτη (Α΄)	10.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	7.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	5.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΟΣΤΩΝ

Θέση διακεκριμένη	15.000
Θέση πρώτη (Α΄)	12.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	8.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	5.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΦΥΛΑΞΗΣ ΟΣΤΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)

Θέση πρώτη (Α΄)	12.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	8.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	6.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΙΓΚΛΙΔΩΜΑΤΩΝ (ΑΝΑ ΤΡΙΕΤΙΑ)

Θέση πρώτη (Α΄)	75.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	50.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	25.000

* Διά θανάτους εκ προώρων τοκετών και αβάπιστων νηπίων δωρεάν.

ΠΗΓΗ: ΠΔΣΛ, φκ. 021 [1945-1947], 25 Φεβρουαρίου 1946, 101-102.

IV. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ 17 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1947

ΑΓΟΡΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	1.000.000
Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	600.000
Θέση πρώτη (Α΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	750.000
Θέση πρώτη (Α΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	500.000
Θέση δευτέρα (Β΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	500.000
Θέση δευτέρα (Β΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	350.000
Θέση τρίτη (Γ΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	400.000
Θέση τρίτη (Γ΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	250.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	60.000
Θέση πρώτη (Α΄)	50.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	40.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	30.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	100.000
Θέση πρώτη (Α΄)	70.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	50.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	30.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	40.000
Θέση πρώτη (Α΄)	30.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	20.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	15.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΠΑΙΔΩΝ*

Θέση διακεκριμένη	50.000
Θέση πρώτη (Α΄)	40.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	25.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	15.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΟΣΤΩΝ

Θέση διακεκριμένη	40.000
Θέση πρώτη (Α΄)	30.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	20.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	15.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΦΥΛΑΞΗΣ ΟΣΤΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)

Θέση πρώτη (Α΄)	30.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	20.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	15.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΙΓΚΛΙΔΩΜΑΤΩΝ (ΑΝΑ ΤΡΙΕΤΙΑ)

Θέση πρώτη (Α΄)	150.000
Θέση δευτέρα (Β΄)	100.000
Θέση τρίτη (Γ΄)	50.000

* Διά θανάτους εκ προώρων τοκετών και αβάπιστα νηπίων δεν υφίστανται δικαιώματα (δωρεάν).

ΠΗΓΗ: ΠΔΣΛ, φκ. 022 [1947-1948], 17 Απριλίου 1947, 147-148.

Υ. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ 12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1955

ΑΓΟΡΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	6.000
Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	4.000
Θέση πρώτη (Α΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	3.500
Θέση πρώτη (Α΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	2.500
Θέση δεύτερα (Β΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	2.000
Θέση δεύτερα (Β΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	1.000
Θέση τρίτη (Γ΄) [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	1.000
Θέση τρίτη (Γ΄) [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	750

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)

Θέση διακεκριμένη	100
Θέση πρώτη (Α΄)	75
Θέση δεύτερα (Β΄)	50
Θέση τρίτη (Γ΄)	25

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	200
Θέση πρώτη (Α΄)	150
Θέση δεύτερα (Β΄)	100
Θέση τρίτη (Γ΄)	50

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	100
Θέση πρώτη (Α΄)	75
Θέση δεύτερα (Β΄)	50
Θέση τρίτη (Γ΄)	30

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΠΑΙΔΩΝ*

Θέση διακεκριμένη	75
Θέση πρώτη (Α΄)	60
Θέση δεύτερα (Β΄)	40
Θέση τρίτη (Γ΄)	20

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΟΣΤΩΝ

Θέση διακεκριμένη	75
Θέση πρώτη (Α΄)	60
Θέση δεύτερα (Β΄)	45
Θέση τρίτη (Γ΄)	30

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΦΥΛΑΞΗΣ ΟΣΤΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)

Για όλες τις θέσεις (Διακεκριμένη, Α΄, Β΄, Γ΄)	50
--	----

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΙΓΚΛΙΔΩΜΑΤΩΝ (ΑΝΑ ΤΡΙΕΤΙΑ)

Θέση διακεκριμένη	400
Θέση πρώτη (Α΄)	300
Θέση δεύτερα (Β΄)	200
Θέση τρίτη (Γ΄)	100

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΦΗΣ ΚΑΝΔΗΛΩΝ (ΑΝΑ ΜΗΝΑ)

Για όλες τις θέσεις (Διακεκριμένη, Α΄, Β΄, Γ΄)	15
--	----

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΦΥΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΥΠΑΡΙΣΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)

Θέση διακεκριμένη	75
Θέση πρώτη (Α΄)	50
Θέση δεύτερα (Β΄)	30
Θέση τρίτη (Γ΄)	15

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΗΠΑΡΙΩΝ (ΑΝΑ ΜΗΝΑ)

Θέση διακεκριμένη	20
Θέση πρώτη (Α')	15
Θέση δεύτερα (Β')	10
Θέση τρίτη (Γ')	5

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ ΔΙΑΔΟΧΙΚΩΝ (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ) ΤΑΦΩΝ

Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.	7.000
Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.	4.000

* Διά θανάτους εκ προώρων τοκετών και αβάπιστων νηπίων δεν υφίστανται δικαιώματα (δωρεάν)

ΠΗΓΗ: ΠΔΣΛ, φκ. 027 [1955-1956], 12 Αυγούστου 1955, 172-173.

VI. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ

6 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1956

ΑΓΟΡΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	10.000
Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	6.000
Θέση πρώτη (Α') [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	6.000
Θέση πρώτη (Α') [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	4.000
Θέση δεύτερα (Β') [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	3.500
Θέση δεύτερα (Β') [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	2.000
Θέση τρίτη (Γ') [Διαστάσεις τάφου 3 X 3 μ.]	1.000
Θέση τρίτη (Γ') [Διαστάσεις τάφου 1½ X 3 μ.]	750

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)

Θέση διακεκριμένη	100
Θέση πρώτη (Α')	75
Θέση δεύτερα (Β')	50
Θέση τρίτη (Γ')	25

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	200
Θέση πρώτη (Α')	150
Θέση δεύτερα (Β')	100
Θέση τρίτη (Γ')	50

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	100
Θέση πρώτη (Α')	75
Θέση δεύτερα (Β')	50
Θέση τρίτη (Γ')	30

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΠΑΙΔΩΝ*

Θέση διακεκριμένη	75
Θέση πρώτη (Α')	60
Θέση δεύτερα (Β')	40
Θέση τρίτη (Γ')	20

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΟΣΤΩΝ

Θέση διακεκριμένη	75
Θέση πρώτη (Α')	60
Θέση δεύτερα (Β')	45
Θέση τρίτη (Γ')	30

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΦΥΛΑΞΗΣ ΟΣΤΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)

Για όλες τις θέσεις (Διακεκριμένη, Α', Β', Γ')	50
--	----

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΙΓΚΛΙΔΩΜΑΤΩΝ (ΑΝΑ ΤΡΙΕΤΙΑ)

Θέση διακεκριμένη	400
Θέση πρώτη (Α')	300
Θέση δεύτερα (Β')	200
Θέση τρίτη (Γ')	100

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΦΗΣ ΚΑΝΔΗΛΩΝ (ΑΝΑ ΜΗΝΑ)

Για όλες τις θέσεις (Διακεκριμένη, Α', Β', Γ')	15
--	----

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΦΥΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΥΠΑΡΙΣΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)

Θέση διακεκριμένη	75
Θέση πρώτη (Α')	50
Θέση δεύτερα (Β')	30
Θέση τρίτη (Γ')	15

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΗΠΑΡΙΩΝ (ΑΝΑ ΜΗΝΑ)

Θέση διακεκριμένη	20
Θέση πρώτη (Α')	15
Θέση δεύτερα (Β')	10
Θέση τρίτη (Γ')	5

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΧΡΗΣΗΣ ΔΙΑΔΟΧΙΚΩΝ (ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ) ΤΑΦΩΝ

Διαστάσεις τάφου 3 Χ 3 μ.	7.000
Διαστάσεις τάφου 1½ Χ 3 μ.	4.000

* Διά θανάτους εκ προώρων τοκετών και αβάπιστα νηπίων δεν υφίστανται δικαιώματα (δωρεάν)

ΠΗΓΗ: ΠΔΣΛ, φκ. 027 [1955-1956], 6 Νοεμβρίου 1956, 701.

VII. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ
10 ΜΑΪΟΥ 1966

ΑΓΟΡΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 3 Χ 3 μ.]	50.000
Θέση διακεκριμένη [Διαστάσεις τάφου 1½ Χ 3 μ.]	30.000
Θέση πρώτη (Α') [Διαστάσεις τάφου 3 Χ 3 μ.]	30.000
Θέση πρώτη (Α') [Διαστάσεις τάφου 1½ Χ 3 μ.]	20.000
Θέση δεύτερα (Β') [Διαστάσεις τάφου 3 Χ 3 μ.]	20.000
Θέση δεύτερα (Β') [Διαστάσεις τάφου 1½ Χ 3 μ.]	12.000
Θέση τρίτη (Γ') [Διαστάσεις τάφου 3 Χ 3 μ.]	12.000
Θέση τρίτη (Γ') [Διαστάσεις τάφου 1½ Χ 3 μ.]	8.000

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΤΑΦΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)

Θέση διακεκριμένη	200
Θέση πρώτη (Α')	120
Θέση δεύτερα (Β')	90
Θέση τρίτη (Γ')	60

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	600
Θέση πρώτη (Α')	300
Θέση δεύτερα (Β')	200
Θέση τρίτη (Γ')	100

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝ ΤΑΦΩΝ

Θέση διακεκριμένη	300
Θέση πρώτη (Α')	200
Θέση δεύτερα (Β')	120
Θέση τρίτη (Γ')	70

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΡΙΕΤΟΥΣ ΤΑΦΗΣ ΠΑΙΔΩΝ*	
Θέση διακεκριμένη	200
Θέση πρώτη (Α')	120
Θέση δεύτερα (Β')	90
Θέση τρίτη (Γ')	60
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΣ ΟΣΤΩΝ	
Θέση διακεκριμένη	200
Θέση πρώτη (Α')	120
Θέση δεύτερα (Β')	90
Θέση τρίτη (Γ')	60
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΦΥΛΑΞΗΣ ΟΣΤΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)	
Για όλες τις θέσεις (Διακεκριμένη, Α', Β', Γ')	120
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΙΓΚΛΙΔΩΜΑΤΩΝ (ΑΝΑ ΤΡΙΕΤΙΑ)	
Θέση διακεκριμένη	500
Θέση πρώτη (Α')	350
Θέση δεύτερα (Β')	250
Θέση τρίτη (Γ')	150
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΦΗΣ ΚΑΝΔΥΛΩΝ (ΑΝΑ ΜΗΝΑ)	
Για όλες τις θέσεις (Διακεκριμένη, Α', Β', Γ')	30
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΦΥΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΩΝ (ΑΝΑ ΕΤΟΣ)	
Θέση διακεκριμένη	150
Θέση πρώτη (Α')	100
Θέση δεύτερα (Β')	75
Θέση τρίτη (Γ')	50
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΗΠΑΡΙΩΝ (ΑΝΑ ΜΗΝΑ)	
Θέση διακεκριμένη	40
Θέση πρώτη (Α')	30
Θέση δεύτερα (Β')	20
Θέση τρίτη (Γ')	15

*Διά θανάτους εκ προώρων τοκετών και αβάπτιστων νηπίων δεν υφίστανται δικαιώματα (δωρεάν).
 Σημείωση: Δια πάσης φύσεως εκτελούμενα έργα (ανέγερσις μνημείων, μαυσωλείων κλπ) επί των παραχωρουμένων οικογενειακών τάφων προκαταβάλλεται επί του προσκομιζομένου προϋπολογισμού του έργου: α) ποσοστόν 10% δι' έργων μέχρι ποσού 5.000 δραχμών, β) ποσοστόν 20% δι' έργων μέχρι ποσού 10.000 δραχμών, γ) ποσοστόν 30% δι' έργων άνω του ποσού των 10.001 δραχμών.

ΠΗΓΗ: ΠΔΣΛ, φκ. 040 [1966-1967], 10 Μαΐου 1966, 38-40.

VIII. ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ 1934/1935

ΕΣΟΔΑ

Εκ διαθέσεως τάφων τριετούς ταφής	24.000
Εκ διαθέσεως οικογενειακών τάφων	20.000
Εκ δικαιωμάτων ανακομιδής οστών	6.000
Εκ περιφοράς δίσκου και πωλήσεων κηρών	45.000
Εκ συντηρήσεως κήπων, τάφων και αφής κανδηλών	1.000
Εκ πωλήσεως παλαιών κιγκλιδωμάτων	3.200
Εκ δικαιωμάτων τελέσεως κηδειών και μνημοσύνων	2.500
Εξ ενοικίου αγρού Δημοτικού Νεκροταφείου	1.500

ΕΞΟΔΑ

Μισθοδοσία Εφόρου Νεκροταφείου (1.800 δρχ./μήνα)	21.600
Μισθοδοσία Ιερέα Ναού Ταξιαρχών (2.000 δρχ./μήνα)	24.000
Μισθοδοσία δεξ. ψάλτου Ναού Ταξιαρχών (700 δρχ./μήνα)	8.400
Μισθοδοσία αριστ. ψάλτου Ναού Ταξιαρχών (500 δρχ./μήνα)	6.000
Μισθοδοσία 2 νεκροθαπτών (1.350 δρχ./μήνα έκαστος)	32.400
Μισθοδοσία φύλακα / θυρωρού (1.200 δρχ./μήνα)	14.400
Μισθοδοσία νεωκόρου / καθαρίστριας (300 δρχ./μήνα)	3.600
Διά επισκευές και συντήρηση Νεκροταφείου	3.000
Διά επισκευές και συντήρηση Ναού Ταξιαρχών	3.000
Διά αγορά κηρού και ελαίου	1.000
Διά έξοδα θέρμανσης Ναού Ταξιαρχών	1.000
Συμπληρωματική πίστωση δια συντηρήσεις	-
Διά συνδρομή Ισραηλιτικού Νεκροταφείου	15.000
Μη προβλεπόμενες δαπάνες Νεκροταφείου (αποθεματικό)	-

ΠΗΓΗ: ΠΔΣΛ, φκ. 018 [1933-1935], 25 Μαΐου 1934, 207, 31 Μαΐου 1934, 248.

ΙΧ. ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ 1935/1936

ΕΣΟΔΑ

Εκ διαθέσεως τάφων τριετούς ταφής	24.000
Εκ διαθέσεως οικογενειακών τάφων	25.000
Εκ δικαιωμάτων ανακομιδής οστών	5.000
Εκ περιφοράς δίσκου και πωλήσεων κηρών	45.000
Εκ συντηρήσεως κήπων, τάφων και αφής κανδηλών	3.000
Εκ πωλήσεως παλαιών κιγκλιδωμάτων	3.000
Εκ δικαιωμάτων τελέσεως κηδειών και μνημοσύνων	3.000
Εκ δικαιωμάτων φυλάξεως οστών	2.000
Εξ ενοικίου αγρού Δημοτικού Νεκροταφείου	1.500
Εκ δικαιωμάτων χρήσης δημοτικής νεκροφόρου	1.000

ΕΞΟΔΑ

Μισθοδοσία Εφόρου Νεκροταφείου (2.000 δρχ./μήνα)	24.000
Μισθοδοσία Ιερέα Ναού Ταξιαρχών (2.000 δρχ./μήνα)	24.000
Μισθοδοσία δεξιού ψάλτη Ναού Ταξιαρχών (700 δρχ./μήνα)	8.400
Μισθοδοσία αριστ. ψάλτη Ναού Ταξιαρχών (500 δρχ./μήνα)	6.000
Μισθοδοσία 2 νεκροθαφτών (1.350 δρχ./μήνα έκαστος)	32.400
Μισθοδοσία φύλακα / θυρωρού (1.200 δρχ./μήνα)	14.400
Μισθοδοσία νεωκόρου / καθαρίστριας	-
Διά επισκευές και συντήρηση Νεκροταφείου	3.000
Δια επισκευές και συντήρηση Ναού Ταξιαρχών	3.000
Διά αγορά κηρού και ελαίου	1.000
Διά έξοδα θέρμανσης Ναού Ταξιαρχών	1.000
Διά κηδείες απόρων	5.000
Διά συνδρομή Ισραηλιτικού Νεκροταφείου	15.000
Μη προβλεπόμενες δαπάνες Νεκροταφείου (αποθεματικό)	-

ΠΗΓΗ: ΠΔΣΛ, φκ. 018 [1933-1935], 9 Μαρτίου 1935, 458-459.

Χ. ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ 1936/1937

ΕΣΟΔΑ

Εκ διαθέσεως τάφων τριετούς ταφής	30.000
Εκ διαθέσεως οικογενειακών τάφων	30.000
Εκ δικαιωμάτων ανακομιδής οστών	6.000
Εκ περιφοράς δίσκου και πωλήσεων κηρών	48.000
Εκ συντηρήσεως κήπων, τάφων και αφής κανδηλών	10.000
Εκ πωλήσεως παλαιών κιγκλιδωμάτων	4.000
Εκ δικαιωμάτων τελέσεως κηδειών και μνημοσύνων	5.000
Εκ δικαιωμάτων φυλάξεως οστών	3.000
Εξ ενοικίου αγρού Δημοτικού Νεκροταφείου	1.100

ΕΞΟΔΑ

Μισθοδοσία Εφόρου Νεκροταφείου (1.800 δρχ./μήνα)	21.600
Μισθοδοσία Ιερέα Ναού Ταξιαρχών (2.000 δρχ./μήνα)	24.000
Μισθοδοσία δεξ. ψάλτου Ναού Ταξιαρχών (700 δρχ./μήνα)	8.400
Μισθοδοσία αριστ. ψάλτου Ναού Ταξιαρχών (500 δρχ./μήνα)	6.000
Μισθοδοσία 2 νεκροθαπτών (1.350 δρχ./μήνα έκαστος)	32.400
Μισθοδοσία φύλακα θυρωρείου (1.200 δρχ./μήνα)	14.400
Διά επισκευή και συντήρηση Ναού Ταξιαρχών	20.000
Διά αγορά κηρού και ελαίου	1.000
Διά έξοδα θέρμανσης Ναού Ταξιαρχών	1.000
Συμπληρωματική πίστωση δια συντηρήσεις	5.000
Διά συνδρομή Ισραηλιτικού Νεκροταφείου	15.000
Μη προβλεπόμενες δαπάνες Νεκροταφείου (αποθεματικό)	37.000

ΠΗΓΗ: ΠΔΣΛ, φκ. 019 [1935-1937], 20 Φεβρουαρίου 1936, 128, και 25 Φεβρουαρίου 1937, 143,148-149, 153, 194.

ΧΙ. ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ 1937/1938

ΕΣΟΔΑ

Εκ διαθέσεως τάφων τριετούς ταφής	40.000
Εκ διαθέσεως οικογενειακών τάφων	40.000
Εκ δικαιωμάτων ανακομιδής οστών	6.000
Εκ περιφοράς δίσκου και πωλήσεων κηρών	50.000
Εκ συντηρήσεως κήπων, τάφων και αφής κανδηλών	12.000
Εκ πωλήσεως παλαιών κιγκλιδωμάτων	5.000
Εκ δικαιωμάτων τελέσεως κηδειών και μνημοσύνων	5.500
Εκ δικαιωμάτων φυλάξεως οστών	3.500
Εκ δικαιωμάτων μεταφοράς νεκρών δια της δημ. νεκροφόρου	500
Εξ ενοικίου αγρού Δημοτικού Νεκροταφείου	1.100

ΕΞΟΔΑ

Μισθοδοσία Εφόρου Νεκροταφείου (2.000 δρχ./μήνα)	24.000
Μισθοδοσία Ιερέα Ναού Ταξιαρχών (2.000 δρχ./μήνα)	24.000
Μισθοδοσία δεξ. ψάλτου Ναού Ταξιαρχών (1.000 δρχ./μήνα)	12.000
Μισθοδοσία αριστ. ψάλτου Ναού Ταξιαρχών (600 δρχ./μήνα)	7.200
Μισθοδοσία 2 νεκροθαπτών (1.350 δρχ./μήνα έκαστος)	32.400
Μισθοδοσία φύλακα θυρωρείου (1.250 δρχ./μήνα)	15.000
Διά επισκευή και συντήρηση Ναού Ταξιαρχών	20.000
Διά αγορά κηρού και ελαίου	2.000
Διά έξοδα θέρμανσης Ναού Ταξιαρχών	2.000
Συμπληρωματική πίστωση δια συντηρήσεις	-
Διά συνδρομή Ισραηλιτικού Νεκροταφείου	15.000
Μη προβλεπόμενες δαπάνες Νεκροταφείου (αποθεματικό)	39.000

ΠΗΓΗ: ΠΔΣΛ, φκ. 019 [1935-1937], 18 Μαρτίου 1937, 461, 19 Μαρτίου 1937, 475, 22 Μαρτίου 1937, 482-483, 488.

Λάρισα - 'Οδός 'Αλεξάνδρας
Larissa - Rue Alexandras

Η Λάρισα στις αρχές του 20ού αιώνα.
© Αρχείο Α. Καραμήτσου, Θεσσαλονίκη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΤΑ ΤΑΦΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

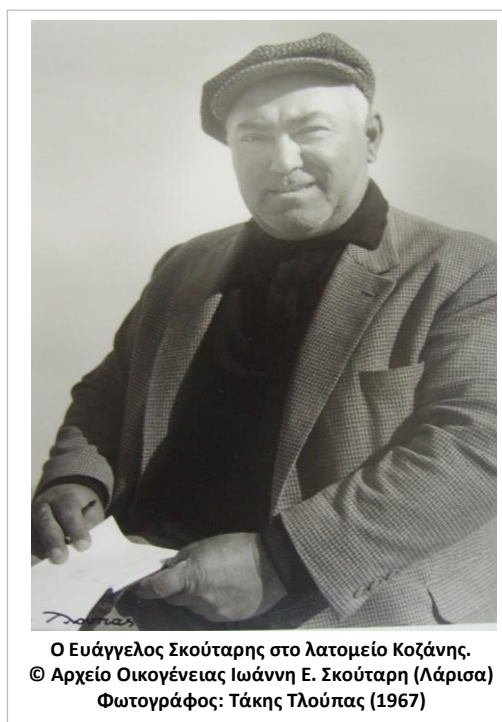
Το Α΄ δημοτικό νεκροταφείο της Λάρισας, όπως και τα περισσότερα νεκροταφεία του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα στον ελλαδικό χώρο «παρουσιάζονται γεμάτα εικόνες και σύμβολα, γίνονται τόπος μιας σημειολογικής πληθωρικότητας, όπου η ποικιλία και ο αριθμός των μορφών δημιουργούν έναν κόσμο πολιτισμικά διαφορετικό [...]. Το ταφικό μνημείο εκτός από άψυχο αντικείμενο, αποτελεί παράλληλα το αποτέλεσμα μιας πράξης, καθώς ως αντικείμενο προτείνει, προϊδεάζει και αναπαριστά έννοιες, επιθυμίες και στάσεις ζωής. Πέρα από την ανάμνηση μιας ζωής που έφυγε, το ταφικό μνημείο αποτελεί συμπλήρωμα της πραγματικότητας, ένα φανταστικό σημείο αναφοράς, τυπολογικό δείκτη μιας απουσίας, σημαίνουν μιας άλλης πραγματικότητας»³³³.

Μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο Ελληνικό Βασίλειο, άρχισε να συγκροτείται στη Λάρισα μία νέα αστική τάξη, η οποία αποτέλεσε την καρδιά για την μετεξέλιξη της πόλης σε αξιόλογο κοινωνικό και οικονομικό παράγοντα της ελληνικής επαρχίας. Μετά την επίσημη λειτουργία του Α΄ δημοτικού νεκροταφείου της πόλης (1899), οι αστοί της πόλης άρχισαν να αγοράζουν οικογενειακούς τάφους στους οποίους εναπόθεσαν τα οστά των συγγενών τους, είτε από τις γενετείρές τους, είτε από τα άλλα χριστιανικά νεκροταφεία της πόλης τα οποία άρχισαν σταδιακά να καταργούνται. Παράλληλα ανέθεσαν, είτε σε ανώνυμους μαρμαρογλύπτες, είτε σε επώνυμους καλλιτέχνες την κατασκευή ταφικών μνημείων, τα οποία όμως ουδέποτε εντάχθηκαν σε κάποια ειδική κατηγορία η οποία θα μπορούσε να δεχθεί την ανάλογη καλλιτεχνική κριτική³³⁴.

Ο απλός επισκέπτης του παλαιού δημοτικού νεκροταφείου της Λάρισας, θα διαπιστώσει ότι σε μερικούς οικογενειακούς τάφους συναντώνται ε-

νεπίγραφες ταφικές πλάκες με ημερομηνίες θανάτου προγενέστερες της έναρξης λειτουργίας του νεκροταφείου (1899).

Η απάντηση σε αυτόν τον γρίφο δόθηκε μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε τόσο στα ελάχιστα διασωθέντα αρχεία των οικογενειακών τάφων, όσο και μέσα από τις προφορικές συνεντεύξεις που ευγενικά μας παραχώρησαν, οι υπέργηροι απόγονοι και κληρονόμοι των παλαιών οικογενειών της πόλης. Οι περισσότεροι μας εξήγησαν πως όταν καταργήθηκαν τα παλαιά νεκροταφεία οι συγγενείς των νεκρών υποχρεώθηκαν να μεταφέρουν και να εναποθέσουν τα οστά των προπατόρων τους είτε στο οστεοφυλάκιο του τότε νέου νεκροταφείου, είτε στους οικογενειακούς τάφους που άρχισαν να διατίθενται προς πώληση. Κάποιοι όμως από αυτούς μετέφεραν και ολόκληρα τα ταφικά μνημεία που υπήρχαν στους τάφους των άλλων νεκροταφείων και τα τοποθέτησαν στους οικογενειακούς τάφους που αγόρασαν στο νέο νεκροταφείο.

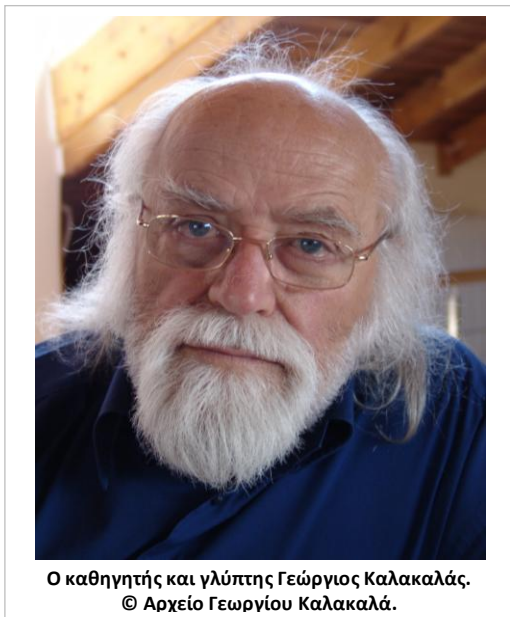

333. Μαρία Κουμαριανού, *Η αντίληψη του θανάτου μέσα από μία σημειολογική και ανθρωπολογική προσέγγιση του αστικού νεκροταφειακού χώρου* (Διδακτορική διατριβή). Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αθήνα, 2007, 13.

334. Σύμφωνα με τον καθηγητή και ιστορικό τέχνης Ηλία Μυκονιάτη τα ταφικά μνημεία των ελληνικών νεκροταφείων του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα, «έσπασαν» όλους τους εκκλησιαστικούς και αρχιτεκτονικούς κανόνες: «*Η γλυπτική των νεκροταφείων είναι άμεση έκφραση του αστικού αισθητικού ύφους. Είναι μία μορφή λαϊκής τέχνης που εκφράζει την αστική τάξη*». Βλ. Ηλίας Μυκονιάτης, «*Η ελληνική κοιμητηριακή γλυπτική του 19ου αιώνα*», *Αρχαιολογία*, 36 (1990), 41-53. Ειδικώς, 41.

Ως χαρακτηριστικά παραδείγματα αναφέρονται: α) το ταφικό μνημείο του Νικολάου Αρσενίδη (1840-1883), το οποίο μεταφέρθηκε το 1901 από το χριστιανικό νεκροταφείο της συνοικίας Αρναούτ (βλ. Νο 102), β) η μαρμάρινη σαρκοφάγος του Κωνσταντίνου Δημητριάδη (1819-1886), η οποία μεταφέρθηκε το 1910 από το νεκροταφείο της συνοικίας Παράσχου (βλ. Νο 080) και γ) η πολυτελής μαρμάρινη σαρκοφάγος του μητροπολίτη της Λά-

ρισας Νεόφυτου Γ΄ Πετρίδη (+1896), η οποία μεταφέρθηκε μόλις το 1924 από το νεκροταφείο της συνοικίας Αρναούτ (Βλ. Νο 068).

Ο καθηγητής και γλύπτης Γεώργιος Καλακαλάς.
© Αρχείο Γεωργίου Καλακαλά.

Ελάχιστα όμως ταφικά μνημεία που υπήρχαν στα άλλα νεκροταφεία διασώθηκαν. Τα περισσότερα καταστράφηκαν κατά τη διάρκεια του Ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897, άλλα κατά τις εργασίες ανακομιδής των λειψάνων, άλλα εκλάπησαν και χρησιμοποιήθηκαν ως οικοδομικά υλικά, ενώ άλλα «χάθηκαν» από άλλες αιτίες. Στη βιβλιογραφία συναντώνται αναφορές για ταφικά μνημεία ιδιαίτερης καλλιτεχνικής αξίας που κοσμούσαν τα άλλα νεκροταφεία, όπως αυτό του ταγματάρχη Κωνσταντίνου Λώρη, του επιχειρηματία Κωνσταντίνου Βελλίδη και του μητροπολίτη της Λάρισας Πολύκαρπου Δαρδαίου (Βλ. κεφάλαιο Α΄).

Το πρώτο ταφικό μνημείο που κατασκευάστηκε και διασώζεται μέχρι σήμερα στο Α΄ δημοτικό νεκροταφείο, είναι εκείνο της Αθηνάς Νικολάου Αρσενίδου (1879-1901), άγνωστου μέχρι στιγμής καλλιτέχνη, το οποίο φέρει ανάγλυφο το πορτραίτο της (Βλ. Νο 096). Από τα καταστραφέντα μνημεία, αναφέρεται εκείνο της Ελπινίκης Δ. Καρακούση, διευθύντριας του Αρσάκειου Παρθενωγείου της Λάρισας η οποία απεβίωσε σε νεαρή ηλικία³³⁵. Κατά πάσα πιθανότητα καταστράφηκε την

335. ΠΔΣΛ, φκ. 008 [1905-1907], 23 Δεκεμβρίου 1906, 190. Πρβλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 257 (26 Νοεμβρίου 1906). Η Καρακούση η οποία καταγόταν από την Μυτιλήνη, έφθασε στη Λάρισα στις 26 Οκτωβρίου 1902 και αμέσως ανέλαβε τα καθήκοντά της. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 653 (26 Οκτωβρίου 1902) και *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 257 (25 Οκτωβρίου 1902). Πέθανε εντελώς ξαφνικά τον Μάιο του 1906. Τον επικήδειο εκφώνησε ο θεολόγος καθηγητής Γεώργιος Σωτηρίου. Βλ. «Νεκρολογία: Ελπινίκη Δ. Καρακούση», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 840 (28 Μαΐ-

περίοδο του μεσοπολέμου. Δεν θα πρέπει να μας διαφεύγουν και οι καταστροφές που υπέστησαν πολλά ταφικά μνημεία από τους σεισμούς και τους βομβαρδισμούς του 1941.

Στις 10 Σεπτεμβρίου 1963 με ομόφωνη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου (αρ. 247/1963)³³⁶ διατέθηκε ειδική πίστωση για τη δαπάνη κατασκευής επιτύμβιου μνημείου εντός του δημοτικού νεκροταφείου της Λάρισας, προς τιμήν των Λαρισαίων στρατιωτικών (εφέδρων και μονίμων) που πνίγηκαν το 1943 στο ναυάγιο του ιταλικού πλοίου «Citta di Genova» στην Αδριατική³³⁷. Το μνημείο

ου 1906) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 60/210 (24 Μαΐου 1906). Η Καρακούση κατασκευαστήθηκε από μεγάλη μερίδα πολιτών για δήθεν «άτακτη» ζωή και προχωρημένη εγκυμοσύνη. Πέντε γνωστοί γιατροί της πόλης (Αχ. Αστεριάδης, Σπ. Τρικαλιώτης, Π. Ασλάνης, Γ. Σακελλαρίδης και Α. Σκαβέντζος), πραγματοποίησαν εκταφή και νεκροψία την επομένη της ταφής, η οποία απέδειξε ότι οι διαδόσεις για τη νεαρή διευθύντρια του Αρσάκειου ήταν μυθεύματα: η εγκυμοσύνη ήταν όγκος βάρους περίπου δύο κιλών. Ο γιατρός και πολιτευτής Γεώργιος Ξ. Καραπαναγιώτης (συγγενής της Καρακούση), με επιστολή του στον Τύπο, κατηγόρησε τους γιατρούς ότι πραγματοποίησαν εκταφή χωρίς νόμιμη εισαγγελική παραγγελία και επιφυλάχθηκε για κάθε νόμιμη ενέργεια από την πλευρά της οικογένειάς της. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 61/211 (28 Μαΐου 1906). Ως διευθύντρια του Αρσάκειου διορίστηκε τον Σεπτέμβριο του 1906 η Ελένη Βαρουζάκη. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 89/239 (10 Σεπτεμβρίου 1906).

336. ΠΔΣΛ, φκ. 035 [1963], 10 Σεπτεμβρίου 1963, 366-367.

337. Το πλοίο «Citta di Genova» είχε αποπλεύσει στις 20 Ιανουαρίου 1943 από το λιμάνι της Πάτρας με προορισμό την Ιταλία, μεταφέροντας 152 Έλληνες αιχμαλώτους και 200 Ιταλούς στρατιώτες. Στις 21 Ιανουαρίου 1943 τորπιλίστηκε στα στενά του Οτράντο από το βρετανικό υποβρύχιο «HMS Tigris». Στο ναυάγιο έχασαν τη ζωή τους συνολικά 71 Έλληνες αιχμάλωτοι και άγνωστος αριθμός Ιταλών ναυτών. Από τα πτώματα των Ελλήνων, ανασύρθηκαν μόνον τα 23, τα οποία ετάφησαν στην Αυλώνα της Αλβανίας. Βλ. Αλέκος Ράπτης, «1943: Το τραγικό ναυάγιο με τους Ηπειρώτες αξιωματικούς στην Αδριατική», *Ηπειρωτικός Αγών* (Ιωάννινα), φ. 27 Οκτωβρίου 2012. Στις 21 Σεπτεμβρίου 1963 μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα με το ναρκαλιευτικό «Πυρπολητής», 82 κιβώτια με τα οστά των νεκρών (του αλβανικού μετώπου και των ομήρων του ναυαγίου), τα οποία τοποθετήθηκαν αρχικά στο στρατιωτικό μαυσωλείο του Α΄ νεκροταφείου Αθηνών. Βλ. *Μακεδονία* (Θεσσαλονίκη), φ. 16912 (22 Σεπτεμβρίου 1963) και *Ελευθερία* (Αθήνα), φ. 5835 (22 Σεπτεμβρίου 1963). Στην τελετή υποδοχής των οστών είχαν παρευρεθεί ο τότε πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου της Λάρισας Θάνος Μεσσήνης και οι δημοτικοί σύμβουλοι Ηλίας Τζίτζος, Δημήτριος Βουλγαράκης, Θεόδωρος Καποδίστριας, Μενέλαος Παπαδόπουλος και Μιχάλης Πατέρας. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 035 [1963], 10 Σεπτεμβρίου 1963, 366-367. Ο κατάλογος των νεκρών του ναυαγίου δεν έχει μέχρι σήμερα οριστικοποιηθεί.

όμως δεν κατασκευάστηκε ποτέ, και τα οστά των νεκρών Λαρισίων ναυαγών εναποτέθηκαν στους οικογενειακούς τάφους του δημοτικού νεκροταφείου της Λάρισας με ευθύνη των συγγενών τους. Πολύ αργότερα, ο Δήμος της Λάρισας ονοματοθέτησε προς τιμήν τους, οδικές αρτηρίες σε συνοικίες της πόλης. Στις 3 Ιανουαρίου 1964, το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε ομόφωνα (αρ. 5/1964) τη διάθεση 5.177,50 δρχ. εκ του προϋπολογισμού του Δήμου για την δαπάνη κατασκευής ενός μεγαλοπρεπούς μνημείου (εντός του δημοτικού νεκροταφείου της Λάρισας), το οποίο θα έφερε χαραγμένα τα ονόματα των ευεργετών και των μεγάλων δωρητών της Λάρισας³³⁸. Οι διενεργηθείσες δημοτικές εκλογές και η αλλαγή σκυτάλης στην ηγεσία του Δήμου, ήταν η αιτία που και αυτό το μνημείο δεν κατασκευάστηκε ποτέ.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας, μας απασχόλησε ένα ερώτημα που διατύπωσαν και άλλοι ερευνητές για τα ταφικά μνημεία άλλων νεκροταφείων της Ελλάδος³³⁹. Δηλαδή με ποια κριτήρια θα τα αξιολογούσαμε, ώστε να συντάξουμε έναν κατάλογο με τα αξιολογότερα από αυτά. Η απάντηση ήταν η ίδια που έδωσαν και οι άλλοι ερευνητές: Ο κατάλογος έπρεπε να συμπεριλάβει αφενός μεν όλα τα ενυπόγραφα μνημεία και αφετέρου όλα εκείνα, τα οποία είχαν μία ιδιαίτερη καλλιτεχνική αξία, έστω και εάν ο δημιουργός τους είναι άγνωστος: προτομές, ανάγλυφα πορτραίτα, αγάλματα, ανάγλυφες επιτύμβιες στήλες με ή άνευ διακοσμητικών στοιχείων, σαρκοφάγοι, κενοτάφια, φουτουριστικές κατασκευές κλπ. Στον κατάλογο που συντάξαμε συμπεριλάβαμε όμως και μνημεία τα οποία ενώ δεν παρουσιάζουν κάποιο ιδιαίτερο καλλιτεχνικό ενδιαφέρον, εν τούτοις ανήκουν σε ανθρώπους που σημάδεψαν με την παρουσία τους την ιστορία αυτής της πόλης (όπως οι τάφοι του διδάσκαλου του γένους Κωνσταντίνου Κούμα, του δημάρχου Δημήτριου Χατζηγιάννη, κ.α.). Επί πλέον θεωρήσαμε σκόπιμο να διανθίσουμε τον κατάλογο με υποσημειώσεις που αναφέρονται σε βιογραφικά και άλλα στοιχεία ανθρώπων που τα ονόματά τους αποτυπώνονται στις επιτύμβιες πλάκες, ή στα ταφικά μνημεία. Ο κατάλογος από αυτή την άπο-

338. ΠΔΣΛ, φκ. 036 [1963-1964], 3 Ιανουαρίου 1964, 98-99.

339. Κώστας Δανούσης, «Έργα τέχνης στο νεκροταφείο της Καλαμάτας», *Μεσσηνιακά Χρονικά*, 4 (2008-2009), 392-412. Ειδικώς 397. Πρβλ. του ιδίου, «Έργα τέχνης στο νεκροταφείο του Πύργου Ηλείας», *Τηνιακά Σύμμεικτα*, 13 (2011), 3-25, «Έργα τέχνης στο νεκροταφείο της Πάτρας», 4 (2002), 285-315. Ο ερευνητής έχει δημοσιεύσει μελέτες για τα νεκροταφεία της Τρίπολης, του Άργους και του Ναυπλίου, ενώ έπονται σχετικές για τα νεκροταφεία της Μεσσηνίας, της Χαλκίδας, του Γαλαξιδίου και της Λευκάδας.

ψη είναι ελλιπέστατος, αλλά ευελπιστούμε ότι θα συμπληρωθεί στο απώτερο μέλλον και θα παρουσιασθεί σε μία συμπληρωμένη έκδοση αυτής της μελέτης.

Από τα 204 ταφικά μνημεία του Α΄ δημοτικού νεκροταφείου της Λάρισας, τα 49 είναι ενυπόγραφα (ποσοστό 24,1%), ενώ τα υπόλοιπα 155 είναι άγνωστων δημιουργών (ποσοστό 75,9%). Τα 49 μνημεία υπογράφουν 25 μεγάλα ονόματα στο χώρο των εικαστικών τεχνών. Την πρώτη θέση κατέχει ο Στέφανος Σκούταρης³⁴⁰ με επτά (7) συνολικά έργα. Ακολουθούν ο Γεώργιος Καλακαλάς³⁴¹ και ο Χρήστος Μακρόπουλος, οι οποίοι έχουν από πέντε (5) έργα. Τέσσερα (4) έργα έχει φιλοτεχνήσει ο Ευάγγελος Σκούταρης³⁴², τρία (3) η Βασιλική Γρουσοπούλου-Μαρκούση, ενώ από δύο (2) έργα, ο Αθανάσιος Απάρτης³⁴³, ο Χρήστος Σαμαράς, ο Μίμης Γεντέκος³⁴⁴, ο Φιλόλαος Τλούπας³⁴⁵ και ο Κωνσταντίνος Νταής. Τέλος από ένα (1) έργο έχουν φιλοτεχνήσει ο Δημήτριος Φιλιππότης³⁴⁶, ο Γεώργιος Μπονάνος³⁴⁷, ο Νικόλας Παυλόπουλος³⁴⁸, ο Ζάχος Μπεκιάρης³⁴⁹, η Νέλλα Γκόλαντα, ο Σ. Λαζαρίδης, ο Κώστας Γεωργίου, ο Γεώργιος Σταφυλάς, ο Γιάννης Φωτιάδης³⁵⁰, ο Μ. Κουνάδης, ο Ι. Κουμαριανός, ο Χρήστος Καπράλος³⁵¹, ο Ιωάννης Καρπάκης³⁵², ο Φίλιππος Γλυνής και η Βένια Δημητρακοπούλου.

340. Καταγόταν από τα Υστέρνια της Τήνου. Στις αρχές της δεκαετίας του 1920 εγκαταστάθηκε στη Λάρισα όπου ίδρυσε ένα μικρό εργαστήριο μαρμαρογλυπτικής. Αργότερα με τη βοήθεια των παιδιών του Ευάγγελου (1915-1982) και Πλουτάρχου (1922-1991), αναδείχθηκε σε μία από τις μεγαλύτερες φυσιογνωμίες στον κλάδο των μαρμάρων, ιδρύοντας λατομεία και εργοστάσια επεξεργασίας στη Λάρισα και την Κοζάνη. Ο Στέφανος, όπως και ο γιος του Ευάγγελος, υπήρξαν επίσης φημισμένοι γλύπτες και φιλοτέχνησαν εκατοντάδες ταφικά μνημεία, που διασώζονται σε όλη την Ελλάδα και ιδιαίτερα στη Θεσσαλία. Μέχρι σήμερα δεν έχουν καταγραφεί συνολικά τα έργα τους.

341. Γεν. Τύρναβος 1938. Ομότιμος Καθηγητής Ε.Μ.Π.

342. Υστέρνια Τήνου 1915-Λάρισα 1982.

343. Σμύρνη 1899-Αθήνα 1972.

344. Αθήνα 1905-Αγριά Μαγνησίας 1998.

345. Λάρισα 1923-Παρίσι 2010.

346. Πύργος Τήνου 1839-Αθήνα 1919.

347. Βουνί Ληξουρίου 1863-Αθήνα 1939.

348. Άγιος Γεώργιος Μαγνησίας 1909-Αθήνα 1990.

349. Αμπελώνας Λάρισας 1931-2013.

350. Σαμψούντα 1880-Αθήνα 1965.

351. Παναϊτώλιο Αγρινίου 1909-Αθήνα 1993.

352. Σαμψούντα 1880-Αθήνα 1965.

Ο παλιός οικογενειακός τάφος του Ιωάννη Δαφέρμου στο Α΄ Δημοτικό Νεκροταφείο της Λάρισας. Στο βάθος διακρίνεται η προπολεμική εκκλησία των Ταξιαρχών (1904).

© Αρχείο Δημητρίου Μπάρμπα (Λάρισα)

Φωτογράφος: Κ. Στεφανίδης, 22 Φεβρουαρίου 1931

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

001. ΤΑΣΟΣ ΑΓΟΡΑΣΤΟΣ (1921-1984)³⁵³. Προτομή από ορείχαλκο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ (1985). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο.

002. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΔΡΑΚΟΣ (1897-1974). Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΑΜΑΡΑΣ (1974). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΔΡΑΚΟΣ (1882-19..), ΖΩΗ Π. ΔΡΑΚΟΥ (1890-19..), ΑΓΓΕΛΙΚΗ Δ. ΔΡΑΚΟΥ (1907-1996), ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΔΡΑΚΟΣ (1895-1925), ΕΥΑΝΘΙΑ Π. ΔΡΑΚΟΥ (1855-1940), ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΣΩΤΗΡΙΟΥ (1880-1917), ΑΧΙΛΛΕΥΣ Π. ΔΡΑΚΟΣ (1895-1968), ΖΩΗ Α. ΔΡΑΚΟΥ (1896-1946), ΑΣΠΑΣΙΑ Ν. ΝΑΣΙΚΑ (1924-1982).

003. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΚΡΕΤΣΗΣ (1874-1977)³⁵⁴. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΑΚΑΛΑΣ (1978). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΓΚΡΕΤΣΗ (1894-1987), ΠΑΡΑΣΚ. Ι. ΓΚΡΕΤΣΗ (1926-1992), ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΚΡΕΤΣΗΣ (1919-2000), ΠΙΠΙΤΣΑ ΓΚΡΕΤΣΗ (+2003), ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΚΡΕΤΣΗΣ (1927-2011).

004. ΚΩΝΣΤ. Α. ΒΑΚΑΛΗΣ (1927-1969)³⁵⁵. Προτομή από ορείχαλκο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη, η οποία φέρει εγχάρακτο σταυρό μελανού χρώματος. Είναι η μοναδική προτομή του νεκροταφείου που «βλέπει» προς τη Δύση. Δημιουργός: ΖΑΧΟΣ ΜΠΕΚΙΑΡΗΣ (1970). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Κ. ΒΑΚΑΛΗΣ (1883-1979)³⁵⁶, ΜΑΡΙΑ ΑΠ. ΒΑΚΑΛΗ (1897-1983), ΕΥΣΤΑΘΙΑ ΠΟΥΡΓΙΩΤΟΥ (1919-2006).

353. Έμπορος υδραυλικών συστημάτων και εμπειροτέχνης εργολάβος. Διετέλεσε πρόεδρος της ποδοσφαιρικής ομάδος «Λαρισιαϊκός». Πατέρας του καθηγητή Πανεπιστημίου και πολιτικού Κώστα Αγοραστού.

354. Έμπορος ξυλείας. Διετέλεσε πρόεδρος του σωματείου των ξυλεμπόρων της Λάρισας.

355. Γεννήθηκε στη Λάρισα και ήταν γιος του εμπόρου και πολιτευτή Απόστολου Κ. Βακάλη. Σπούδασε γεωπονία στο Α.Π.Θ. και μετεκπαιδεύτηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Πνίγηκε στις 22 Ιουνίου 1969 στα Μεσάγγαλα της Λάρισας, προσπαθώντας να σώσει τους τρεις μικρούς ανεψιούς του που κινδύνευαν από πνιγμό. Πρβλ. *Μακεδονία* (Θεσσαλονίκη), φ. 17955 (24 Ιουνίου 1969). Η οικογένειά του τιμήθηκε από το Υπουργείο Ναυτιλίας με το Ναυτικό Μετάλλιο Α΄ τάξεως. Ο Δήμος Λαρισίων ονοματοθέτησε προς τιμή του οδό στον συνοικισμό της Νέας Σμύρνης. Βλ. Γεώργιος Ζιαζιάς, *Τοπωνυμική Εγκυκλοπαίδεια οδών και πλατειών Λάρισας*. Λάρισα 1995, 71 (εφεξής: «Τοπωνυμική Εγκυκλοπαίδεια»).

356. Γεννήθηκε στον Πλατύκαμπο το 1883 και ήταν γιος του τότε εισπράκτορα του δημοσίου ταμείου της

005. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ (1879-1945)³⁵⁷ & ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ (1881-1959)³⁵⁸. Έξεργες προτομές πάνω σε ενεπίγραφη επιτύμβια στήλη από μάρμαρο. Δημιουργός: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΠΑΡΤΗΣ (1960). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο. Ο σχεδιασμός του τάφου πραγματοποιήθηκε από το εργαστήριο του Άγγελου Δ. Κολιού (Αθήνα). Είναι ο μοναδικός τάφος στο Α΄ δημοτικό νεκροταφείο της Λάρισας που «βλέπει» προς το Βορρά.

006. ΕΛΕΝΗ Γ. ΒΑΦΕΙΑ. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε χαμηλό μαρμάρινο βάθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΒΑΦΙΑΣ (1907-1985), ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΑΚΑΡΔΑΚΗΣ (1926-1948), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΚΑΡΔΑΚΗΣ, ΖΩΗ ΚΑΚΑΡΔΑΚΗ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ Γ. ΒΑΦΕΙΑ (+1982).

Λάρισας (ΦΕΚ 51/Α/7-2-1884) και αργότερα δημάρχου του Τοπουσάρι (Πλατυκάμπου), Κωνσταντίνου και της Ευανθίας Βακάλη (+1903). Βλ. «Νεκρολογία: Ευανθία Βακάλη», *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 283 (2 Μαΐου 1903). Για πολλά χρόνια ασχολήθηκε με το εμπόριο και την πολιτική (με το κόμμα του Αλέξανδρου Παπαναστασίου). Διετέλεσε δημοτικός σύμβουλος, πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου και αναπληρωτής δήμαρχος. Ο Δήμος Λαρισίων ονοματοθέτησε προς τιμή του οδική αρτηρία στον συνοικισμό της Νέας Σμύρνης.

357. Πτυχιούχος της Νομικής Σχολής Αθηνών, αναγορεύθηκε διδάκτορας Δικαίου τον Ιούνιο του 1900. Βλ. *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 113 (16 Ιουνίου 1900). Ορκίστηκε δικηγόρος στη Λάρισα τον Ιούλιο του 1901. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 585 (15 Ιουλίου 1901). Στις 10 Μαΐου 1908 αρραβωνιάστηκε την Κλεοπάτρα Αρσενίδου, θυγατέρα του κοσμηματοπώλη Νικολάου Αρσενίδη (1840-1883), την οποία νυμφεύθηκε την 1η Φεβρουαρίου 1909 με ανάδοχο τον Βασίλειο Κ. Σκαλιώρα. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 940 (11 Μαΐου 1908), φ. 979 (8 Φεβρουαρίου 1909), *Λάρισα* (Λάρισα), φ. 14 (6 Φεβρουαρίου 1909) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 387 (5 Φεβρουαρίου 1909). Διετέλεσε διευθυντής του καταστήματος της «Τράπεζας Λαρίσης» και μετά τον Οκτώβριο του 1932 της «Αγροτικής Τράπεζας» στη Λάρισα. Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 3316 (4 Φεβρουαρίου 1932), φ. 3566 (15 Οκτωβρίου 1932) και *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2924 (19 Οκτωβρίου 1937). Λάτρης των ταξιδιών και της φύσης, εκλέχθηκε το 1940 πρόεδρος του «Ομίλου Εκδρομικών Λαρίσης». Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3696 (30 Μαρτίου 1940).

358. Σύζυγος του Κωνσταντίνου Οικονομίδη. Ανέπτυξε επί σειρά ετών έντονη φιλανθρωπική δραστηριότητα. Διετέλεσε μέλος της εφορείας του Ορφανοτροφείου της Λάρισας. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 5678 (28 Φεβρουαρίου 1940). Κατά τη διάρκεια του πολέμου (1940/1941) διετέλεσε πρόεδρος του ιδρύματος «Η φανέλλα του στρατιώτου» (παράρτημα Λάρισας). Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3965 (11 Ιανουαρίου 1941).

007. ΚΩΝ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ (1890-1937)³⁵⁹. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη διακοσμημένη με ανάγλυφες παραστάσεις (σταυρός, σχέδια). Δημιουργός: ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ (1938). Οικογενειακός τάφος με επένδυση και κιγκλίδωμα από μάρμαρο: ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ ΑΘΑΝ. ΚΩΣΤΙΜΠΑ.

008. ΤΑΣΟΣ ΓΕΜΠΤΟΣ (1910-1982)³⁶⁰. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε πέτρινη στήλη. Δημιουργός: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΝΤΑΗΣ (1983). Οικογενειακός τάφος Πέτρου Γέμπτου [Βλ. Νο 048].

009. ΔΗΜ. Ι. ΚΟΜΟΠΟΥΛΟΣ (1912-1982)³⁶¹. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΝΤΑΗΣ (1983). Οικογενειακός τάφος: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΟΜΟΠΟΥΛΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΜΟΠΟΥΛΟΣ (1902-1946), ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ ΚΟΜΟΠΟΥΛΟΣ (+1971), ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΟΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΜΟΠΟΥΛΟΣ (1915-1980), ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΜΟΠΟΥΛΟΣ (1921-1998), ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Φ. ΜΠΟΥΡΝΤΕΝΑΣ (1947-2005), ΣΤΕΛΛΑ Δ. ΚΟΜΟΠΟΥΛΟΥ (1926-2007).

010. ΜΕΡΟΠΗ Ι. ΨΥΧΟΥΛΗ (1904-1944)³⁶². Ολόσωμο γλυπτό νεαρής γυναίκας με ενδυμασία. Απεικονίζεται σε καθιστή στάση με τα πόδια απλωμένα πάνω σε μαρμάρινο κιβωτιόσχημο βάθρο. Το αριστερό χέρι ακουμπά στο βάθρο και στηρίζει το σώμα, ενώ το δεξί ακουμπά το γόνατο. Δημιουργός: ΜΙΜΗΣ ΓΕΝΤΕΚΟΣ (1945). Οικογενειακός τάφος Ι. Δ. Ψυχούλη με επένδυση από μάρμαρο. Το μοναδικό ολόσωμο γλυπτό στο Α΄ δημοτικό νεκροταφείο της Λάρισας.

011. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑΣ (1876-1955)³⁶³. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη διακοσμημένη με ανάγλυφα στάχυα. Δημιουργός: ΦΙΛΟΛΑΟΣ ΤΛΟΥΠΑΣ (1956). Οικογενειακός τάφος με μαρμάρινη επένδυση: ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑ (1887-1962), ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ. ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑΣ (1901-1983), ΒΑΡΒΑΡΑ Σ. ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑ (1954-1984), ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Σ. ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑΣ

359. Λοχαγός Πεζικού. Απεβίωσε την 1η Φεβρουαρίου 1937.

360. Δικηγόρος. Μετά την λήψη του πτυχίου του από την Νομική Σχολή Αθηνών (1935), εγκαταστάθηκε στη Λάρισα όπου λειτούργησε δικηγορικό γραφείο στην οδό Ακροπόλεως 62. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2157 (28 Αυγούστου 1935). Διετέλεσε πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Λάρισας από το 1964 έως το 1967 και από το 1974 έως τον θάνατό του (28 Οκτωβρίου 1982).

361. Μηχανουργός. Απεβίωσε στις 14 Οκτωβρίου 1982.

362. Δασκάλα. Απεβίωσε κατά τη διάρκεια της κατοχής.

363. Επιχειρηματίας, ιδιοκτήτης υφαντουργείου στο οποίο παρήγαγε υφάσματα πολυτελείας. Ως διευθυντής του εργοστασίου το 1940 αναφέρεται ο Τάκης Κουκουτάρας. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3747 (18 Μαΐου 1940).

(1903-1985), ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑΣ (1939-2008), ΦΩΦΩ Ν. ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑ (1914-2011)³⁶⁴, ΕΛΕΝΗ Π. ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑ (1919-2012).

012. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΑΡ. ΚΟΥΡΟΥ (1938-1987)³⁶⁵. Προτομή από ορείχαλκο. Μεταγενέστερη προσθήκη πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη η οποία φέρει ανάγλυφο δάφνινο στεφάνι. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ (1987). Στη βάση της ορειχάλκινης προτομής αναγράφεται: «*Ο Άνθρωπος που είχε μόνο φίλους*». Μετά το 2009 η επιγραφή της προτομής αφαιρέθηκε και προστέθηκε μαρμάρινο πλαίσιο με το όνομα του ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΟΥΡΟΥ (1941-2009). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΜΗΛΗΤΣΑ Χ. ΚΟΥΡΟΥ, ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΥΡΟΥ (1), ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΥΡΟΥ (2), ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΟΥΡΟΥ, ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΚΟΥΡΟΥ, ΚΑΤΙΝΑ ΚΟΥΡΟΥ, ΑΝΝΑ ΚΟΥΡΟΥ, ΕΛΕΝΗ ΤΖΑΚΗ (1926-1983).

013. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΑΝΤΩΝΙΑΣ (1939-1981)³⁶⁶. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ (1982). Οικογενειακός τάφος: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΚΑΝΤΩΝΙΑΣ (1937-1956), ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΝΤΩΝΙΑΣ (1910-1966), ΓΛΥΚΕΡΙΑ ΚΑΝΤΩΝΙΑ (1912-1999).

014. ΣΟΦΙΑ Σ. ΛΙΑΜΠΟΥ (1940-1968)³⁶⁷. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη

364. Θυγατέρα του επιχειρηματία Ιωάννη Αλεξάνδρου [Βλ. Νο 088], παντρεμένη με τον Νικόλαο Κουκουτάρα. Πιανίστρια, απόφοιτος του Ωδείου Λαρίσης και αοιδός της όπερας (υψίφωνος), με συνεχή παρουσία στα καλλιτεχνικά δρώμενα της πόλης, έμεινε γνωστή για την αφιλοκερδή συμμετοχή της σε πάνω από 200 συναυλίες φιλανθρωπικού χαρακτήρα (1930/60). Ενδεικτικά αναφέρουμε τρεις από αυτές: α) στις 12 Μαρτίου 1935 με τη συμφωνική ορχήστρα του Δήμου Λαρίσης υπό τη διεύθυνση του Μανώλη Καλομοίρη, β) στις 20 Μαΐου 1944 υπέρ του Ερυθρού Σταυρού (στο πιάνο η Φ. Κάλλιου), γ) στις 29 Μαΐου 1946 υπέρ των παιδικών εξοχών με τη συμμετοχή του βαθύφωνου Πάνου Βουκίδη (στο πιάνο η Θάλεια Τσαπουλάρη). Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες υπέργηρων Λαρισαίων υπήρξε μεγάλη ντίβα της εποχής της, μία αξέχαστη Κυρία.

365. Γιος του Χαρίλαου Κουρού ο οποίος διετέλεσε τη δεκαετία του 1930 πρόεδρος της Πανθεσσαλικής Ομοσπονδίας Αναπήρων και Θυμάτων Πολέμου Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 3312 (31 Ιανουαρίου 1932).

366. Γεννήθηκε στη Φαλάννη της Λάρισας. Ασχολήθηκε με τις επιχειρήσεις στον κλάδο της ταπητουργίας. Διετέλεσε πρόεδρος της βιομηχανίας «Βιοκαρπέτ», δημοτικός σύμβουλος και τη δεκαετία του 1970 πρόεδρος της ποδοσφαιρικής ομάδας ΑΕΛ. Ο Δήμος Λαρισαίων ονομαθόθησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στον συνοικισμό της Νεάπολης. Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική εγκυκλοπαίδεια», 192.

367. Γεννήθηκε στις 14 Νοεμβρίου 1940. Σκοτώθηκε στις 19 Αυγούστου 1968, όταν το αυτοκίνητο στο οποίο επέβαινε, παρασύρθηκε από την αμαξοστοιχία Θεσσαλονίκης-Βόλου. Η εξόδιος ακολουθία πραγματοποιήθηκε στον Ιερό Ναό της Αγίας Τριάδας Φιλιππουπόλεως.

στήλη. Δημιουργός: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΑΚΑΛΑΣ (1969). Οικογενειακός τάφος: ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ. ΛΙΑΜΠΟΣ (1928-1992), ΣΩΤΗΡΙΟΣ Β. ΛΙΑΜΠΟΣ (1893-1966), ΒΑΪΑ Σ. ΛΙΑΜΠΟΥ (1902-1985).

015. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΚΟΛΑΝΤΑΣ (1905-1975). Σύνθεση με την τεχνοτροπία του ψηφιδωτού με φυσικά υλικά (μάρμαρο, κεραμίδι, πέτρα). Δημιουργός: ΝΕΛΛΑ ΓΚΟΛΑΝΤΑ (1977). Οικογενειακός τάφος: ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ ΓΚΟΛΑΝΤΑΣ (1861-1935)³⁶⁸, ΠΗΝΕΛΟΠΗ Π. ΓΚΟΛΑΝΤΑ (1868-1961).

016. ΕΙΡΗΝΗ Θ. ΓΚΟΥΒΕΡΗ (1842-1924). Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, ο σταυρός της οποίας έχει αφαιρεθεί. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΣΑΡΑΝΤΗΣ Α. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ (1880-1928), ΑΡΧΟΝΤΗΣ Γ. ΑΡΧΟΝΤΗΣ (1898-1928)³⁶⁹.

017. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Ν. ΚΟΥΤΛΙΜΠΑΝΑΣ (1880-1970). Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη η οποία διακοσμείται με ανάγλυφο μαϊάνδρο. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΣΑΜΑΡΑΣ (1971). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΑΡΙΑΔΗΝΗ Ν. ΚΟΥΤΛΙΜΠΑΝΑ (1859-1939), ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΚΟΥΤΛΙΜΠΑΝΑΣ (1893-1948), ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ν. ΚΟΥΤΛΙΜΠΑΝΑΣ (1893-1970), ΕΥΔΟΚΙΑ Γ. ΜΠΑΤΖΑΛΕΞΗ (1872-1928), ΜΑΤΟΥΛΑ Π. ΣΧΟΙΝΑ (1875-1960), ΑΝΘΗ ΗΛ. ΔΕΛΙΧΑ (1878-1948), ΦΑΝΗ ΑΘ. ΜΟΥΣΙΑΡΗ (1890-1975), ΑΛΕΚΟΣ ΜΠΑΤΖΑΛΕΞΗΣ (1911-1976), ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΑΤΖΑΛΕΞΗΣ (1912-1981), ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΑΣΙΚΑΣ (1906-1995), ΕΛΛΗ ΜΠΑΤΖΑΛΕΞΗ (1919-2005), ΕΥΑΝΘΙΑ ΜΠΑΤΖΑΛΕΞΗ (1915-2009). Ο τάφος φέρει και άλλους δύο σταυρούς από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφες μαρμάρινες στήλες, εκ των οποίων ο ένας φέρει ανάγλυφο στεφάνι ελιάς. Ο δημιουργός παραμένει άγνωστος.

018. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΠΥΡ. ΜΑΡΚΑΣ (†1964)³⁷⁰. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε μαρμάρινη στήλη, η οποία στο κάτω μέρος της διακοσμείται με ανάγλυφα στάχυα. Δημιουργός: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΑΚΑΛΑΣ (1966). Στη βάση της στήλης τοποθετήθηκε πρό-

σθετο ενεπίγραφο πλαίσιο. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο.

019. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ (†1971)³⁷¹. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΑΚΑΛΑΣ (1972). Καταργημένος οικογενειακός τάφος (;)³⁷².

020. ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΜΠΟΚΑΡΗΣ (1900-1982). Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΟΚΑΡΗΣ, ΕΛΕΝΗ ΜΠΟΚΑΡΗ, ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ Ι. ΜΠΟΚΑΡΗ (1906-1994), ΜΑΡΙΑ Ν. ΜΠΟΚΑΡΗ (1947-2000), ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΜΠΟΚΑΡΗΣ (1936-2007).

021. ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Γ. ΖΑΡΙΜΠΑΣ (1867-1933)³⁷³. Οικογενειακός τάφος με επένδυση και κιγκλίδωμα από μάρμαρο: ΚΑΤΙΝΑ Μ. ΖΑΡΙΜΠΑ (1877-1948). Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ.

022. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΕΟΦΩΤΙΣΤΟΣ (1899-1971). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο πάνω σε χαμηλό ενεπίγραφο μαρμάρινο βάθρο. Ο σταυρός διακοσμείται με ανάγλυφο στεφάνι από φύλλα δάφνης. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΕΛΕΝΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ (1908-1978). Οι επιγραφές στην επιτύμβια πλάκα είναι μεταγενέστερες: ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (1934-2006), ΕΥΔΟΞΙΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (1925-1994).

023. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε κιονόκρανο ιωνικού ρυθμού το οποίο στέφει μαρμάρινη στήλη η οποία στηρίζεται σε χαμηλό ανάγλυφο βάθρο. Η στήλη φέρει ανάγλυφη παράσταση σταυρού σε κύκλο και εγχάρακτες επιγραφές. Δημιουργός: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΠΑΡΤΗΣ ; (1968). Οικογενειακός τάφος ο οποίος περιβάλλεται από αλυσίδα: ΚΙΤΣΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, ΑΘΗΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ (1902-1954), ΤΑΚΗΣ Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ (1909-1943)³⁷⁴.

024. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ζ. ΣΙΑΡΑΚΑΣ (1908-1975). Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ (1976). Οικογενειακός τάφος με επένδυση

Ένα χρόνο αργότερα τα αδέρφια της, ανέθεσαν στον γλύπτη Γεώργιο Καλακαλά την κατασκευή της προτομής της, η οποία θεωρείται από τα καλύτερα έργα του. Βλ. *Μακεδονία* (Θεσσαλονίκη), φ. 17223 (21 Αυγούστου 1968).

368. Καθηγητής φιλόλογος, γνωστός και ως Πάτροκλος Γεωργίου (Γκόλαντας). Διορίστηκε στο Α' ελληνικό σχολείο της Λάρισας τον Οκτώβριο του 1896. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3884 (19 Οκτωβρίου 1940).

369. Γιος του Γεωργίου Αρχοντή ο οποίος καταγόταν από την Μακρυνίτσα του Πηλίου. Το 1881 εγκαταστάθηκε στη Λάρισα, όπου και απεβίωσε τον Αύγουστο του 1902. Βλ. *Ολυμπός* (Λάρισα), φ. 248 (30 Αυγούστου 1902).

370. Επιχειρηματίας. Απεβίωσε στις 26 Μαΐου 1964.

371. Συνταγματάρχης Πεζικού. Απεβίωσε στις 20 Αυγούστου 1971.

372. Από το 2005 και μετέπειτα, ο τάφος φέρει διαφορετικές επιγραφές: ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΓΙΩΓΛΑΡΗ (1913-2005) και ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΓΙΩΓΛΑΡΗΣ.

373. Δικηγόρος. Διετέλεσε επί σειρά ετών μέλος της διοικούσας επιτροπής και αργότερα πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου της Λάρισας. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 65/215 (11 Ιουνίου 1906).

374. Γιος του Γεωργίου και της Αθηνάς Οικονομίδη. Εκτελέστηκε από τους Γερμανούς στις 14 Σεπτεμβρίου 1943. Σχετική επιγραφή είναι χαραγμένη σε μαρμάρινο επιτύμβιο σταυρό, στον οικογενειακό τάφο.

από μάρμαρο: ΖΗΣΗΣ ΣΙΑΡΑΚΑΣ (1862-1935), ΖΩΗ Ζ. ΣΙΑΡΑΚΑ (1875-1950).

025. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ (1896-1936)³⁷⁵. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη η οποία διακοσμείται με ανάγλυφες παραστάσεις (ρόδακες, μαιάνδρος, σταυρός). Δημιουργός: ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ (1937). Οικογενειακός τάφος με κιγκλίδωμα από μάρμαρο: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ (1861-1931), ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ (1926-1931), ΘΕΟΔΟΣΙΑ Γ. ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ (1868-1968), ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β. ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ (1930-1971), ΒΑΣΙΛΙΚΗ Β. ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ (1906-1986).

026. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΡΑΛΛΗΣ (†1982). Προτομή από ορείχαλκο πάνω σε χαμηλή ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ (1985). Οικογενειακός τάφος: ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΡΑΛΛΗΣ (†1965), ΕΛΕΝΗ Κ. ΡΑΛΛΗ (†1972), ΒΑΣΙΛΙΚΗ Κ. ΡΑΛΛΗ (†1988), ΓΛΥΚΕΡΙΑ ΡΑΛΛΗ-ΖΑΡΙΦΗ (†2006).

027. ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Ι. ΚΥΡΙΑΚΗΣ (1850-1908). Δύο αρχαιοελληνικού τύπου κίονες στηρίζουν ενεπίγραφη μαρμάρινη πλάκα η οποία στέφεται από αέτωμα και σταυρό στην κορυφή. Δημιουργός: ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ (1961). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΔΕΣΠΟΙΝΑ Μ. ΚΥΡΙΑΚΗ (1870-1941), ΙΩΑΝ. Μ. ΚΥΡΙΑΚΗΣ (1900-1961)³⁷⁶, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Μ. ΚΥΡΙΑΚΗΣ (1906-1982), ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΙΩΑΝ. ΚΥΡΙΑΚΗ (1908-1989), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (1902-1996), ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ Δ. ΚΥΡΙΑΚΗ (1933-1997), ΜΑΡΙΑ ΜΑΡ. ΚΥΡΙΑΚΗ (1946-2012).

028. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΟΣΥΝΙΩΤΗΣ (1857-1925)³⁷⁷. Κατεστραμμένο ταφικό μνημείο από γρανίτη. Δια-

375. Λοχαγός Πεζικού. Απεβίωσε στις 21 Μαΐου 1936. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2433 (6 Ιουνίου 1936).

376. Κατάγονταν από τους Πάδες της Ηπείρου. Ήταν γιός του σαγματοποιού Μαργαρίτη Ι. Κυριάκη (1850-1908) και της Δέσποινας Κυριάκη (1870-1941). Την περίοδο του μεσοπολέμου εγκαταστάθηκε στη Λάρισα όπου ίδρυσε οινοπαντοπωλείο. Πέθανε στη Λάρισα το 1961. Οι κληρονόμοι του για να τιμήσουν τη μνήμη των παππούδων τους χάραξαν στην επιτύμβια πλάκα τα ονόματά τους.

377. Στον Τύπο της εποχής αναγραφόταν επίσης ως Μπουσινιώτης ή Βουσινιώτης. Υπήρξε επιχειρηματίας, κτηματίας και επί σειρά ετών ενοικιαστής των φώρων επί των ωνίων της Λάρισας. Ιδιοκτήτης του καφενείου «Νέος Κόσμος» και του εστιατορίου «Στέμμα», αγόρασε οικόπεδο στην κεντρική πλατεία της Λάρισας, πλησίον του γραφείου του συμβολαιογράφου Αγαθάγγελου Α. Ιωαννίδη, όπου ανήγειρε οικοδομή, στην οποία τον Φεβρουάριο του 1910 λειτούργησε επιχείρηση ξενοδοχείου και καφέ-σαντάν με την επωνυμία «Πανελλήνιον». Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 41/443 (4 Μαρτίου 1910). Ο ίδιος είχε αναγείρει πολυτελή έπαυλη στα προάστια της Λάρισας, την οποία επισκέπτονταν κατά τακτά διαστήματα διάφοροι βουλευτές και ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 662 (1 Ιανουαρίου

σώζεται η βάση στήριξης και η ενεπίγραφη επιτύμβια πλάκα. Δημιουργός: Σ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ (1926). Οικογενειακός τάφος: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΜΠΟΣΥΝΙΩΤΟΥ (1865-1923), ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΠΟΣΥΝΙΩΤΗΣ (1869-1959)³⁷⁸.

029. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΕΡΓΙΟΥ (1926-1986). Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ (1987). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΣΤΕΡΓΙΟΥ-ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ (1952-1996), ΕΥΡΙΔΙΚΗ ΣΤΕΡΓΙΟΥ-ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ (1921-2005), ΑΡΓΥΡΩ ΘΕΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ (1944-2010).

030. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΑΤΖΗΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ (1890-1944)³⁷⁹. Προτομή από ορείχαλκο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΧΑΤΖΗΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ (†1982).

031. ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΠΟΥΛΑΣ (1885-1972)³⁸⁰. Προτομή από μάρμαρο πάνω σε μαρμάρινη στήλη, η

1903). Σύμφωνα με δημοσιεύματα ο Δημήτριος Μπουσινιώτης ήταν συγγενής με τον ομογενή εξ Αιγύπτου μεγαλέμπορο βάμβακος Θ. Μαρκόπουλο. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 681 (11 Μαΐου 1903). Περί της οικογένειας Μπουσινιώτη βλ. Κωνσταντίνα Κόντσα, «Το Καφεζαχαροπλαστείο-Θέατρο «Πανελλήνιον» (ή Ντορέ): ένας αθέατος μικρόκοσμος της νεότερης ιστορίας της Λάρισας», 7ο Συνέδριο Λαρισαϊκών Σπουδών: *Η Λάρισα από την απελευθέρωσή της το 1881 μέχρι το 1940*, Χατζηγιάννειο Πνευματικό Κέντρο Λάρισας, 21 Οκτωβρίου 2011, Όμιλος Φίλων της Θεσσαλικής Ιστορίας, Πρακτικά, Λάρισα, 2013, 235-255.

378. Κτηματίας και επιχειρηματίας. Διετέλεσε πρόεδρος της διοικούσας επιτροπής των γεωργικών επιμελητηρίων του Ν. Λάρισας κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου. Βλ. Μουσείο Μπενάκη, Αρχείο Ελευθερίου Βενιζέλου, φκ. 126/42.

379. Αξιωματικός. Γεννήθηκε στην Αγιά το 1890 και σπούδασε στη Νομική Σχολή Αθηνών. Πολέμησε ως κληρωτός στους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913), και τραυματίστηκε στη μάχη του Λαχανά. Αποφοίτησε από τη Σχολή Ευελπίδων το 1917 και διακρίθηκε ως αξιωματικός του 1/38 συντάγματος πεζικού στις επιχειρήσεις της Μικράς Ασίας (1921/1922). Διακρίθηκε στο αλβανικό μέτωπο (1940/1941) ως διοικητής του 32ου συντάγματος πεζικού της 9ης Μεραρχίας. Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου ενίσχυσε τις τάξεις του ΕΔΕΣ. Μετά τη διάσπαση της συμφωνίας ΕΑΜ-ΕΔΕΣ, συνελήφθη από το ΕΑΜ στην Αγιά, αφέθηκε ελεύθερος, αλλά συνελήφθη εκ νέου και εκτελέστηκε στις 7 Οκτωβρίου 1944. Έφερε τότε τον βαθμό του συνταγματάρχη. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στον συνοικισμό της Ανθούπολης. Βλ. Γενικών Επιτελείων Στρατού/Διεύθυνσις Ιστορίας Στρατού. *Το τέλος μιας εποχής: Απρίλιος 1941*, έκδ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1959, 392 και Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική Εγκυκλοπαίδεια», 419. Πρβλ. *Η φαιστός* (Αθήνα), φ. 48 (2012), 5.

380. Ιατρός. Μετά τις σπουδές του στο Παρίσι εγκαταστάθηκε στη Λάρισα (1912), όπου ίδρυσε γενική κλι-

οποία στηρίζεται σε ενεπίγραφο βάθρο. Δημιουργός: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΑΚΑΛΑΣ (1975). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΕΥΛΑΜΠΙΑ Ν. ΛΑΜΠΡΟΥ (1941-1976).

032. ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ. ΧΑΤΖΗΕΥΘΥΜΙΟΥ (1915-2010). Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΧΑΤΖΗΕΥΘΥΜΙΟΥ (1883-1939), ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Ν. ΧΑΤΖΗΕΥΘΥΜΙΟΥ (1877-1943), ΚΑΛΛΙΟΠΗ Μ. ΧΑΤΖΗΕΥΘΥΜΙΟΥ (1888-1952), ΜΑΡΙΑ Χ. ΧΑΤΖΗΕΥΘΥΜΙΟΥ (+1989), ΑΝΘΗ Μ. ΧΑΤΖΗΕΥΘΥΜΙΟΥ (1923-2009).

033. ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΚΑΤΣΙΓΡΑΣ (1871-1955)³⁸¹. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Η μεσαία από τις τρεις επιτύμβιες πλάκες βρίσκεται χαμηλότερα από τις δύο άλλες και φέρει σταυρό από μαύρο μάρμαρο (επάνω) και δάφνινο στεφάνι από ορείχαλκο (κάτω): ΕΛΕΝΗ Ι. ΚΑΤΣΙΓΡΑ (1894-1962), ΚΑΙΤΗ Γ. ΚΑΤΣΙΓΡΑ (1914-1996), ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΚΑΤΣΙΓΡΑΣ (1914-1998)³⁸², ΕΙΡΗΝΗ Γ. ΚΑΤΣΙΓΡΑ (1953-2006).

034. ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΚΟΜΜΑΤΑΚΗΣ (+1909)³⁸³. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες ομοιάζουν με ξερούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη βάση –απομίμηση βράχου-, η οποία φέρει ανάγλυφο ρόδακα και ενεπίγραφο ειλητάριο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος Ανδρέα και Αναστάσιου Φίλιου, ο οποίος περιβάλλεται από αλυσίδα [Βλ. Νο 201 και Νο 202].

νική. Διετέλεσε επί σειρά ετών πρόεδρος του Ιατρικού Συλλόγου της Λάρισας. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2368 (30 Μαρτίου 1936).

381. Γεωπόνος. Τον Ιανουάριο του 1910 νυμφεύθηκε την Ελένη Β. Καραμπύλια. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 34/436 (14 Ιανουαρίου 1910).

382. Διδάκτωρ της Χειρουργικής της Ιατρικής Σχολής Αθηνών. Το 1949 ίδρυσε χειρουργική κλινική στη Λάρισα η οποία λειτούργησε μέχρι το 1987. Νυμφεύθηκε την Καίτη Καζαντζή και απέκτησαν τρεις θυγατέρες. Βραβευμένος από την Ακαδημία Αθηνών (1983), κληροδότησε στο Δήμο Λαρισαίων το κτίριο της κλινικής (σημ. Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας) και την ιδιωτική του συλλογή από 750 πίνακες ζωγραφικής (Δημοτική Πινακοθήκη, Μουσείο Γ. Ι. Κατσίγρα).

383. Δικηγόρος της Λάρισας και πρώην γραμματέας Πρωτοδικών. Τον Φεβρουάριο του 1891 αρραβωνιάστηκε την Αντιγόνη Φίλιου την οποία νυμφεύθηκε λίγο αργότερα. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 71 (7 Φεβρουαρίου 1891). Τον Ιούλιο του 1901 διορίστηκε συμβολαιογράφος στη θέση του αποθανόντος Αναστασίου Φίλιου. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 583 (1 Ιουλίου 1901). Απεβίωσε στη Λάρισα στις 24 Οκτωβρίου 1909. Βλ. «Νεκρολογία: Σωτήριος Κομματάκης», *Μικρά* (Λάρισα), φ. 22/424 (29 Οκτωβρίου 1909), *Λάρισα* (Λάρισα), φ. 51 (30 Οκτωβρίου 1909) και *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 1016 (25 Οκτωβρίου 1909).

035. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΡΙΣΤΩΝΗΣ (1903-2001)³⁸⁴. Προτομή από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινη στήλη με εγχάρακτο σταυρό. Δημιουργός: Γ. ΣΤ. [ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΦΥΛΑΣ (;)] (1980). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο.

036. ΑΝΤΩΝΙΟΣ Α. ΣΚΥΛΛΑΚΟΣ (1905-1947). Προτομή από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΝΙΚΟΛΑΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ (1948). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Α. ΣΚΥΛΛΑΚΟΣ (1909-1964), ΚΛΕΙΩ ΑΝ. ΣΚΥΛΛΑΚΟΥ (1907-1971), ΜΑΡΙΚΑ ΧΡ. ΚΑΡΝΑΒΟΥ (1903-1974), ΣΤΑΥΡΟΣ Α. ΣΚΥΛΛΑΚΟΣ (1907-1977)³⁸⁵, ΝΙΤΣΑ ΒΑΣ. ΣΚΥΛΛΑΚΟΥ (1909-1984), ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΣΚΥΛΛΑΚΟΣ (1914-1986), ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΚΑΡΝΑΒΟΣ (1900-1987), ΚΟΥΛΑ ΣΤ. ΣΚΥΛΛΑΚΟΥ (1907-1996), ΙΡΙΣ-ΒΑΣΩ Α. ΣΚΥΛΛΑΚΟΥ (1937-2006).

037. ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ ΣΤ. ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ (1922-1991). Προτομή από ορείχαλκο, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΝΤΑΗΣ (1992). Οικογενειακός τάφος: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ³⁸⁶, ΖΩΗ ΣΤ. ΣΚΟΥΤΑΡΗ (1894-1977), ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤ. ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ (1915-1982), ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΓΡΑΜΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ (1905-1991), ΑΝΤΙΓ. ΜΠΛΑΤΣΟΥΚΑ (1924-2010).

038. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΑΣΤ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ (1912-1992). Προτομή από μάρμαρο, πάνω σε μαρμάρινη στήλη η οποία φέρει ανάγλυφη παράσταση θρηνούσης γυναικός. Η στήλη είναι τοποθετημένη σε μαρμάρινη κόγχη η οποία στηρίζεται σε δύο κίονες χωρίς ραβδώσεις και φέρει στη μετώπη της ανάγλυφη επιγραφή. Δημιουργός: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΓΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΑΡΚΟΥΣΗ (1993). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Γ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ (1953-1992).

039. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΝΑΟΣ (1905-1967). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες ομοιάζουν με ξερούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη βάση –απομίμηση βράχου-, η οποία φέρει ανάγλυφο ενεπίγραφο ειλητάριο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο και περίφραξη από αλυσίδα: ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΑΟΣ (1870-1938)³⁸⁷, ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΝΑΟΣ,

384. Απεβίωσε στις 9 Φεβρουαρίου 2001. Από το 1980 όμως είχε αναθέσει την κατασκευή της προτομής του. Εκφράζονται θερμές ευχαριστίες στην κυρία Άρτεμη Σπυροπούλου (Λάρισα), για αυτήν την πληροφορία.

385. Στις 14 Σεπτεμβρίου 1937 αρραβωνιάστηκε την δασκάλα Κούλα Αρ. Ξυτσάνη την οποία νυμφεύθηκε λίγο αργότερα. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2890 (15 Σεπτεμβρίου 1937).

386. Βλ. σημ. 340.

387. Γυμνασιάρχης, σύζυγος της Βικτωρίας Ναού. Το ετήσιο μνημόσυνο πραγματοποιήθηκε στον ιερό ναό

ΒΙΚΤΩΡΙΑ Α. ΝΑΟΥ, ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΝΑΟΣ (1899-1937)³⁸⁸, ΠΛΑΤΩΝ Α. ΝΑΟΣ (1), ΠΛΑΤΩΝ Α. ΝΑΟΣ (2).

040. ΣΠΥΡΟΣ ΠΟΔΑΡΑΣ (ΕΤΩΝ 80). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, διακοσμημένος με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων, πάνω σε μαρμάρινο βάθρο από το οποίο έχει αποκολληθεί ενεπίγραφη προσθήκη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΣΟΦΙΑ ΠΟΔΑΡΑ (ΕΤΩΝ 74), ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΑΚΑΣ (ΕΤΩΝ 78), ΜΑΡΙΑ ΦΑΚΑ (ΕΤΩΝ 80).

041. ΙΑΣΩΝ Ι. ΠΛΑΤΣΗΣ (1908-1922)³⁸⁹. Προτομή από μάρμαρο, πάνω σε κιονόκρανο που στέφει ψηλή ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη, η οποία στηρίζεται σε τρία μικρά επάλληλα βάθρα. Στη βάση της στήλης έχει τοποθετηθεί ανάγλυφος σκοτωμένος αετός. Δημιουργός: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΟΝΑΝΟΣ (1923). Η επιφάνεια της στήλης φέρει έμμετρους στίχους: ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΑΪΟΥΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ• ΔΕΝ ΗΝΘΙΣΕΣ ΑΚΟΜΑ• ΚΙ ΑΣΠΛΑΧΝΗ ΜΟΙΡΑ• Σ' ΕΡΙΞΕ ΣΤΟ ΜΑΥΡΙΣΜΕΝΟ ΧΩΜΑ• ΤΗΣ ΝΕΙΟΤΗΣ ΦΕΓΓΟΒΟΛΗΜΑ• Σ' ΟΛΟΧΡΥΣΕΣ ΑΧΤΙΔΕΣ• ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΟΛΑ ΕΔΥΞΑΝ• ΚΑΙ ΟΝΕΙΡΑ ΚΙ ΕΛΠΙΔΕΣ• Ο ΧΑΡΟΣ ΓΙΑΤΙ ΣΟΥΔΩΣΕ• ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΡΗΜΕΝΑ• ΤΙ ΤΟΥΚΑΝΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΑ• Κ' ΕΘΥΜΩΣΕ Μ' ΕΞΕΝΑ;. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΛΑΤΣΗΣ, ΑΡΤΕΜΗΣΙΑ ΠΛΑΤΣΗ, ΜΑΡΙΝΑ ΠΛΑΤΣΗ.

042. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ (1919-1996). Εξώγλυφη προτομή πάνω σε επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, η οποία στέφεται από αέτωμα και διακοσμείται με ανάγλυφους ρόδακες. Δημιουργός: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΓΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΑΡΚΟΥΣΗ (1996). Οικογενειακός τάφος: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ (1884-1957), ΦΑΝΗ Κ. ΓΟΥΡΓΙΩΤΟΥ (1899-1982), ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΓΟΥΡΓΙΩΤΗΣ (1921-2010).

043. ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΔΟΜΑΚΗΣ (1954-1992). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, ο οποίος φέρει ανάγλυφη μορφή αγγέλου ο οποίος έχει ανοιγμένα πτερύγια και κρατά ειλητάριο. Ο σταυρός φέρει στην κορυφή ανάγλυφο πεντάκτινο αστέρι και στηρίζεται πάνω σε μαρμάρινη βάση η οποία διακοσμείται από ανάγλυφες παραστάσεις φύλλων ακακίας. Δημιουργός: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ

των Ταξιαρχών (Νεκροταφείου) στις 6 Απριλίου 1939. Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 5521 (7 Απριλίου 1939).

388. Δημοσιογράφος-ρεπόρτερ. Εργάστηκε στις εφημερίδες *Πρόμαχος*, *Παραινήτης* και *Λαρισαϊκή* προσφέροντας ανεκτίμητες υπηρεσίες στη λαρισαϊκή κοινωνία. Απεβίωσε σε νεαρή ηλικία στις 8 Ιουλίου 1937, στο θεραπευτήριο *Ερυθρός Σταυρός* των Αθηνών. Βλ. «Νεκρολογία: Θεόδωρος Ναός», *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2823 (9 Ιουλίου 1937).

389. Γεννήθηκε στη Λάρισα στις 28 Σεπτεμβρίου 1908 και απεβίωσε στις 13 Νοεμβρίου 1922. Ήταν τότε μαθητής της Δ' τάξεως του Γυμνασίου Λαρίσης.

(1931). Οικογενειακός τάφος, ο οποίος παλαιότερα ανήκε στην οικογένεια του Ιωάννη Δαφέρμου (βλ. φωτογραφία στη σελ. 76).

044. ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ Δ. ΦΑΡΜΑΚΙΔΗΣ (1867-1936)³⁹⁰. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες ομοιάζουν με ξερούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη στήλη –απομίμηση δένδρου-, η οποία φέρει ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων και πρόσθετη ενεπίγραφη μαρμάρινη πλάκα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

045. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΧ. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΣ (1904-1967). Επιτύμβια στήλη ακανόνιστου σχήματος από λευκό μάρμαρο με ανάγλυφες παραστάσεις. Αριστερά απεικονίζεται ένα ανθοδοχείο από το οποίο εξέρχονται κλαδιά με άνθη τα οποία αγκαλιάζουν και την πίσω πλευρά της στήλης, ενώ την δεξιά πλευρά καλύπτει τεμάχιο υφάσματος με πτυχές. Στο κέντρο βρίσκεται ανάγλυφος σταυρός. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΔΗΜΟΚΑΣ (1903-1978), ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΑΠΑΧΑΤΖΗ (1908-2001), ΑΓΓΕΛΙΚΗ Θ. ΔΗΜΟΚΑ (+2002).

046. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΑΝΤΩΝΙΟΥ (1913-1933)³⁹¹. Επιτύμβιος απλός σταυρός από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΡΣΟΥΜΗΣ (1878-1943)³⁹², ΕΛΕΝΗ Α. ΑΝΤΩΝΙΟΥ (1877-1962)³⁹³, ΕΥΘΥΜΙΑ Δ. ΦΩΚΟΥΛΗ (1896-1973).

047. ΑΡΓΥΡ. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ (1885-1934)³⁹⁴. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων. Στηρίζεται πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη η οποία φέρει ανάγλυφη παράσταση αγγέλου. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένιο κιγκλίδωμα: ΚΕΡΑΣΙΑ ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ (1898-1986), ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ (1903-2007).

390. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2607 (28 Νοεμβρίου 1936).

391. Γιος του εμπόρου ανθράκων Αλέξανδρου Αντωνίου και της Ελένης Γ. Κουρσούμη οι οποίοι παντρεύτηκαν τον Οκτώβριο του 1907. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 341 (24 Οκτωβρίου 1907). Ο Γεώργιος Αντωνίου γεννήθηκε στις 13 Ιανουαρίου 1913 και απεβίωσε στις 3 Φεβρουαρίου 1933 κατά τη διάρκεια των σπουδών του στο τρίτο έτος της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων.

392. Καθηγητής. Διετέλεσε διευθυντής του Β' Γυμνασίου Αρρένων της Λάρισας (1907). Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 341 (24 Οκτωβρίου 1907). Απεβίωσε στις 2 Ιανουαρίου 1943.

393. Ουγατέρα του Γ. Κουρσούμη και σύζυγος του Αλέξανδρου Αντωνίου. Απεβίωσε στις 13 Μαΐου 1962.

394. Γεωπόνος. Νυμφεύθηκε την Κερασιά Θεοφανοπούλου (1898-1986) με την οποία απέκτησε τέσσερα παιδιά (Γαρυφαλλιά, Βασιλική, Στέλλα, Θεοφάνης). Απεβίωσε στις 7 Μαΐου 1934 και κηδεύτηκε στον Ιερό Ναό του Αγίου Νικολάου. Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 4122 (8 Μαΐου 1934).

048. ΠΕΤΡΟΣ Α. ΓΕΜΠΤΟΣ (1874-1936)³⁹⁵. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο με ανάγλυφες παραστάσεις λύχνου και ανθέων. Στηρίζεται σε επάλληλα ενεπίγραφα μαρμάρια βάθρα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΕΛΕΝΗ Π. ΓΕΜΠΤΟΥ (1880-1944)³⁹⁶, ΦΑΝΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, ΘΕΟΦΑΝΗΣ Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΕΠΑΜ. ΒΑΚΑΛΟΥΛΗ (+1967), ΤΑΣΟΣ ΓΕΜΠΤΟΣ (1910-1982), ΕΛΕΝΗ Α. ΓΕΜΠΤΟΥ (1911-2008) [βλ. № 008].

049. ΤΑΚΗΣ Ν. ΒΑΗΣ (+1958). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Η στήλη φέρει τρεις υποδοχές για την τοποθέτηση φωτογραφιών, οι δύο από τις οποίες στέφονται από ανάγλυφα φύλλα δάφνης. Η στήλη στηρίζεται σε μαρμάρινο βάθρο το οποίο διακοσμείται από ανάγλυφη λυχνία. Δημιουργός: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ (1959). Οικογενειακός τάφος με σιδερένιο κιγκλίδωμα: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΒΑΗΣ (+1966)³⁹⁷.

050. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΜΑΡΚΑΤΑΣ (1851-1913)³⁹⁸. Επιτύμβιος ενεπίγραφος σταυρός από μάρμαρο διακοσμημένος με εσώγλυφο πορτραίτο αγγέλου με

ανοιγμένα φτερά και ελλειψοειδή εσοχή για την τοποθέτηση φωτογραφίας. Η βάση του σταυρού διακοσμείται από ανάγλυφες άκανθες και στηρίζεται πάνω σε ενεπίγραφη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΝΑΟΥΜΑ ΜΑΡΚΑΤΑ (1863-1925), ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Γ. ΜΑΡΚΑΤΑΣ (1885-1928), ΜΑΡΙΚΑ ΠΕΤΡΟΓΙΑΝΝΗ-ΜΑΡΚΑΤΑ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΕΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ (+1947)³⁹⁹, ΤΙΤΙΚΑ Γ. ΜΑΡΚΑΤΑ (+1959), ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΜΑΡΚΑΤΑΣ (+1967), ΜΑΡΙΝΟΣ Ι. ΜΑΡΚΑΤΑΣ (1931-1991), ΕΛΕΝΗ ΜΑΡΚΑΤΑ (1936-2008).

051. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ (1799-1882)⁴⁰⁰. Κατεστραμμένο ταφικό μνημείο. Επιτύμβιος ανάγλυφος σταυρός (ή προτομή;) πάνω σε επάλληλα μαρμάρια βάθρα. Δημιουργός: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ (1923). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο, η επιτύμβια πλάκα του οποίου διακοσμείται με ανάγλυφες παραστάσεις λυχνίας (κάτω) και σταυρού (πάνω), ενώ φέρει την παρακάτω εγχάρκτη επιγραφή: ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ• ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Θ. ΜΑΚΡΗΣ• ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΚΑΣΤΑΝΙΑ ΤΩΝ• ΑΓΡΑΦΩΝ ΤΗΝ 5 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ• 1799 ΚΑΙ ΑΠΟΒΙΩΣΑΣ ΕΝΤΑΥΘΑ• ΤΗΝ 22 ΦΕΒΟΥΑΡΙΟΥ (sic) 1882. Το μνημείο συντηρήθηκε από τους κληρονόμους του το 1956. Το διασωζόμενο βάθρο της αφαιρεθείσας επιτύμβιας στήλης φέρει την χάραξη Γ.Ρ. 20-12-56. Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες το μνημείο κλάπηκε τη δεκαετία του 1980.

052. ΗΛΙΑΣ Ν. ΖΑΡΜΠΟΥΡΗΣ (1858-1904)⁴⁰¹. Επιτύμβιος σταυρός με ανάγλυφη μορφή νεαρού αγέλου με κλειστά φτερά, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη η οποία διακοσμείται με σταυρό και ανάγλυφο δάφνινο στεφάνι με ταινίες. Η στήλη στηρίζεται σε ορθογώνιο βάθρο το οποίο φέρει

395. Επιχειρηματίας. Γεννήθηκε στη Νιζόπολη του Μοναστηρίου στις 20 Ιανουαρίου 1874. Μετά το 1881 εγκαταστάθηκε στη Λάρισα όπου ασχολήθηκε με το εμπόριο υφασμάτων και αποικιακών. Διετέλεσε ιδρυτικό μέλος της «Φιλοπτύχου Μακεδονικής Αδελφότητας». Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 890 (20 Μαΐου 1907). Αρραβωνιάστηκε τον Οκτώβριο του 1906 την Ελένη Παγώνη, αδελφή του εμπόρου Θωμά Παγώνη (+Θεσσαλονίκη 1912), την οποία νυμφεύθηκε τον Ιούλιο του 1907. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 860 (22 Οκτωβρίου 1906), φ. 900 (29 Ιουλίου 1907) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 319 (25 Ιουλίου 1907). Το 1935 διατηρούσε κατάστημα στην οδό Παπακυριαζή 20. Απεβίωσε στις 29 Οκτωβρίου 1936.

396. Αδελφή του υφασματέμπορου Θωμά Παγώνη και σύζυγος του Πέτρου Α. Γέμπτου. Απεβίωσε στις 11 Δεκεμβρίου 1944.

397. Φαρμακοποιός. Το 1932 λειτούργησε φαρμακείο η άδεια του οποίου μεταβιβάστηκε σ' αυτόν από τους κληρονόμους του αποβιώσαντος φαρμακοποιού Ιωάννη Γκανάκη. Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 3302 (21 Ιανουαρίου 1932). Πριν από τον Γκανάκη η άδεια λειτουργίας ανήκε στον Κωνσταντίνο Παπασταύρου. Τον Σεπτέμβριο του 1932 ο αδελφός του Αναστάσιος (φαρμακοποιός), συνεταιρίστηκε με τον Φώτιο Παπαζήση και λειτούργησε νέο φαρμακείο στην πλατεία των Ανακτόρων (Λαού). Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 3550 (29 Σεπτεμβρίου 1932). Απεβίωσε στις 8 Οκτωβρίου 1958.

398. Επιχειρηματίας και ιδιοκτήτης τραπεζικού γραφείου (Τράπεζα Μαρκατά). Παράλληλα με τις τραπεζικές εργασίες, ίδρυσε τον Δεκέμβριο του 1911 απέναντι από τα παλαιά ανάκτορα στη Λάρισα, εργοστάσιο χαλβαδοποιίας το οποίο εξόπλισε με μηχανήματα τελευταίας για την εποχή τεχνολογίας. Βλ. *Σκρίπ* (Αθήνα), φ. 17110 (24 Δεκεμβρίου 1911). Απεβίωσε στις 11 Ιουνίου 1913. Βλ. «Νεκρολογία: Γεώργιος Μαρκατάς», *Μικρά* (Λάρισα), φ. 27/583 (14 Ιουνίου 1913).

399. Λοχίας πεζικού. Σκοτώθηκε τον Απρίλιο του 1947 κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου.

400. Κτηματίας και επιχειρηματίας, από τα εξέχοντα μέλη της πόλης. Ετάφη το 1882 στο νεκροταφείο της συνοικίας Αρναούτ (Αγίου Αθανασίου), όπου και τελέσθηκε το πρώτο ετήσιο μνημόσυνο (6 Μαρτίου 1883) από την οικογένειά του (Σύζυγος: Ελένη, Τέκνα: Ζωή Μουλούλη, Ασπασία Δημητρακοπούλου, Σταμούλης Μουλούλης, Χρήστος Δημητρακόπουλος και ο ιατρός Ευρυπίδης Μακρής). Βλ. *Ανεξαρτησία* (Λάρισα), φ. 142 (2 Μαρτίου 1883). Μετά το 1920-1922 πραγματοποιήθηκε ανακομιδή των οστών του και η εναπόθεσή τους στον προαναφερθέντα τάφο. Σήμερα παρουσιάζει εικόνα πλήρους εγκατάλειψης. Η σύζυγός του Ελένη απεβίωσε τον Ιούνιο του 1904. Βλ. «Νεκρολογία: Ελένη Μακρή», *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 343 (19 Ιουνίου 1904).

401. Γεννήθηκε στην Άμφισσα το 1858. Μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας (1881) εγκαταστάθηκε στη Λάρισα όπου εξάσκησε το επάγγελμα του γεωπόνου. Απεβίωσε στις 6 Αυγούστου 1904. Βλ. «Νεκρολογία: Ηλίας Ζαρμπούρης», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 746 (8 Αυγούστου 1904).

ανάγλυφη παράσταση λυχνίας. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

053. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΥΜΑΣ (1777-1836)⁴⁰². Τάφος με επένδυση από μάρμαρο, η επιτύμβια πλάκα του οποίου φέρει την επιγραφή: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΥΜΑΣ• ΛΑΡΙΣΑΙΟΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ• ΕΝ ΛΑΡΙΣΗ 1777–ΕΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗ 1836• ΕΠΙ ΤΗ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗ ΤΩΝ ΟΣΤΩΝ ΑΥΤΟΥ• ΤΗΝ 7 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1965• Η ΕΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ• ΕΥΓΝΩΜΟΝΟΥΣΑ ΚΑΤΑΘΕΤΕΙ ΤΟΝ ΣΤΕΦΑΝΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ΕΙΣ ΑΙΩΝΙΑΝ• ΜΝΗΜΗΝ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΗΣ. Στην κεφαλή του τάφου υψώνεται επιτύμβια στήλη πλάτους 1,50 μ. η εμπρόσθια όψη της οποίας διακοσμείται από ανάγλυφο σταυρό, ενώ στην οπίσθια αναγράφονται τα ονόματα των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του Μ. Ε. Σ. Λαρίσης «Αριστεύς», με ενέργειες και με έξοδα των οποίων πραγματοποιήθηκε η ανακομιδή, η μεταφορά και η εναπόθεση των οστών, στον τάφο που παραχώρησε τιμής ένεκεν ο Δήμος Λαρισαίων⁴⁰³: Δ. ΠΑΛΙΟΥΡΑΣ• Ν. ΤΣΑΚΝΗΣ• Ι. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ• ΑΡΙΣ. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ• ΑΛΒ. ΖΑΚΑΡ• ΚΟΜ. ΚΟΜΝΗΝΟΣ• Γ. ΔΟΥΒΑΛΟΠΟΥΛΟΣ• 11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1965.

054. ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΑΣΤΕΡΙΑΔΗΣ (1855-1920)⁴⁰⁴. Κιβωτιόσχημος τάφος διαστάσεων 1Χ1,5 μ. η ενε-

402. Λόγιος και διδάσκαλος του Γένους. Γεννήθηκε στη Λάρισα το 1777. Το 1787 η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στον Τύρναβο, λόγω του λοιμού που ενέσκηψε στην πόλη. Μαθήτευσε δίπλα στον Ιωάννη Πέζαρο και στη συνέχεια μετέβη στα Αμπελάκια όπου διδάχθηκε μαθηματικά από τον ιατρό Σπύρο Ασάνη. Μετά το 1798 εργάστηκε ως καθηγητής στη Λάρισα, στην Τσαριτσάνη και τα Αμπελάκια. Το 1803 έφυγε στη Βιέννη για να σπουδάσει φυσικομαθηματικά, ενώ λίγο διάστημα αργότερα ίδρυσε Φιλολογικό Γυμνάσιο στη Σμύρνη μαζί με τον Οικονόμο εξ Οικονόμων. Το 1813 ανέλαβε διευθυντής της Μεγάλης του Γένους Σχολής στην Κωνσταντινούπολη, ενώ στη συνέχεια ανακηρύχθηκε διδάκτορας του Πανεπιστημίου της Λειψίας και μέλος της Ακαδημίας Επιστημών του Βερολίνου και του Μονάχου. Η έναρξη της επανάστασης (1821) τον βρήκε στη Σμύρνη, όπου δημεύθηκε η περιουσία του και καταστράφηκε η βιβλιοθήκη του. Κατέφυγε στην Τεργέστη, όπου απεβίωσε από παραλυσία στις 13 Μαΐου 1836 [Σύμφωνα με το επίσημο πιστοποιητικό θανάτου 29/1836, που ευγενικά μας παραχώρησε ο Δημήτριος Μπάρμπας]. Ετάφη στο ορθόδοξο νεκροταφείο των Αγίων Αποστόλων της Τεργέστης. Το 1965 τα οστά του μεταφέρθηκαν στη Λάρισα. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του, οδική αρτηρία στο κέντρο της πόλης. Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική Εγκυκλοπαίδεια», 224-225.

403. Με ομόφωνη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου (απ. 357/1965). Βλ. ΠΔΣΛ, Φκ. 038 [1965-1966], 12 Οκτωβρίου 1965, 178-180.

404. Ιατρός και πολιτευτής. Γεννήθηκε στη Λάρισα το 1855. Πτυχιούχος της Ιατρικής Σχολής Αθηνών, με με-

πίγραφη επιφάνεια του οποίου φέρει ανάγλυφο σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με κιγκλίδωμα: ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΑΧ. ΑΣΤΕΡΙΑΔΟΥ (+1957).

055. ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Κ. ΑΣΤΕΡΙΑΔΗΣ “ΠΑΤΩΦΛΑΣ” (1877-1969)⁴⁰⁵. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο με ανάγλυφη παράσταση η οποία απεικονίζει περιστέρι να κρατά από το ράμφος του κανδήλα. Ο σταυρός στηρίζεται πάνω σε ενεπίγραφη μαρμαρίνη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ (1970). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΕΛΕΝΗ ΜΠΑΣΔΕΚΗ (+1921), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΣΤΕΡΙΑΔΗΣ (+1926), ΗΛΙΑΣ ΜΠΑΣΔΕΚΗΣ (+1931), ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΑΣΤΕΡΙΑΔΟΥ (+1941), ΖΩΗ ΑΣΤΕΡΙΑΔΟΥ (+1963), ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ Κ. ΑΣΤΕΡΙΑΔΗΣ (+1971).

056. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΟΡΦΑΝΟΣ (1931-1989)⁴⁰⁶. Σαρκοφάγος από λευκό μάρμαρο πάνω σε τρία επάλληλα μαρμαρίνα βάθρα τα οποία περιβάλλονται από αλυσίδα. Η σαρκοφάγος διακοσμείται στο κέντρο κάθε πλευράς με ανάγλυφη παράσταση σταυρού και ανθέων σε κυκλικό πλαίσιο, ενώ φέρει στην επιφάνεια ανάγλυφο δικέφαλο αετό με στέμμα και κτητορική επιγραφή. Η σαρκοφάγος κατασκευάστηκε με δαπάνες του Αρχιμανδρίτη Αντωνίου Ζαγοριανού (1990): Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ• ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΖΑΓΟΡΙΑΝΟΣ• ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΕΝΕΚΕΝ• ΤΟΔΕ ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΕΠΟΙΗΣΕΝ. Πίσω από την σαρκοφάγο υψώνεται μαρμαρίνη στήλη από

ταπτυχιακές σπουδές στο Παρίσι, έλαβε άδεια εξασκήσεως επαγγέλματος το 1882. Βλ. Υπουργική απόφαση 39427 (30 Οκτωβρίου 1882): «Περί αδείας ιατρών ένασκήσεως του επαγγέλματος εν ταις νέαις επαρχίαις» (ΦΕΚ 155/Α/3-11-1882). εκλέχθηκε τρεις φορές δήμαρχος της πόλης. Κατά τη διάρκεια της θητείας του ηλεκτροδοτήθηκε η Λάρισα. Στα επιτεύγματά του συγκαταλέγονται η εγκατάσταση των προσφύγων της Ανατολικής Ρωμυλίας στη συνοικία Φιλιππούπολη, τα εγκαίνια της Αβερωφείου Γεωργικής Σχολής, η καθιέρωση της Κυριακής ως αργίας και η δημιουργία του πρώτου Εργατικού Κέντρου Λαρίσας. Απεβίωσε το 1920. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του, οδική αρτηρία στη συνοικία του Αγίου Νικολάου.

405. Γεννήθηκε στη Λάρισα το 1877. Πτυχιούχος της Ιατρικής Σχολής Αθηνών, διετέλεσε δήμαρχος της πόλης από το 1934 έως το 1950. Η θητεία του χαρακτηρίστηκε από την κοινωνική δράση που επέδειξε, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της κατοχής. Απεβίωσε πλήρης ημερών στις 14 Δεκεμβρίου 1969.

406. Μητροπολίτης της Λαρίσας. Γεννήθηκε στα Μέγαρο το 1931. Πτυχιούχος της Θεολογικής Σχολής Αθηνών, πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στο Παρίσι και εργάστηκε ως καθηγητής και στρατιωτικός ιεροκήρυκας. Το 1974 εξελέγη μητροπολίτης Λαρίσης και Τυρνάβου. Κατά την διάρκεια της ποιμαντορίας του πραγματοποιήθηκε η ανακομιδή των Ιερών Λειψάνων του Αγίου Αχιλλίου, μετά από 1000 χρόνια απουσίας. Εκοιμήθη στις 13 Σεπτεμβρίου 1989.

το μέσο της οποίας προεξέχει μικρό βάθρο, πάνω στο οποίο στηρίζεται ανάγλυφη επισκοπική μίτρα.

057. ΑΡΣΕΝΙΟΣ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ (1868-1934)⁴⁰⁷. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες ομοιάζουν με ξηρούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη στήλη –απομίμηση δένδρου-, η οποία φέρει ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων και ενεπίγραφο ειλητάριο με σχέδιο επισκοπικής μίτρας. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Τάφος με επένδυση και κικκλίδωμα από μάρμαρο.

058. ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓ. ΔΟΥΒΛΗΣ (1867-1947)⁴⁰⁸. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες ομοιάζουν με ξηρούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη στήλη –απομίμηση βράχου-, η οποία φέρει ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων και ενεπίγραφο ειλητάριο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΔΟΥΒΛΗΣ (1896-1926)⁴⁰⁹, ΖΗΣΗΣ Ν. ΜΟΤΣΙΟΣ (1890-1929)⁴¹⁰, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ Ι. ΔΟΥΒΛΗ (1878-1930)⁴¹¹, ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Ν. ΧΡΥΣΟΧΟΟΣ (1891-1953), ΣΤΕΛΙΟΣ Ι. ΔΟΥΒΛΗΣ (1903-1943)⁴¹², ΕΛΕΝΗ ΑΝΑΣΤ. ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ (1898-1981), ΚΩΣΤΑΣ Ι. ΔΟΥΒΛΗΣ (1908-1983), ΣΑΠΦΩ Ζ. ΜΟΤΣΙΟΥ (1917-1999), ΥΒΟΝΝΗ Κ. ΔΟΥΒΛΗ (1925-2008).

059. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Δ. ΖΑΡΜΑΝΗΣ (+1904)⁴¹³. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο πάνω σε ενεπί-

γραφή μαρμάρινη στήλη, η οποία διακοσμείται με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΑΝΑΣΤ. ΖΑΡΜΑΝΗ, ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΕΥΑΓ. ΧΑΤΖΗΦΟΡΟΥ, ΚΑΤΙΝΑ Ε. ΧΑΤΖΗΦΟΡΟΥ (+1953), ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΑΘ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ (+1967), ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ι. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ (+1975), ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Α. ΧΑΤΖΗΦΟΡΟΣ (+1977), ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ (1910-1984), ΖΩΗ Ν. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ (1920-1984), ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ ΚΩΝ. ΧΑΤΖΗΦΟΡΟΣ (+2002).

060. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΖΥΓΟΥΡΑΣ (1841-1881). Επιτύμβιος μαρμάρινος σταυρός πάνω σε ενεπίγραφή μαρμάρινη στήλη, διακοσμημένος με εσώγλυφο πορτραίτο αγγέλου και παραστάσεις ανθέων. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος⁴¹⁴ με περίφραξη από αλυσίδα: ΒΑΣΙΛΙΚΗ Γ. ΖΥΓΟΥΡΑ (1848-1928), ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΖΥΓΟΥΡΑΣ (1872-1939), ΑΓΛΑΪΑ Π. ΖΥΓΟΥΡΑ (1878-1919), ΠΑΝΑΓΙΟΥΛΑ Γ. ΖΥΓΟΥΡΑ (1877-1882), ΘΕΟΔΩΡΑ Α. ΖΥΓΟΥΡΑ, ΖΗΣΗ Ι. ΛΟΓΟΘΕΤΗ (1872-1942), ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ Ζ. ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ (1870-1962), ΠΗΝΕΛΟΠΗ Α. ΣΑΡΚΙΛΙΩΤΟΥ (+1994).

061. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΖΑΡΙΜΠΑΣ (1835-1918). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφή μαρμάρινη στήλη η οποία στηρίζεται σε

407. Μητροπολίτης της Λάρισας. Γεννήθηκε στο Μυρόφυτο της Θράκης το 1868. Απόφοιτος της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης (1894), εξελέγη επίσκοπος Ειρηνοπόλεως (1901-1910) και επίσκοπος Στρωμνίτης και Τιβεριουπόλεως (1910). Καταδιώχθηκε από τους Βουλγάρους και κατέφυγε στην Ελλάδα όπου το 1914 εξελέγη μητροπολίτης Λάρισας και Τυρνάβου. Μεταξύ του 1917-1920 επαύθη λόγω της ανάμιξής του στα Βενιζελικά, αλλά αποκατασταθείς επέστρεψε στη Λάρισα. Απεβίωσε στις 26 Δεκεμβρίου 1934. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στη συνοικία του Αγίου Αχιλλίου.

408. Ιερέας-οικονόμος.

409. Καθηγητής φιλολογίας στην Ανωτάτη Παιδαγωγική Ακαδημία Αθηνών.

410. Καθηγητής φιλόλογος.

411. Πρεσβυτέρα.

412. Λοχαγός της στρατιωτικής δικαιοσύνης, γεννημένος στη Λάρισα το 1903. Διετέλεσε μέλος του Δ.Σ. του αθλητικού ομίλου «Πελασιώτις». Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 3529 (8 Σεπτεμβρίου 1932). Το 1942 συνελήφθη από τις αρχές κατοχής και μεταφερόμενος ως όμηρος στην Ιταλία, πνίγηκε στο ναυάγιο του πλοίου «Citta di Genova» (21 Ιανουαρίου 1943). Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στον συνοικισμό της Νεάπολης. Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική εγκυκλοπαίδεια», 121.

413. Με καταγωγή από την Καστανιά των Αγράφων, γεννήθηκε στη Λάρισα το 1832. Μετά το πέρας των εγκύκλιων μαθημάτων, φοίτησε στην Ιατρική Σχολή Αθηνών. Μετά τη λήψη του πτυχίου του (1856) επέστρεψε

στη Λάρισα. Από το 1870 έως το 1872 μετεκπαιδεύθηκε στο Μονπελιέ της Γαλλίας, τη Φλωρεντία, τη Νάπολη και την Πίζα της Ιταλίας. Στην επανάσταση του 1878 διετέλεσε μέλος της Επιτροπής Αμύνης της Λάρισας, ενώ μετά την απελευθέρωση της πόλης (1881), εκλέχθηκε επί σειρά ετών βουλευτής (1881, 1887). Μέχρι το 1882 διατηρούσε φαρμακείο το οποίο διεύθυνε ο εμπειρικός φαρμακοποιός Ανδρέας Κοντογούρης, αλλά με απόφαση του υπουργού εσωτερικών το φαρμακείο ανέστειλε τη λειτουργία του, επειδή ως ιατρός δεν μπορούσε να είναι παράλληλα και ιδιοκτήτης φαρμακείου. Βλ. Υπουργική απόφαση 37724 (13 Οκτωβρίου 1882): «*Περί του εν Λαρίση φαρμακείου του Α. Ζαρμάνη*» (ΦΕΚ 138/Α/18-10-1882). Διετέλεσε δήμαρχος της Λάρισας από το 1899 έως το 1903. Βλ. άρθρο «Αναστάσιος Ζαρμάνης», *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 73 (2 Σεπτεμβρίου 1899) και φ. 74 (3 Σεπτεμβρίου 1899). Επί των ημερών του ιδρύθηκε το Α΄ Δημοτικό Νεκροταφείο της Λάρισας και άρχισε η πώληση των οικογενειακών τάφων. Απεβίωσε πλήρης ημερών τον Δεκέμβριο του 1904. Τους τότε επικήδειους λόγους εκφώνησαν ο Κωνσταντίνος Σαπουντζάκης (δικηγόρος) και ο Αναστ. Σακελλαρίου (δ/ντής του διδασκαλείου της Λάρισας). Βλ. «Νεκρολογία: Αναστάσιος Ζαρμάνης», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 764 (12 Δεκεμβρίου 1904) και *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 368 (11 Δεκεμβρίου 1904). Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στη συνοικία του Αγίου Αθανασίου.

414. Αγοράστηκε το 1910 από την Βασιλική Γ. Ζυγούρα, η οποία πραγματοποίησε ανακομιδή οστών του συζύγου της από το νεκροταφείο Παράσχου (Αγίου Νικολάου), όπου είχε ταφεί το 1881.

επάλληλα βάρθρα. Ο σταυρός φέρει ανάγλυφους ρόδακες, ενώ η στήλη ανάγλυφη παράσταση λυχνίας. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΑΓΓΕΛΙΚΗ Γ. ΖΑΡΙΜΠΑ (1844-1924), ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ Κ. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥ (+1909)⁴¹⁵, ΕΥΤΕΡΠΗ Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (+1936) [βλ. Νο 022].

062. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ι. ΖΑΓΟΥΡΑΣ (1878-1938)⁴¹⁶. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρينو βάρθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος διαστάσεων 3Χ4μ. ο οποίος περιβάλλεται από αλυσίδα: ΓΕΩΡΓΙΑ Ι. ΖΑΓΟΥΡΑ (1858-1938), ΜΑΡΙΑ Δ. ΖΑΓΟΥΡΑ (1885-1965), ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΖΑΓΟΥΡΑΣ (+1976), ΔΗΜΗΤΡΑ Γ. ΖΑΓΟΥΡΑ (1922-1980), ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΖΑΓΟΥΡΑΣ (1906-1992), ΙΩΑΝΝΗΣ Π. ΖΑΓΟΥΡΑΣ (1927-2008).

063. ΣΠΥΡΙΔ. ΛΕΒΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ (1907-1957)⁴¹⁷. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, με ανάγλυφη παράσταση κλάδου δάφνης, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρينو βάρθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

064. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΘ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ (1909-1944)⁴¹⁸. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ (1881-1962), ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Α. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ (1889-1970), ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ (1913-1973), ΣΠΥΡΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ (1918-2003).

065. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ (1900-1993)⁴¹⁹. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, διακοσμημένος με ανάγλυφες παραστάσεις. Την μεγαλύτερη επιφάνεια του σταυρού καλύπτει μορφή αγγέλου με φτερά, το δεξί υψωμένο χέρι του οποίου κρατά σταυρό, ενώ το αριστερό κρατά ανθοδέσμη. Ο σταυρός στηρίζεται πάνω σε επάλλη-

415. Αδελφή του δικηγόρου Μιλτιάδη Ζαρίμπα και σύζυγος του Κ. Καραγεώργου από τον Δομοκό. Απεβίωσε στις 18 Νοεμβρίου 1909. Βλ. «Νεκρολογία: Ιφιγένεια Κ. Καραγεώργου», *Λάρισα* (Λάρισα), φ. 54 (20 Νοεμβρίου 1909), *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 1020 (22 Νοεμβρίου 1909) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 28/430 (22 Νοεμβρίου 1909).

416. Βιβλιοχαρτοπώλης και πράκτορας ημερήσιου και περιοδικού Τύπου. Το μεγάλο κατάστημα που διατηρούσε στο κέντρο της Λάρισας, καταστράφηκε από την πυρκαγιά της 4ης Ιανουαρίου 1932. Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 3287 (6 Ιανουαρίου 1932). Το κατάστημα επαναιλειτούργησε λίγο αργότερα. Ο ίδιος απεβίωσε την 1η Αυγούστου 1938.

417. Φωτογράφος.

418. Δημοδιδάσκαλος. Γεννήθηκε στη Λάρισα στις 27 Σεπτεμβρίου 1909. Δολοφονήθηκε στον Βόλο από τους Γερμανούς στις 2 Σεπτεμβρίου 1944.

419. Συνταξιούχος των Ελληνικών Σιδηροδρόμων. Απεβίωσε στις 16 Απριλίου 1993.

λες μαρμάρινες βάσεις, στη μεγαλύτερη από τις οποίες έχει προστεθεί μεταγενέστερη επιγραφή. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

066. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Κ. ΠΕΤΡΟΥ (1853-1917). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, διακοσμημένος με ανάγλυφες παραστάσεις. Την μεγαλύτερη επιφάνεια του σταυρού καλύπτει στεφάνι με άνθη το οποίο κρέμεται από την άκρη του σταυρού, στο κέντρο του οποίου απεικονίζεται μορφή αγγέλου με φτερά να κοιτά προς τα δεξιά. Ο σταυρός στηρίζεται σε ενεπίγραφο μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ Κ. ΠΕΤΡΟΥ (1882-1918)⁴²⁰, ΚΟΣΜΑΣ ΠΕΤΡΟΥ (1853-1938)⁴²¹, ΔΗΜΗΤΡΑ ΠΕΤΡΟΥ (1894-1969), ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΡΑΪΚΟΣ (+1960), ΕΥΝΟΜΙΑ ΑΝ. ΡΑΪΚΟΥ (+1968), ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΑΪΚΟΣ (+1979), ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΡΑΪΚΟΥ (+2005).

067. ΕΛΕΟΝΩΡΑ Λ. ΞΥΡΑΔΑΚΗ (1892-1915). Επιτύμβιος ενεπίγραφος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε μαρμάρινη στήλη η οποία διακοσμείται με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων (πάνω) και λυχνίας (κάτω). Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΜΑΡΙΑ Ξ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ (1890-1960), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β. ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ (1921-1974), ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΞΥΡΑΔΑΚΗΣ (+1978).

068. ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ (1826-1896)⁴²². Σαρκοφάγος από μάρμαρο πάνω σε επάλληλο διπλό

420. Τον Φεβρουάριο του 1914 νυμφεύθηκε την Δήμητρα Γ. Ντέκου από τη Λαμία. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 52/608 (21 Φεβρουαρίου 1914).

421. Γνωστός και ως «Ιωαννίδης» απεβίωσε στις 26 Απριλίου 1938 σε ηλικία 85 ετών. Η εξόδιος ακολουθία πραγματοποιήθηκε στον Άγιο Αχιλλίο (Παιδιά: Δήμητρα Πέτρου, Θεοκλή Παπακωνσταντίνου, Ευθαλία Κοζανζοπούλου, Γεωργία Γκόλτσου, Ευθύμιος Γκόλτσος). Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 5224 (27 Απριλίου 1938).

422. Μητροπολίτης της Λάρισας. Γεννήθηκε στα Θεραπειά της Κωνσταντινούπολης το 1826. Μετά την αποφοίτησή του από την Θεολογική Σχολή της Χάλκης, υπηρέτησε ως εφημέριος στην Ελληνική παροικία της Τεργέστης, ενώ αργότερα διετέλεσε Μέγας Πρωτοσύγγελος του Πατριαρχείου. Εξελέγη μητροπολίτης της Λάρισας στις 7 Αυγούστου 1875 και παρέμεινε μέχρι την κοίμησή του στις 12 Σεπτεμβρίου 1896. Η εξόδιος ακολουθία πραγματοποιήθηκε στον Ιερό Ναό του Αγίου Αθανασίου και ετάφη στο χριστιανικό νεκροταφείο της συνοικίας Αρναούτ. Όταν ανακοινώθηκε το 1924 η εκποίηση του κατηρημένου (από το 1899) νεκροταφείου Αρναούτ, η σαρκοφάγος μεταφέρθηκε στο Α' δημοτικό νεκροταφείο της Λάρισας και τοποθετήθηκε πίσω από το Ιερό Βήμα του ναού των Ταξιαρχών (βλ. νεκροταφείο Αρναούτ μαχαλά). Ο Νεόφυτος Πετρίδης διέθεσε εκ της περιουσίας του στο Κουτλιμπάνειο Νοσοκομείο Λάρισας, μία οικία και πέντε καταστήματα τα οποία βρίσκονταν επί των οδών Ηφαι-στου και Κενταύρων, πράξη για την οποία ανακηρύχθηκε «Μέγας Ευεργέτης» του ιδρύματος. Βλ.

βάθρο, η οποία φέρει στο μέσο των δύο πλευρικών επιφανειών, ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων. Η επιφάνεια της σαρκοφάγου διακοσμείται με ανάγλυφη επισκοπική μίτρα και ράβδο, ενώ φέρει την επιγραφή: ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ• Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΛΑΡΙΣΗΣ• ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ• ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΤΩ ΑΩΚΣ• ΚΑΙ ΠΟΙΜΑΝΑΣ ΤΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΦΑΡΣΑΛΩΝ• ΚΑΙ ΣΕΡΡΩΝ ΑΠΕΔΗΜΗΣΕΝ ΕΙΣ ΚΥΡΙΟΝ• ΕΝ ΛΑΡΙΣΗ ΤΗ 12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ• ΤΟΥ ΑΩΨΤ. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ.

069. ΛΟΥΚΑΣ Γ. ΞΥΚΗΣ (1871-1934)⁴²³. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, με ανάγλυφες παραστάσεις φυτών, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Λ. ΞΥΚΗ (1886-1951)⁴²⁴, ΧΡΗΣΤΟΣ Λ. ΞΥΚΗΣ (†1984).

070. ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΜΑΚΡΗΣ (†1952)⁴²⁵. Επιτύμβιος ενεπίγραφος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε μαρμάρινο βάθρο στην επιφάνεια του οποίου έχει χαραχθεί έμμετρο τετράστιχο (δυσανάγνωστο). Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος, η επιφάνεια του οποίου καλύπτεται εν μέρει με πλάκα από χρωματιστό μάρμαρο η οποία φέρει

την ένδειξη Λ. Μ. [ΛΙΤΣΑ ΜΑΚΡΗ] (1907-1929)⁴²⁶, ΑΓΓΕΛΙΚΗ Θ. ΜΑΚΡΗ⁴²⁷.

071. ΔΗΜΗΤΡ. Ι. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ (1932-1954)⁴²⁸. Ενεπίγραφος σταυρός από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΜΑΡΙΚΑ Ι. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ (1904-1937), ΑΓΓΕΛΙΚΗ Δ. ΛΑΓΑΡΙΑ (1869-1949), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Γ. ΛΑΓΑΡΙΑΣ (1862-1952)⁴²⁹, ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΛΑΓΑΡΙΑΣ (1894-1967)⁴³⁰, ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ. ΛΑΓΑΡΙΑΣ (1900-1978)⁴³¹, ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ-ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΑΓΑΡΙΑΣ (1940-2005), ΕΛΕΝΗ ΝΙΚ. ΛΑΓΑΡΙΑ (1916-2007).

072. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΝΤ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΓΙΑΤΖΗΣ (1854-1934)⁴³². Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο διακοσμημένος με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων. Στηρίζεται πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη, η οποία στέφεται από ανάγλυφες άκανθες. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΜΑΡΙΓΩ ΔΗΜ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΓΙΑΤΖΗ (1870-1907), ΑΝΤΩΝΙΟΣ Δ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΓΙΑΤΖΗΣ (1897-1968), ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΩΝ. ΣΟΛΩΜΟΥ (1931-1976), ΦΩΤΗΣ Δ.

426. Θυγατέρα του Θρασύβουλου Μακρή και της συζύγου του Αγγελικής. Χρονογραφήματα και ποιήματά της δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα *Μικρά*.

427. Θυγατέρα του Δημήτριου Γκατζώγια και σύζυγος του Θρασύβουλου Μακρή.

428. Σπουδαστής της Ανωτάτης Εμπορικής Σχολής. Απεβίωσε στις 24 Ιουλίου 1954 σε ηλικία 22 ετών.

429. Ομογενής πρόσφυγας από την Βουλγαρία, ο οποίος εγκαταστάθηκε στη Λάρισα στις αρχές του 20ού αιώνα. Το 1907 συνεταιρίσθηκε με τον Δ. Πάλτση και ενοίκιασαν τον γνωστό καφενείο (πρώην Μπισουνιώτη), στην κεντρική πλατεία της πόλης. Το 1911 ανέλαβε γενικός αντιπρόσωπος για όλη την Ελλάδα των γεωργικών μηχανημάτων της φέρμας «Rud Sack». Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 6/512 (14 Ιουλίου 1911). Το 1912 ίδρυσε το ποτοποιείο «Ο Τύρναβος» το οποίο διατήρησε μέχρι το θάνατό του. Απεβίωσε το 1952.

430. Γεννήθηκε στο Τατάρ-Παζαρτζίκ της Βουλγαρίας το 1894. Εγκαταστάθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα στη Λάρισα, όπου άσκησε το επάγγελμα του οινοποιού-ποτοποιού για 50 ολόκληρα χρόνια. Απεβίωσε στις 8 Οκτωβρίου 1967, κληροδοτώντας την περιουσία του στο Δημοτικό Γηροκομείο της Λαρίσας και σε άλλα φιλανθρωπικά ιδρύματα της πόλης. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμή του οδική αρτηρία στον συνοικισμό του Αγίου Γεωργίου. Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική Εγκυκλοπαίδεια», 235.

431. Τον Δεκέμβριο του 1935 αρραβωνιάστηκε με την Ζωή Ι. Παπακωνσταντίνου, την οποία νυμφεύθηκε λίγο αργότερα. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2259 (8 Δεκεμβρίου 1935).

432. Γαλακτοπώλης. Απεβίωσε στις 28 Αυγούστου 1934. Η σύζυγός του Μαριγώ είχε αποβιώσει σε νεαρή ηλικία το 1907. Οι κληρονόμοι τους συνδέθηκαν με δεσμούς αίματος με τις οικογένειες Αλατζοπούλου, Χατζηδημούλη, Καρύδα, Σολωμού και Τρικκαλινού. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2119 (20 Ιουλίου 1935).

Σάλπιγξ (Λάρισα), φ. 563 (11 Φεβρουαρίου 1901). Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμή του οδική αρτηρία στη συνοικία του Αγίου Αχιλλίου. Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική Εγκυκλοπαίδεια», 286-287.

423. Ταγματάρχης Πεζικού. Απεβίωσε στις 18 Αυγούστου 1934.

424. Σύζυγος του Λουκά Ξύκη με τον οποίο απέκτησε τέσσερα παιδιά: τον Χρήστο, τη Σοφία, τον Δημήτριο και την Γεωργία. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2823 (9 Ιουλίου 1937).

425. Δημοσιογράφος και εκδότης. Καταγόταν από τα Κανάλια Καρδίτσας και εγκαταστάθηκε στη Λάρισα σε νεαρή ηλικία. Το 1896 εξέδωσε την εφημερίδα *Μικρά*, η οποία, με μικρές διακοπές εκδιδόταν μέχρι το 1926. Τον Φεβρουάριο του 1900, αρραβωνιάστηκε την Αγγελική, θυγατέρα του Δημήτριου και της Βασιλικής (†1938) Γκατζώγια, την οποία νυμφεύθηκε στις 5 Νοεμβρίου του ίδιου έτους, με κουμπάρο τον δικηγόρο Φίλιππο Τσαπραλή. Βλ. *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 95 (12 Φεβρουαρίου 1900), φ. 141 (16 Νοεμβρίου 1900), *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 512 (13 Φεβρουαρίου 1900), φ. 549 (5 Νοεμβρίου 1900) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 32 (12 Νοεμβρίου 1900). Τον Φεβρουάριο του 1903 βάπτισε με ανάδοχο τον Φίλιππο Τσαπραλή την θυγατέρα του Ιππολύτη [*Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 274 (28 Φεβρουαρίου 1903)], την οποία «έχασε» τον Αύγουστο του ίδιου έτους. Βλ. «Νεκρολογία: Ιππολύτη Θρασ. Μακρή», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 697 (31 Αυγούστου 1903) και *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 302 (30 Αυγούστου 1903). Το 1939 διορίστηκε επιμελητής της Δημοτικής Βιβλιοθήκης της Λαρίσας, θέση την οποία κράτησε μέχρι τον θάνατό του το 1952. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμή του οδική αρτηρία στη συνοικία του Αγίου Κωνσταντίνου.

ΜΠΟΥΜΠΟΥΓΙΑΤΖΗΣ (1904-1981), ΑΓΓΕΛΙΚΗ Κ. ΣΟΛΩΜΟΥ (+1987), ΘΕΟΔΟΣΙΑ Α. ΜΠΟΥΜΠΟΥΓΙΑΤΖΗ (1903-1987), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΣΟΛΩΜΟΣ (+1995), ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΒΟΥΖΑ (1935-2008).

073. ΣΕΤΡΑΚ ΣΥΡΙΝΙΑΝ (1888-1943)⁴³³. Επιτύμβιος απλός σταυρός από μάρμαρο ο οποίος φέρει επιγραφή στην αρμενική γλώσσα και στηρίζεται πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

074. ΟΥΡΑΝΙΑ Ν. ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΥ (1875-1899)⁴³⁴. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περιφράξη από κάγκελο: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΣ (+1920), ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΡΑΣΤΕΡΓΙΟΣ (+1936).

075. ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΥ (+1900)⁴³⁵ & ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες ομοιάζουν με ξερούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη βάση -απομίμηση βράχου-, η οποία φέρει ανάγλυφο ειλητάριο με την επιγραφή: ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ• ΑΧΙΛΛΕΥΣ• ΜΗΤΗΡ ΚΑΙ ΥΙΟΣ• ΛΑΖΟΠΟΥΛΟΥ. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

076. ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΧΟΛΕΒΑΣ (1847-1922)⁴³⁶. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, με σταυρό στην κορυφή, διακοσμημένη με ανάγλυφες παραστάσεις ροδάκων, σταυρού και κλάδων δάφνης. Δημιουργός: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ (1923). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΕΛΕΝΗ Ι. ΧΟΛΕΒΑ (+1947), ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ Μ. ΜΟΣΧΟΥ, ΤΟ ΓΕΝΟΣ Ι. ΧΟΛΕΒΑ (1897-1958), ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΧΟΛΕΒΑΣ (+1982).

433. Έμπορος νεωτερισμών αρμενικής καταγωγής. Γεννήθηκε στο Άντα Παζάρ της Μικράς Ασίας το 1888. Εγκαταστάθηκε στη Λάρισα μετά την μικρασιατική καταστροφή (1922) και ασχολήθηκε με εμπορικές επιχειρήσεις. Το 1940 διατηρούσε μεγάλο κατάστημα νεωτερισμών. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3694 (17 Μαρτίου 1940). Απεβίωσε στη Λάρισα στις 25 Νοεμβρίου 1943.

434. Η Ουρανία Ν. Καραστεργίου, το γένος Περδίκη, γεννήθηκε το 1875. Το 1893 (τότε 18 ετών), παντρεύτηκε τον κτηματία Νικόλαο Καραστεργίο με τον οποίο απέκτησε δύο παιδιά. Απεβίωσε στις 10 Ιουλίου 1899 μετά από χρόνια νόσημα. Βλ. «Νεκρολογία: Ουρανία Ν. Καραστεργίου», *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 65 (17 Ιουλίου 1899). Πρβλ. «Ουρανία Ν. Καραστεργίου: Επιμνημόσυνος λόγος», *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 116 (30 Ιουνίου 1900).

435. Απεβίωσε στις 13 Οκτωβρίου 1900. Βλ. «Νεκρολογία: Ευφροσύνη Π. Λαζοπούλου», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 546 (15 Οκτωβρίου 1900).

436. Τραπεζίτης, ιδρυτής της ομώνυμης τράπεζας. Απεβίωσε στις 22 Οκτωβρίου 1922.

077. ΑΧΙΛΛΕΥΣ Δ. ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ (1847-1896)⁴³⁷. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, η οποία στέφεται από σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΧΑΡΙΛΑΟΣ Δ. ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ (+1930)⁴³⁸, ΕΛΕΝΗ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ (+1932)⁴³⁹, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΖΗΣΙΑΔΗΣ (+1952)⁴⁴⁰, ΕΛΠΙΝΙΚΗ ΖΗΣΙΑΔΟΥ (+1964)⁴⁴¹, ΔΗΜΗΤΡ. ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ (+1974)⁴⁴².

078. ΣΠΥΡΟΣ Β. ΡΑΠΤΗΣ (1896-1950)⁴⁴³. Εξώγλυφη προτομή πάνω σε επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο η οποία στέφεται από αέτωμα. Δημιουργοί: ΜΙΜΗΣ ΓΕΝΤΕΚΟΣ & ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ (1951). Οικογενειακός τάφος: ΣΤΕΛΛΑ Σ. ΡΑΠΤΟΥ (1906-1981)⁴⁴⁴, ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ (1940-1996), ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Ε. ΛΥΡΟΠΟΥΛΟΣ.

437. Ιατρός γεννημένος στη Λάρισα το 1847 από παλαιά αρχοντική οικογένεια της πόλης (του Δημητρίου και της Ειρήνης Λογιωτάτου). Σπούδασε ιατρική στην Αθήνα, την Βυτεμβέργη, το Μόναχο και τη Βιέννη. Επέστρεψε στη Λάρισα το 1890 και εξάσκησε το λειτούργημα του ιατρού αφιλοκερδώς μέχρι το 1895 που εξελέγη δήμαρχος της πόλης. Προσπάθησε να προσδώσει στη Λάρισα όψη ευρωπαϊκής πόλης, αλλά δεν τα κατάφερε, αφού απεβίωσε ξαφνικά στις 4 Φεβρουαρίου 1896 σε ηλικία μόλις 49 ετών. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του, οδική αρτηρία στη συνοικία του Αγίου Αθανασίου. Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική Εγκυκλοπαίδεια», 249.

438. Δικηγόρος, πτυχιούχος της Νομικής Σχολής Αθηνών (1883). Βλ. *Ανεξαρτησία* (Λάρισα), φ. 138 (17 Φεβρουαρίου 1883). Αμέσως μετά την εγκατάστασή του στη Λάρισα, διορίστηκε πρόεδρος του επαρχιακού συμβουλίου της Λάρισας, με αρμοδιότητα τον έλεγχο των στρατολογικών καταστάσεων και πάρεδρος δικαστής του Πρωτοδικείου Λαρίσης. Βλ. *Ανεξαρτησία* (Λάρισα), φ. 144 (9 Μαρτίου 1883) και φ. 146 (17 Μαρτίου 1883). Απεβίωσε στις 9 Αυγούστου 1930. Με τη διαθήκη του κληροδότησε την ιδιωτική του βιβλιοθήκη στο Δήμο της Λάρισας. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3026 (1 Φεβρουαρίου 1938).

439. Αδελφή της ήταν η λογία Αικατερίνη Διαμαντοπούλου, γνωστή στους φιλολογικούς κύκλους των Παρισίων. Η Διαμαντοπούλου διέμεινε για ένα μικρό διάστημα στη Λάρισα τον χειμώνα του 1900. Βλ. *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 98 (4 Μαρτίου 1900). Η Ελένη Λογιωτάτου απεβίωσε στις 7 Μαρτίου 1932.

440. Δικηγόρος και πολιτευτής, σύζυγος της Ελπινίκης Α. Λογιωτάτου. Απεβίωσε στις 15 Ιουνίου 1952.

441. Θυγατέρα του Αχιλλέα Λογιωτάτου. Τον Ιούνιο του 1911 αρραβωνιάστηκε τον δικηγόρο και πολιτευτή Βασίλειο Ζησιάδη, τον οποίο παντρεύτηκε τον Αύγουστο του 1912. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 2/508 (4 Ιουνίου 1911) και φ. 45/551 (1 Σεπτεμβρίου 1912). Απεβίωσε στις 2 Μαΐου 1964.

442. Λογιστής της Εθνικής Τράπεζας στο υποκατάστημα Τρικάλων. Απεβίωσε στις 2 Φεβρουαρίου 1974.

443. Γεωπόνος. Γεννήθηκε στη Ροδιά Τυρνάβου το 1896 και απεβίωσε στη Λάρισα στις 27 Νοεμβρίου 1950.

444. Δασκάλα. Θυγατέρα του Κ. Κώτσιου από το Λιβάδι Ολύμπου και σύζυγος του Σπύρου Β. Ράπτη. Μετά

079. ΠΕΓΚΥ Γ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ (+2010). Εξώγλυφη προτομή πάνω σε επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο η οποία διακοσμείται από ρόδακες και στέφεται από αέτωμα. Δημιουργός: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΓΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΑΡΚΟΥΣΗ (2011). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ (1860-1942)⁴⁴⁵, ΖΩΗ Γ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ (1873-1948), ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ (1905-1970), ΛΑΜΠΡΟΚΛΗΣ Γ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ (1911-1979)⁴⁴⁶. Ειδικό πλαίσιο φέρει την αφιέρωση: «Στη γιαγιά μου που μέσα από τις• πράξεις της και τη ζωή της μας έδειξε• την αξία της ανιδιοτελούς προσφοράς• Θα μείνεις ανεξίτηλη στη μνήμη• και στην καρδιά μου• Ο εγγονός σου».

080. ΚΩΝΣΤΑΝΤ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ (1819-1886)⁴⁴⁷. Σαρκοφάγος από μάρμαρο, η επιφάνεια της οποίας διακοσμείται με ανάγλυφες παραστάσεις σταυρού και ανθέων (πάνω) και ληκύθου (κάτω) και η οποία φέρει την παρακάτω εγχάρακτη επιγραφή, της οποίας ο συντάκτης παραμένει άγνωστος: ΗΠΕΙΡΟΤΟ ΓΟΝΟΝ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΝ• ΟΔΕ ΤΥΜ-

τον θάνατο του συζύγου της (1950) αφιερώθηκε σε φιλανθρωπίες, συμμετέχοντας επί σειρά ετών στο εκκλησιαστικό συμβούλιο της ενορίας του Αγίου Κωνσταντίνου.

445. Ιατρός και πολιτευτής, επί σειρά ετών δημοτικός σύμβουλος και πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου. Διετέλεσε διευθυντής του Δημοτικού Νοσοκομείου της Λάρισας και πρόεδρος του Ιατρικού Συλλόγου (1927).

446. Ιατρός παθολόγος. Γεννήθηκε το 1911 και την ίδια χρονιά βαπτίστηκε με ανάδοχο τον πρόεδρο του Ποδηλατικού και Σκοπευτικού Συλλόγου της Λάρισας και αργότερα ιδιοκτήτη της εφημερίδας *Κήρυξ* και βουλευτή, Αδαμάντιο Νικολαΐδη. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 6/512 (14 Ιουλίου 1911). Πτυχιούχος της Ιατρικής Σχολής Αθηνών, εργάστηκε για πολλά χρόνια στην Παθολογική και Καρδιολογική Κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2460 (3 Ιουλίου 1936) και φ. 3275 (15 Νοεμβρίου 1938). Απεβίωσε το 1979.

447. Γεννήθηκε στα Γιάννενα το 1819. Το 1847 εγκαταστάθηκε στον Τύρναβο και λίγο αργότερα στη Λάρισα (συνοικία Παράσχου), όπου μαζί με τον αδελφό του Χρήστο Δημητριάδη, δημιούργησαν μία κολοσσιαία σε μέγεθος περιουσία. Ο Κωνσταντίνος απεβίωσε στις 13 Ιουνίου 1886 και ετάφη στο νεκροταφείο της συνοικίας Παράσχου (Αγίου Νικολάου). Η σαρκοφάγος που κατασκευάστηκε εκείνη την περίοδο, μεταφέρθηκε το 1910 στο σημερινό νεκροταφείο. Ο Κωνσταντίνος Δημητριάδης και η σύζυγός του Αικατερίνη, επειδή δεν απέκτησαν παιδιά, υιοθέτησαν ένα κορίτσι, την Καλλιόπη. Δέκα χρόνια αργότερα μετά τον θάνατο του Κωνσταντίνου Δημητριάδη, η ανήλικη Καλλιόπη παντρεύτηκε τον δικηγόρο Κωνσταντίνο Ασημάκη (20 Οκτωβρίου 1896 στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου). Η προίκα που της αναλογούσε ανερχόταν σε 350 ακίνητα. Βλ. Δημ. Μπάμπας, «Δύο προικοσύμφωνα της οικογένειας Δημητριάδη, 1891-1896», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, 64 (2013) 341-358. Ειδικώς, 341-344.

ΒΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΕΧΕΙ• ΝΟΥΣΩ ΑΠΟΙΧΟΜΕΝΟΝ ΛΕΥΓΑ[.]ΕΗ• ΕΤΕ ΕΠΤΑ ΚΑΙ ΕΞΗΚΟΝΤΑ ΒΙΟΥΝΤΑ• ΑΝΔΡΟΣ ΔΕ ΜΝΗΣΤΙΝ ΧΡΗΣΤΟΥ Ε• ΧΟΥΣΙΝ Ε[.]ΑΙ ΠΑΝΤΕΣ ΣΥΓΓΕΝΕΕΣ• ΚΑΙ ΛΑΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΝ ΤΑ[.]ΗΝ ΠΑΤΡΗ• ΙΣΑ ΕΗ ΦΙΛΑΤΟ ΚΕΙΝΟΣ ΑΝΗΡ• ΕΤΕΛΕΥΤΗΣΕ• ΤΗ 13 ΙΟΥΝΙΟΥ• 1886. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΞΗΡΑΔΑΚΗΣ, ΝΙΝΝΑ ΞΗΡΑΔΑΚΗ (1905-1955)⁴⁴⁸, ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΤΗΣ⁴⁴⁹, ΚΑΛΛΙΟΠΗ Ι. ΑΡΤΗ (+1949)⁴⁵⁰, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΣΗΜΑΚΗΣ.

081. ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΟΓΙΑ. Μαρμάρινη κρύπτη η κύρια όψη της οποίας, φέρει εγχάρακτη επιγραφή. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος⁴⁵¹.

082. ΜΑΡΓΕΤΑ Ν. ΑΝΘΟΥΣΗ (1910-1917)⁴⁵². Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγ-

448. Θυγατέρα του ήλαρχου Ιωάννη Άρτη και της Καλλιόπης Δημητριάδη και σύζυγος του Γεώργιου Ξηραδάκη. Διετέλεσε ενεργό μέλος του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού (παράρτημα Λάρισας) [*Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3766 (9 Ιουνίου 1940)] και διοικητικό μέλος του ιδρύματος «Η Φανέλα του Στρατιώτου». Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3965 (11 Ιανουαρίου 1941).

449. Ήλαρχος γνωστός από την έντονη κοινωνική δράση που ανέπτυξε επί σειρά ετών. Νυμφεύθηκε την νεαρή χήρα Καλλιόπη Δημητριάδη-Ασημάκη. Τη δεκαετία του 1910 υπήρξε ο διοργανωτής των αποκριάτικων εκδηλώσεων στη Λάρισα (παρελάσεις αρμάτων, βράβευση με χρηματικά έπαθλα της καλύτερης στολής, κλπ). Βλ. *Ολυμπος* (Λάρισα), φ. 219 (24 Φεβρουαρίου 1902). Έλαβε μέρος στους βαλκανικούς πολέμους και εισήλθε ως ελευθερωτής τον Νοέμβριο του 1912, στη Φλώρινα και την Καστοριά. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2952 (16 Νοεμβρίου 1937), φ. 2954 (18 Νοεμβρίου 1937) και φ. 2955 (19 Νοεμβρίου 1937). Αποστρατεύτηκε με τον βαθμό του στρατηγού. Διετέλεσε στη συνέχεια πρόεδρος των συσσιτίων της Λάρισας [*Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2437 (10 Ιουνίου 1936)] και του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού (παράρτημα Λάρισας). Βλ. «Λόγος του Προέδρου του Ε.Ε.Σ. στρατηγού Ιωάννη Άρτη εις τας αδελφάς νοσοκόμους», *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3766 (9 Ιουνίου 1940).

450. Θυγατέρα του Κωνσταντίνου Δημητριάδη (1819-1886) και σύζυγος του δικηγόρου Κωνσταντίνου Ασημάκη από τον πρώτο της γάμο. Με τον τελευταίο απέκτησε τρία παιδιά (Γεώργιος, Ελένη, Βασίλειος), αλλά ο σύζυγός της απεβίωσε τον Οκτώβριο του 1899. Δύο χρόνια αργότερα, τον Οκτώβριο του 1901, η τότε 21 ετών Καλλιόπη, εγκατέλειψε την ιδιόκτητη τριώροφη πολυτελή έπαυλη των οκτώ δωματίων στην συνοικία Παράσχου όπου διέμενε, διαθέτοντας την τελευταία προς ενοικίαση. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 598 (14 Οκτωβρίου 1901). Λίγο καιρό αργότερα παντρεύτηκε για δεύτερη φορά τον ήλαρχο Ιωάννη Άρτη. Απεβίωσε το 1949.

451. Βλ. «Νεκρολογία: Κωνσταντίνος Κόγιας», *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3037 (12 Φεβρουαρίου 1938).

452. Θυγατέρα του Νικόλαου Α. Ανθούση, σταθμάρχη των Θεσσαλικών Σιδηροδρόμων στη Λάρισα και αργότερα στον Βόλο. Γεννήθηκε στις 9 Μαΐου 1910 και ονομάστηκε Μαρία-Μαργέτα από τον ανάδοχο της, τον μηχανικό Νικόλαο Ράδοβιτς (1911). Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ.

ραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΦΩΤΕΙΝΗ ΜΠΑΡΚΙΔΟΥ (†1916), ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΑΝΘΟΥΣΗ (†1942), ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΝΘΟΥΣΗΣ (†1979).

083. ΣΤΡΑΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ (1867-1934)⁴⁵³. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από γρανίτη, ανατολικής τεχνοτροπίας, προερχόμενη κατά πάσα πιθανότητα από τάφο οθωμανικού νεκροταφείου της Λάρισας. Οικογενειακός τάφος με σιδερένιο κιγκλίδωμα.

084. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΑΡΙΜΒΕΗΣ (1865-1906)⁴⁵⁴. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη, η οποία φέρει ανάγλυφες παραστάσεις κρίνων και γεωμετρικών οργάνων. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΣΟΦΙΑ Κ. ΣΑΡΙΜΒΕΗ (1843-1920), ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΑΡΙΜΒΕΗΣ (†1957)⁴⁵⁵, ΚΥΡΙΑΚΟΣ Γ. ΣΑΡΙΜΒΕΗΣ (1903-1963), ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ Μ. ΣΑΡΙΜΒΕΗ (†1988), ΣΤΕΛΛΑ Κ. ΣΑΡΙΜΒΕΗ (1899-1989), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΑΡΙΜΒΕΗΣ (†1990), ΔΗΜΗΤΡΑ Γ. ΣΑΡΙΜΒΕΗ (1934-2007).

085. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΖΑΝΑΣ (1851-1924). Επιτύμβια στήλη από μάρμαρο, πάνω σε δύο επάλληλα μαρμάρινα βάθρα. Η επιφάνεια της στήλης φέρει

46/500 (25 Μαρτίου 1911). Απεβίωσε σε ηλικία επτά ετών την πρωτοχρονιά του 1917.

453. Συμβολαιογράφος με καταγωγή από τη Μυτιλήνη. Μετά τη λήψη του πτυχίου από τη Νομική Σχολή Αθηνών εγκαταστάθηκε στη Λάρισα όπου εξάσκησε τη δικηγορία. Αργότερα διορίστηκε συμβολαιογράφος της πόλης. Τον Οκτώβριο του 1903 αρραβωνιάστηκε στην Πέτρα Μυτιλήνης την Ιουλία Μαλίδου την οποία αργότερα νυμφεύθηκε. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 702 (5 Οκτωβρίου 1903). Απεβίωσε στις 11 Φεβρουαρίου 1934. Η αδελφή του Εριφύλη παντρεύτηκε στις 2 Οκτωβρίου 1911 τον διδάκτορα μαιευτικής Θεοχάρη Ν. Μπλιάτσιο. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 15/521 (4 Οκτωβρίου 1911).

454. Μηχανικός, καταγόμενος από την Κρήνη (σημ. Τσεσμέ) της Μικράς Ασίας. Απόφοιτος της Πολυτεχνικής Σχολής των Αθηνών, εγκαταστάθηκε στη Λάρισα το 1892. Τον Μάρτιο του 1894, ίδρυσε κοντά στο στρατιωτικό νοσοκομείο, το εργοστάσιο γεωργικών μηχανημάτων «Η Γεωργία» (αργότερα μετονομάστηκε σε «Δήμητρα»). Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 230 (4 Απριλίου 1894) και φ. 247 (5 Αυγούστου 1894). Τον Ιούνιο του 1901 αρραβωνιάστηκε και αργότερα νυμφεύθηκε την Όλγα Καζάζη, αδελφή του ιδιοκτήτη του μηχανουργείου «Σφύρα» στον Βόλο. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 579 (3 Ιουνίου 1901). Απεβίωσε την 1 Μαρτίου 1906. Βλ. «Νεκρολογία: Κωνσταντίνος Σαρίμπεης», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 828 (5 Μαρτίου 1906) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 37/187 (5 Μαρτίου 1906).

455. Γιος του Κωνσταντίνου Σαρίμπεη. Τον Φεβρουάριο του 1909 αρραβωνιάστηκε την Ελένη Α. Ζαφειρούλη, την οποία νυμφεύθηκε λίγο αργότερα. Βλ. *Λάρισα* (Λάρισα), φ. 17 (27 Φεβρουαρίου 1909) και *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 982 (1 Μαρτίου 1909). Απεβίωσε στις 8 Απριλίου 1957.

κάτω από το ανάγλυφο πορτραίτο αγγέλου την επιγραφή: ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ• ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΖΑΝΑΣ• ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΤΟ 1851• ΑΠΕΒΙΩΣΕ ΤΗ 13• ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1924. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

086. ΜΝΗΜΕΙΟ ΕΚΤΕΛΕΣΘΕΝΤΩΝ ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ (1943)⁴⁵⁶. Αναθηματική στήλη προς τιμήν των 17 Λαρισαίων πολιτών οι οποίοι εκτελέστηκαν από τους Γερμανούς στις 13 Σεπτεμβρίου 1943. Σταυρός πάνω σε μαρμάρινη στήλη η κύρια όψη της οποίας διακοσμείται με ανάγλυφο δάφνινο στεφάνι. Η στήλη στηρίζεται πάνω σε μαρμάρινο βάθρο που φέρει ανάγλυφη παράσταση αναμμένης λυχνίας και το επίγραμμα: ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΜΙΑΣ ΩΡΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΖΩΗΣ• ΠΑΡΑ ΣΑΡΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΣΚΛΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΗΣ. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ (1946). Το μνημείο ευρίσκεται στη μέση τάφου διαστάσεων 3X3 μ. ο οποίος περιβάλλεται από αλυσίδα. Στην επιφάνεια του τάφου είναι τοποθετημένη μαρμάρινη πλάκα με τα ονόματα των εκτελεσθέντων: ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΥΠΟ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ• ΑΓΡΙΩΣ ΔΟΛΟΦΟΝΗΘΕΝΤΕΣ ΛΑΡΙΣΑΙΟΙ• ΤΗ 13Η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1943• 1. ΑΝΤΩΝΟΥΛΗΣ ΑΝΤΩΝ. ΕΤΩΝ 28• 2. ΖΑΒΑΛΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΤΩΝ 36• 3. ΚΡΙΘΑΡΙΩΤΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΕΤΩΝ 37• 4. ΜΠΑΡΜΠΑΚΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΕΤΩΝ 45• 5. ΜΠΕΚΙΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜ. ΕΤΩΝ 32• 6. ΜΗΤΟΥΛΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΤΩΝ 48• 7. ΜΗΤΟΥΛΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΤΩΝ 17• 8. ΝΤΟΝΤΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΤΩΝ 18• 9. ΣΙΜΟΡΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΤΩΝ 18• 10. ΣΙΜΟΡΕΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΤΩΝ 57• 11. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κ. ΕΤΩΝ 55• 12. ΡΑΣΣΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦ. ΕΤΩΝ 20• 13. ΤΟΚΑΡΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΤΩΝ 11• 14. ΤΟΠΑΛΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΤΩΝ 22• 15. ΤΟΠΟΥΖΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΤΩΝ 23• 16. ΤΣΑΝΤΣΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΕΤΩΝ 24• 17. ΤΡΟΧΙΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΕΤΩΝ 33. Ξεχωριστή μαρμάρινη πλάκα, η οποία στηρίζεται στη βάση του μνημείου, αναγράφει και το όνομα άλλου εκτελεσθέντος την επόμενη ημέρα: ΓΡΙΒΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ• ΕΚΤΕΛΕΣΘΕΙΣ ΥΠΕΡΑΣΠΙΖΩΝ• ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ• 14.9.1943• ΕΤΩΝ 45.

087. ΜΙΧΑΛΗΣ Θ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ (1975-1994). «Άγγελος»: Επιτύμβιο ανάγλυφο από μάρμαρο Κύπρου, στη βάση του οποίου αναγράφεται το όνομα «Μιχάλης». Δημιουργός: ΒΕΝΙΑ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ (2009). Οικογενειακός τάφος: ΑΛΕ-

456. Ο τάφος παραχωρήθηκε δωρεάν από τον Δήμο της Λάρισας. Η επιτύμβια πλάκα με τα ονόματα κατασκευάστηκε από τις οικογένειες των θυμάτων το 1946, έναντι 600.000 δραχμών, ποσό το οποίο αποδόθηκε στις τελευταίες, με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου της Λάρισας στις 18 Αυγούστου 1946. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 023 [1946-1947], 16 Ιουλίου 1946, 99-100 & 18 Αυγούστου 1946, 121-122.

ΞΑΝΔΡΟΣ Δ. ΜΕΣΣΗΝΗΣ (1914-1939)⁴⁵⁷, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΜΕΣΣΗΝΗΣ (1868-1953)⁴⁵⁸, ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΜΕΣΣΗΝΗ (1888-1982), ΘΑΝΟΣ Δ. ΜΕΣΣΗΝΗΣ (1911-1984)⁴⁵⁹, ΚΑΚΙΑ ΜΕΣΣΗΝΗ (1918-2008).

088. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (1852-1906)⁴⁶⁰. Εξώγλυφη προτομή σε ελλειψοειδή κόγχη η οποία φέρει ανάγλυφες γιρλάντες ανθέων. Η προτομή βρίσκεται πάνω σε επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο η οποία στέφεται από ανθέμιο και σταυρό και στηρίζεται σε βάθρο το οποίο φέρει ανάγλυφη παράσταση λυχνίας. Δημιουργός: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΤΗΣ (1906). Οικογενειακός τάφος με μαρμάρινο κιγκλίδωμα: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (1884-1962)⁴⁶¹, ΕΥΦΗΜΙΑ ΙΩΑΝ. ΑΛΕ-

457. Γιος του Δημητρίου και της Αφροδίτης Μεσσήνη, απεβίωσε στις 6 Οκτωβρίου 1939 σε ηλικία 25 ετών. Η εξόδιος ακολουθία πραγματοποιήθηκε στον ναό του Αγ. Νικολάου. Βλ. «Νεκρολογία: Αλέκος Δ. Μεσσήνης», *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 5678 (8 Οκτωβρίου 1939).

458. Αξιωματικός Πεζικού. Το 1905 έφερε τον βαθμό του ανθυπολοχαγού. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 23/173 (11 Ιανουαρίου 1906). Στις 13 Νοεμβρίου 1906 «έχασε» τον πρωτότοκο γιο του Νίκο. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 254 (15 Νοεμβρίου 1906). Αποστρατεύθηκε πριν από την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με τον βαθμό του στρατηγού. Αρθρογραφούσε τακτικά επί ιστορικών θεμάτων στην εφημερίδα *Κήρυξ* της Λάρισας.

459. Ιατρός και πολιτευτής. Διετέλεσε δήμαρχος της Λάρισας επί δικτατορίας, διαδεχόμενος τον Δημήτριο Χατζηγιάννη. Ακολούθησε την πολιτική του προκατόχου του, υποστηρίζοντας τα συμφέροντα της τοπικής κοινωνίας ερχόμενος ενίοτε και σε ρήξη με τους υπουργούς του καθεστώτος. Σεβάσμιος της Στοάς των Ελευθεροτεκτόνων επέδειξε μεγάλο φιλανθρωπικό έργο μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας.

460. Έμπορος και πολιτευτής. Ήταν ιδιοκτήτης του καταστήματος υαλικών «Lounre», και εκλεγόταν επί σειρά ετών δημοτικός σύμβουλος της Λάρισας. Γεννήθηκε στις 23 Απριλίου 1852 και απεβίωσε στις 30 Απριλίου 1906. Βλ. «Νεκρολογία: Δημήτριος Αλεξάνδρου», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 837 (7 Μαΐου 1906) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 54/204 (3 Μαΐου 1906). Η σύζυγός του Ελένη, το γένος Χολέβα (οικογένεια τραπεζιτών), απεβίωσε το 1912. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 3/559 (20 Νοεμβρίου 1912). Ο Δημήτριος Αλεξάνδρου είχε και μία θυγατέρα, την Ελένη, η οποία τον Απρίλιο του 1902 αρραβωνιάστηκε τον Κωνσταντίνο Σκόδρα, ανθυπολοχαγό Οικονομικού τον οποίο νυμφεύθηκε τον Νοέμβριο του ίδιου έτους. Βλ. *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 229 (26 Απριλίου 1901) και φ. 259 (8 Νοεμβρίου 1902).

461. Έμπορος υαλικών. Μετά τον θάνατο του πατέρα του συνέχισε τη λειτουργία της επιχείρησης. Τον Ιούλιο του 1909 αρραβωνιάστηκε την Ευφημία Ι. Χολέβα, θυγατέρα του τραπεζίτη Ιωάννη Χολέβα, την οποία νυμφεύθηκε στην Κωνσταντινούπολη τον Ιούλιο του 1911. Βλ. *Λάρισα* (Λάρισα), φ. 35 (10 Ιουλίου 1909), *Μικρά* (Λάρισα), φ. 8/409 (9 Ιουλίου 1909), *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 1001 (12 Ιουλίου 1909) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 7/513 (23 Ιουλίου 1911). Το 1932 ανήγειρε τριώροφη οικοδο-

ΞΑΝΔΡΟΥ (1892-1978)⁴⁶², ΑΓΝΟΥΛΑ (1955-1957), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΛΤΣΙΔΟΠΟΥΛΟΣ (1914-1987), ΕΛΛΗ Δ. ΚΟΛΤΣΙΔΟΠΟΥΛΟΥ (1921-2007).

089. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥΦΕΞΗ (†1959)⁴⁶³. Ταφικό μνημείο κατασκευασμένο από σπλισμένο σκυρόδεμα, ατσάλι και ορείχαλκο. Σε δάπεδο διαστάσεων 3Χ5μ. από μπετόν αρμέ, είναι τοποθετημένοι τέσσερις σταυροί από ατσάλι. Κάθε σταυρός φέρει στη συμβολή των κεραιών του, μικρή μεταλλική πλάκα στην οποία αναγράφεται το όνομα του θανόντος. Στην δεξιά και πίσω πλευρά υψώνεται τσιμεντένια στήλη, στην κύρια όψη της οποίας είναι τοποθετημένη πλάκα από ορείχαλκο με εγχάρακτες επιγραφές, ακανόνιστου σχήματος και μεγέθους. Δημιουργός: ΦΙΛΟΛΑΟΣ ΤΛΟΥΠΑΣ (1960). Οικογενειακός τάφος: ΖΩΗ ΤΟΥΦΕΞΗ (†1959), ΠΟΠΗ ΤΟΥΦΕΞΗ (†1959), ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΟΥΦΕΞΗΣ (†1959), ΕΛΕΝΗ ΤΟΥΦΕΞΗ (†1959).

090. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΛΔΙΡΙΜΙΤΖΙΑΝ (1933-1992). Ταφικό μνημείο κατασκευασμένο από πελεκητή πέτρα και μάρμαρο. Καταστράφηκε κατά την ανάπλαση του νεκροταφείου (2013). Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ.

091. ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗ (1930-1992). Ταφικό μνημείο κατασκευασμένο από πελεκητή πέτρα και μάρμαρο. Καταστράφηκε κατά την ανάπλαση του νεκροταφείου (2013). Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ.

092. ΚΛΕΙΩ ΙΣΗΔΩΡΟΥ. Επιτύμβιος σταυρός από πωρόλιθο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο.

093. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ (1862-1936). Επιτύμβια στήλη από γρανίτη, η κύρια όψη της οποίας φέρει σταυρό από ορείχαλκο. Στηρίζεται σε βαθμίδες από μάρμαρο, η μεγαλύτερη από τις οποίες φέρει εγχάρακτο εδάφιο από τις Πράξεις των Αποστόλων: ΚΑΙΝΟΥΣ ΔΕ ΟΥΡΑΝΟΥΣ• ΚΑΙ ΓΗΝ ΚΑΙΝΗΝ• ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΑΥΤΟΥ• ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝ• (Β' ΠΕΤΡΟΥ 3,13). Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΜΑΚΡΙΔΟΥ (1908-1952), ΜΑΡΙΑ ΚΩΝ-

μή με 18 δωμάτια, σε ένα από τα οποία στεγάστηκε η «Λαρισαϊκή Λέσχη». Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 3575 (24 Οκτωβρίου 1932). Απεβίωσε το 1962.

462. Σύζυγος του Ιωάννη Αλεξάνδρου, με έντονη φιλανθρωπική δραστηριότητα κατά τη διάρκεια του Ελληνο-ιταλικού πολέμου (1940/1941). Με δικές της δαπάνες προμήθευε σε καθημερινή βάση με σιγάρα και ποκολάτες όλους τους τραυματισμένους στρατιώτες που νοσηλεύονταν στα Στρατιωτικά Νοσοκομεία της Λάρισας. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3944 (20 Δεκεμβρίου 1940).

463. Το ταφικό μνημείο κατασκευάστηκε για τα θύματα του αυτοκινητιστικού δυστυχήματος της οικογένειας του βιβλιοχαρτοπώλη Στέφανου Τουφεξή, που συνέβη τα μεσάνυχτα της 25ης Ιουνίου 1959, έξω από την κοιλάδα των Τεμπών. Βλ. *Μακεδονία* (Θεσσαλονίκη), φ. 15727 (26 Ιουνίου 1959) και φ. 15728 (27 Ιουνίου 1959).

ΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ (1872-1952), ΑΣΠΑΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ (1900-1970), ΙΩΑΝΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ (1925-1981), ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ (1906-1987), ΛΑΖΑΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ (1910-2005), ΕΥΔΟΚΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ (1914-2009), ΚΩΣΤΗΣ Λ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ (1953-2011). Ο τάφος ανακαίνισθηκε μετά το 2009.

094. ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΜΠΟΓΚΑΣ (1890-1987) & ΕΛΕΝΗ Ν. ΜΠΟΓΚΑ (1899-1979)⁴⁶⁴. Επιτύμβια πλάκα από ορείχαλκο η οποία φέρει ανάγλυφα πορτραίτα. Στηρίζεται στη βάση επιτύμβιας ενεπίγραφης στήλης η οποία στέφεται από σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΒΑΪΟΣ Γ. ΜΠΟΓΚΑΣ, ΙΕΡΕΥΣ (1842-1926), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ Β. ΜΠΟΓΚΑ (1852-1932).

095. ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ (1857-1925)⁴⁶⁵ & ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, πάνω σε επάλληλες βαθμίδες, η οποία καταλήγει σε τριγωνικό αέτωμα και στέφεται με σταυρό. Στη μέση της στήλης προβάλλουν έξεργες προτομές ώριμου άνδρα και νεαρής γυναίκας με ενδυμασίες και κοσμήματα της εποχής. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ [ΔΑΠΑΝΗ ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ]. Οικογενειακός τάφος με σιδερένιο κιγκλίδωμα: ΞΑΝΘΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ (1896-1915), ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ (1894-1917), ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ (1873-1950)⁴⁶⁶, ΖΩΗ Κ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ (1887-1955), ΞΑΝΘ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ (1917-1985).

096. ΑΘΗΝΑ Ν. ΑΡΣΕΝΙΔΟΥ (1879-1901)⁴⁶⁷. Πάνω σε ορθογώνιο ενεπίγραφο μαρμάρινο πεσσό, ο οποίος στηρίζεται σε χαμηλές επάλληλες βαθμίδες

464. Συνταγματάρχης Πεζικού. Απεβίωσε στις 6 Αυγούστου 1987, ενώ η σύζυγός του Ελένη, στις 5 Αυγούστου 1979.

465. Γεννήθηκε στους Πάδες της Ηπείρου το 1857. Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας (1881), εγκαταστάθηκε στη Λάρισα όπου απέκτησε μεγάλη περιουσία ασχολούμενος με γεωργικές και εμπορικές επιχειρήσεις. Τα δύο του αγόρια (Ξάνθος και Νικόλαος) απεβίωσαν σε νεαρή ηλικία. Ο ίδιος απεβίωσε στις 10 Ιανουαρίου 1925.

466. Συνταγματάρχης Ιππικού. Γεννήθηκε στην Αρτοτίνη Δωριδος. Απεβίωσε στις 17 Φεβρουαρίου 1950.

467. Γεννήθηκε στη Λάρισα στις 22 Νοεμβρίου 1879. Ήταν θυγατέρα του κοσμηματοπώλη Νικολάου Αρσενίδη (1840-1883) και της Φανής Σκαλιώρα. Διετέλεσε μέλος της Βασιλικής Επιτροπής υπέρ των απόρων κορασιδων, μαζί με τις κυρίες Δεσύπρη, Πέρβελη και Ροδοπούλου. Βλ. *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 51 (3 Απριλίου 1899). Απεβίωσε σε νεαρή ηλικία στις 17 Νοεμβρίου 1901. Βλ. «Νεκρολογία: Αθηνά Αρσενίδου», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 604 (25 Νοεμβρίου 1901). Ο συντάκτης της έθεσε ως επιφυλλίδα τους παρακάτω στίχους του Διονυσίου Σολωμού: «*Αν ημπόρουν η κλάψαις / πεθαμένου να δώσουν ζωή / τόσαις έκαμαν κλάψαις για Σένα / πούθελ' έχεις την πρώτη πνοή*».

από γρανίτη, υψώνεται μαρμάρινος κίονας χωρίς ραβδώσεις, ο οποίος καταλήγει σε κιονόκρανο κορινθιακού ρυθμού. Ο κίονας στέφεται από λήκυθο την οποία καλύπτει εν μέρει νεκρικό ύφασμα. Στη μέση του κίονα προβάλλει έξεργη προτομή νεαρής γυναίκας με ενδυμασία εποχής. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένιο κιγκλίδωμα [βλ. Νο 102, 161, 162].

097. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (1884-1954)⁴⁶⁸. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο με ανάγλυφη παράσταση φύλλων δάφνης πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο βάθρο. Δημιουργός: ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ (1942). Οικογενειακός τάφος: ΑΧΙΛΛΕΥΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (1916-1927), ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (1920-1941), ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (1895-1977), ΘΕΟΔΩΡΑ ΚΩΤΣΙΟΥ.

098. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Δ. ΡΑΠΤΗΣ (1914-1925)⁴⁶⁹. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο ο οποίος φέρει ανάγλυφους ρόδακες και την επιγραφή: ΔΗΜΗ-

468. Κτηματίας και τυρέμπορος, καταγόταν από το χωριό Αηδόνα (Αϊβάν) της Καλαμπάκας. Εγκαταστάθηκε στη Λάρισα στις αρχές του 20ού αιώνα. Νυμφεύθηκε την Χρυσούλα Κώτσιου από το Λιβάδι Ολύμπου, με την οποία απέκτησε έξι παιδιά. Ο τάφος αγοράστηκε το 1940. Προηγούμενως ανήκε στον επιχειρηματία Ιωάννη Κυπαρίση, σύζυγο της αδελφής του Αικατερίνης (Ρίνας).

469. Τον Αύγουστο του 1925, ο δωδεκαετής Δημήτριος Δ. Ράπτης απήχθηκε μαζί με τον εξάδελφό του Νικόλαο Μ. Ράπτη, από τις συμμορίες του Πάντου Μπαμπάνη, του Λεωνίδα Μπαμπάνη και του Φώτη Γιαγκούλα, οι οποίοι τους οδήγησαν σε απρόσιτη κορυφή του Ολύμπου (Κλεφτόβρυση). Στη συνέχεια έστειλαν επιστολές στις οικογένειές τους στη Λάρισα ζητώντας 3.000.000 δραχμές για λύτρα, ποσό μυθικό για την εποχή. Μετά από ορισμένα γεγονότα που περιγράφονται εκτενώς στον Τύπο της εποχής, ο αστυνομικός διευθυντής Κατερίνης μοίραρχος Εμμανουήλ Πετράκης και το καταδιωκτικό απόσπασμα που το αποτελούσαν οι αξιωματικοί Παναγιώτης Αναστασόπουλος, Κωνσταντίνος Μαριάνης, Σπυρίδων Καζαντζής και Παναγιώτης Καλογήρου, καθώς και 30 χωροφύλακες, περικύκλωσαν το κρησφύγετο των ληστών. Από την ανταλλαγή των πυροβολισμών τραυματίστηκε ο Νικόλαος Ράπτης και σκοτώθηκαν ο χωροφύλακας Κωνσταντίνος Σαλιώρας από τη Λεπτοκαρυά και οι ληστές Γιαγκούλας και Πάντος Μπαμπάνης. Λίγο πριν συλληφθεί ο Λεωνίδας Μπαμπάνης, έσφαξε εν ψυχρώ τον μικρό Δημήτριο Ράπτη, «εκδικούμενος» με αυτόν τον τρόπο τον θάνατο του αδελφού του. Οι κεφαλές των ληστών μεταφέρθηκαν στην Κατερίνη και εκτέθηκαν σε δημόσια θέα. Ο Δημήτριος Ράπτης κηδεύθηκε και ετάφη στην Κατερίνη δημοσία δαπάνη. Αργότερα τα οστά του μεταφέρθηκαν στον οικογενειακό τάφο στη Λάρισα. Βλ. *Εμπρός* (Αθήνα), φ. 10378 (22 Σεπτεμβρίου 1925). Πρβλ. *Μακεδονία* (Θεσσαλονίκη), φ. 4831 (22 Σεπτεμβρίου 1925) και φ. 4833 (24 Σεπτεμβρίου 1925), όπου έχουν δημοσιευθεί όλες οι επιστολές μεταξύ των ληστών και της οικογένειας Ράπτη.

ΤΡΙΟΣ Δ. ΡΑΠΤΗΣ• ΕΓΕΝΝΗΘΗ 25 ΙΟΥΝΙΟΥ 1914• ΕΔΟΛΟΦΟΝΗΘΗ ΕΙΣ ΟΛΥΜΠΟΝ• 21-8-1925. Ο σταυρός στηρίζεται πάνω σε μαρμάρινη στήλη, τμήμα της οποίας καλύπτεται από ανάγλυφο ύφασμα και άνθη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΔΙΟΝΙΣΙΟΣ Β. ΡΑΠΤΗΣ (1874-1957), ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ. ΡΑΠΤΗΣ (1911-1964), ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ Δ. ΡΑΠΤΟΥ (1885-1967), ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΑΛ. ΡΑΠΤΟΥ (1958-1973), ΕΛΕΝΗ Ν. ΡΑΠΤΟΥ (1925-1991), ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΑΠΤΗΣ (1922-1996), ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ Ν. ΡΑΠΤΟΥ-ΜΑΜΑΤΑ (1950-2013).

099. ΘΕΟΦΑΝΩ Δ. ΤΙΚΑ (1879-1907)⁴⁷⁰. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο ο οποίος φέρει ανάγλυφο στεφάνι ανθέων και κλάδο ελαίας, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη η οποία στηρίζεται σε δύο επάλληλα βάθρα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

100. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΕΓΚΑΣ (1852-1931). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΜΑΡΙΑ Κ. ΣΕΓΚΑ (1856-1951).

101. ΑΓΓΕΛΟΣ Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ (1860-1936)⁴⁷¹. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο ο οποίος φέρει ανάγλυφο πορτραίτο νεαρού αγγέλου, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ (1937). Οικογενειακός τάφος: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΓΓ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ (1900-1942), ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΑΓΓ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΤΣΟΝΑ (1937-2007).

102. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΡΣΕΝΙΔΗΣ (1840-1883)⁴⁷². Ταφικό μνημείο το οποίο περιλαμβάνει κιβωτιόσχημη λάρνακα και επιτύμβια στήλη από μάρμαρο πάνω σε επάλληλα ενεπίγραφα βάθρα από γρανίτη. Στην εμπρόσθια όψη της φέρει ανάγλυφη παράσταση νεαρής περιλούπης γυναίκας η οποία α-

κουμπά με το ένα πόδι στο έδαφος, έχοντας το δεξιό χέρι στο μέτωπό της. Η οπίσθια όψη της στήλης φέρει ανάγλυφο δάφνινο στεφάνι. Η στήλη στέφεται από λήκυθο την οποία καλύπτει εν μέρει νεκρικό ύφασμα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΦΑΝΝΗ Ν. ΑΡΣΕΝΙΔΟΥ [βλ. Νο 096, 161, 162].

103. ΚΩΝΣΤΑΝΤ. Α. ΒΙΝΤΖΗΛΑΙΟΣ (1849-1934)⁴⁷³. Εξώγλυφη προτομή πάνω σε επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο. Η στήλη η οποία στέφεται από κιονόκρανο με παραστάσεις ακάνθων και σταυρό στην κορυφή, στηρίζεται σε επάλληλα μαρμάρινα βάθρα. Δημιουργοί: Μ. ΚΟΥΝΑΔΗΣ & Ι. ΚΟΥΜΑΡΙΑΝΟΣ (1935). Οικογενειακός τάφος: ΜΑΡΙΑ ΜΠΟΡΝΟΒΑ (1926-1945), ΓΛΥΚΕΡΙΑ Α. ΛΕΥΚΑΔΙΤΟΥ (1875-1942), ΠΕΤΡΟΣ ΒΙΝΤΖΗΛΑΙΟΣ (1887-1966), ΔΗΜΗΤΡΑ ΒΙΝΤΖΗΛΑΙΟΥ (1910-1993), ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΕΜΤΣΑΣ (1924-1979), ΜΑΡΙΑ ΜΕΜΤΣΑ (1925-2004).

104. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Ι. ΓΕΡΜΕΛΗΣ (1891-1961). Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, η οποία φέρει ανάγλυφο σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΦΑΝΗ Ε. ΓΕΡΜΕΛΗ (1900-1990), ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Ε. ΓΕΡΜΕΛΗΣ (1931-1993).

105. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ (1914-1948). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο ο οποίος φέρει ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων και ενεπίγραφο ειλητάριο. Στηρίζεται πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη με ανάγλυφη μορφή αγγέλου. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ (1948). Οικογενειακός τάφος: ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ (1876-1921), ΑΓΓΕΛΙΚΗ Ι. ΣΙΣΚΟΥ (1884-1923), ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ι. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ (1871-1959), ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ (1914-2000), ΒΕΝΕΤΙΑ Ι. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗ (1914-2003), ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ (1945-2008).

106. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΘΕΟΔΟΣΗΣ (1892-1959)⁴⁷⁴. Τάφος με επένδυση από μάρμαρο, πίσω από το Ιερό Βήμα της εκκλησίας των Ταξιαρχών. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Ανακαινίσθηκε με δαπάνες της Ιεράς Μητρόπολης Λάρισας και Τυρνάβου.

470. Δασκάλα της Α΄ Σχολής Θηλέων Λαρίσης. Απεβίωσε στις 19 Αυγούστου 1907. Βλ. «Νεκρολογία: Θεοφανώ Τίκα», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 904 (26 Αυγούστου 1907) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 325 (22 Αυγούστου 1907). Τον επικήδειο λόγο εκφώνησε ο Αδαμάντιος Νικολαΐδης, αρθρογράφος της εφημερίδας *Μικρά*.

471. Κτηματίας. Απεβίωσε στις 26 Απριλίου 1936.

472. Κοσμηματοπώλης, ιδιοκτήτης μεγάλου χρυσοχορείου στη Λάρισα, το οποίο καταστράφηκε από πυρκαγιά το 1882. Το κατάστημα επαναλειτούργησε σε πρόχειρο παράπηγμα τον Νοέμβριο του 1882, η διεύθυνση του οποίου ανατέθηκε στον Αντώνιο Αρσενίδη. Βλ. *Ανεξαρτησία* (Λάρισα), φ. 110 (7 Νοεμβρίου 1882). Ο ίδιος έπασχε από χρόνιο νόσημα και απεβίωσε τον Φεβρουάριο του 1883. Ετάφη στο χριστιανικό νεκροταφείο της συνοικίας Αρναούτ. Το 1901 η σύζυγός του Φαννή Σκαλιώρα, πραγματοποίησε ανακομιδή των οστών του, τα οποία εναπόθεσε στον οικογενειακό τάφο που αγόρασε στο τότε νέο νεκροταφείο. Παράλληλα μετέφερε και το ταφικό μνημείο που υπήρχε στο νεκροταφείο Αρναούτ.

473. Κηπουρός-ανθοκόμος. Απεβίωσε στις 25 Ιανουαρίου 1934.

474. Μητροπολίτης της Λάρισας (1956-1959). Γεννήθηκε στη Ζάκυνθο το 1892. Σπούδασε Θεολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και υπηρέτησε ως ιεροκήρυκας και καθηγητής σε διάφορες μητροπόλεις. Το 1945, ενώ κατείχε την θέση του πρωτοσυγκέλου στην Μητρόπολη Πατρών, εξελέγη μητροπολίτης Γυθείου και Ουτίλου ενώ στη Μητρόπολη της Λάρισας μετετέθη στις 18 Απριλίου 1956, διαδεχόμενος τον Δωρόθεο Κοτταρά. Άφησε αγαθή ανάμνηση στο ποίμνιό του, λόγω της απλότητας του βίου και της πραότητας του χαρακτήρα του. Εκοιμήθη στις 25 Μαρτίου 1959 [Από την ιστοσελίδα της Ιεράς Μητροπόλεως Λαρίσης και Τυρνάβου, 2013].

107. ΙΩΑΝΝΗΣ Β. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ (1896-1917)⁴⁷⁵. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη η οποία φέρει ανάγλυφη παράσταση λυχνίας. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ (1870-1919), ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΟΥ (1875-1947), ΔΡΟΣΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ (1908-1998), ΕΛΕΝΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΟΥ (1914-2012).

108. ΠΕΡΟΥΖ Σ. ΑΜΠΑΡΙΑΝ (1895-1949)⁴⁷⁶. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, με ανάγλυφη παράσταση κλάδων φοίνικα πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο βάθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΣΤΑΥΡ. ΑΜΠΑΡΙΑΝ (1892-1962), ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΜΠΑΡΙΑΝ (1930-1986), ΑΛΜΠΕΡΤ ΑΜΠΑΡΙΑΝ (+1995), ΠΕΡΟΥΖ ΑΜΠΑΡΙΑΝ-ΚΑΡΑΤΖΟΥ (1946-2006).

109. ΧΡ. Μ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ (1878-1928). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση και κιγκλίδωμα από μάρμαρο: ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ (1919-1936), ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΙΩΤΟΥ (1877-1956), ΑΝΘΗ ΧΡ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ (1896-1980), ΕΥΑΓΓΕΛΙΝΗ Ν. ΚΙΤΤΑ (1918-1985), ΜΙΧΑΗΛ Χ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ (1921-1999), ΚΑΛΛΙΡΟΗ Π. ΡΕΤΖΕΠΗ (1927-2002), ΜΑΡΙΑ ΜΙΧ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ (1927-2010).

110. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΚΟΥΓΚΟΥΛΗΣ⁴⁷⁷. Επιτύμβιος απλός σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΚΟΥΓΚΟΥΛΗΣ, ΜΑΡΙΑ ΓΚΟΥΓΚΟΥΛΗ (1880-1964;), ΦΕΡΟΝΙΚΗ ΓΚΟΥΓΚΟΥΛΗ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΚΟΥΓΚΟΥΛΗΣ, ΙΟΥΛΙΑ ΓΚΟΥΓΚΟΥΛΗ.

111. ΧΡΙΣΤΟΣ Σ. ΔΕΛΗΣΤΕΡΓΙΟΥ (+1917)⁴⁷⁸. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο διακοσμημένος με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο βάθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΣΤΕΛΛΑ ΜΑΡΔΟΓΛΟΥ (1928-1996).

112. ΣΠΥΡΟΣ Β. ΦΑΣΟΥΛΑΣ (1873-1948). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο βάθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση και κιγκλίδωμα από μάρμαρο: ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΠ. ΦΑΣΟΥΛΑ (1875-1925), ΠΕΤΡΟΣ ΣΠ. ΦΑΣΟΥΛΑΣ (1899-1945), ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΦΑΣΟΥΛΑΣ (1903-1953)⁴⁷⁹, ΑΘΑΝΑΣ. ΣΠ. ΦΑΣΟΥ-

ΛΑΣ (1907-1957), ΛΑΜΠΡ. Σ. ΦΑΣΟΥΛΑΣ (1887-1971), ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Κ. ΜΠΑΖΑΚΗ (1904-1984), ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΑΖΑΚΗΣ (1931-1992), ΛΙΝΑ ΦΑΣΟΥΛΑ-ΖΕΡΒΑ (1945-2001), ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΑΘ. ΦΑΣΟΥΛΑ (1907-1999), ΑΘ. Β. ΦΑΣΟΥΛΑΣ (1967-2007), ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΘ. ΦΑΣΟΥΛΑΣ (1928-2009), ΑΓΓΕΛΙΚΗ Σ. ΣΟΛΤΑ (1929-2013).

113. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Λ. ΧΑΤΖΗΛΑΖΑΡΟΣ (+1948). Επιτύμβιος ενεπίγραφος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε βάση από σκυρόδεμα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΧΑΤΖΗΛΑΖΑΡΟΥ.

114. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΘΑΝΟΣ (1900-1954)⁴⁸⁰. Επιτύμβια στήλη από μάρμαρο η οποία είναι φέρει ανάγλυφες παραστάσεις. Στο πάνω μέρος της, εμφανίζεται έξεργο πορτραίτο ώριμου άνδρα που κοιτά προς τα δεξιά, ενώ την υπόλοιπη επιφάνεια της στήλης καλύπτει ανάγλυφη παράσταση περίλυπης ολόσωμης γυναίκας με τοπική ενδυμασία, το δεξί χέρι της οποίας κρατά λυχνία, ενώ το αριστερό ακουμπά το μέτωπό της. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΠΡΑΛΟΣ (1955). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο.

115. ΠΑΝΟΣ Σ. ΓΚΟΤΣΗΣ (1855-1924)⁴⁸¹. Επιτύμβιος απλός σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο, η επιτύμβια πλάκα του οποίου φέρει το παρακάτω επίγραμμα: ΣΟΥΛΙΟΥ ΓΟΝΟΣ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΕΥΚΛΕΩΝ ΑΕΙΟΣ• ΜΑΚΡΟΝ ΒΙΟΝ ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΕΜΟΧΘΕΙ• ΔΗΜΟΣΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΝ ΕΤΩΝ

σωπικό. Διετέλεσε πρόεδρος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Θεσσαλίας και πρόεδρος των Φίλων του Στρατού. Υπήρξε ο ιδρυτής του Ροταριανού Ομίλου τη Λάρισας. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στον συνοικισμό «Ηπειρώτικα». Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική εγκυκλοπαίδεια», 408.

480. Φαρμακοποιός και πολιτευτής. Γεννήθηκε στην Καρδίτσα το 1899. Σπούδασε στην Φαρμακευτική Σχολή Αθηνών και μετά τη λήψη του πτυχίου του (1922), εγκαταστάθηκε στη Λάρισα όπου εργάστηκε στο φαρμακείο του πατέρα του. Διετέλεσε πρόεδρος του Φαρμακευτικού Συλλόγου, ενώ ασχολήθηκε με τον αθλητισμό και την πολιτική. Κατά τη διάρκεια της κατοχής ανέπτυξε πλούσια αντιστασιακή δράση. Το 1951 εκλέχθηκε πρώτος δημοτικός σύμβουλος και στη συνέχεια δήμαρχος της Λάρισας. Απεβίωσε τον Μάρτιο του 1954. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στην συνοικία του Αγίου Αθανασίου. Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική εγκυκλοπαίδεια», 194.

481. Καταγόμενος από το Σούλι, ήταν απόγονος της ένδοξης οικογένειας του Χρίστου Γκότση, ο οποίος μετά το 1822 κατέβηκε στη Στερεά Ελλάδα, ως οπλαρχηγός. Αναγνωρίστηκε ως αξιωματικός Ε' τάξεως (αρ. μητρώου 750). Βλ. Σύγχρονος Εγκυκλοπαίδεια «Ελευθερουδάκη», Αθήνα, τ. 6, 937.

475. Φοιτητής. Απεβίωσε στις 8 Ιουλίου 1917.

476. Αρμένιος έμπορος υποδημάτων.

477. Δικηγόρος.

478. Εφημέριος. Απεβίωσε στις 10 Σεπτεμβρίου 1917.

479. Μηχανολόγος-Ηλεκτρολόγος. Σπούδασε στη Γερμανία και επιστρέφοντας το 1926 διορίστηκε διευθυντής στον ΟΗΥΛ, επί των ημερών του οποίου, εξελίχθηκε σε κερδοφόρο οργανισμό με άριστες τεχνικές εγκαταστάσεις και καταρτισμένο διοικητικό και τεχνικό προ-

ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ• ΠΙΣΤΟΣ ΚΑΘΗΚΟΝΤΙ ΕΤΕΛΕΙ ΑΓΑΘΑ ΕΙΡΓΑΣΑΤΟ.

116. ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΚΟΥΚΟΥΛΗΣ. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Ο σταυρός διακοσμείται με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων ενώ η στήλη με ανάγλυφο νεκρό αετό και άνθη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ Μ. ΚΟΥΚΟΥΛΗ (1900-1991), ΒΑΣΙΛΙΚΗ Α. ΧΑΤΖΑΚΟΥ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ [.....] (δυσαναγνώστο).

117. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΕΛΛΑΣ. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Η στήλη η οποία στηρίζεται σε επάλληλα βάθρα διακοσμείται με ανάγλυφο πορτραίτο νεαρού φτερωτού αγγέλου ο οποίος κοιτά προς τα δεξιά. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΕΛΛΑΣ (†1926), ΣΩΤΗΡΙΟΣ Β. ΚΕΛΛΑΣ (1886-1956), ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Σ. ΚΕΛΛΑ (1886-1971), ΔΗΜΗΤΡΑ Φ. ΣΕΡΔΑΡΗ, ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΒΑΣ. ΚΕΛΛΑ (†1970), ΒΥΡΩΝ Σ. ΚΕΛΛΑΣ (1932-2002).

118. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ι. ΖΟΥΝΑΛΗΣ (†1908). Σαρκοφάγος από μάρμαρο με ενεπίγραφη επιτύμβια πλάκα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΕΥΔΟΚΙΑ Ι. ΖΟΥΝΑΛΗ-ΜΠΡΑΧΑΛΑ (†1917), ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΟΥΝΑΛΗΣ (†1923), ΜΑΡΙΑ Ι. ΖΟΥΝΑΛΗ (1866-1946), ΗΛΙΑΣ Ι. ΖΟΥΝΑΛΗΣ (1902-1958), ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ι. ΖΟΥΝΑΛΗΣ (1904-1961)⁴⁸², ΑΝΑΣΤΑΣ. Ι. ΖΟΥΝΑΛΗΣ (1900-1971)⁴⁸³, ΒΑΪΟΣ Ι. ΖΟΥΝΑΛΗΣ (1897-1993), ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΑΝ. ΖΟΥΝΑΛΗ (1911-1995), ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΘ. ΖΟΥΝΑΛΗΣ (1939-1999), ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΑΘΑΝ. ΖΟΥΝΑΛΗ (1914-2000), ΘΕΟΦΑΝΩ ΚΛΕΑΡΧΟΥ ΣΑΠΚΑ.

119. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΛΕΓΚΑΣ (1901-1924). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, ο οποίος φέρει ανάγλυφο δάφνινο στεφάνι, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΒΑΣΙΛΙΚΗ Γ. ΛΕΓΚΑ (1868-1943), ΜΙΧΑΗΛ Α. ΔΕΡΕΜΠΟΥΚΑΣ (1904-1946), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΙΑΝΑΣ (1895-1987), ΕΥΘΥΜΙΑ Μ. ΔΕΡΕΜΠΟΥΚΑ (1905-2000).

482. Δικηγόρος και αρθρογράφος θεμάτων κοινωνικού ενδιαφέροντος επί σειρά ετών στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο της Λάρισας. Πριν το 1936 υπήρξε μέλος του Αγροτικού Κόμματος αλλά διαφώνησε με την σύμπραξη του με το Κομμουνιστικό Κόμμα και απεχώρησε. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2964 (28 Νοεμβρίου 1937).

483. Ιατρός παθολόγος και μικροβιολόγος. Μετά τη λήψη του πτυχίου του από την Ιατρική Σχολή Αθηνών μετεκπαιδεύθηκε στο Βερολίνο. Επέστρεψε στη Λάρισα το 1935 όπου δεχόταν ασθενείς στο φαρμακείο του Δ. Καραθάνου και στην οικία του. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2090 (21 Ιουνίου 1935). Διετέλεσε επί σειρά ετών δημοτικός σύμβουλος της Λάρισας και πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου. Απεβίωσε το 1971.

120. ΝΙΚΟΛΑΟΣ Κ. ΜΙΧΟΣ (1880-1923)⁴⁸⁴. Εξώγλυφη προτομή σε ελλειψοειδή κόγχη, πάνω σε επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο που στέφεται από ανθέμιο και σταυρό. Η στήλη στηρίζεται σε δύο επάλληλα βάθρα και φέρει ανάγλυφη λυχνία. Δημιουργός: ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΠΑΚΗΣ (1924). Οικογενειακός τάφος: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑ Ν. ΜΙΧΟΥ (1893-1980)⁴⁸⁵, ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΕΠ. ΨΑΛΤΗΣ (1903-1980), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΜΙΧΟΣ (1920-1997), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΜΙΧΟΣ (1918-1990), ΖΩΗ ΑΘ. ΨΑΛΤΗ (1917-1996).

121. ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ «ΠΑΝΑΓΟΣ» (1854-1931). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, ο οποίος φέρει ανάγλυφο πορτραίτο νεαρού αγγέλου και γιρλάντες ανθέων. Στηρίζεται πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη τμήμα της οποίας καλύπτεται από ανάγλυφο νεκρικό ύφασμα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος ο οποίος περιβάλλεται από αλυσίδα: ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Α. ΚΥΡΙΑΚΟΥ (1888-1953), ΣΤΑΥΡΟΣ ΑΝΤ. ΜΑΚΡΗΣ (1882-1938), ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΚΡΗ (1900-1963), ΘΕΟΔΩΡΑ ΔΡΑΚΟΥ (1895-1980), ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ (1933-1982), ΑΡΕΤΗ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ (1910-1991).

122. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΚΑΣΗΣ (1918-1991). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, ο οποίος φέρει ανάγλυφη παράσταση ανεστραμμένου αετού ο οποίος κρατά από το ράμφος του κανδήλα. Ο σταυρός στηρίζεται πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη, η οποία διακοσμείται από ανάγλυφο τριαντάφυλλο και εορταστική ταινία. Η επιτύμβια πλάκα έχει αφαιρεθεί. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

123. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ. Πολυτελής κρύπτη κατασκευασμένη εξ ολοκλήρου από λευκό μάρμαρο Τήνου. Στην ανατολική πλευρά του μνημείου βρίσκεται η σιδερένια πόρτα εισόδου, ενώ σε όλο το πλάτος της δυτικής πλευράς και μεταξύ δύο κιόνων, υψώνεται ενεπίγραφη στήλη. Δημιουργός: ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΓΛΥΝΗΣ. Οικογενειακός τάφος: ΣΩΚΡ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ, ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ, ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΖΑΧΑΡΙΟΥ, ΕΥΑΓΓ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ, ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ, ΜΑΡΙΑ Ι. ΖΑΧΑΡΙΑ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ, ΑΝΝΑ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΖΑΧΑΡΙΑΣ.

124. ΚΩΣΤΑΣ ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ (1910-1940)⁴⁸⁶. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο από την οποία έχει αφαιρεθεί ο σταυρός. Στηρίζεται σε μαρμάρινο βάθρο και φέρει ανάγλυφο σταυρό.

484. Γεννήθηκε στα Αμπελάκια το 1880 και απεβίωσε στη Λάρισα στις 6 Αυγούστου 1923.

485. Επιχειρηματίας, ιδιοκτήτρια των ξενοδοχείων «Πανελλήνιον» και «Μεγάλη Βρεταννία» στη Λάρισα, κατά τη δεκαετία του 1930.

486. Υπάλληλος της Εθνικής Τράπεζας. Απεβίωσε στις 22 Δεκεμβρίου 1940.

Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΣΠΥΡΟΣ Ν. ΣΑΡΙΜΒΕΗΣ (+1946)⁴⁸⁷, ΣΤΕΛΛΑ ΣΑΡΙΜΒΕΗ (+1964), ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΩΣΤΟΥΛΑ (+2006).

125. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Μ. ΛΑΓΑΡΙΑΣ (1886-1973). Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, η οποία στηρίζεται σε επάλληλα βάθρα και στέφεται με σταυρό. Η στήλη φέρει στην κύρια όψη της ανάγλυφες παραστάσεις: δάφνινο στεφάνι και σταυρό (επάνω) και λυχνία (κάτω). Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ Δ. ΛΑΓΑΡΙΑ⁴⁸⁸, ΑΛΙΚΗ ΣΠΗΛΙΩΤΟΥ, ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΤΣΙΛΙΓΚΙΡΗ [Βλ. Νο 126].

126. ΜΙΧΑΗΛ Δ. ΛΑΓΑΡΙΑΣ (1902-1986). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες μοιάζουν με ξηρούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη στήλη –απομίμηση δένδρου-, η οποία φέρει ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων και ενεπίγραφο ειλητάριο. Η στήλη στηρίζεται σε επάλληλα βάθρα, εκ των οποίων το πρώτο ομοιάζει με βράχο από τον οποίο προβάλλει άνθος αλεξανδρινού. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος [Βλ. Νο 125].

127. ΚΩΝΣΤΑΝΤ. ΠΑΝ. ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑΣ (+1933)⁴⁸⁹. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο βάθρο το οποίο διακοσμείται με δύο ρόδακες. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΜΙΧΑΗΛ ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑΣ (1905-1962), ΑΓΓΕΛ. ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑ (1876-1962), ΧΡ. ΚΟΥΚΟΥΤΑΡΑΣ (1895-1967), ΜΑΡΙΚΑ ΣΠ. ΝΑΘΑΝΑΗΛ (+1918)⁴⁹⁰, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΠ. ΝΑΘΑΝΑΗΛ (+1940)⁴⁹¹.

128. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ (1864-1924). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΑΘΗΝΑ Γ. ΛΕΟΝΤΙΟΥ (1909-1930), ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΛΕΟΝΤΙΟΥ (1902-1946)⁴⁹², ΑΝΝΑ Γ. ΛΕΟΝΤΙΟΥ (1871-1957).

487. Δολοφονήθηκε στις 25 Οκτωβρίου 1946 κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου.

488. Σύζυγος του Δημήτριου Μ. Λαγαρία με τον οποίο απέκτησε επτά παιδιά: Την Χρυσούλα, την Ελένη, τον Μιχαήλ, την Αντιγόνη, την Φανή, την Αλίκη και την Αικατερίνη. Απεβίωσε στις 6 Φεβρουαρίου 1938 και κηδεύθηκε στον ναό του Αγίου Αχιλλίου. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3022 (7 Φεβρουαρίου 1938).

489. Αμασηλάτης με ιδιόκτητο χάνι (πανδοχείο) κοντά στη γέφυρα του Πηνειού. Απεβίωσε στις 6 Ιουλίου 1946.

490. Πρωτότοκη θυγατέρα του Κωνσταντίνου και της Αγγελικής Κουκουτάρα και σύζυγος του Σπ. Ναθαναήλ. Απεβίωσε σε νεαρή ηλικία στις 9 Ιανουαρίου 1918.

491. Γιος της Μαρίκας και του Σπ. Ναθαναήλ. Σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια βομβαρδισμού στη Λάρισα στις 24 Δεκεμβρίου 1940.

492. Επιχειρηματίας και βιομήχανος. Υπήρξε ο ιδρυτής του Παγοποιείου-Ψυγείου «Όλυμπος, Ανδρέας Γ. Λεόντιος & Σία» (1935). Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3629 (1 Ιανουαρίου 1940). Τον Ιούνιο του 1940 ίδρυσε μαζί με

129. ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΚΑΡΑΝΙΚΑΣ (+1937)⁴⁹³. Κατεστραμμένο ταφικό μνημείο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΚΑΤΙΝΑ Ι. ΚΑΡΑΝΙΚΑ (+1922), ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΚΑΡΑΝΙΚΑΣ (+1965), ΒΙΡΓΙΝΙΑ Ι. ΚΑΡΑΝΙΚΑ⁴⁹⁴, ΖΩΗ Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ (+1960), ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΚΑΡΑΝΙΚΑΣ (+1971), ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ι. ΚΑΡΑΝΙΚΑΣ (+1988).

130. ΗΛΙΑΣ Δ. ΚΟΛΕΣΚΑΣ⁴⁹⁵. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο βάθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΑΣΠΑΣΙΑ Κ. ΚΟΛΕΣΚΑ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ Η. ΚΟΛΕΣΚΑ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΗΛ. ΚΟΛΕΣΚΑ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΗΛ. ΚΟΛΕΣΚΑΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΛΕΣΚΑΣ (1895-1987).

131. Ι. Θ. ΛΙΑΚΟΣ. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο πάνω σε δύο επάλληλα βάθρα, η οποία διακοσμείται από ανάγλυφες παραστάσεις σταυρού (επάνω) και ρόδακα (κάτω). Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΦΑΝΗ ΛΙΑΚΟΥ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ο. ΜΗΤΣΟΥ (1899-1947), ΟΥΡΑΝΙΑ ΜΗΤΣΙΟΥ (1904-1980).

132. ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΚΡΑΒΑΡΙΤΟΥ (1901-1939). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες μοιάζουν με ξηρούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη στήλη –απομίμηση δένδρου-, η

τους Φώτη Καρύδα και Δημήτριο Ευθυμίου τον πολυτελή θερινό κινηματογράφο «Rex», στην οδό Βασιλέως Κωνσταντίνου (πρώην Αχιλλέως), στο οικόπεδο του Θωμά Οικονόμου και του Χρήστου Χασιώτη. Η επίσημη πρεμιέρα πραγματοποιήθηκε με την ταινία «Χονολουλού» με τους Ελέανor Πάουελ και Ρόμπερτ Γιανγκ. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3770 (14 Ιουνίου 1940). Χαρακτηρίστηκε για τις μεγάλες δωρεές σε ιερούς ναούς και φιλανθρωπικά ιδρύματα. Απεβίωσε στις 6 Ιουλίου 1946.

493. Ιατρός με σπουδές στην Αθήνα και το Παρίσι. Υπήρξε ιδιοκτήτης μεγάλης ακίνητης περιουσίας που περιλάμβανε κτηματικές εκτάσεις χιλιάδων στρεμμάτων, υδρόμυλος, εργοστάσιο επεξεργασίας αλευρών και δεκάδες ακίνητα. Απεβίωσε στις 19 Μαΐου 1937.

494. Θυγατέρα του Δημήτριου Καραμάνη από τον Βόλο και σύζυγος του ιατρού Ιωάννη Μ. Καρανίκα, τον οποίο παντρεύτηκε στις 15 Ιουλίου 1890 στη Δράκια του Βόλου. Βλ. *Σάλιπγξ* (Λάρισα), φ. 44 (31 Ιουλίου 1890).

495. Επιχειρηματίας και πολιτευτής. Γεννήθηκε το 1859 στη Δάρδα της Κορυτσάς. Το 1890 εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στη Γραβιά, ασχολούμενος με την κτηνοτροφία. Στις αρχές του 20ού αιώνα εγκαταστάθηκε στη Λάρισα, όπου με τους δύο γιους του ίδρυσε εργοστάσιο κεραμοποιίας, ξυλαποθήκη και πανδοχείο. Διετέλεσε δημοτικός σύμβουλος και δημαρχιακός πάρεδρος, ενώ υπήρξε από τα ιδρυτικά μέλη του ΟΥΗΛ. Με έξοδά του κατασκευάστηκε το πρώτο ωρολόγιο της πόλης (καταστράφηκε το 1941) και η προτομή του μητροπολίτη Πολύκαρπου Δαρδαίου (+1821). Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του, οδική αρτηρία στον συνοικισμό «Ηπειρώτικα». Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική Εγκυκλοπαίδεια», 215.

οποία φέρει ανάγλυφο ενεπίγραφο ειλητάριο. Η στήλη στηρίζεται σε επάλληλα βάθρα, εκ των οποίων το πρώτο μοιάζει με βράχο από τον οποίο προβάλλει άνθος αλεξανδρινού. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΡΑΒΑΡΙΤΟΥ (1865-1948), ΠΟΛΥΞΕΝΗ Κ. ΚΡΑΒΑΡΙΤΗ (+1957), ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΡΑΒΑΡΙΤΗΣ (+1962), ΑΘΗΝΑ Χ. ΖΑΔΕ (1898-1966), ΑΧΙΛΛΕΥΣ Κ. ΚΡΑΒΑΡΙΤΗΣ (1889-1968), ΕΙΡΗΝΗ ΑΧ. ΚΡΑΒΑΡΙΤΟΥ (1902-1981), ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΑΡΣ. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ (+1985), ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ Κ. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ (+1986), ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ ΓΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ (1903-1992), ANNA MAUER (1904-1999), ΒΑΣΙΛΗΣ Γ. ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ (1933-2002).

133. ΑΣΠΑΣΙΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ (+1917). Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο πάνω σε βάθρο, η οποία στέφεται με σταυρό. Η στήλη φέρει ανάγλυφη γιρλάντα φύλλων δάφνης. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο ο οποίος φέρει σιδερένια περίφραξη: ΔΗΜΗΤΡΑ Δ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ (+1923), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΑΣΚΑΡΙΔΗΣ (+1940), ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΨΑΛΤΗΣ (+1953).

134. ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ (+1922). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες ομοιάζουν με ξηρούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη βάση –απομίμηση βράχου-, η οποία φέρει ανάγλυφο ειλητάριο. Το σύμπλεγμα είναι τοποθετημένο πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρينو τοιχίο, διαστάσεων ενός μέτρου (ύψος) και πέντε μέτρων (πλάτος), το οποίο φέρει το επίγραμμα: «...*Εφθασα στην περιοχή της σιωπής, της σιωπής που προηγήθηκε του κόσμου, της σιωπής που θα επακολουθήσει...*». Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΜΑΓΔΑΛ. Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ (+1925), ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ (+1919), ΑΓΛΑΪΑ Ι. ΠΛΑΣΤΗΡΑ (+1945), ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ (+1944)⁴⁹⁶, ΣΤΕΛΛΑ Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ (+1988), ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ (+2001), ΜΑΓΔΑΛ. Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ-ΠΕΤΣΑ (+2013).

135. ΟΛΓΑ Χ. ΚΑΡΥΔΗ & ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ι. ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ. Μαρμάρινη κρύπτη σε σχήμα ορθογώνιου παραλληλογράμμου με επικλινείς στέγες και με σιδερένια είσοδο στην ανατολική πλευρά του μνημείου. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

136. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε. ΠΑΝΑΓΟΣ (1917-1996). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, με ανάγλυφο στεφάνι ανθέων, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρينو βάθρο.

496. Χειρουργός οδοντίατρος, πτυχιούχος της Ιατρικής Σχολής Αθηνών. Το 1911 άνοιξε ιατρείο στη Λάρισα απέναντι από την παλαιά Νομαρχία. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 6/512 (14 Ιουλίου 1911). Απεβίωσε το 1944.

Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ (1996). Οικογενειακός τάφος: ΓΕΩΡΓΙΑ Γ. ΠΑΝΑΓΟΥ (1924-1997).

137. ΔΗΜ. ΑΝ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗΣ (1888-1973)⁴⁹⁷. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΑΛΚΙΒ. ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗΣ (+1989). Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ.

138. ΜΙΧΑΗΛ Α. ΣΑΠΚΑΣ (1873-1956)⁴⁹⁸. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΝΤΙΝΑ Α. ΣΑΠΚΑ (1848-1930), ΙΟΥΛΙΑ Μ. ΣΑΠΚΑ (1883-1932)⁴⁹⁹, ΜΙΝΑ ΑΘ. ΡΙΖΟΥ (1907-1979), ΑΘΑΝΑΣΙ-

497. Δικηγόρος και πολιτευτής. Γεννήθηκε στη Χάλκη της Λάρισας το 1888. Ως γιος αγρότη έταξε ως σκοπό της ζωής του την «απελευθέρωση» των αγροτών από την εκμετάλλευση των τσιφλικιάδων, γεγονός που τον έφερε αντιμέτωπο με τη δικαιοσύνη στις αρχές του 20ού αιώνα. Έλαβε μέρος σε συλλαλητήρια αγροτών, θεωρήθηκε ηθικός αυτουργός για ταραχές που ξέσπασαν, συνελήφθη, φυλακίστηκε, αλλά αθωώθηκε από το Κακουργιοδικείο Λαμίας. Το 1910 εκλέχθηκε βουλευτής σε ηλικία 22 ετών. Διετέλεσε γραμματέας του Αγροτικού Κόμματος, υπουργός Γεωργίας, πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου της Λάρισας (1943-1946) και εκλέχθηκε δήμαρχος της πόλης δύο συνεχόμενες θητείες (1954-1963). Επί δικτατορίας διορίστηκε εκ νέου δήμαρχος, αλλά παραιτήθηκε επειδή διαφώνησε με τον τότε αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης Στυλιανό Παττακό για φλέγοντα ζητήματα της πόλης. Απεβίωσε στις 2 Μαΐου 1973. Με τη διαθήκη του κληροδότησε στο Δήμο της Λάρισας την κατοικία και τη βιβλιοθήκη του (Χατζηγιάννιο Πολιτιστικό Κέντρο). Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στην συνοικία των Αγίων Σαράντα. Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική Εγκυκλοπαίδεια», 420 και Ιουλία Κανδήλα [επιμ.], *Αναμνήσεις Δημητρίου Χατζηγιάννη (1888-1973)*, Γενικά Αρχεία του Κράτους, Αρχεία Νομού Λάρισας, ΤΕΔΚ Ν. Λάρισας, Λάρισα 2011.

498. Ιατρός και πολιτευτής. Γεννήθηκε στο Μεγάροβο της Μακεδονίας (περιοχή Μοναστηρίου), το 1873. Μετά την αποφοίτησή του από την Ιατρική Σχολή Αθηνών, εγκαταστάθηκε στη Λάρισα (1896), όπου ο πατέρας του Αστέριος (+25 Σεπτεμβρίου 1913), είχε ανοίξει λίγο νωρίτερα χρυσοχοείο. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος και πρόεδρος της «Φιλοπτώχου Μακεδονικής Αδελφότητας» η οποία ιδρύθηκε στη Λάρισα κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα (1904-1908). Το 1914 εκλέχθηκε δήμαρχος, αλλά το 1917 λόγω των γεγονότων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου κατέφυγε στην Αθήνα. Αργότερα επανήλθε και το 1925 επανεξελέγη δήμαρχος. Κατά τη διάρκεια της θητείας του, λειτούργησαν τα δίκτυα ύδρευσης και ηλεκτροφωτισμού της πόλης. Εκλέχθηκε δήμαρχος για τρίτη φορά το 1929 μέχρι το 1934, ενώ αργότερα εκλέχθηκε βουλευτής. Απεβίωσε το 1956. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του πλατεία στο κέντρο της Λάρισας. Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική Εγκυκλοπαίδεια», 434.

499. Δασκάλα. Θυγατέρα του Αχιλλέα Λογιωτάτου και σύζυγος του ιατρού Μιχαήλ Σάπκα, τον οποίο νυμφεύθηκε τον Οκτώβριο του 1906 με κουμπάρο τον δικηγόρο Γ. Παπασταθόπουλο. Βλ. *Σάλτινξ* (Λάρισα), φ. 860 (22 Οκτωβρίου 1906) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 98/248 (18 Ο-

ΟΣ ΑΝΤ. ΡΙΖΟΣ (1905-1992). Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ.

139. ΕΛΕΝΙΤΣΑ ΠΑΠΑΖΗΣΗ (1913-1938)⁵⁰⁰. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, η οποία διακοσμείται από ανάγλυφους κλάδους δάφνης και στέφεται από σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ (1861-1951), ΖΩΗ ΑΡ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ (1877-1962), ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΑΡ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ (1902-1987), ΒΑΣΙΛΙΚΗ Α. ΠΑΠΑΖΗΣΗ (1912-2004).

140. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΟΡΔΑΣ (†1995). Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, πάνω σε επάλληλα βάθρα, με ανάγλυφες παραστάσεις αγγέλου, δάφνινου στεφάνου και σταυρού, η οποία στέφεται από αέτωμα και μαρμάρινο σταυρό στην κορυφή. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ (1995). Οικογενειακός τάφος: ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΣΚΟΡΔΑ (1925-2009).

141. ΦΙΛΙΠΠΟΣ Μ. ΠΑΝΔΙΑΣ (1906-1992). Ανάγλυφο πορτραίτο ώριμου άνδρα, πάνω σε μαρμάρινη πλάκα. Ο άνδρας έχει υψωμένο το δεξί του χέρι προς τα δεξιά, ενώ σε σφαιρικό πλαίσιο που αναπαριστά τον κύκλο της ζωής, είναι χαραγμένα τα εξής: *Θα κλείσει• στη Μέλλουσα• Κρίση• ΦΙΛΙΠΠΟΣ Μ. ΠΑΝΔΙΑΣ• από τη ζωή 1-6-1906• εις τη ζωή 4-1-1992*. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΙΣΑΒΕΛΛΑ Φ. ΠΑΝΔΙΑ (1909-1988).

142. ΓΙΩΡΓΟΣ ΝΑΣΙΑΚΟΣ⁵⁰¹. Επιτύμβια στήλη από μάρμαρο, η οποία στηρίζεται σε επάλληλα βάθρα και φέρει ενεπίγραφη πλάκα από πράσινο μάρμαρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

143. ΑΙΑΣ Κ. ΒΕΖΥΡΟΥΛΗΣ (1908-1943)⁵⁰². Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες μοιάζουν με ξηρούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη στήλη –απομίμηση δένδρου-, η οποία φέρει ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων και ενεπίγραφο ειλητάριο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με κιγκλίδωμα από μάρμα-

ρο: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΕΖΥΡΟΥΛΗΣ (†1957)⁵⁰³, ΟΛΓΑ Κ. ΒΕΖΥΡΟΥΛΗ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΒΕΖΥΡΟΥΛΗΣ (†2003).

144. ΝΙΚΟΛΑΟΣ Θ. ΖΑΝΝΟΣ. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, η επιφάνεια του οποίου καλύπτεται κατά το μεγαλύτερο μέρος, από ανάγλυφους κλάδους και καρπούς βελανιδιάς. Ο σταυρός στηρίζεται σε επάλληλα ενεπίγραφα μαρμάρινα βάθρα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΑΡΓΥΡΩ ΝΙΚ. ΖΑΝΝΟΥ (1879-1961).

145. ΑΓΓΕΛΙΚΗ Κ. ΖΑΦΕΙΡΟΥΛΗ (1912-1993). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, η επιφάνεια του οποίου καλύπτεται από ανάγλυφες παραστάσεις (ρόδακες, άκανθοι, κανδήλα). Ο σταυρός στηρίζεται σε επάλληλα ενεπίγραφα μαρμάρινα βάθρα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη.

146. ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, η οποία στηρίζεται σε επάλληλα βάθρα και στέφεται από σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΑΣΠΑΣΙΑ Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΑΘ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ Α. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ⁵⁰⁴, ΧΡΗΣΤΟΣ Α. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ (1917-1988), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΚΛΕΤΣΑΣ (1952-2000).

147. ΑΣΠΑΣΙΑ Γ. ΤΖΕΖΑΪΡΛΙΔΗ (1873-1959). Μαρμάρινη κρύπτη σε σχήμα ορθογώνιου παραλληλογράμμου με επικλινείς στέγες και είσοδο στην νότια πλευρά του μνημείου. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΡΑΠΙΔΗΣ (1896-1975), ΖΩΗ Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗ (1891-1979), ΒΙΚΤΩΡΙΑ Μ. ΤΖΕΖΑΪΡΛΙΔΗ (1907-1978), ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΤΖΕΖΑΪΡΛΙΔΗΣ (1895-1987)⁵⁰⁵.

148. ΗΛΙΑΣ Φ. ΤΣΑΠΡΑΛΗΣ (1905-1909)⁵⁰⁶. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κε-

κτωβρίου 1906). Εργάστηκε επί σειρά ετών στο Α΄ δημοτικό σχολείο της Λάρισας. Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 3320 (8 Ιανουαρίου 1932). Απεβίωσε το 1932.

500. Δασκάλα. Απεβίωσε στις 15 Νοεμβρίου 1938 σε ηλικία 25 ετών και κηδεύθηκε στην Κατερίνη, ενώ αργότερα τα οστά της μεταφέρθηκαν στον οικογενειακό τάφο στη Λάρισα. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3278 (18 Νοεμβρίου 1938).

501. Φοιτητής. Απεβίωσε σε ηλικία 20 ετών.

502. Παθολόγος-παιδίατρος, διδάκτορας της Ιατρικής Σχολής Αθηνών. Εργάστηκε ως επιμελητής στο νοσοκομείο παιδών των Αθηνών, ενώ το 1937 εγκαταστάθηκε στη Λάρισα. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2820 (6 Ιουλίου 1937). Το 1942 συνελήφθη από τις αρχές κατοχής και μεταφερόμενος ως όμηρος στην Ιταλία, πνίγηκε στο ναυάγιο του πλοίου «Citta di Genova» (21 Ιανουαρίου 1943). Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στον συνοικισμό της Νεάπολης. Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική εγκυκλοπαίδεια», 75.

503. Καθηγητής της γαλλικής γλώσσας στο Γυμνάσιο Λάρισας. Τον Απρίλιο του 1907 νυμφεύθηκε την Όλγα Ι. Νικοδήμου-Κρασσά. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 295 (19 Απριλίου 1907). Απεβίωσε στις 2 Απριλίου 1957.

504. Θυγατέρα του Γ. Κωτούλα και σύζυγος του Αθανάσιου Χ. Δημητρακόπουλου, τον οποίο παντρεύτηκε τον Φεβρουάριο του 1908. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 929 (24 Φεβρουαρίου 1908).

505. Επιχειρηματίας, ιδιοκτήτης του κινηματοθεάτρου «Παλλάς» και ενοικιαστής του κινηματογράφου «Φρούριο» κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου.

506. Μικρός γιος του δικηγόρου και αργότερα εισαγγελέα Πρωτοδικών Φίλιππου Α. Τσαπραλή από την Τρίπολη, η οικογένεια του οποίου εγκαταστάθηκε στη Λάρισα το 1882 και της Αγγελικής Κ. Παπασταύρου (δευτέρος γάμος), θυγατέρας του φαρμακοποιού Κωνσταντίνου Παπασταύρου. Οι τελευταίοι παντρεύτηκαν στις 15 Οκτωβρίου 1903. Βλ. *Ολυμπος* (Λάρισα), φ. 309 (17 Οκτωβρίου 1903). Ο μικρός Ηλίας γεννήθηκε στις 9 Ια-

ραίες ομοιάζουν με ξερούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη στήλη –απομίμηση βράχου-, η οποία φέρει ανάγλυφο ενεπίγραφο ειλητάριο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ Φ. ΤΣΑΠΡΑΛΗΣ, ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΧΑΡ. ΤΣΑΠΡΑΛΗΣ (1921-2011), ΜΑΡΙΑ Χ. ΤΣΑΠΡΑΛΗ (+1964), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΕΣΤΟΣ (1897-1972).

149. ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΑΒΑΛΟΣ (+1928). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, η επιφάνεια του οποίου καλύπτεται από ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων. Ο σταυρός στηρίζεται σε ενεπίγραφο μαρμάρينو βάθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΓΡΑΒΑΛΟΣ (1907-1943), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΓΡΑΒΑΛΟΣ (1910-1960), ΑΓΓΕΛΙΚΗ Ι. ΓΡΑΒΑΛΟΥ (+1974), ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΡΑΒΑΛΟΣ (+1990), ΕΛΕΝΗ Χ. ΓΡΑΒΑΛΟΥ (+1999), ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΧΟΛΕΒΑΣ (+1966), ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Θ. ΧΟΛΕΒΑ (+2002), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΡΑΒΑΛΟΣ (+2003).

150. ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΔΑΦΝΟΠΟΥΛΟΣ (1874-1935)⁵⁰⁷. Επιτύμβιος απλός σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινη στήλη, η οποία στηρίζεται

νουαρίου 1905 και απεβίωσε στις 5 Ιουνίου 1909, σε ηλικία 4,5 ετών. Βλ. «Νεκρολογία: Ηλίας Φ. Τσαπραλής», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 996 (7 Ιουνίου 1909) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 405 (11 Ιουνίου 1909).

507. Ζωγράφος και φωτογράφος, γνωστός για τη γνωστή φωτογραφία του Παύλου Μελά με στολή μακεδονομάχου στη Λάρισα το 1904. Είχε έλθει με τον αδελφό του στην πόλη το 1902 από τη Χαλκίδα, όπου διατηρούσαν φωτογραφείο. Εκεί κατά τη διάρκεια πανελληνιας φωτογραφικής έκθεσης απέσπασαν την εκτίμηση του βασιλικού ζεύγους και τους απονεμήθηκε από τον βασιλέα Γεώργιο Α' ο τίτλος των «Φωτογράφων της Βασιλικής Αυλής». Τον Δεκέμβριο του 1902 ίδρυσαν στην Λάρισα το «Καλλιτεχνικόν Φωτογραφείον της Βασιλικής Αυλής Αφών Δαφνόπουλου», δίπλα στην Εθνική Τράπεζα με ειδικότητα στις φωτογραφίες «Αρ Νουβώ». Βλ. *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 263 (6 Δεκεμβρίου 1902), φ. 264 (14 Δεκεμβρίου 1902), φ. 265 (21 Δεκεμβρίου 1902), *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 697 (31 Αυγούστου 1903), φ. 709 (30 Νοεμβρίου 1903) και *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 364 (13 Νοεμβρίου 1904). Μαζί τους συνεργαζόταν και η αδελφή τους Ελένη Δαφνοπούλου-Ιωαννίδη η οποία ήταν και αυτή φωτογράφος. Αργότερα ο αδελφός του αποχώρησε, ενώ το 1908 έχουμε καταχωρημένη διαφήμιση του φωτογραφείου στην εφημερίδα *Μικρά* ως «Φωτογραφείο Δαφνοπούλου-Ιωαννίδου», δηλαδή του Γεράσιμου και της αδελφής του Ελένης. Βλ. Νίκος Παπαθεοδώρου, «Η φωτογράφιση του Παύλου Μελά στη Λάρισα το 1904», *Ελευθερία* (Λάρισα), 25 Φεβρουαρίου 2012. Ο Δαφνόπουλος νυμφεύθηκε, τον Φεβρουάριο του 1902 στον Βόλο, την Αφροδίτη Κόνσολα, με κουμπάρο τον Λαρισαίο ιατρό Ευρυπίδη Μακρή. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 42/496 (23 Φεβρουαρίου 1911). Απεβίωσε στη Λάρισα στις 3 Απριλίου 1935. Το φωτογραφείο συνέχισε τη λειτουργία του υπό την διεύθυνση του Τάκη Αρετόπουλου. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2899 (24 Σεπτεμβρίου 1937).

σε επάλληλα βάθρα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΣΤΥΛΙΑΝΗ Δ. ΔΑΦΝΟΠΟΥΛΟΥ (1858-1939), ΑΣΤΕΡΙΟΣ Δ. ΒΑΛΣΑΜΗΣ (1873-1944)⁵⁰⁸, ΧΑΪΔΩ ΑΣ. ΒΑΛΣΑΜΗ (1885-1954), ΕΛΕΝΗ Ν. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ⁵⁰⁹, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Π. ΓΡΑΒΒΑΝΗΣ (1911-1972), ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΑΡΕΤΟΠΟΥΛΟΥ (1924-1992), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΛΣΑΜΗΣ (1911-1998), ΔΗΜΗΤΡΑ ΓΡΑΒΒΑΝΗ (1916-2001).

151. ΑΝΔΡΕΑΣ Δ. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ (+1904)⁵¹⁰. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ (+1902)⁵¹¹, ΚΑΛΛΙΟΠΗ Δ. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ.

152. ΑΝΑΣΤ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥΛΗΣ (1863-1923). Επιτύμβια ενεπίγραφο στήλη από μάρμαρο, πάνω σε επάλληλα βάθρα, η οποία φέρει ανάγλυφες παραστάσεις αγγέλου, στεφάνου ανθέων και σταυρού. Η στήλη στέφεται από αέτωμα και μαρμάρينو σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ (1995). Οικογενειακός τάφος: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΑΝΑΣΤ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΟΥΛΗ (1877-1965), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΒΑΛΑΣ (1872-1944), ΙΩΑΝΝΑ Γ. ΚΟΒΑΛΑ (1884-1951), ΒΑΣΙΛ. Θ. ΜΑΡΟΥΔΑ (1885-1982), ΜΙΧΑΗΛ Θ. ΜΑΡΟΥΔΑΣ (1909-1986), ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ Μ. ΜΑΡΟΥΔΑ (1911-2003).

153. ΕΛΠΙΝΙΚΗ ΒΑΛΑΝΙΑΔΟΥ (+1964). Τάφος υπό μορφή ναΐσκου, με τρούλο και με δύο μεγάλα παράθυρα σε κάθε πλευρά, τα οποία στέφονται από διακοσμητικό κόκκινο τούβλο. Η διπλή είσοδος βρίσκεται στην ανατολική πλευρά και φέρει σιδερένιες παραστάσεις των Αρχαγγέλων Γαβριήλ και Μιχαήλ. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος ΒΑΛΑΝΙΑΔΟΥ και ΠΕΤΡΙΔΟΥ.

154. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (1927-2005). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε

508. Φωτογράφος, σύζυγος της Χαίδως, αδελφής του Γεράσιμου Δαφνόπουλου, την οποία νυμφεύθηκε τον Ιούλιο του 1906. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 849 (6 Αυγούστου 1906) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 80/230 (5 Αυγούστου 1906).

509. Αδελφή του φωτογράφου Γ. Δαφνόπουλου και σύζυγος του φωτογράφου Νικόλαου Ιωαννίδη, τον οποίο παντρεύτηκε τον Νοέμβριο του 1907. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 347 (25 Νοεμβρίου 1907).

510. Δικηγόρος και συμβολαιογράφος. Διορίστηκε στη Λάρισα στις 10 Νοεμβρίου 1881 (ΦΕΚ 10/Α/20-2-1882). Απεβίωσε το 1904. Βλ. «Νεκρολογία: Ανδρέας Ροδόπουλος», *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 364 (13 Νοεμβρίου 1904).

511. Δικηγόρος. Γιος του Ανδρέα Ροδόπουλου και αδελφός του δικηγόρου, βουλευτή Τυρνάβου και ανώτερου στελέχους της Εθνικής Τράπεζας, Γεωργίου Ροδόπουλου. Απεβίωσε σε νεαρή ηλικία τον Φεβρουάριο του 1902. Βλ. «Νεκρολογία: Δημήτριος Ροδόπουλος», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 617 (17 Φεβρουαρίου 1902) και *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 217 (17 Φεβρουαρίου 1902). Τον επικήδειο λόγο εκφώνησε στον ναό του Αγίου Αχλλίου, ο δικηγόρος Κ. Μανδαλόπουλος.

μαρμάρηνη ενεπίγραφη στήλη, τμήμα της οποίας καλύπτεται με ανάγλυφη παράσταση υφάσματος. Στη βάση της στήλης είναι τοποθετημένο μαρμάρινο πλαίσιο με δυσανάγνωστα ονόματα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη: ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (1931-1997).

155. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΗΛ. ΜΑΤΑΡΑΓΚΙΩΤΗΣ (1884-1949)⁵¹². Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε μαρμάρηνη στήλη η οποία φέρει ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων και ενεπίγραφο ειλητήριο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΙΩΑΝ. ΑΪΔΙΝΗ (1875-1943), ΜΑΡΙΑ Χ. ΓΡΑΒΑ (1880-1968), ΑΘΑΝΑΣΙΑ Γ. ΑΪΔΙΝΗ (1915-1990), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΜΑΤΑΡΑΓΚΙΩΤΟΥ (1900-1990), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΪΔΙΝΗΣ (1912-1994), ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Δ. ΖΑΧΑΡΟΥΛΗΣ (1935-2013).

156. ΜΝΗΜΕΙΟ ΑΕΡΟΠΟΡΩΝ (1932)⁵¹³. Επιτύμβια σύνθεση από πέτρα και σκυρόδεμα, στη βάση της οποίας έχει τοποθετηθεί μαρμάρηνη πλάκα με την επιγραφή: Χ. ΠΑΤΣΙΑΝΗΣ⁵¹⁴•Π. ΔΟΣΙΟΣ⁵¹⁵•Α.

512. Δημοδιδάσκαλος. Απεβίωσε στις 29 Ιουνίου 1949.

513. Επιτύμβιο μνημείο για το τραγικό αεροπορικό ατύχημα που συνέβη έξω από τη Λάρισα στις 6 Απριλίου 1932. Κατά τη διάρκεια εκπαιδευτικής άσκησης δύο αεροπλάνα τύπου «Αβρό» και «Μάρς» συγκρούστηκαν με αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους οι ανθυποσηναγού πιλότοι, Χ. Πατσιάνης, Π. Δρόσος και Α. Παναγιωτόπουλος. Η κηδεία τους πραγματοποιήθηκε στον μητροπολιτικό ναό του Αγίου Αχιλλίου από τον μητροπολίτη της Λάρισας, παρουσία της στρατιωτικής και πολιτικής ηγεσίας του Νομού. Μετά τον επικήδειο τον οποίο εκφώνησε ο ανθυποσηναγός Κ. Σακελλαρόπουλος, τα φέρετρα τοποθετήθηκαν σε κιλβαντες πυροβόλων και η πομπή που την ακολουθούσαν χιλιάδες πολίτες, κατευθύνθηκε στο δημοτικό νεκροταφείο. Κατά την ώρα της ταφής, συνεχείς πτήσεις μαχητικών αεροπλάνων τύπου «Μπρεγκέ» δονούσαν τον ουρανό της πόλης. Βλ. *Μακεδονία* (Θεσσαλονίκη), φ. 7047 (7 Απριλίου 1932). Πρβλ. *Αναγέννησις* (Τρίκαλα), φ. 825 (7 Απριλίου 1932).

514. Καταγόταν από την Ξυνιάδα του Δομοκού. Στη Σμηναρχία της Λάρισας υπηρετούσε ως εκπαιδευτής πιλότων. Βλ. *Μακεδονία* (Θεσσαλονίκη), φ. 7048 (8 Απριλίου 1932).

515. Καταγόταν από αριστοκρατική οικογένεια της Κωνσταντινούπολης. Γεννήθηκε στην Αμβέρσα του Βελγίου όπου ο πατέρας του είχε διορισθεί πρόξενος της Τουρκίας. Ο παππούς του ήταν προσωπικός ιατρός του σουλτάνου. Η μητέρα του ήταν γόνος της οικογένειας Μουσουρή. Ο παππούς του Παύλος Μουσουρήσ διετέλεσε ηγεμόνας της Σάμου. Μετά τον πρόωγο θάνατο των γονέων του, εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη, υπό την κηδεμονία του ξαδέλφου του Αθανάσιου Μυστακίδη, γνωστού παιδίατρου της πόλης. Εγγράφηκε στη Σχολή Αεροπορίας του Σέδες απ' όπου απεφοίτησε το 1927 και μετατέθηκε στη Σμηναρχία της Λάρισας, όπου υπη-

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ⁵¹⁶• ΑΕΡΟΠΟΡΟΙ•ΘΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ• 6-4-1932. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ.

157. ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΙΟΥ (1888-1935)⁵¹⁷. Επιτύμβιος ενεπίγραφος σταυρός από μάρμαρο, με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων, πάνω σε μαρμάρηνη στήλη η οποία διακοσμείται από ανάγλυφη λυχνία. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο και περίφραξη από αλυσίδα: ΖΩΗ Θ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ-ΑΓΡΑΦΙΩΤΗ (1900-1983).

158. ΒΙΚΤΩΡΙΑ Κ. ΝΟΤΑ (1930-1993). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο διακοσμημένος με ανάγλυφο στεφάνι ανθέων, πάνω σε μαρμάρηνη στήλη η οποία στηρίζεται σε επάλληλα βάθρα και φέρει πρόσθετη (νεότερη) επιγραφή πάνω σε παλαιότερο ανάγλυφο ειλητήριο. Ο σταυρός έχει κατάστραφεί και είναι τοποθετημένος στη βάση της στήλης. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη.

159. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Δ. ΙΑΤΡΟΥ (1843-1926)⁵¹⁸. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρηνη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα. Η επιτύμβια πλάκα φέρει δυσανάγνωστες επιγραφές.

160. ΑΝΤΩΝΙΟΣ Μ. ΔΙΔΑΞΗΣ (†1930). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες ομοιάζουν με ξερούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρηνη στήλη –απομίμηση δένδρου-, η οποία φέρει ανάγλυφο ενεπίγραφο ειλητήριο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Μ. ΔΙΔΑΞΗΣ (1908-1934), ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Μ.

ρετούσε μέχρι το τραγικό ατύχημα. Βλ. *Μακεδονία* (Θεσσαλονίκη), φ. 7048 (8 Απριλίου 1932).

516. Καταγόταν από την Αιτωλοκαρνανία. Εξήλθε από τη Σχολή του Σέδες (Θεσσαλονίκη) το 1927 και από τότε υπηρετούσε στη Σμηναρχία της Λάρισας. Βλ. *Μακεδονία* (Θεσσαλονίκη), φ. 7048 (8 Απριλίου 1932).

517. Ταγματάρχης Πεζικού. Απεβίωσε στις 26 Ιανουαρίου 1935.

518. Δικηγόρος. Γεννήθηκε στη Λαμία στις 29 Αυγούστου 1843. Σπούδασε στην Νομική Σχολή Αθηνών και στις 3 Οκτωβρίου 1881 διορίστηκε στο νεοσύστατο Πρωτοδικείο της Λάρισας (ΦΕΚ 4/Α/27-1-1882). Στις 26 Ιανουαρίου 1882 διορίστηκε δικηγόρος και στο Εφετείο της πόλης (ΦΕΚ 77/Α/13-8-1882). Ήταν δικηγόρος του Χρήστου και Απόστολου Αθανασίου Ζάππα. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 135 (27 Μαΐου 1892). Διετέλεσε επίσης νομικό σύμβουλος της «Τράπεζας Ηπειροθεσσαλίας» το υποκατάστημα της οποίας στεγάστηκε στην ιδιοκτητη έπαυλή του στη Λάρισα. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 196 (27 Αυγούστου 1893) και φ. 210 (29 Νοεμβρίου 1893). Διετέλεσε πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου της Λάρισας. Απεβίωσε στις 30 Σεπτεμβρίου 1926. Ο αδελφός του Κωνσταντίνος ήταν φαρμακοποιός στη Λαμία. Απεβίωσε τον Μάιο του 1892. Βλ. «Νεκρολογία: Κωνσταντίνος Ιατρού», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 134 (17 Μαΐου 1892).

ΔΙΔΑΞΗΣ, ΜΕΛΙΟΣ ΔΙΔΑΞΗΣ (1892-1971), ΕΥΓΕΝΙΑ ΔΙΔΑΞΗ.

161. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΡΣΕΝΙΔΗΣ (1875-1944)⁵¹⁹. Επιτύμβιος ενεπίγραφος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε μαρμάρينو ενεπίγραφο βάθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο και σιδερένια περίφραξη: ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΑΡΣΕΝΙΔΗΣ (1922-1969), ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ (1921-1981) [βλ. Νο 096, 102, 162].

162. ΚΙΚΗ Β. ΑΡΣΕΝΙΔΟΥ (1893-1955)⁵²⁰. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων και ενεπίγραφο ειλητάριο, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρينو βάθρο το οποίο διακοσμείται με ανάγλυφες παραστάσεις αγγέλου και ανθέων. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο και σιδερένια περίφραξη: ΦΑΝΝΗ Β. ΑΡΣΕΝΙΔΟΥ (1924-1927) [βλ. Νο 096, 102, 161].

163. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΑΤΖΗΠΥΡΡΟΣ (1898-1945). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο στήλη η οποία διακοσμείται με ανάγλυφο κλάδο ελαίας. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΠΟΥΛΥΞΕΝΗ ΧΑΤΖΗΠΥΡΡΟΥ (+1951), ΚΑΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΠΥΡΡΟΥ (+1968), ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ (+1993).

164. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΒΕΛΙΔΗΣ (1877-1936)⁵²¹. Επιτύμβια ενεπίγραφο στήλη από μάρμαρο, η οποία –σύμφωνα με μαρτυρίες– έφερε προτομή από ορείχαλκο, που αφαιρέθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη: ΓΕΩΡ-

ΓΙΟΣ Ν. ΖΟΥΚΗΣ (1892-1959), ΜΑΡΙΑ Κ. ΒΕΛΛΙΔΟΥ (1880-1971).

165. ΤΑΣΟΣ ΜΙΣΟΥΡΑΣ⁵²². Επιτύμβια ενεπίγραφο στήλη από μάρμαρο, η οποία στέφεται από μαρμάρينو σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΣΟΥΡΑΣ (1919-2003), ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΜΙΣΟΥΡΑ (1928-2008).

166. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ (+1927)⁵²³. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο με ανάγλυφους ρόδακες και ενεπίγραφο ειλητάριο, πάνω σε μαρμάρινο στήλη η οποία διακοσμείται με ανάγλυφα άνθη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: ΒΑΡΒΑΡΑ ΜΟΥΣΤΑΚΑ (1845-1920)⁵²⁴, ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ⁵²⁵, ΑΡΤΕΜΙΣ Ν. ΜΟΥΣΤΑΚΑ (1884-1976).

167. ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ Χ. ΜΑΝΤΖΑΝΗΣ (1853-1934)⁵²⁶. Ταφικό μνημείο με μαρμάρينو σταυρό πάνω σε επάλληλα βάθρα και επιτύμβια ενεπίγραφο στήλη από μάρμαρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: ΧΡΥΣΟΥΛΑ Π. ΜΑΝΤΖΑΝΗ (1862-1941)⁵²⁷, ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Π. ΜΑΝΤΖΑΝΗΣ (1897-1968), ΜΑΡΙΧΕΝ ΜΑΝΤΖΑΝΗ (+1989), ΠΑΥΣΑΝ. Α. ΜΑΝΤΖΑΝΗΣ (+1996), ΑΡΤΕΜΙΣ Α. ΜΑΝΤΖΑΝΗ (+1997), ΞΑΝΘΗ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΥ (1886-1976).

168. ΝΙΚΟΛ. Α. ΤΣΙΠΛΑΚΗΣ (1882-1960)⁵²⁸. Επιτύμβια ενεπίγραφο στήλη από μάρμαρο, με ανάγλυφες παραστάσεις κλάδων ελαίας (επάνω) και λυχνίας (κάτω), η οποία στέφεται από σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΖΩΗ Σ. ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ (1887-1966), ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΚΑΜΑΤΕΡΟΠΟΥΛΟΣ (1898-1971), ΜΕΛΠΟΜ. ΤΣΙΠΛΑΚΗ (1884-1972), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ (1907-1989).

519. Κτηματίας και πολιτευτής. Γεννήθηκε στη Λάρισα το 1875 και ήταν γιος του κοσμηματοπώλη Νικολάου Αρσενίδη και της Φαννής Σκαλιώρα. Μετά το 1916 ασχολήθηκε με τα κοινά και διετέλεσε επί σειρά ετών, δημοτικός σύμβουλος, πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου και αντιπρόεδρος του τμήματος του Ερυθρού Σταυρού Λαρίσης. Το 1924 εκλέχθηκε δήμαρχος της Λαρίσης, ενώ τη δεκαετία του 1930 διετέλεσε πρόεδρος και γενικός διευθυντής της «Τράπεζας Λαρίσης». Βλ. *Ελευθερία* (Λάρισα), φ. 3566 (15 Οκτωβρίου 1932). Ήταν ιδιοκτήτης μεγάλου αγροκτήματος στο χωριό Αλήφακα (Κάστρο). Απεβίωσε το 1944. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στη συνοικία Νέα Πολιτεία.

520. Γεννημένη στην Αίγυπτο το 1893, παντρεύτηκε σε νεαρή ηλικία τον κτηματία Βασίλειο Αρσενίδη και εγκαταστάθηκε στη Λάρισα, όπου ανέπτυξε πλούσια φιλανθρωπική δράση. Με κίνδυνο της ζωής της, φιλοξένησε κρυφά κατά τη διάρκεια της κατοχής, όλο το επιτελείο της Διεθνούς Βοήθειας του Ερυθρού Σταυρού και στην έπαυλή της πάρθηκαν όλες οι αποφάσεις περιθάλψης και βοήθειας του τότε χειμαζόμενου λαού. Απεβίωσε το 1955. Βλ. Γ. Ζαζιάς, «Τοπνυμική εγκυκλοπαίδεια», 59.

521. Τον Απρίλιο του 1902 νυμφεύθηκε την Μαρία Δ. Τίκα. Βλ. *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 230 (3 Μαΐου 1902).

522. Έμπορος. Απεβίωσε σε ηλικία 28 ετών.

523. Ιατρός, απόφοιτος της Ιατρικής Σχολής Αθηνών (1900). Αργότερα ασχολήθηκε με την πολιτική με το κόμμα των Φιλελευθέρων. Βλ. *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 100 (18 Μαρτίου 1900) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 29/483 (25 Νοεμβρίου 1910). Απεβίωσε στις 7 Μαρτίου 1927.

524. Μητέρα του ιατρού και πολιτευτή Δημήτριου Μουστάκα, ιδιοκτήτρια του ξενοδοχείου «Γαλλία» στη Λάρισα (1898-1930).

525. Αδελφός του ιατρού και πολιτευτή Δημήτριου Μουστάκα, συνιδιοκτήτης του ξενοδοχείου «Γαλλία» στη Λάρισα μετά το 1901. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 268 (14 Ιανουαρίου 1907). Ο Νικόλαος Μουστάκας διεύθυνε το ξενοδοχείο μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1930, οπότε η εκμετάλλευσή του περιήλθε στον Πέτρο Ζαρκάδα, ο οποίος το μετονόμασε σε «Παλλάς». Βλ. Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, *Χάνια, πανδοχεία και ξενοδοχεία της Λαρίσης 1423-1973* (υπό έκδοση).

526. Εργοστασιάρχης.

527. Γεννήθηκε στο Ζάρκο το 1862. Απεβίωσε στο Λιτόχωρο στις 16 Μαρτίου 1941.

528. Επιχειρηματίας, ιδιοκτήτης ζαχαροπλαστείου.

169. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΡΚΙΔΗΣ (1840-1936)⁵²⁹. Επιτύμβια στήλη από μάρμαρο πάνω σε ενεπίγραφο βάθρο, η οποία στέφεται από μαρμάρينو σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: ΑΡΙΣΤΕΑ ΜΑΡΚΙΔΟΥ (1868-1953), ΜΑΡΙΚΑ Π. ΜΑΡΚΙΔΟΥ (1916-1955), ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΚΙΔΗΣ (1901-1958), ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΙΔΗΣ (1902-1986), ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ ΜΑΡΚΙΔΟΥ (1912-1997), ΕΛΕΝ. ΜΑΡΚΙΔΟΥ-ΠΑΠΑΔΟΥΛΗ (1947-2010).

170. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (1893-1918). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο με ανάγλυφη παράσταση άνθους, πάνω σε επάλληλα ενεπίγραφα μαρμάρινα βάρθρα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο και περίφραξη από αλυσίδα: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (1868-1926), ΑΜΑΛΙΑ Ε. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (1906-1939)⁵³⁰, ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (1870-1951), ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (1898-1976), ΕΛΕΝΗ ΕΛ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (1905-1983).

171. ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ Ν. ΚΑΪΚΛΗ (1922-1990). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο ο οποίος διακοσμείται με ανάγλυφη παράσταση χειρός η οποία κρατά ανεστραμμένη ανθοδέσμη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο.

172. ΚΛΕΟΝΗΚΗ ΑΡ. ΓΚΡΙΖΙΩΝΑ (1887-1949). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε επάλληλα ενεπίγραφα μαρμάρινα βάρθρα το πρώτο από τα οποία φέρει ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΓΡΙΤΖΙΩΝΑΣ (1877-1965), ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΠΑΛΑΓΚΙΑ (1907-1967), ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΛΑΓΚΙΑΣ (1902-1989), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΑΤΗΡΑΣ (1925-2005).

173. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, η οποία διακοσμείται με ανάγλυφο δάφνινο στεφάνι και στέφεται από σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΚΩΣΤΑΣ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ.

174. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΟΥΛΗΣ. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε μαρμάρινη βάση – απομίμηση βράχου-, η οποία φέρει ανάγλυφο άνθος αλεξανδρινού και ενεπίγραφο ειλητάριο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη: ΑΝΤΩΝΙΟΣ Β. ΑΝΤΩΝΟΥΛΗΣ, ΜΑΡΚΟΣ Β. ΑΝΤΩΝΟΥΛΗΣ (†1949), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ-

ΝΟΣ Β. ΑΝΤΩΝΟΥΛΗΣ (1917-1998), ΒΙΡΓΙΝΙΑ ΧΑΛΙΑΜΠΑΛΙΑ, ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΑΝΤΩΝΟΥΛΗ (1922-1956), ΙΟΥΛΙΟΣ ΜΟΡΙΔΗΣ (†2002).

175. ΧΡΙΣΤΟΣ ΒΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ (1878-1937). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: ΜΑΡΙΚΑ ΧΡΙΣ. ΒΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ (1882-1965).

176. ΑΛΚΙΒΙΑΔ. ΚΑΠΕΤΑΝΟΠΟΥΛΟΣ (1929-1991). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, διακοσμημένος με ανάγλυφο δάφνινο στεφάνι, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη η οποία στηρίζεται σε επάλληλα βάρθρα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

177. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ. ΒΑΪΤΣΗΣ (1880-1930). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, ο οποίος φέρει ανάγλυφες παραστάσεις (ρόδακες και αετός ο οποίος κρατά από το ράμφος του κανδήλα). Ο σταυρός στηρίζεται πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο βάθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΜΑΡΙΑ Γ. ΒΑΪΤΣΗ (1896-1943), ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΒΑΪΤΣΗΣ (1915-1980), ΑΛΙΚΗ ΒΑΪΤΣΗ (1933-1996).

178. ΑΝΤΩΝΙΟΣ Α. ΣΙΤΡΑΣ (1898-1951)⁵³¹. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο βάθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΑΝΤ. ΣΙΤΡΑ (1901-1987), ΧΡΗΣΤΟΣ Δ. ΔΑΝΙΛΟΥΔΗΣ (1926-1997).

179. ΓΙΑΝΝΟΥΛΑ ΠΑΠΑΖΗΣΗ (†1938)⁵³². Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες ομοιάζουν με ξερούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη στήλη –απομίμηση δένδρου-, η οποία φέρει ανάγλυφες παραστάσεις φύλλων δένδρου και ενεπίγραφο ειλητάριο. Δημιουργός: ΑΓΝΩ-

531. Δικηγόρος και πολιτευτής. Γεννήθηκε στη Χάλκη της Λάρισας το 1898. Σπούδασε νομικά ενώ εργάστηκε παράλληλα και ως δημοσιογράφος στην εφημερίδα *Ελευθερία*. Μετά το 1925 άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου. Μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας διορίστηκε για μικρό χρονικό διάστημα δήμαρχος της Λάρισας μέχρι που αντικαταστάθηκε από τον νόμιμο εκλεγμένο δήμαρχο Στυλιανό Αστεριάδη. Διετέλεσε επίσης δήμαρχος από τον Ιανουάριο έως τον Μάρτιο του 1946, μετά την προσωρινή απόσυρση του Αστεριάδη. Το 1950 εκλέχθηκε βουλευτής με το κόμμα του Πλαστήρα, αλλά η ήδη κλονισμένη υγεία του δεν του επέτρεψε να σταδιοδρομήσει στον πολιτικό στίβο. Πέθανε στην Αθήνα στις 28 Ιουλίου 1951. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στην συνοικία των Αγίων Σαράντα. Βλ. Γ. Ζιαζιάς, «Τοπωνυμική εγκυκλοπαίδεια», 370-371.

532. Αδελφή του Ιωάννη Παπαμιχαήλ και σύζυγος του Κ. Παπαζήση. Απεβίωσε στις 12 Αυγούστου 1938. Το 1940 ο αδελφός της πραγματοποίησε μεγάλη δωρεά (στη μνήμη της) στο Ορφανοτροφείο Θηλέων της Λάρισας. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3696 (19 Μαρτίου 1940).

529. Από τους πρώτους εμποροράφτες της πόλης και πριν από την απελευθέρωση της Θεσσαλίας (1881), με πελάτες πλούσιους μπέηδες και ανώτατους Οθωμανούς αξιωματούχους. Απεβίωσε στις 5 Νοεμβρίου 1936.

530. Θυγατέρα της Αθηνάς Ταμπουρτζή και σύζυγος του Ελευθερίου Κωνσταντίνου με τον οποίο απέκτησε τρία παιδιά: την Παναγιώτα, τον Νικόλαο και τον Ευάγγελο. Βλ. «Ετήσιο μνημόσυνο», *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3644 (19 Ιανουαρίου 1940).

ΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη.

180. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΩΑΝ. ΚΕΛΛΑΣ (†1954)⁵³³. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, με ανάγλυφο κλάδο δάφνης, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο βάθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση και κιγκλίδωμα από μάρμαρο: ΑΓΟΡΗ ΓΕΩΡΓ. ΚΕΛΛΑ.

181. ΜΙΧΑΗΛ ΚΙΟΥΣΗΣ (1933-1992). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε μαρμάρινη ενεπίγραφη βάση, η οποία διακοσμείται με ανάγλυφη λυχνία. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος.

182. ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΩΤΣΙΟΥ (†1923). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: [...] Π. ΚΩΤΣΙΟΥ, ΑΣΠΑΣΙΑ Φ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ (1911-1994), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Β. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ (1907-1987), ΜΙΝΩΣ ΝΤΙΝΑΣ (1925-2006).

183. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΡΓ. ΚΡΙΚΚΗΣ (1843-1916)⁵³⁴. Επιτύμβιος ενεπίγραφος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε μαρμάρινο βάθρο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: ΚΟΚΟΣ ΓΙΑΝ. ΚΡΙΚΚΗΣ (1903-1935), ΓΙΑΝΝΟΥΣΙΟΣ ΑΡΓ. ΚΡΙΚΚΗΣ (1868-1941), ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΓΙΑΝ. ΚΡΙΚΚΗ (1873-1945), ΝΙΚΟΣ Χ. ΠΑΡΙΣΗΣ (1899-1971), ΑΛΙΚΗ Ν. ΠΑΡΙΣΗ (1908-1986), ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΑ ΚΡΙΚΚΗ⁵³⁵, ΑΡΓΥΡΗΣ Ι. ΚΡΙΚΚΗΣ (1910-1989), ΤΑΚΗΣ ΧΑΤΖΗΠΛΑΤΣΗΣ (1930-2013).

184. ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΘ. ΛΙΟΥΠΗΣ (1927-1949). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο με ανάγλυφες παραστάσεις, πάνω σε επάλληλα ενεπίγραφα μαρμάρινα βάθρα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Δ. ΛΙΟΥΠΗΣ (1950-1953), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΘ. ΛΙΟΥΠΗΣ (1909-2003).

185. ΙΟΥΛΙΑ Γ. ΣΑΜΑΡΙΔΟΥ (1891-1928)⁵³⁶. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο (κατεστραμμένος), πάνω σε μαρμάρινη στήλη η οποία στέφεται από ανάγλυφες παραστάσεις ακάνθων και φέρει ενεπίγραφο ειλητάριο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΑΜΑΡΙΔΗΣ (1853-1935).

533. Ιατρός παθολόγος.

534. Φαρμακοποιός. Απεβίωσε στις 25 Οκτωβρίου 1916.

535. Μεγάλοι δωρητές της Λάρισας. Εγκατέλειπαν το σύνολο της περιουσίας τους για την δημιουργία του Ορφανοτροφείου Θηλέων της Ιεράς Μητρόπολης Λαρίσης (Κρίκκειο Ορφανοτροφείο).

536. Γεννήθηκε στο Λιβάδι Ολύμπου το 1891. Απεβίωσε στη Λάρισα στις 26 Αυγούστου 1928.

186. ΚΛΕΑΡΧΟΣ Π. ΣΑΠΚΑΣ⁵³⁷. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε μαρμάρινη στήλη η οποία φέρει ανάγλυφο ενεπίγραφο ειλητάριο. Δημιουργός: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ. Οικογενειακός τάφος με κιγκλίδωμα από μάρμαρο: ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΣΑΠΚΑΣ, ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ν. ΡΙΖΟΣ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΑΝ. ΡΙΖΟΥ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ Α. ΡΙΖΟΣ, ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ Π. ΣΑΠΚΑ, ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΑΠΚΑΣ, ΚΙΜΩΝ ΠΑΝ. ΣΑΠΚΑΣ (1916-1993), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΝ. ΣΑΠΚΑΣ (1912-1994), ΕΙΡΗΝΗ ΚΙΜ. ΣΑΠΚΑ (1924-2009), ΘΑΛΕΙΑ ΔΗΜ. ΣΑΠΚΑ (1922-2010).

187. ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΣΩΤΗΡΙΟΥ (1887-1937)⁵³⁸. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: ΜΙΧΑΗΛ ΣΩΤΗΡΙΟΥ (†1941)⁵³⁹, ΜΑΡΙΑ Θ. ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗ (1913-1960), ΦΩΦΩ Κ. ΓΚΙΝΤΖΙΟΥ (†1970), ΝΩΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ.

188. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΘ. ΣΙΑΦΑΣ (1870-1947)⁵⁴⁰. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη: ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΣΟΤΡΑΣ (1900-1993).

189. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Μ. ΤΕΡΤΟΠΟΥΛΟΣ (1861-1921). Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, πάνω σε επάλληλα βάθρα η οποία στέφεται από σταυρό με ανάγλυφη παράσταση ακάνθων. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: ΕΛΙΣΑΒΕΤ Γ. ΤΣΑΚΩΝΑ (1893-1918), ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΚΑΚΑΓΙΑΝΝΗ (1901-1971), ΜΙΜΗΣ ΚΑΚΑΓΙΑΝΝΗΣ (1931-1994), ΣΤΕΛΛΑ ΚΑΚΑΓΙΑΝΝΗ (†2005), ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΕΡΤΟΠΟΥΛΟΥ (1866-1947), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΑΓΙΑΝΝΗΣ (1891-1988), ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥΡΤΟΥΡΗΣ (1916-1991).

190. ΧΡΗΣΤΟΣ ΨΥΛΑΣ (1907-1960)⁵⁴¹. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΝΙΤΣΑ Α. ΨΥΛΛΑ.

537. Χειρουργός, διδάκτορας της Ιατρικής Σχολής Αθηνών.

538. Σύζυγος του εμπόρου Μιχαήλ Σωτηρίου με τον οποίο απέκτησε τρία παιδιά: τη Μαρία, την Φωφώ και τον Νώτη. Απεβίωσε στις 4 Σεπτεμβρίου 1937 και κηδεύθηκε στον ναό του Αγίου Αχιλλίου. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2881 (6 Σεπτεμβρίου 1937). Πρβλ. «Νεκρολογία: Χαρίκλεια Σωτηρίου», *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2882 (7 Σεπτεμβρίου 1937).

539. Έμπορος και πολιτευτής. Διετέλεσε επί σειρά ετών δημοτικός σύμβουλος. Απεβίωσε το 1941.

540. Φονεύθηκε από νάρκη στις 8 Απριλίου 1947.

541. Γεωπόνος. Στις 31 Μαρτίου 1940 αρραβωνιάστηκε την Ανθούλα, θυγατέρα του Θ. Μαλλίτα, την οποία νυμφεύθηκε λίγο αργότερα. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3707 (31 Μαρτίου 1940). Απεβίωσε στις 25 Ιουνίου 1960.

191. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΝΤΑΜΠΑΣΟΥΛΗΣ (1853-1936)⁵⁴². Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, με ανάγλυφες παραστάσεις ανθέων, πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΧΑΡΙΛΑΟΣ Δ. ΝΤΑΜΠΑΣΟΥΛΗΣ (1903-1940)⁵⁴³, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΤΑΜΠΑΣΟΥΛΗΣ (1924-1951), ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ (1884-1957), ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΤΑΜΠΑΣΟΥΛΗΣ (†1975), ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Α. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ (1895-1980), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΑΜΠΑΣΟΥΛΗΣ (1901-1988)⁵⁴⁴, ΑΣΠΑΣΙΑ Δ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (1899-1985), ΦΩΦΩ Κ. ΤΑΜΠΑΣΟΥΛΗ (1915-2002), ΚΗΦΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ (1929-2006) [βλ. Νο 192].

192. ΝΙΚΟΛ. Δ. ΝΤΑΜΠΑΣΟΥΛΗΣ (1881-1934)⁵⁴⁵. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, με ανάγλυφες παραστάσεις (άνθη, άγγελος), πάνω σε ενεπίγραφο μαρμάρινο στήλη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος: ΕΥΘΥΜΙΑ Δ. ΝΤΑΜΠΑΣΟΥΛΗ (†1943) [βλ. Νο 191].

193. ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΟΘΩΝ (1880-1907)⁵⁴⁶. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο ο οποίος φέρει ανάγλυφο πορτραίτο αγγέλου. Στηρίζεται πάνω σε ε-

νεπίγραφο μαρμάρινο στήλη η οποία φέρει ανάγλυφο παράσταση (στεφάνι δάφνης). Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΛ. ΟΘΩΝ (1916-1935)⁵⁴⁷, ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Δ. ΟΘΩΝ (1919-1980), ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Ι. ΟΘΩΝ (1901-1980), ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Μ. ΠΑΠΑΜΕΡΚΟΥΡΙΟΥ (1880-1973)⁵⁴⁸, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α. ΟΘΩΝ (1917-1992), ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΟΘΩΝ (1887-1961)⁵⁴⁹, ΠΙΠΙΝΑ ΟΘΩΝ (1896-1964), ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΟΘΩΝ (1922-1999), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΩΑΝ. ΟΘΩΝ (1924-1996) [βλ. Νο 194].

194. ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΟΘΩΝ (1893-1936)⁵⁵⁰. Επιτύμβιος μαρμάρινος σταυρός, οι κεραιές του οποίου ομοιάζουν με ξερούς κορμούς δένδρων. Στηρίζεται πάνω σε μαρμάρινο στήλη-απομίμηση δένδρου-, η οποία φέρει ανάγλυφα φύλλα και ενεπίγραφο ειλητάριο. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος [βλ. Νο 193]: ΦΛΩΡΑ Α. ΟΘΩΝ (1925-1994), ΕΛΕΝΗ ΦΩΛΛΑ (†2011).

195. ΑΘΗΝΑ Δ. ΜΑΝΩΛΑΚΗ (1854-1933)⁵⁵¹. Επιτύμβια ενεπίγραφο στήλη από μάρμαρο, η οποία στέφεται από σταυρό και φέρει στην επιφάνειά της ανάγλυφο δάφνινο στεφάνι με σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη: ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ. ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ (1876-1937)⁵⁵² [βλ. Νο 196 και Νο 197].

542. Έμπορος αποικιακών. Γεννημένος στην Κρανιά Ολύμπου το 1853, εγκαταστάθηκε στη Λάρισα μετά το 1881. Το 1893 συνεταιρίσθηκε με τον Γεώργιο Πετσαρίδη, ανοίγοντας κατάστημα αποικιακών, την διαχείριση του οποίου ανέλαβε ο ίδιος μετά τις 3 Ιουλίου 1906. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 161 (1 Ιανουαρίου 1893) και φ. 858 (8 Οκτωβρίου 1906). Απεβίωσε στις 2 Φεβρουαρίου 1936. Με τη διαθήκη του κληροδότησε (σε δραχμές): 1) στο Κουτλιμπάνειο δημοτικό νοσοκομείο 5.000, 2) στον ναό του Αγ. Κωνσταντίνου 5.000, 3) στον μητροπολιτικό ναό του Αγ. Αχιλλίου 2.000, 4) στους ναούς του Αγ. Ταξιάρχη, Παναγίας και Αγ. Ιωάννου του Προδρόμου της Κρανιάς 3.500, 5) στον Σύλλογο Παντοπωλών της Λάρισας 1.000 και 6) στο Ορφανοτροφείο Θηλέων της Λάρισας 5.000. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2321 (11 Φεβρουαρίου 1936).

543. Ιατρός. Πτυχιούχος της Ιατρικής Σχολής Αθηνών, διετέλεσε επί σειρά ετών διευθυντής της Παθολογικής Κλινικής του Δημοτικού Νοσοκομείου Λάρισας. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3696 (19 Μαρτίου 1940). Δεν νυμφεύθηκε. Απεβίωσε στις 17 Μαρτίου 1940 σε ηλικία 37 ετών. Βλ. «Νεκρολογία», στο αυτό φύλο της εφημερίδας.

544. Έμπορος αποικιακών, ανέλαβε τη διεύθυνση του καταστήματος του πατέρα του μετά το θάνατό του. Διετέλεσε πρόεδρος του Συλλόγου Παντοπωλών και της Ομοσπονδίας Επαγγελματιών της Λάρισας. Τον Σεπτέμβριο του 1940 αρραβωνιάστηκε την Φωφώ Λ. Λάμπρου από τον Τύρναβο την οποία νυμφεύθηκε λίγο αργότερα. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3863 (25 Σεπτεμβρίου 1910).

545. Απόφοιτος της Νομικής Σχολής Αθηνών, ανακηρύχθηκε διδάκτωρ Νομικών Επιστημών τον Δεκέμβριο του 1906. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 868 (17 Δεκεμβρίου 1906). Απεβίωσε στις 16 Μαΐου 1936.

546. Υπάλληλος του Εφετείου Λαρίσης. Απεβίωσε στις 29 Νοεμβρίου 1907. Βλ. «Νεκρολογία: Ιωάννης Όθων», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 919 (9 Δεκεμβρίου 1907).

547. Μαθητής Γυμνασίου. Πνίγηκε στον Πηνειό στις 19 Μαΐου 1935.

548. Ζωγράφος και αγιογράφος. Τον Οκτώβριο του 1912 αρραβωνιάστηκε την Πολυξένη Αθ. Όθωνος την οποία νυμφεύθηκε τον Ιούλιο του 1913. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 1/557 (3 Νοεμβρίου 1912) και φ. 33/589 (2 Αυγούστου 1913). Απεβίωσε στις 15 Φεβρουαρίου 1973 σε ηλικία 93 ετών.

549. Αντισυνταγματάρχης Πυροβολικού.

550. Γιος του Αθανάσιου Όθωνος (1842-1940) και εγγονός του έμπορου Ιωάννη Όθωνος στον οποίο οφείλει η οικογένεια το επίθετό της. Λέγεται ότι προήλθε από την ομοιότητα που είχε ο τελευταίος με τον βασιλέα Όθωνα, τον οποίο συνάντησε το 1856 στην Αθήνα. Ο Αθανάσιος Όθων διετέλεσε υπάλληλος του Ελληνικού προξενείου στη Λάρισα (1875-1878), διευθυντής της Πολιτικής Αστυνομίας (1882-1885) και αργότερα νομαρχιακός υπάλληλος. Βλ. άρθρο του Θρασύβουλου Μακρή: «Ένας Μαθουσάλας», *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3657 (3 Φεβρουαρίου 1940).

551. Γεννήθηκε στη Σκόπελο το 1854 και απεβίωσε στη Λάρισα στις 25 Αυγούστου 1933.

552. Δικηγόρος, και πολιτευτής. Γεννήθηκε στις 18 Απριλίου 1876. Από τα ιδρυτικά μέλη του Μουσικού και Γυμναστικού Συλλόγου Λαρίσης [*Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 232 (17 Μαΐου 1902)], διετέλεσε επί σειρά ετών δημοτικός σύμβουλος, πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου και του Δικηγορικού Συλλόγου και αντιπρόεδρος της «Τράπεζας Λαρίσης». Απεβίωσε στις 5 Ιουλίου 1937 και κηδεύθηκε στο ναό του Αγίου Αχιλλίου. Βλ. «Νεκρολογία: Ν. Μανωλάκης», *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2820 (6 Ιουλίου 1937).

196. ΔΑΝΙΗΛ Ν. ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ (1845-1923)⁵⁵³. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, η οποία στέφεται από σταυρό, διακοσμημένο με ανάγλυφο στεφάνι ανθέων. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη [βλ. Νο 195 και Νο 197].

197. ΘΕΟΔΩΡΟΣ Δ. ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ (1879-1918)⁵⁵⁴. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, η οποία στέφεται από σταυρό και φέρει στην επιφάνειά της ανάγλυφο δάφνινο στεφάνι και σταυρό. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη: ΙΩΑΝΝΗΣ Π. ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ (1917-1932) [βλ. Νο 195 και Νο 196].

198. ΝΙΤΣΑ ΕΠ. ΦΑΡΜΑΚΙΔΟΥ (1898-1910). Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο διακοσμημένος με ανάγλυφους ρόδακες και πορτραίτο αγγέλου, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη, η οποία στηρίζεται σε επάλληλα βάθρα. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη: ΚΙΚΗ ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ (1919-1965) [βλ. Νο 199 και Νο 200].

1937). Πρβλ. άρθρο του Μιχαήλ Σάπκα, «Ο Ν. Μανωλάκης ως συνεργάτης μου», *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2821 (7 Ιουλίου 1937). Με τη ιδίόχειρη διαθήκη του που δημοσιεύθηκε στο Πρωτοδικείο της Λάρισας, όρισε ως κληρονόμους τους αδελφούς του (Παύλο, Μανώλη, Κωνσταντίνο, Επαμεινώνδα και Δημοσθένη) στους οποίους κληροδότησε το σύνολο της περιουσίας του με την προϋπόθεση να καταθέσουν πριν από τη διανομή 80.000 δρχ. υπέρ του Κουτλιμπάνειου Δημοτικού Νοσοκομείου. Άφησε επίσης 20.000 δρχ. στην ανεψιά του Πυτίνα Θ. Ζάχου και 50.000 δρχ. στην οικιακή του βοηθό Αικατερίνη Π. Σουρμαϊνή. βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2823 (9 Ιουλίου 1937).

553. Δικηγόρος. Γεννήθηκε στη Σκόπελο το 1845. Απόφοιτος της Νομικής Σχολής Αθηνών εργάστηκε ως δικηγόρος στην Αθήνα. Στις 9 Οκτωβρίου 1881 διορίστηκε δικηγόρος στο Πρωτοδικείο της Λάρισας (ΦΕΚ 4/Α/27-1-1882), ενώ στις 9 Φεβρουαρίου 1882 στο Εφετείο της ίδιας πόλης (ΦΕΚ 80/Α/19-8-1882). Διετέλεσε πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου της Λάρισας. Απεβίωσε στη Λάρισα στις 22 Νοεμβρίου 1923.

554. Συνταγματάρχης Πεζικού. Γεννήθηκε στη Σκόπελο το 1879 και ήταν απόφοιτος της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων. Τον Μάρτιο του 1906 ως ανθυπολοχαγός, επικεφαλής καταδικωτικού αποσπάσματος, έλαβε την εντολή (!) να εξουδετερώσει στο χωριό Καρτζιόλι (Αργυροπούλι) σώμα ελλήνων ανταρτών που προσπαθούσε να περάσει την ελληνοτουρκική μεθόριο και να εισέλθει στη Μακεδονία. Στη συμπλοκή που ακολούθησε (συνεπικουρούμενος και από τον αστυνόμο Τρνάβου), τρεις έλληνες αντάρτες τραυματίστηκαν και το σώμα τους διαλύθηκε. βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 41/191 (12 Μαρτίου 1906). Ο ίδιος λίγα χρόνια αργότερα, πότισε με το αίμα του την Μακεδονία. Έπεσε ηρωικά μαχόμενος κατά τη μάχη της Δοϊράνης, στις 5 Σεπτεμβρίου 1918. Ο Δήμος Λαρισαίων ονοματοθέτησε προς τιμήν του οδική αρτηρία στη συνοικία του Αγίου Αχιλλίου.

199. ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ Γ. ΦΑΡΜΑΚΙΔΗΣ (1862-1928)⁵⁵⁵. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, η οποία στέφεται από σταυρό και φέρει στην επιφάνειά της ανάγλυφους κλάδους δάφνης. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη: ΒΑΣΙΛΙΚΗ Ε. ΦΑΡΜΑΚΙΔΟΥ (1866-1927) [βλ. Νο 198 και Νο 200].

200. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ (+1926). Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο, η οποία στέφεται από σταυρό και φέρει στην επιφάνειά της ανάγλυφη γιρλάντα ανθέων. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με σιδερένια περίφραξη: Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ (+1935), Μ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ (1896-1975), ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ (1917-1993) [βλ. Νο 198 και Νο 199].

201. ΑΝΔΡΕΑΣ Β. ΦΙΛΙΟΣ (1865-1905)⁵⁵⁶. Επιτύμβια ενεπίγραφη στήλη από μάρμαρο η οποία φέρει ανάγλυφη γιρλάντα ανθέων (πάνω) και λυχνία (κάτω) και στέφεται από αέτωμα με ανθέμια. Η στήλη στηρίζεται σε επάλληλα βάθρα, το μεγαλύτερο από τα οποία διακοσμείται με ανάγλυφους πυρσούς και δάφνινο στεφάνι. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΙΛΙΟΣ (1876-1959)⁵⁵⁷, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ι. ΦΙΛΙΟΣ (+1893)⁵⁵⁸, ΜΑΡΙΑ Β. ΦΙΛΙΟΥ

555. Συμβολαιογράφος της Λάρισας, γιος του Γεωργίου και της Μαριγώς (+1902) Φαρμακίδου. Απεβίωσε στις 3 Ιανουαρίου 1928.

556. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1865. Μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας εγκαταστάθηκε στη Λάρισα. Απεβίωσε στις 15 Ιουλίου 1905. βλ. «Νεκρολογία: Ανδρέας Φίλιος», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 795 (17 Ιουλίου 1905).

557. Ιατρός, τραπεζικός και πολιτευτής. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1876. Το 1881 εγκαταστάθηκε με τους γονείς του στη Λάρισα. Μετά την αποφοίτησή του από την Ιατρική Σχολή Αθηνών, εκλέχθηκε τρεις φορές δημοτικός σύμβουλος (1907-1923), ενώ διετέλεσε και πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου. Τον Νοέμβριο του 1908 αρραβωνιάστηκε την Ματθίλδη Ν. Παπαγεωργίου από τη Χαλκίδα, ανεψιά του Γεωργίου Δεσούπη, διευθυντή του υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας στη Λάρισα, την οποία και νυμφεύθηκε τον Απρίλιο του 1909. βλ. *Λάρισα* (Λάρισα), φ. 2 (14 Νοεμβρίου 1908), *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 967 (16 Νοεμβρίου 1908), φ. 990 (26 Απριλίου 1909) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 398 (23 Απριλίου 1909). Το 1915 εκλέχθηκε βουλευτής (μέχρι το 1920), ενώ το 1923 διορίστηκε διευθυντής του υποκαταστήματος της Λαϊκής Τράπεζας στην Λάρισα. Το 1925 εκλέχθηκε ως ο πρώτος πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του νεοσύστατου Οργανισμού Ύδρευσης και Ηλεκτροφωτισμού (ΟΥΗΛ). Απεβίωσε το 1959. Η θυγατέρα του Μαρία παντρεύτηκε στην Αθήνα (παρεκκλήσι Ριζαρείου Σχολής) τον Ιούνιο του 1940 τον Σπύρο Β. Μιχάλη με ανάδοχο τον βιομήχανο Γεωργ. Παπαγεωργίου. βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 3767 (11 Ιουνίου 1940).

558. Πατέρας των Ιωάννη, Αναστασίου και Ανδρέα Φίλιου. Απεβίωσε πλήρης ημερών το 1893. βλ. «Νεκρο-

(†1892)⁵⁵⁹, ΙΩΑΝΝΗΣ Β. ΦΙΛΙΟΣ (†1930)⁵⁶⁰, ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΑΡ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ (1958), ΕΛΕΝΗ ΑΡ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΑ ΑΡ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ (1923-1998), ΦΩΤΕΙΝΗ ΦΙΛΙΟΥ (1912-2003). [Βλ. Νο 034 και Νο 202].

202. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Β. ΦΙΛΙΟΣ (1860-1901)⁵⁶¹. Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο ο οποίος φέρει ανάγλυφο πορτραίτο αγγέλου, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη η οποία διακοσμείται με ανάγλυφο δάφνινο στεφάνι. Η στήλη στηρίζεται σε βάθρο το οποίο φέρει ανάγλυφη λυχνία. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη από αλυσίδα [Βλ. Νο 034 και Νο 201].

203. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ (1888-1971). Επιτύμβιες ενεπίγραφες στήλες από μάρμαρο, πάνω σε βάθρα, οι οποίες φέρουν σταυρό στην κορυφή. Η αριστερή στήλη και ο σταυρός φέρουν ανάγλυφα άνθη. Δημιουργός: ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Οικογενειακός τάφος με περίφραξη: ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΣ

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ (ΕΤΩΝ 5), ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ (ΕΤΩΝ 1), ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ (ΜΗΝΩΝ 7), ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ (ΕΤΩΝ 1), ΦΑΝΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ (1897-1931), ΣΟΦΙΑ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ (1913-1981), ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΑΝΑΣΤ. ΤΣΟΥΓΕΝΗΣ (1914-2003), ΛΑΜΠΡ. Θ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ (1919-2005), ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ (1926-2009).

204. ΑΝΝΑ Θ. ΨΥΧΟΥΛΗ (1880-1937)⁵⁶². Επιτύμβιος σταυρός από μάρμαρο, του οποίου οι κεραίες ομοιάζουν με ξερούς κορμούς δένδρων, πάνω σε μαρμάρινη στήλη –απομίμηση δένδρου-, η οποία φέρει ανάγλυφα άνθη και ενεπίγραφο ειλητάριο. Δημιουργός: ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ (1937). Οικογενειακός τάφος με επένδυση από μάρμαρο: ΘΩΜΑΣ ΨΥΧΟΥΛΗΣ (1875-1947)⁵⁶³, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΨΥΧΟΥΛΗΣ (1908-1991)⁵⁶⁴, ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Α. ΤΣΑΚΜΑΚΗ (1925-1992), ΕΥΘΥΜΙΑ Κ. ΨΥΧΟΥΛΗ (1916-1997), ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΡ. ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ (1936-1997), ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Δ. ΖΕΡΒΑΣ (1931-2000).

λογία: Βασίλειος Φίλιος», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 200 (27 Σεπτεμβρίου 1893).

559. Βλ. «Νεκρολογία: Μαρία Β. Φίλιου», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 152 (29 Οκτωβρίου 1892).

560. Δικηγόρος και πολιτευτής. Στις 14 Σεπτεμβρίου 1883 διορίστηκε δεύτερος πάρεδρος του Ειρηνοδικείου της Λάρισας, αντικαθιστώντας τον δικηγόρο Π. Μανδαλόπουλο (ΦΕΚ 372/Α/16-9-1883). Εκλέχθηκε επί σειρά ετών δημοτικός σύμβουλος της Λάρισας. Η κορυφαία στιγμή στην πολιτική του καριέρα, ήρθε το 1907, όταν ως βουλευτής υπέβαλε στη Βουλή δύο τροπολογίες (που έγιναν τελικά αποδεκτές), σε ισάριθμα νομοσχέδια της κυβέρνησης: α) για τη διανομή των Στεφανοβίκειων κτημάτων στους Θεσσαλούς αγρότες, β) για την υπαγωγή της επαρχίας Δομοκού στην περιφέρεια του Πρωτοδικείου Λαμίας. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 882 (25 Μαρτίου 1907) και φ. 969 (30 Νοεμβρίου 1908). Η θυγατέρα του Στέλλα, αρραβωνιάστηκε τον Οκτώβριο του 1900 τον κτηνίατρο Ιωάννη Μακαρόνα τον οποίο παντρεύτηκε λίγο αργότερα και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Βλ. *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 137 (20 Οκτωβρίου 1900). Πρβλ. φ. 236 (14 Ιουνίου 1902). Η άλλη του θυγατέρα Αιμιλία, αρραβωνιάστηκε τον Σεπτέμβριο του 1900 τον ιδιοκτήτη καταστήματος νεωτερισμών και μετέπειτα διδάκτορα Νομικών Επιστημών (1906) και δημοτικό σύμβουλο Σωτήριο Πατσουρίδη, τον οποίο παντρεύτηκε λίγο αργότερα. Βλ. *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 130 (15 Σεπτεμβρίου 1900). Ο ίδιος απεβίωσε στη Λάρισα το 1930.

561. Συμβολαιογράφος. Γεννήθηκε στην Πάτρα το 1860 και σπούδασε Νομική στην Αθήνα. Στις 27 Οκτωβρίου 1881 διορίστηκε συμβολαιογράφος στη Λάρισα (ΦΕΚ 4/Α/27-1-1882). Τον Ιανουάριο του 1899 αρραβωνιάστηκε την Πιτίνα Καλαμίδα, θυγατέρα του βολιώτη ξυλέμπορου Καλαμίδα, την οποία νυμφεύθηκε λίγο αργότερα. Βλ. *Όλυμπος* (Λάρισα), φ. 40 (9 Ιανουαρίου 1899). Απεβίωσε στο Βόλο στις 17 Ιουνίου 1901 και ετάφη στο δημοτικό νεκροταφείο της Λάρισας. Βλ. «Νεκρολογία: Αναστάσιος Φίλιος», *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 582 (24 Ιουνίου 1901).

562. Σύζυγος του μεταξουργού Θωμά Ψυχούλη από το δεύτερο γάμο του. Απεβίωσε την 1η Ιουλίου 1937 και κηδεύθηκε στο ναό του Αγίου Νικολάου. Βλ. *Κήρυξ* (Λάρισα), φ. 2816 (2 Ιουλίου 1937).

563. Μεταξουργός. Τον Ιανουάριο του 1908 αρραβωνιάστηκε την Φανή Κ. Σκεμπέ, θυγατέρα του υαλεμπόρου Κωνσταντίνου Σκεμπέ («Κρυστάλ»), την οποία νυμφεύθηκε τον Απρίλιο του ίδιου έτους. Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 923 (13 Ιανουαρίου 1908), φ. 938 (27 Απριλίου 1908) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 3/355 (13 Ιανουαρίου 1908), φ. 19/371 (25 Απριλίου 1908). Η σύζυγός του Φανή, απεβίωσε στις 14 Φεβρουαρίου 1914. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 51/607 (15 Φεβρουαρίου 1914).

564. Γιος του Θωμά Ψυχούλη από το πρώτο του γάμο με την Φανή Σκεμπέ.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 001

№ 002

№ 003

№ 004

№ 005

№ 005α

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 006

№ 007

№ 008

№ 009

№ 010

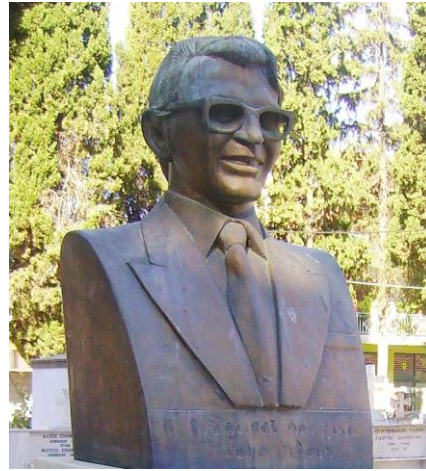

№ 010α

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 011

№ 012

№ 013

№ 014

№ 015

№ 016

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 017

№ 018

№ 019

№ 020

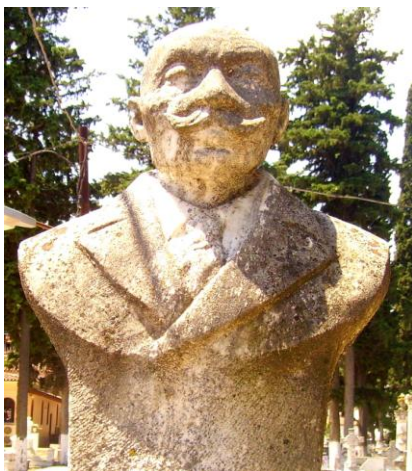

№ 021

№ 022

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 023

№ 024

№ 025

№ 026

№ 027

№ 028

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 029

№ 030

№ 031

№ 032

№ 033

№ 034

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 035

№ 036

№ 037

№ 038

№ 039

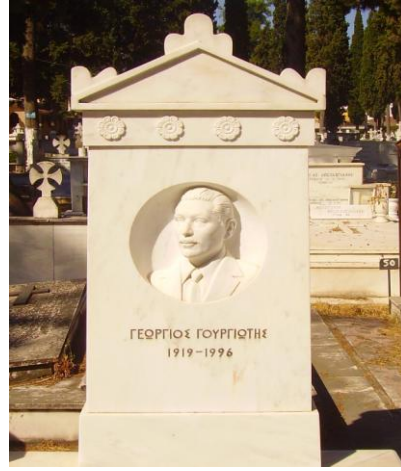

№ 040

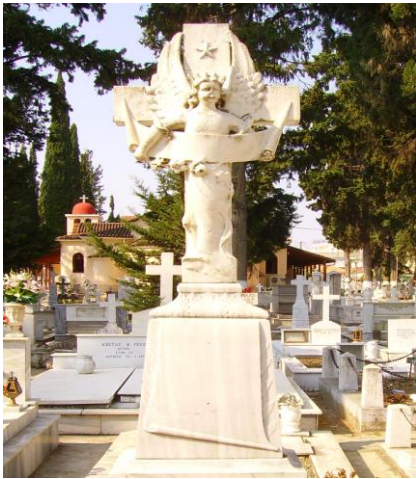
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 041

№ 042

№ 043

№ 044

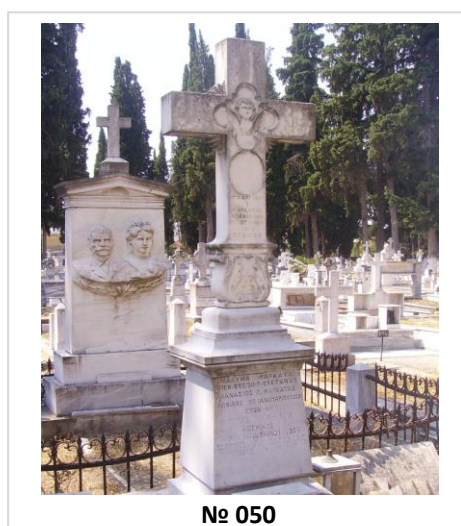
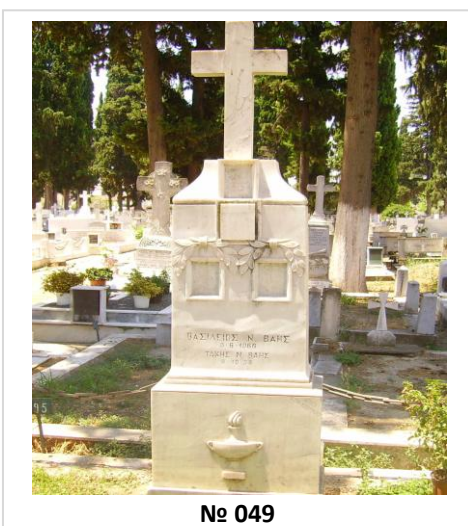
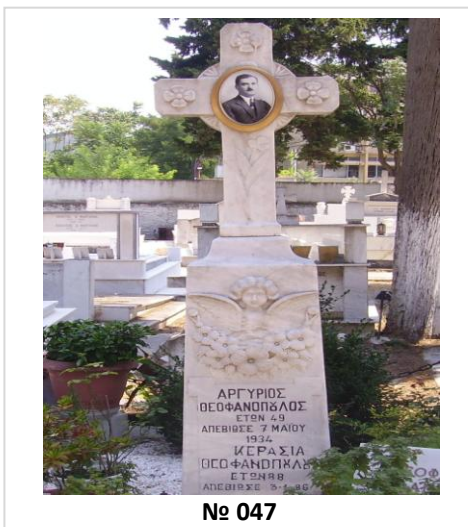

№ 045

№ 046

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 053

№ 054

№ 055

№ 055α

№ 056

№ 057

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

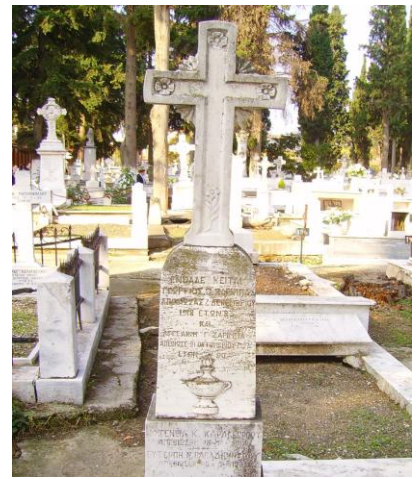
№ 058

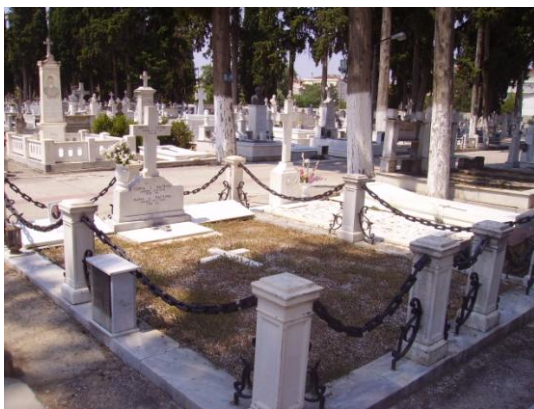
№ 059

№ 060

№ 061

№ 062

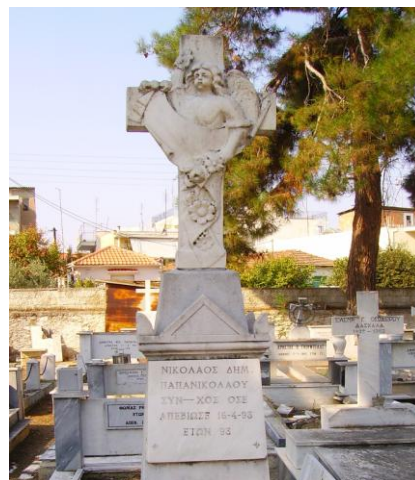

№ 063

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 064

№ 065

№ 066

№ 067

№ 068

№ 069

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

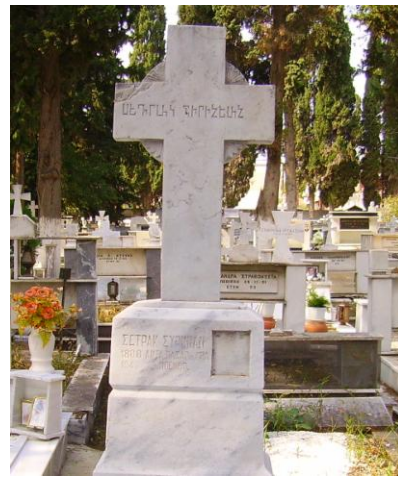
№ 070

№ 071

№ 072

№ 073

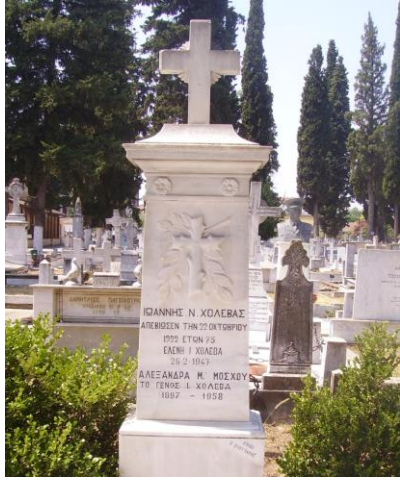

№ 074

№ 075

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 076

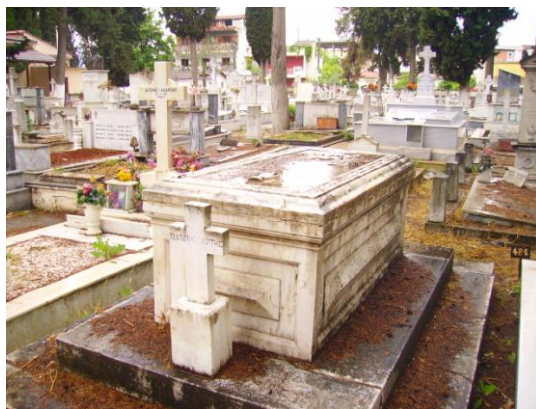
№ 077

№ 078

№ 079

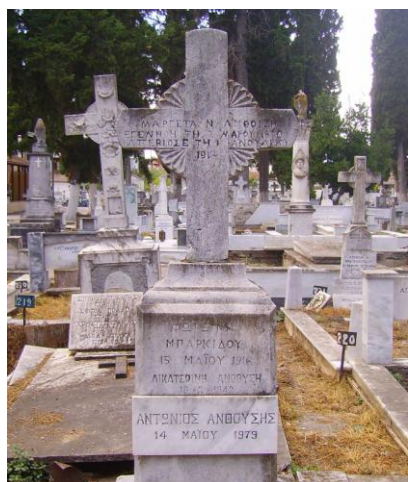

№ 080

№ 081

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 082

№ 083

№ 084

№ 085

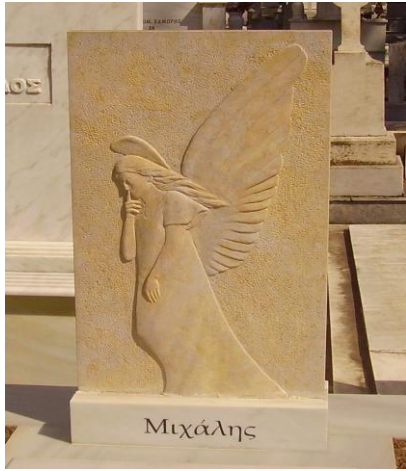

№ 086

№ 086α

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 087

№ 087α

№ 088

№ 088α

№ 089

№ 089α

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΛΔΙΡΙΜΙΤΖΙΑΝ
 ΑΠΕΒΙΩΣΕ 27-3-1992
 ΕΤΩΝ 59

№ 090

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΒΟΥΖΑΦΑΚΗ
 ΑΠΕΒΙΩΣΕ 31-5-1992
 ΕΤΩΝ 62

№ 091

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΧΑΛΟΥΡΑΣ
 ΑΠΕΒΙΩΣΕ 2 10 1990
 ΕΤΩΝ 81

№ 092

ΚΑΙΝΟΥΣ ΔΕ ΟΥΡΑΝΟΥΣ
 ΚΑΙ ΓΗΝ ΚΑΙΝΗΝ
 ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΙΑ ΑΥΤΟΥ
 ΠΡΟΣΔΕΧΟΜΕΝ.
 (Ε. ΠΕΤΡΟΥ 2, 13)

ΟΙΚΟΣ
 ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

№ 093

№ 094

№ 094α

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 095

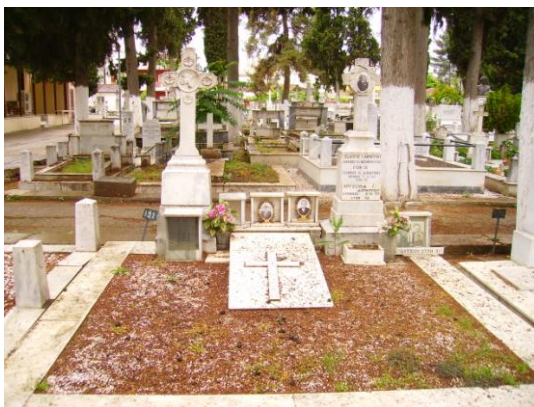
№ 095α

№ 096

№ 096α

№ 097

№ 097α

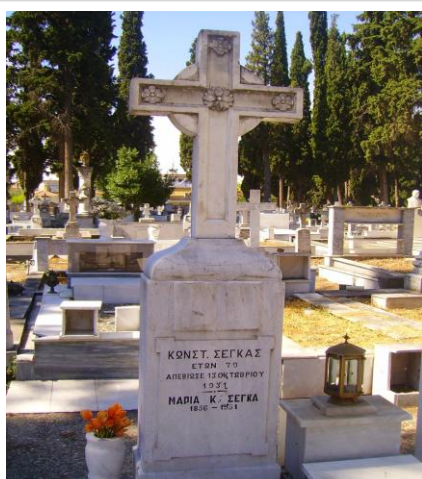
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 098

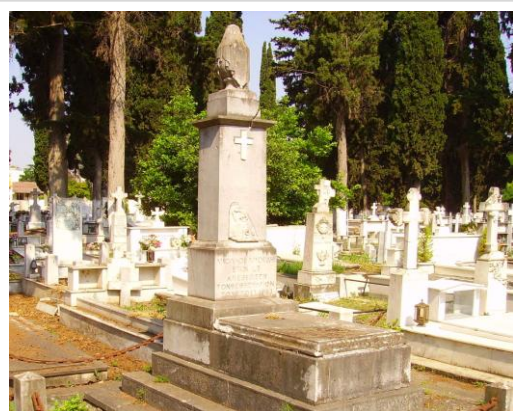
№ 099

№ 100

№ 101

№ 102

№ 102α

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 103

№ 103α

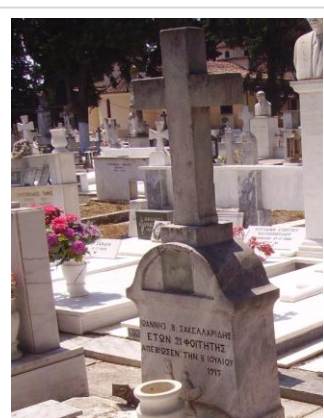
№ 104

№ 105

№ 106

№ 107

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 108

№ 109

№ 110

№ 111

№ 112

№ 113

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 114

№ 115

№ 116

№ 117

№ 118

№ 119

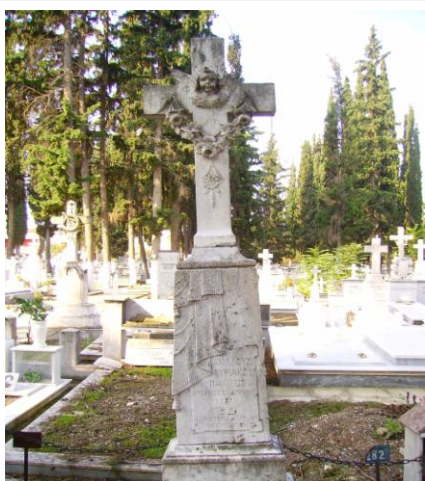
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

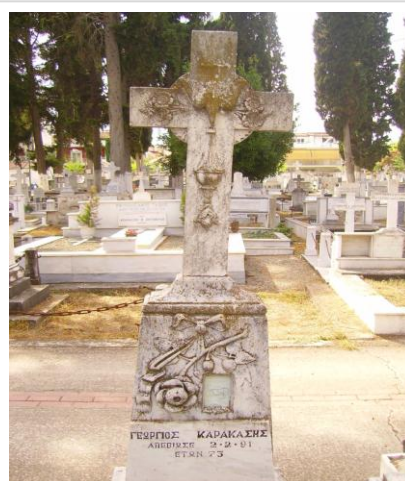
№ 120

№ 120α

№ 121

№ 122

№ 123

№ 124

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

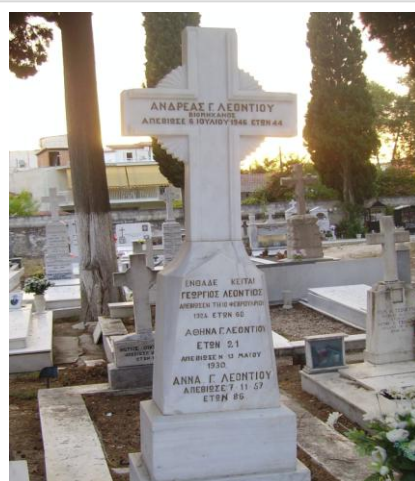
№ 125

№ 126

№ 127

№ 128

№ 129

№ 130

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 131

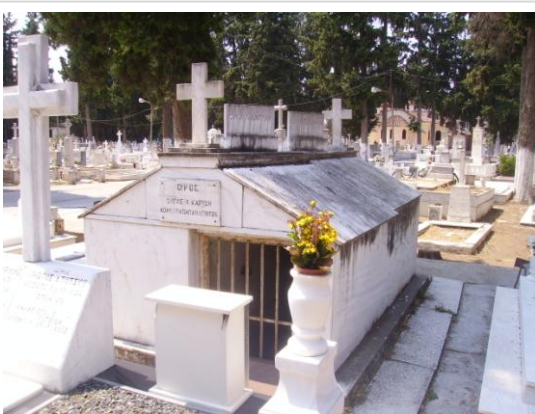
№ 132

№ 133

№ 134

№ 135

№ 136

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 137

№ 138

№ 139

№ 140

№ 141

№ 142

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 143

№ 144

№ 145

№ 146

№ 147

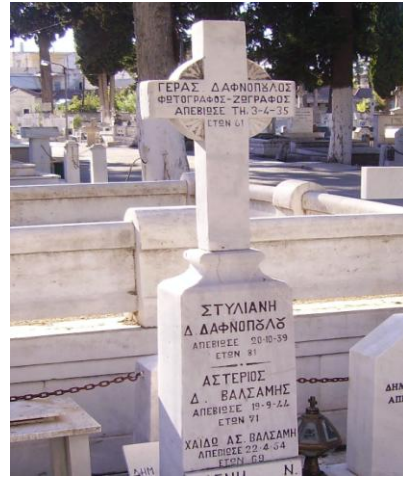

№ 148

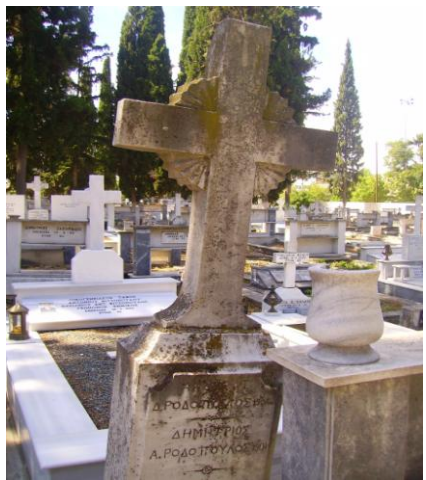
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 149

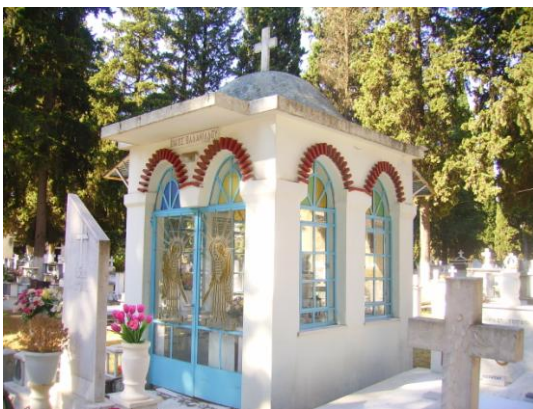
№ 150

№ 151

№ 152

№ 153

№ 154

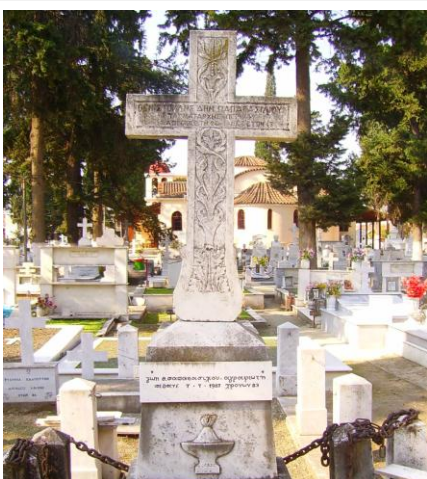
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 155

№ 156

№ 157

№ 158

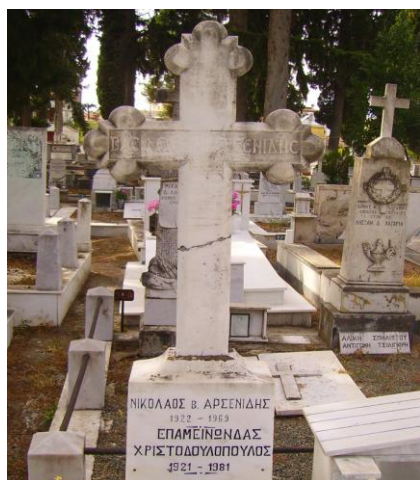

№ 159

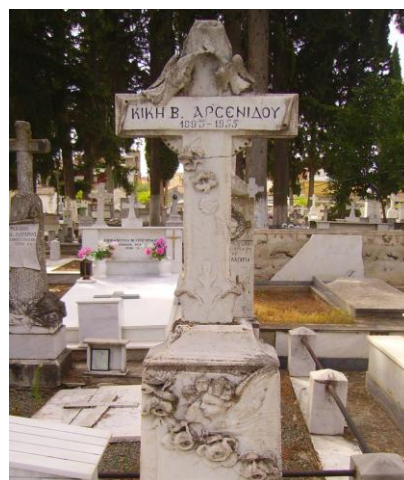

№ 160

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 161

№ 162

№ 163

№ 164

№ 165

№ 166

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

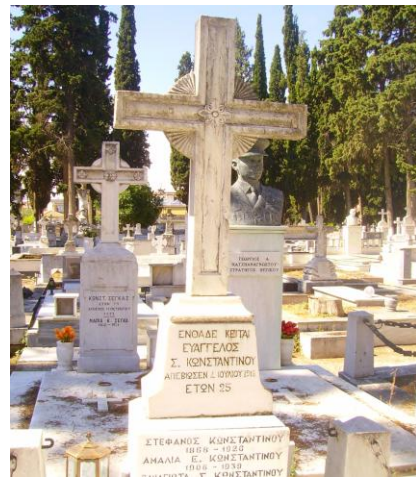
№ 167

№ 168

№ 169

№ 170

№ 171

№ 172

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 173

№ 174

№ 175

№ 176

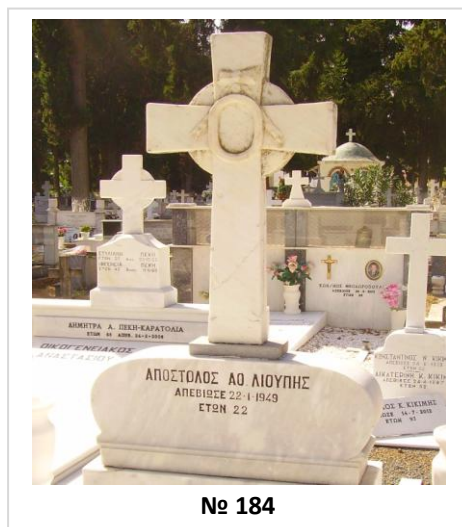
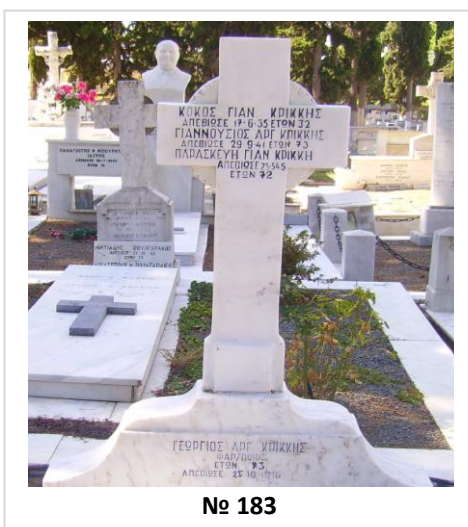
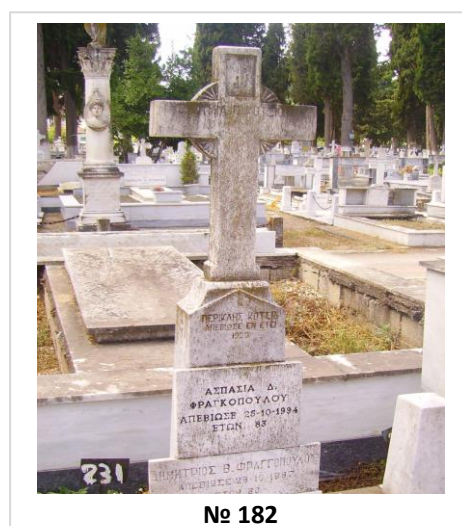
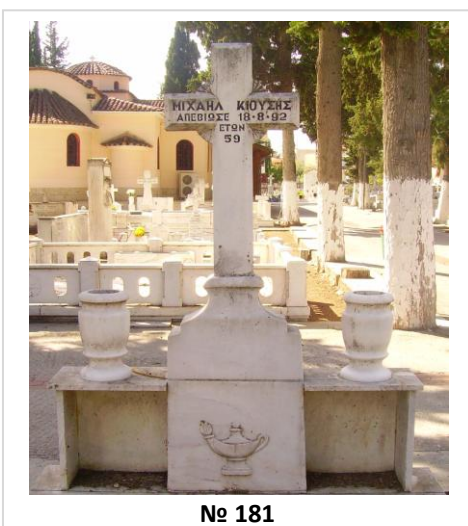

№ 177

№ 178

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

№ 185

№ 186

№ 187

№ 188

№ 189

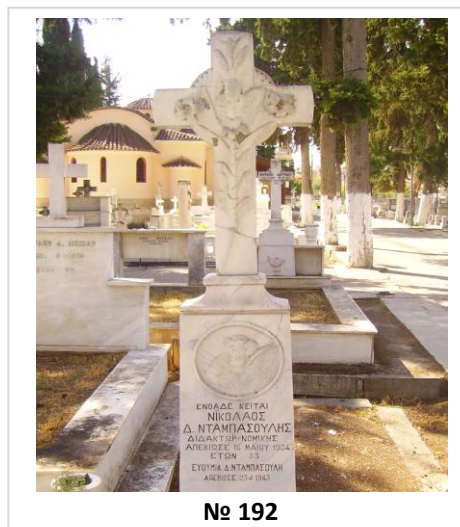

№ 190

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

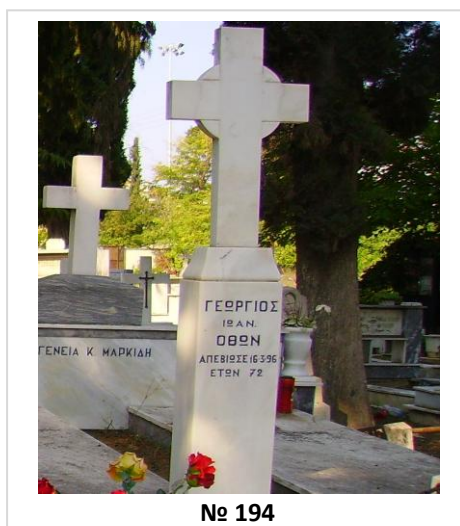
№ 191

№ 192

№ 193

№ 194

№ 193α, № 194α

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

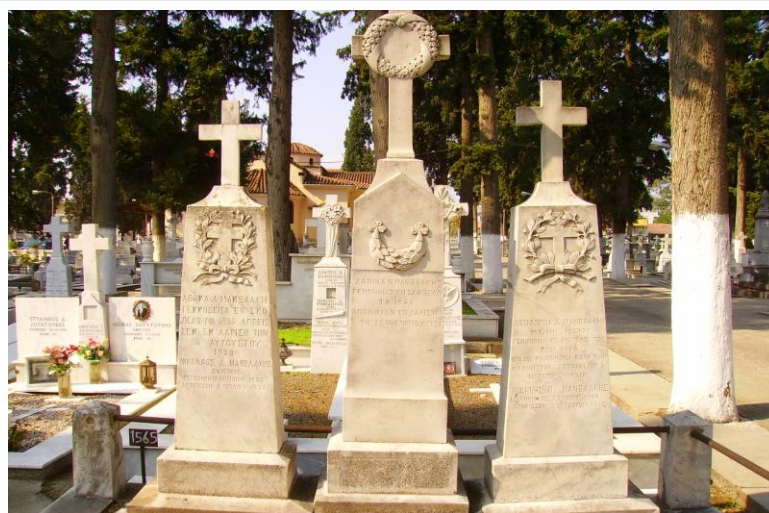
№ 195

№ 196

№ 197

№ 195α, № 196α, № 197α

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

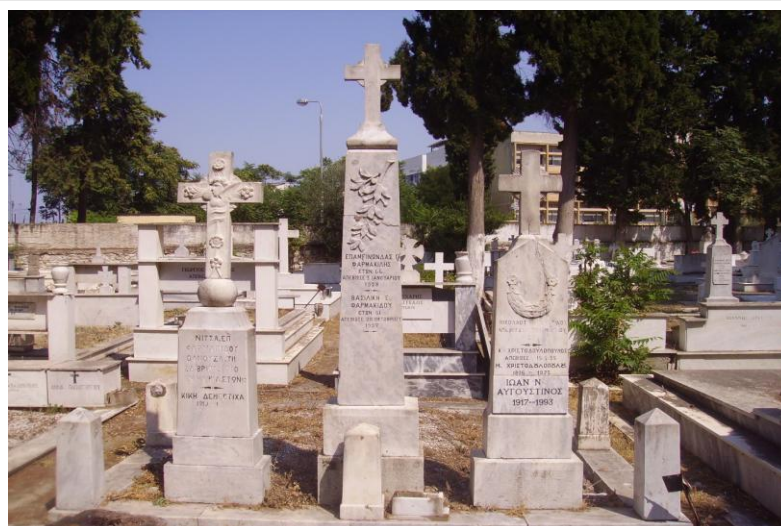
№ 198

№ 199

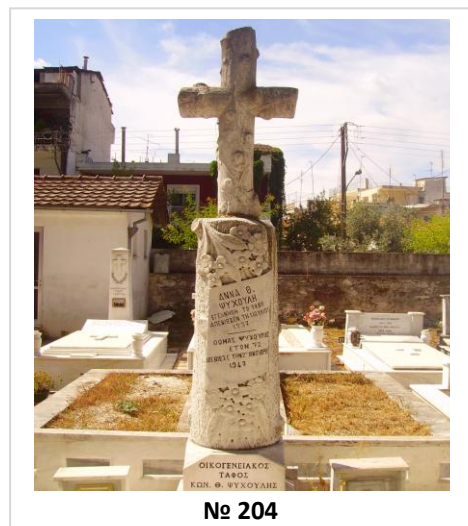
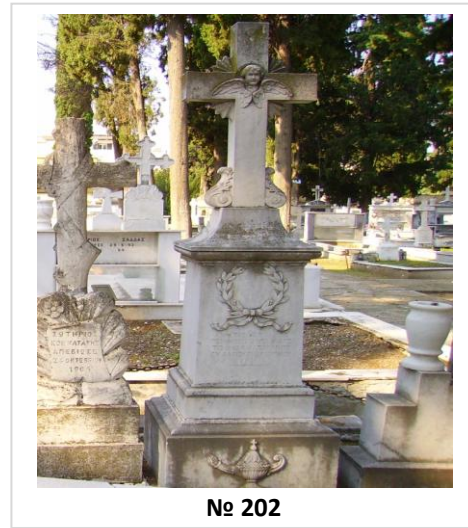

№ 200

№ 198α, № 199α, № 200α

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΛΑΤΡΕΥΤΟΥ ΜΟΥ ΠΑΤΕΡΑ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Α. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ (ΠΖ) Ε.Α. - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1926-2010

I. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Στρατιωτικό νεκροταφείο με την ακριβή έννοια του όρου, δεν υπήρξε στη Λάρισα πριν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι νεκροί στρατιώτες του ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897 έμειναν κατά κανόνα άταφοι ή θάπτονταν σε ομαδικούς τάφους στα διάφορα χριστιανικά νεκροταφεία που λειτουργούσαν στην πόλη και τα περίχωρά της.

[...] Είναι δυνατόν να φαντασθή τις, όστις έχει νεκρόν προσφιλήν και δεν δύναται να του ανάψη ένα κερί. Ότι δεν ευρίσκεται ιερεύς να τον θάψη και ότι τέσσερες φίλοι του τον τυλίγουν εις μίαν κουβέρταν και τον φέρουν εις τον τάφον. Ότι συγκεχυμένοι τρόμου φωναί από τον δρόμον φθάνουσι μέχρις ημών μας εύρισκον αναισθητούς διότι είχομεν λάβει την απόφασιν να μείνωμεν να κηδεύσωμεν τον νεκρόν και ας μας σφάξουν οι Τούρκοι [...]⁵⁶⁵.

Ελάχιστοι Οθωμανοί αξιωματικοί στάθηκαν στο ύψος των περιστάσεων επιτρέποντας την κανονική ταφή νεκρών Ελλήνων στρατιωτών σύμφωνα με το ορθόδοξο τελετουργικό. Μέσα από τις επιστολές της Αμαλίας Παπασταύρου καταγράφεται στα παραλειπόμενα της ιστορίας:

[...] η πρώτη γενναία και ευγενής πράξις του Σειφουλάχ Βέη όστις [στις 15 Απριλίου 1897] προσεκάλεσε τον ιερέα Παπά-Νικόλαον, παραμείναν εξ' ανάγκης εν Λαρίσση και ανέθεσεν εις τούτον την φροντίδα να ενταφιάση τους έξωθεν της Λαρίσσης 27 στρατιώτας κατά την νύκτα του πανικού [...]⁵⁶⁶.

Επειδή τα επόμενα χρόνια δεν καταβλήθηκε καμία προσπάθεια από την πολιτεία για τον εντοπισμό των σκορπισμένων ατομικών ή ομαδικών τάφων των πεσόντων του 1897, επιτροπή αξιωματικών της Φρουράς Λαρίσης, παραβρέθηκε στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 17ης Ιανουαρίου 1906 και αιτήθηκε την δωρεάν παραχώρηση μίας δημοτικής έκτασης για την ανέγερση τύμβου «εις μνήμην των κατά το έτος 1907 (sic) πεσόντων κατά τον πόλεμον»⁵⁶⁷. Το Δημοτικό Συμβούλιο δέχθηκε κατ' αρχάς την αίτηση των αξιωματικών, αλλά επιφυλάχθηκε να τους απαντήσει σε εύλογο χρονικό διάστημα, μέχρι την εξεύρεση του κατάλληλου χώρου για την ανέγερση του μνημείου⁵⁶⁸. Ένα χρόνο αργότερα, στη συνεδρίαση της 2ας Ιανουαρίου 1907, το Δημοτικό Συμβούλιο παραχώρησε ομόφωνα μικρή έκταση για την ανέγερση του μνημείου στο άλσος του Αλκαζάρ (απ. 319/1907)⁵⁶⁹. Ο ταγματάρχης του Μηχανικού Σπυρίδων Κλαυδιανός, υπέβαλλε το σχετικό σχεδιάγραμμα στο Υπουργείο των Στρατιωτικών, το οποίο εγκρίθηκε τον Δεκέμβριο του 1907⁵⁷⁰. Το μνημείο φιλοτεχνήθηκε στην Αθήνα το 1908/1909 από τον Αθηναίο γλύπτη Γεώργιο Ξανάκη (1865-1911)⁵⁷¹ και μεταφέρθηκε στη Λάρισα στις 24 Απριλίου 1909⁵⁷². Η δαπάνη κατασκευής καλύφθηκε από εράνους των αξιωματικών της Φρουράς Λαρίσης, οι οποίοι για το σκοπό αυτό, πραγματοποίησαν διάφορες εκδηλώσεις⁵⁷³.

565. Αμαλία Κ. Παπασταύρου, *Ημερολόγιον του πολέμου ανευρεθέν εν Λαρίση από 1-14 Απριλίου 1897*. Εν Αλεξανδρεία, 1897, 26 (εφεξής «Ημερολόγιο πολέμου»).

566. Αμαλία Παπασταύρου, «Ημερολόγιο πολέμου», 30.

567. Στα πρακτικά αναγράφεται εκ παραδρομής ως έτος το 1907, αντί του σωστού 1897.

ματικών, αλλά επιφυλάχθηκε να τους απαντήσει σε εύλογο χρονικό διάστημα, μέχρι την εξεύρεση του κατάλληλου χώρου για την ανέγερση του μνημείου⁵⁶⁸. Ένα χρόνο αργότερα, στη συνεδρίαση της 2ας Ιανουαρίου 1907, το Δημοτικό Συμβούλιο παραχώρησε ομόφωνα μικρή έκταση για την ανέγερση του μνημείου στο άλσος του Αλκαζάρ (απ. 319/1907)⁵⁶⁹. Ο ταγματάρχης του Μηχανικού Σπυρίδων Κλαυδιανός, υπέβαλλε το σχετικό σχεδιάγραμμα στο Υπουργείο των Στρατιωτικών, το οποίο εγκρίθηκε τον Δεκέμβριο του 1907⁵⁷⁰. Το μνημείο φιλοτεχνήθηκε στην Αθήνα το 1908/1909 από τον Αθηναίο γλύπτη Γεώργιο Ξανάκη (1865-1911)⁵⁷¹ και μεταφέρθηκε στη Λάρισα στις 24 Απριλίου 1909⁵⁷². Η δαπάνη κατασκευής καλύφθηκε από εράνους των αξιωματικών της Φρουράς Λαρίσης, οι οποίοι για το σκοπό αυτό, πραγματοποίησαν διάφορες εκδηλώσεις⁵⁷³.

568. ΠΔΣΛ, φκ. 008 [1905-1907], 17 Ιανουαρίου 1906, 87.

569. ΠΔΣΛ, φκ. 008 [1905-1907], 2 Ιανουαρίου 1907, 261. Πρβλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 878 (25 Φεβρουαρίου 1907) και *Μικρά* (Λάρισα), φ. 280 (28 Φεβρουαρίου 1907).

570. «Τα πρώτα υλικά εκομίσθησαν ήδη ενταύθα και ήρχισαν αι προκαταρκτικά τούτου εργασίαι». Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 351 (15 Δεκεμβρίου 1907).

571. Συραγώ Τσιάρα, «Η δημόσια γλυπτική στη Λάρισα και το Βόλο. Από το νεοκλασικισμό στον ακαδημαϊκό ρεαλισμό», Πρακτικά Επιστημονικής συνάντησης: *Ο Νεοκλασικισμός στη Θεσσαλία* (Λάρισα, 11 Οκτωβρίου 2003), Υπουργείο Πολιτισμού & Λαογραφικό Μουσείο Λάρισα, 2005, 154-165. Ειδικώς, 157.

572. «Προχθές εν τω άλσει Αλκαζάρ παρισταμένων του Νομάρχου κ. Φαρμακοπούλου, του Δημάρχου κ. Αστεριάδου και πολλών Αξιωματικών των ενταύθα διαφόρων όπλων, εστήθη αναμνηστική εκ λευκού μαρμάρου στήλη υπέρ των κατά τον πόλεμον του 1897 πεσόντων εν Θεσσαλία Αξιωματικών και οπλιτών. Επί της κυρίας προσόψεως της στήλης φέρεται η εξής επιγραφή: ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΩΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΠΕΣΟΝΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΠΛΙΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΤΟΥ 1897. ΑΦΙΕΡΟΥΣΙΝ ΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ». Βλ. *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 990 (26 Απριλίου 1909). Πρβλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 397 (16 Απριλίου 1909).

573. Τον Φεβρουάριο του 1909 ο λοχαγός του Μηχανικού Ιωάννης Ορφανίδης πραγματοποίησε ομιλία ιστορικού περιεχομένου στη λέσχη Ασλάνη, τα έσοδα της οποίας διατέθηκαν για τη δαπάνη κατασκευής του μνημείου. Βλ. *Μικρά* (Λάρισα), φ. 390 (26 Φεβρουαρίου 1909) και *Σάλπιγξ* (Λάρισα), φ. 982 (1 Μαρτίου 1909).

[...] Κοιμηθείτε αγνοί πατριώται! Δεν ελθμονήθητε. Η Πατρίς τιμά την μνήμην σας, δεχθείσα πριν ευγνωμόνως την θυσίαν σας. Το αναγειρόμενον μαυσωλείον όσον μικρόν, όσο ταπεινόν και εάν είναι, θα καταστή μέγα και ένδοξον και αφετηρίαν της Μεγάλης Ιδέας. Τον ύπνον σας θα βαυκαλίζωσιν οι όρκοι τους οποίους επί του μνημείου σας ως επί βωμού θα δίδωσιν οι απερχόμενοι προς τα εκεί πρόμαχοι της Ελευθερίας [...]⁵⁷⁴.

Τον Ιανουάριο του 1911 οι μαθητές του Γυμνασίου της Λάρισας αποφάσισαν να διαθέσουν ένα μέρος των εισπράξεών τους από τα κάλαντα, για την περίφραξη του μνημείου με σιδερένιο κιγκλίδωμα⁵⁷⁵. Η μαρμαρίνη βάση του μνημείου, τοποθετήθηκε τον Μάιο της ίδιας χρονιάς⁵⁷⁶. Σήμερα παρουσιάζει έντονα τα σημάδια της φθοράς του χρόνου.

Με πρωτοβουλία του ιατρού Μιχαήλ Σάπκα, προέδρου της «Φιλοπτώχου Μακεδονικής Αδελφότητας» και αργότερα δημάρχου της Λάρισας, στήθηκε στις 18 Ιουνίου 1910 και άλλη αναθηματική στήλη στο άλσος του Αλκαζάρ, αυτή τη φορά «υπέρ των εν Μακεδονία πεσόντων».

[...] Εις την ποιητικήν του Άλσους των Νυμφών μόνωσιν, θα έρχωνται όλοι, από του αριστοκράτου ανάρτου Μίκη Ζέζα μέχρι του τελευταίου αγνώστου παλληκαριού, όλοι, όσων τας ψυχάς εβαυκάλισεν η μεγάλη Ελληνική Ιδέα, να αντικρύσουν την γήν των ασυλλήπτων ιδανικών των, να συνεχίσουν το διακοπέν από τον ανηλεή θάνατον όνειρόν των [...]. Φαντάζομαι μετ' όλιγον τον ενθουσιώδη Έλληνα στρατιώτην να διαβαίνει εμπρός από τα τιμημένα μάρμαρα του Αλκαζάρ για να πάη στα σύνορα [...], εις την Χώραν του Μ. Αλεξάνδρου, εις την Χώραν Εκείνου, τον οποίον το Μαντεϊόν του Άμμωνος Διός κατ' αρχάς, και η Ελληνική Πίστις κατόπιν, ελάτρευσε σαν Θεόν [...]⁵⁷⁷.

Το 1914 το Δημοτικό Συμβούλιο της Λάρισας εξέδωσε ψήφισμα (αρ. 42/1914), για τη κατασκευή αναθηματικής στήλης υπέρ των πεσόντων κατά τη διάρκεια των βαλκανικών πολέμων (1912/13), ενώ συστάθηκε ειδική ερανική επιτροπή από έγκριτους πολίτες της πόλης⁵⁷⁸.

574. Μικρά (Λάρισα), φ. 11/362 (7 Μαρτίου 1908).

575. Μικρά (Λάρισα), φ. 35/489 (1 Ιανουαρίου 1911).

576. Μικρά (Λάρισα), φ. 2/508 (4 Ιουνίου 1911).

577. Μικρά (Λάρισα), φ. 3/457 (16 Ιουνίου 1910).

578. Την ερανική επιτροπή αποτελούσαν ο Μητροπολίτης της Λάρισας, οι διευθυντές των υποκαταστημάτων της Εθνικής Τράπεζας και της Τράπεζας Αθηνών, ο δήμαρχος, ο πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου, ο πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Κ. Κομίτσας, ο πρόεδρος του Εμπορικού Συλλόγου Ν. Ριζόπουλος, ο πρόεδρος του Σωματείου των Παντοπωλών Ηλίας Τριανταφύλλου και ο κτηματίας Ευστάθιος Ιατρίδης. Βλ. Υπουργική απόφαση 45648 (20 Νοεμβρίου 1914): «Περί συστάσεως επιτροπής εν Λαρίση προς συλλογήν εράνων υπέρ της ανεγέρσεως αναθηματικής στήλης υπέρ των κατά τους δύο πολέμους πεσόντων δημοτών Λαρίσης» (ΦΕΚ 350/Α/26-11-1914). Επίσης βλ. άρθρο: «Πως βλέ-

Κατά την διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και ειδικά κατά την γαλλική κατοχή της Θεσσαλίας (1917), δημιουργήθηκε «ανάμεσα εις τους στρατώνας της θεσσαλικής πρωτεύουσής» το πρώτο στρατιωτικό νεκροταφείο της πόλης⁵⁷⁹. Το νεκροταφείο βρισκόταν ακόμα σε λειτουργία το 1921 αφού στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 2ας Ιουνίου 1921 αποφασίστηκε (μετά από εισήγηση του δημάρχου και προφορική εντολή του νομάρχη), η ανανέωση των ξύλινων σταυρών «επί των τάφων των πεσόντων Γάλλων κατά το 1917»⁵⁸⁰. Πολύ αργότερα πραγματοποιήθηκε ανακομιδή και μεταφορά των οστών τους στη Γαλλία, ή σε συμμαχικά στρατιωτικά νεκροταφεία⁵⁸¹.

Η κεντρική είσοδος του Στρατιωτικού Νεκροταφείου.
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2013.

Μετά το 1920 οι αξιωματικοί ή οπλίτες οι οποίοι απέθνησκαν ή φονεύονταν κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας τους, θάπτονταν στον χώρο του Α΄ δημοτικού νεκροταφείου, σε δωρεάν παραχωρούμενους τάφους κατόπιν σχετικής αίτησης των αρμόδιων στρατιωτικών αρχών. Η έλλειψη αμιγώς στρατιωτικού νεκροταφείου στη Λάρισα ανάγκασε το Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης να αποδεχθεί το 1925 πρόταση του Νομάρχη, όπως «*τμήμα εν ώ θάπτονται οι νεκροί στρατιώται, περιληφθή διά συνενωτικού περιτοιχίσματος εις το νεκροταφείον της πόλεως*»⁵⁸². Εν τούτοις ο «διαχωρισμός» δεν

πουν την Λάρισα οι ξένοι επισκέπται», Κήρυξ (Λάρισα), φ. 2934 (29 Οκτωβρίου 1937).

579. Μακεδονία (Θεσσαλονίκη), φ. 2357 (4 Αυγούστου 1918).

580. ΠΔΣΛ, φκ. 013 [1920-1922], 2 Ιουνίου 1921,

581. Νόμος 2473 (1 Αυγούστου 1920): «Περί κυρώσεως της από 7/20 Νοεμβρίου 1918 συμφωνίας διά τα εν Ελλάδι στρατιωτικά Αγγλικά, Γαλλικά, Ιταλικά και Σερβικά νεκροταφεία» (ΦΕΚ 220/Α/24-9-1920).

582. ΠΔΣΛ, φκ. 015 [1924-1926], 14 Φεβρουαρίου 1925, 41. Λίγο αργότερα, η Πολιτεία υποχρέωσε τους Δήμους και τις Κοινότητες να μεριμνήσουν για την ίδρυση «τάφων κοινών, κενοταφίων, μνημείων, ναϊσκων, τύμβων και σημάτων ενδεικτικών θέσεων εν αϊς έπεσαν μαχόμενοι υπέρ Πατρίδος στρατιωτικοί κατά τους πολέ-

πραγματοποιήθηκε ποτέ και οι νεκροί στρατιωτικοί εξακολουθούσαν να θάπτονται σε διάσπαρτους τάφους στο δημοτικό νεκροταφείο.

Το 1932 η Σμηναρχία Αεροπλάνων που έδρευε στη Λάρισα, ζήτησε με έγγραφο (αρ. 3674/16-6-1932) από τον δήμαρχο, την παραχώρηση τάφων στο νεκροταφείο «*διά τους πέντε κατά διαφόρους εποχές φονευθέντας αξιωματικούς αεροπόρους*» που κατάγονταν από την Λάρισα, καθώς και την παραχώρηση έκτασης 9 τ.μ. για την ανέγερση κενотаφίου. Η αίτηση έγινε ομόφωνα δεκτή από το Δημοτικό Συμβούλιο της 4ης Ιουλίου 1932⁵⁸³.

Κατά τη διάρκεια της κατοχής (1941-1944), οι γερμανικές αρχές επίταξαν ένα δημοτικό οικοπέδο έκτασης 2.788 τ.μ. το οποίο αποτελούσε τμήμα ενός μεγαλύτερου οικοπέδου (δίπλα ακριβώς στο δημοτικό νεκροταφείο) συνολικής έκτασης 11,5 στρεμμάτων, και το οποίο όπως προαναφέρθηκε, είχε περιέλθει από το 1906 στην ιδιοκτησία του Δήμου της Λάρισας από τους αδελφούς Αντώνιο και Χρήστο Στεργίου. Σ' αυτό λειτούργησε το Ιταλικό και το Γερμανικό στρατιωτικό νεκροταφείο. Λίγο πριν την αναχώρηση των στρατευμάτων κατοχής από τη Λάρισα, η Ανωτάτη Γερμανική Στρατιωτική Διοίκηση της Βέρμαχτ, διέταξε την ανακομιδή των λειψάνων όλων των ενταφιασμένων Ιταλών και Γερμανών αξιωματικών και στρατιωτών και τη μεταφορά τους στους τόπους καταγωγής των.

II. Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ

Στις 15 Φεβρουαρίου 1946, η Ανωτέρα Στρατιωτική Διοίκηση Θεσσαλίας και Δυτικής Μακεδονίας, ζήτησε από τον τότε δήμαρχο Αντώνιο Σιτρά την παραχώρηση του δημοτικού οικοπέδου του πρώην Γερμανικού και Ιταλικού νεκροταφείου, για τη χρησιμοποίησή του «*προς ταφήν των αποβιούντων Στρατιωτικών*» (αρ. 4328/1946)⁵⁸⁴. Το Δημοτικό Συμβούλιο στη συνεδρίαση της 25ης Φεβρουαρίου 1946 ενέκρινε ομόφωνα την παραχώρηση, αναθέτοντας παράλληλα στον δημοτικό σύμβουλο Δημήτριο Αντωνιάδη να έρθει σε συνεννόηση με τον μηχανικό του Δήμου για τον σχεδιασμό του χώρου⁵⁸⁵. Στις 19 Νοεμβρίου 1946, επί δημαρχίας Στυλιανού Αστεριάδη, ο διοικητής του Β' Σώματος Στρατού αιτήθηκε από τον Δήμο της Λάρισας, την χορήγηση ποσού 1.500.000 δρχ. για τον «*εξωραϊσμόν και την πα-*

μους 1912-1922». Βλ. Νόμος 3281 (17 Φεβρουαρίου 1925): «*Περί ανεγέρσεως και συντηρήσεως τάφων και κενотаφίων κλπ των πεσόντων υπέρ Πατρίδος κατά τους πολέμους 1912-22*» (ΦΕΚ 43/Α/20-2-1925).

583. ΠΔΣΛ, φκ. 017 [1929-1933], 4 Ιουλίου 1932, 319.

584. ΠΔΣΛ, φκ. 021 [1945-1947], 25 Φεβρουαρίου 1946, 109.

585. ΠΔΣΛ, φκ. 021 [1945-1947], 25 Φεβρουαρίου 1946, 109.

ρουσίασιν εις αρίστην εμφάνισιν του Στρατιωτικού Νεκροταφείου» (αρ. 30770/1946)⁵⁸⁶. Στη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 21ης Νοεμβρίου 1946 αποφασίστηκε η εκταμίευση του προαναφερθέντος ποσού για την εκτέλεση των απαραίτητων έργων, πλην όμως ο χώρος του πρώην Γερμανικού και Ιταλικού στρατιωτικού νεκροταφείου κρίθηκε ακατάλληλος για τέτοιου είδους εξωραϊστικές παρεμβάσεις⁵⁸⁷.

Την ίδια ημέρα που στο Δημοτικό Συμβούλιο συζητούνταν η χορήγηση της προαναφερθείσας πίστωσης (21 Νοεμβρίου 1946), ο Σωματάρχης του Β' Σώματος Στρατού με έγγραφο (αρ. 30944/1946), ζήτησε από τον Δήμο την «*παραχώρηση αναλόγου χώρου εις την Ν.Α. πλευράν του Δημοτικού Νεκροταφείου ίνα χρησιμοποιηθή ως Στρατιωτικόν, καθ' όσον ο ήδη χρησιμοποιούμενος χώρος τυγχάνει ακατάλληλος*»⁵⁸⁸. Η νέα παραχώρηση εγκρίθηκε ομόφωνα από το Δημοτικό Συμβούλιο την 1η Φεβρουαρίου 1947⁵⁸⁹, ενώ στις 21 Ιουλίου του ίδιου έτους, χορηγήθηκε από τον Δήμο το ποσό των 10.000.000 δρχ. από το αποθεματικό της χρήσης 1947/1948, για τη διαρρύθμιση του οικοπέδου συνολικής έκτασης 3.538 τ.μ. Κατασκευάστηκαν ομοιόμορφοι τάφοι οι οποίοι έφεραν μαρμάρινους σταυρούς πάνω στους οποίους τοποθετήθηκαν μεταλλικές πλάκες όπου αναγράφονταν το όνομα, ο βαθμός και οι ημερομηνίες γέννησης και θανάτου των «*υπέρ της ελευθερίας πεσόντων νεκρών*»⁵⁹⁰.

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, τον Οκτώβριο του 1972 ο τότε δήμαρχος Θάνος Μεσσήνης ζήτησε από τον Διοικητή της Α' Στρατιάς την παραχώρηση 250 τάφων του στρατιωτικού νεκροταφείου για να καλυφθούν οι ανάγκες του Α' δημοτικού νεκροταφείου μέχρι τη δημιουργία του νέου αντίστοιχου. Με δαπάνες του Δήμου θα κατασκευαζόταν ένα μεγάλο μαυσωλείο με οβελίσκο, για την τοποθέ-

586. Στην αίτηση αναφέρονταν ότι το Υπουργείο Στρατιωτικών αποφάσισε την καθιέρωση ετησίων αρχιερατικών μνημοσύνων σε όλα τα στρατιωτικά νεκροταφεία της χώρας «*ίνα μήν εμφιλοχωρήση η σκέψις εις τον Λαόν και ιδία εις τους συγγενείς και φίλους των πεσόντων ηρώων ότι δεν αναγνωρίζεται και δεν εκτιμάται δεόντως εκ μέρους της Πολιτείας η υψηλή των θυσία*». Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 021 [1945-1947], 21 Νοεμβρίου 1946, 143-144.

587. ΠΔΣΛ, φκ. 021 [1945-1947], 21 Νοεμβρίου 1946, 143-144.

588. ΠΔΣΛ, φκ. 021 [1945-1947], 2 Δεκεμβρίου 1946, 158 & φκ. 023 [1946-1947], 2 Δεκεμβρίου 1946, 222.

589. ΠΔΣΛ, φκ. 022 [1947-1948], 1 Φεβρουαρίου 1947, 44-45.

590. ΠΔΣΛ, φκ. 022 [1947-1948], 21 Ιουλίου 1947, 290-291.

τηση των οστών και την αναγραφή των ονομάτων των πεσόντων στρατιωτικών⁵⁹¹.

Το εγχείρημα του δημάρχου συνάντησε τεράστιες γραφειοκρατικές και τεχνικές δυσκολίες, αφού ως βασική προϋπόθεση που έθεσε το Αρχηγείο Στρατού για την απελευθέρωση χώρου από το Στρατιωτικό Νεκροταφείο, ήταν η προηγούμενη συνεννόηση με τους ανά την Ελλάδα συγγενείς των νεκρών, για το εάν συναινούσαν στην ανακομιδή των οστών και την μεταφορά τους στο μαυσωλείο που είχε προτείνει ο Δήμος. Το Αρχηγείο Στρατού με το υπ' αρ. Φ.485/237/221205/30-12-1972 έγγραφο του Α' Επιτελικού Γραφείου⁵⁹², ενέκρινε την προσωρινή παραχώρηση ενός τμήματος του στρατιωτικού νεκροταφείου για τις ανάγκες του Δήμου υπό τους παρακάτω όρους: α) Διατήρηση των υφιστάμενων κανονικών τάφων των αξιωματικών, β) Διατήρηση των τυχόν υφιστάμενων κανονικών τάφων των οπλιτών που καταγόταν από την ευρύτερη περιοχή της Λάρισας και των οποίων οι συγγενείς επιθυμούσαν την διατήρηση των τάφων τους, γ) Διατήρηση εκ μέρους της Στρατιωτικής Υπηρεσίας επαρκούς χώρου για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών (52 τάφοι μετά των σχετικών διαδρόμων και πρασιών), δ) Κατασκευή με δαπάνη του Δήμου και σε σχέδιο του Αρχηγείου Στρατού, ενός κενοταφείου μετά οβελίσκου στο οποίο θα αναγράφονταν τα ονοματεπώνυμα, ο βαθμός, ο τόπος καταγωγής και η ημερομηνία θανάτου ενός εκάστου των ενταφιασμένων οπλιτών, ε) Εκταφή των υπόλοιπων οπλιτών και τοποθέτηση των οστών τους σε ατομικές πλαστικές θήκες οι οποίες θα τοποθετούνταν εντός χάρτινων η ξύλινων κιβωτίων και θα φυλασσόταν με ευθύνη του Δήμου, έως την αποπεράτωση του μνημείου όπου τελικά θα εναποτίθεντο⁵⁹³. Συμπερασματικά η Στρατιωτική Διοίκηση θα άφηνε ανέγγιχτους τους τάφους των μόνιμων αξιωματικών και οπλιτών που κατάγονταν από την γύρω περιοχή, θα συνέπτυσε όλους τους άλλους τάφους και θα άφηνε ελεύθερο χώρο για 52 τάφους για τις ανάγκες του Στρατού. Το υπόλοιπο ελεύθερο τμήμα θα παραχωρούνταν στον Δήμο και θα παρέμενε ως ανεξάρτητος χώρος του στρατιωτικού νεκροταφείου⁵⁹⁴. Η οριστική διαταγή για αυτή την παραχώρηση, υπογράφηκε από τον Β' Υπαρχηγό Γ.Ε.Σ., Α-

ντιστράτηγο Νικόλαο Δάμπαση. Στις 24 Ιανουαρίου 1973 το Δημοτικό Συμβούλιο επικύρωσε ομόφωνα την απόφαση του Αρχηγείου Στρατού (απ. 10/1973), ενώ με την σειρά του ο νομάρχης επικύρωσε (απ. Β.16181/3-3-1973) την απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου.

Κανένα όμως από τα προαναφερθέντα σχέδια δεν πραγματοποιήθηκε, αφού λίγους μήνες αργότερα, τα επεισόδια του Πολυτεχνείου και η Τουρκική εισβολή στην Κύπρο είχαν ως αποτέλεσμα την ανατροπή της δικτατορικής κυβέρνησης. Κάθε διοικητική πράξη ανεστάλη, και λίγο αργότερα, η εκλεγμένη πλέον διοίκηση του Δήμου (1974) προσανατολίσθηκε αποκλειστικά στην ίδρυση και λειτουργία του Β' δημοτικού νεκροταφείου. Αυτή επιτεύχθηκε μόλις το 1993 (απόφαση 345/1993 Δημοτικού Συμβουλίου της Λάρισας), δηλαδή μετά από 36 ολόκληρα χρόνια από την εποχή που ο τότε δήμαρχος Δημήτριος Χατζηγιάννης την είχε θέσει ως θέμα άμεσης προτεραιότητας (1957). Τα γεγονότα δεν επηρέασαν το καθεστώς λειτουργίας του στρατιωτικού νεκροταφείου. Στο διάστημα που μεσολάβησε, πραγματοποιήθηκαν ελάχιστες ταφές αξιωματικών και οπλιτών, οι οποίοι απεβίωσαν, είτε από φυσικά αίτια, είτε από ατυχήματα κατά την υπηρεσία.

Το Στρατιωτικό Νεκροταφείο της Λάρισας.
© Αλέξανδρος Χ. Γρηγορίου, 2013.

Η έναρξη λειτουργίας του Β' δημοτικού νεκροταφείου της πόλης και η παράλληλη απαγόρευση των ταφών στο παλαιό, ανέσυρε στην επιφάνεια τις «αμαρτωλές» διεκδικήσεις του παρελθόντος: Την οριστική κατάργηση και απομάκρυνση του νεκροταφείου και τη δημιουργία κοινόχρηστου χώρου προς όφελος των κατοίκων της περιοχής. Αυτές συμπαρέσυραν, όπως ήταν αναμενόμενο, και τις εκτάσεις που καταλάμβαναν, τόσο το εβραϊκό, όσο και το στρατιωτικό νεκροταφείο. Την 1η Δεκεμβρίου 1993 πραγματοποιήθηκε ευρεία σύσκεψη στο δημαρχείο της Λάρισας με θέμα «Μεταφορά Νεκροταφείου Λάρισας», στην οποία παραβρέθηκαν εκπρόσωποι από όλες τις ενδιαφερόμενες πλευρές: Δήμος της Λάρισας, Κοινότητα της

591. ΠΔΣΛ, φκ. 046 [1972-1973], 10 Νοεμβρίου 1972, 304-305 και 24 Ιανουαρίου 1973, 459.

592. Η απόφαση του Αρχηγείου Στρατού βασίστηκε στο υπ' αρ. Φ.3237/19-7-1972 έγγραφο του Δήμου της Λάρισας και στο υπ' αρ. Φ.485/8/205882/11-11-1972 έγγραφο της Α' Στρατιάς.

593. ΠΔΣΛ, φκ. 046 [1972-1973], 24 Ιανουαρίου 1973, 460.

594. ΠΔΣΛ, φκ. 046 [1972-1973], 24 Ιανουαρίου 1973, 460-461 και φκ. 047 [1973], 28 Μαρτίου 1973, 132.

Αγαθούπολης, Εβραϊκή Κοινότητα της Λάρισας, ι-διοκτήτες οικογενειακών τάφων και Α΄ Στρατιά. Οι υπέρμαχοι της απομάκρυνσης, επικαλέσθηκαν την μόλυνση του περιβάλλοντος, τον κορεσμό του ε-δάφους και το γεγονός ότι η περιοχή γύρω από τα νεκροταφεία ήταν κατοικημένη. Όλοι οι εκπρόσω-ποι κατέθεσαν τις απόψεις τους, αλλά τελική από-φαση δεν ελήφθη, αφού το όλο ζήτημα διέπονταν από πλήθος νομικών, θρησκευτικών, ιστορικών και άλλων προβλημάτων.

Από το διάστημα όμως εκείνο και μετέπειτα, δεν πραγματοποιήθηκαν άλλες ταφές στο στρατιωτικό νεκροταφείο. Τον Σεπτέμβριο του 2011 συντάχθη-κε οικονομοτεχνική μελέτη για την ανάπλαση του χώρου (735 Δ/νση Στρατ. Έργων/Τμήμα Μελετών). Σύμφωνα με αυτή, προτάθηκε η κατασκευή μνη-μείου «υπέρ των πεσόντων», από λευκό μάρμαρο Καβάλας σε κεντρικό σημείο του νεκροταφείου και η ανάπλαση, τόσο της κεντρικής εισόδου, όσο και των διαδρόμων του.

Συμπερασματικά θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το Στρατιωτικό Νεκροταφείο της Λάρισας ανήκει σήμερα, στην κατηγορία του «αυτοτελούς ημι-νεργού»⁵⁹⁵ (ιδιοκτησιακού καθεστώτος ΤΕΘΑ) και υπάγεται στην δικαιοδοσία της Α΄ Στρατιάς. Βρί-σκεται δίπλα από το Α΄ δημοτικό νεκροταφείο της πόλης και σε κοντινή απόσταση από το αντίστοιχο Εβραϊκό. Καταλαμβάνει συνολική έκταση 3.538 τ.μ. η οποία παραχωρήθηκε από τον Δήμο της Λά-ρισας στη Διοίκηση της Α΄ Στρατιάς την 1η Φε-βρουαρίου 1947⁵⁹⁶. Περιλαμβάνει: α) 169 τάφους οπλιτών, πεσόντων κατά την διάρκεια του εμφυλί-ου πολέμου, εκ των οποίων οι 97 είναι επώνυ-

595. Τα στρατιωτικά νεκροταφεία χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: α) στα «Αυτοτελή» (Ιδρύθηκαν για να αντι-μετωπίσουν κάποιο πολεμικό γεγονός και από τότε πα-ραμένουν ως στρατιωτικά νεκροταφεία από τα οποία άλλα χρησιμοποιούνται κατά την περίοδο ειρήνης και άλλα όχι), και β) στα «Μη Αυτοτελή» (Στρατιωτικά τμή-ματα εντός των πολιτικών νεκροταφείων). Τα «Αυτοτε-λή» χωρίζονται σε τρεις υποκατηγορίες: Ι) στα «Ενεργά» (Λειτουργούν κατά την περίοδο ειρήνης), ΙΙ) στα «Ημι-νεργά» (Δεν χρησιμοποιούνται κατά την περίοδο ειρή-νης, αλλά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για μελλοντικές περιόδους πολεμικών επιχειρήσεων) και ΙΙΙ) στα «Ιστορι-κά» (Δεν χρησιμοποιούνται και ούτε δύνανται να χρησι-μοποιηθούν μελλοντικά). Βλ. Γενικό Επιτελείο Στρατού / 3ο Επιτελικό Γραφείο, *Στρατιωτικός Κανονισμός: «Οργά-νωσις και λειτουργία Υπηρεσιών Νεκροταφείων»*, Αθή-ναι: εκ του στρατιωτικού τυπογραφείου, 1962.

596. ΠΔΣΛ, φκ. 022 [1947-1948], 1 Φεβρουαρίου 1947, 44-45. Όπως προαναφέρθηκε στις 25 Φεβρουαρί-ου 1946 είχε παραχωρηθεί από τον Δήμο της Λάρισας, ο χώρος του πρώην Γερμανικού Στρατιωτικού Νεκροτα-φείου, ο οποίος όμως κρίθηκε ακατάλληλος από τις αρ-μόδιες στρατιωτικές υπηρεσίες. Βλ. ΠΔΣΛ, φκ. 021 [1945-1947], 25 Φεβρουαρίου 1946, 109.

μοι⁵⁹⁷ και β) 37 τάφους αξιωματικών όλων των ό-πλων οι οποίοι απεβίωσαν είτε εν ενεργεία είτε εν αποστρατεία, από τους οποίους οι 13 την περίοδο του εμφυλίου πολέμου.

III. ΤΑΦΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

01. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΦΦΕΣ (1958-1980). Προτομή από ορείχαλκο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη βάση. Δημιουργός: Σ. ΣΠΛΗΝΑΚΗΣ (1981).

ΣΝΛ Νο 01

02. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Κ. ΖΑΡΙΦΗΣ (1918-1961). Προτομή από ορείχαλκο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρι-νη βάση. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ (1975).

ΣΝΛ Νο 02

597. Οι υπόλοιποι τάφοι είναι κενοί λόγω εκταφής και ανακομιδής των οστών.

03. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΝΑΣΤ. ΚΕΛΛΑΣ (1943-1986)⁵⁹⁸. Προτομή από ορείχαλκο, πάνω σε μαρμάρινη στήλη, στη βάση της οποίας είναι τοποθετημένη ορειχάλκινη πλάκα με ανάγλυφο αετό. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ (1986).

ΣΝΛ Νο 03

04. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ (1945-1986)⁵⁹⁹. Προτομή από ορείχαλκο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ (1987). *ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΑΔΕΛΦΟΥ, ΑΝΤΩΝΗΣ ΡΟΥΣΣΟΣ.*

ΣΝΛ Νο 04

05. ΚΩΝΣΤΑΝ. Ι. ΣΑΡΙΜΒΕΗΣ (1906-1941)⁶⁰⁰. Τάφος διαστάσεων 3Χ3 μ. με επένδυση από μάρμα-

ρο. Η επιτύμβια πλάκα φέρει την επιγραφή: ΕΠΙΛΑΡΧΟΣ▪ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι. ΣΑΡΙΜΒΕΗΣ▪ ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ ΤΩ 1906▪ ΠΕΣΩΝ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩ ΤΗ 6Η ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1941▪ ΤΑ ΝΕΙΑΤΑ ΤΗΝ ΛΕΒΕΝΤΙΑ▪ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΧΑΡΙΣΕ▪ ΣΤΗΝ ΑΙΩΝΙΑ ΕΛΛΑΔΑ▪ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ.

ΣΝΛ Νο 05

06. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΠ. ΤΣΙΝΤΖΙΡΟΥΛΗΣ (1964-1985)⁶⁰¹. Προτομή από ορείχαλκο, πάνω σε ενεπίγραφη μαρμάρινη στήλη. Δημιουργός: ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ (1986).

ΣΝΛ Νο 06

598. Υποσημναγός της Πολεμικής Αεροπορίας. Απεβίωσε το 1986.

599. Ανθυποσημναγός Πολεμικής Αεροπορίας. Απεβίωσε στις 21 Μαρτίου 1986.

600. Επίλαρχος. Γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1906. Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή ήρθε ως πρόσφυγας με την οικογένειά του στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στη Λάρισα, όπου ο πατέρας του εργάστηκε ως καθηγητής

σε διάφορα σχολεία. Μετά το πέρας των γυμνασιακών του σπουδών, εγγράφηκε στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, απ' όπου απεφοίτησε με τον βαθμό του ανθυπίαρχου. Με τον βαθμό του επίλαρχου πολέμησε στον ελληνοϊταλικό πόλεμο (Οκτώβριος 1940-Μάρτιος 1941), ενώ ο Απρίλιος του 1941 τον βρήκε να υπερασπίζεται τη γραμμή Μεταξά (οχυρό Ρούπελ), από τις μηχανοκίνητες μεραρχίες της Βέρμαχτ. Έπεσε ηρωικά μαχόμενος στις 6 Απριλίου 1941. Ο Δήμος της Λάρισας ονοματοθέτησε προς τιμήν του, οδική αρτηρία στον συνοικισμό της Νεράιδας.

601. Φοιτητής Στρατιωτικής Ιατρικής. Απεβίωσε στις 28 Νοεμβρίου 1985.

ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, ΑΡΧΕΙΑ ΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΑΣ
ΦΑΚΕΛΟΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ (1883-1975)

Φκ. 001 [1882-1883] Από 13 Ιουνίου 1882 έως 17 Σεπτεμβρίου 1883, **Φκ. 002** [1884-1886] Από 2 Ιουνίου 1884 έως 12 Σεπτεμβρίου 1886, **Φκ. 003** [1886-1887] Από 15 Σεπτεμβρίου 1886 έως 3 Οκτωβρίου 1887, **Φκ. 004** [1887-1889] Από 3 Οκτωβρίου 1887 έως 18 Μαΐου 1889, **Φκ. 005** [1890-1891] Από 4 Οκτωβρίου 1890 έως 16 Σεπτεμβρίου 1891, **Φκ. 006** [1901-1903] Από 1 Δεκεμβρίου 1901 έως 6 Νοεμβρίου 1903, **Φκ. 007** [1903-1905] Από 13 Δεκεμβρίου 1903 έως 17 Νοεμβρίου 1905, **Φκ. 008** [1905-1907] Από 18 Νοεμβρίου 1905 έως 8 Μαρτίου 1907, **Φκ. 009** [1907-1909] Από 2 Απριλίου 1907 έως 8 Ιανουαρίου 1909, **Φκ. 010** [1909-1911] Από 12 Ιανουαρίου 1909 έως 16 Φεβρουαρίου 1911, **Φκ. 011** [1911-1913] Από 1 Μαρτίου 1911 έως 15 Ιανουαρίου 1913, **Φκ. 012** [1915-1915] Από 30 Μαρτίου 1914 έως 12 Φεβρουαρίου 1915, **Φκ. 013** [1920-1922] Από 15 Ιανουαρίου 1920 έως 13 Μαΐου 1922, **Φκ. 014** [1922-1924] Από 17 Μαΐου 1922 έως 18 Αυγούστου 1924, **Φκ. 015** [1924-1926] Από 6 Σεπτεμβρίου 1924 έως 10 Δεκεμβρίου 1926, **Φκ. 016** [1927-1929] Από 2 Ιανουαρίου 1927 έως 1 Μαρτίου 1929, **Φκ. 017** [1929-1933] Από 19 Μαρτίου 1929 έως 25 Ιανουαρίου 1933, **Φκ. 018** [1933-1935] Από 11 Μαρτίου 1933 έως 29 Αυγούστου 1935, **Φκ. 019** [1935-1937] Από 3 Σεπτεμβρίου 1935 έως 15 Ιουλίου 1937, **Φκ. 020** [1937-1938] Από 19 Ιουλίου 1937 έως 27 Ιουνίου 1938, **Φκ. 021** [1945-1947] Από 17 Οκτωβρίου 1945 έως 3 Ιανουαρίου 1947, **Φκ. 022** [1947] Από 12 Ιανουαρίου 1947 έως 21 Ιουλίου 1947, **Φκ. 023** [1946-1947] Από 27 Απριλίου 1946 έως 3 Ιανουαρίου 1947, **Φκ. 024** [1947-1948] Από 28 Ιουλίου 1947 έως 3 Δεκεμβρίου 1948, **Φκ. 025** [1948-1951] Από 7 Δεκεμβρίου 1948 έως 24 Ιουλίου 1951, **Φκ. 026** [1951-1955] Από 3 Αυγούστου 1951 έως 21 Μαρτίου 1955, **Φκ. 027** [1955-1956] Από 5 Απριλίου 1955 έως 28 Δεκεμβρίου 1956, **Φκ. 028** [1957-1958] Από 6 Ιανουαρίου 1957 έως 25 Φεβρουαρίου 1958, **Φκ. 029** [1958-1959] Από 7 Μαρτίου 1958 έως 16 Ιουνίου 1959, **Φκ. 030** [1959-1960] Από 30 Ιουνίου 1959 έως 12 Ιανουαρίου 1960, **Φκ. 031** [1960], Από 12 Ιανουαρίου 1960 έως 6 Σεπτεμβρίου 1960, **Φκ. 032** [1960-1961], Από 15 Σεπτεμβρίου 1960 έως 14 Ιουλίου 1961, **Φκ. 033** [1961-1962], Από 14 Ιουλίου 1961 έως 1 Ιουνίου 1962, **Φκ. 034** [1962-1963], Από 25 Ιουνίου 1962 έως 27 Φεβρουαρίου 1963, **Φκ. 035** [1963], Από 8 Μαρτίου 1963 έως 11 Δεκεμβρίου 1963, **Φκ. 036** [1963-1964], Από 16 Δεκεμβρίου 1963 έως 23 Ιουλίου 1964, **Φκ. 037** [1964-1965], Από 23 Αυγούστου 1964 έως 26 Φεβρουαρίου 1965, **Φκ. 038** [1965-1966], Από 26 Φεβρουαρίου 1965 έως 19 Απριλίου 1966, **Φκ. 039** [1965-1966] (Ανάρτηση εκ παραδρομής του Φκ. 038 για δεύτερη φορά), **Φκ. 040** [1966-1967], Από 19 Απριλίου 1966 έως 5 Ιανουαρίου 1967, **Φκ. 041** [1967-1968], Από 1 Ιανουαρίου 1967 έως 15 Απριλίου 1968, **Φκ. 042** [1968-1969], Από 6 Μαΐου 1968 έως 28 Μαΐου 1969, **Φκ. 043** [1969-1970], Από 28 Μαΐου 1969 έως 6 Μαρτίου 1970, **Φκ. 044** [1970-1971], Από 6 Μαρτίου 1970 έως 26 Ιανουαρίου 1971, **Φκ. 045** [1971-1972], Από 26 Ιανουαρίου 1971 έως 16 Μαρτίου 1972, **Φκ. 046** [1972-1973], Από 16 Μαρτίου 1972 έως 24 Ιανουαρίου 1973, **Φκ. 047** [1973], Από 24 Ιανουαρίου 1973 έως 21 Νοεμβρίου 1973, **Φκ. 048** [1973-1974] Από 28 Νοεμβρίου 1973 έως 14 Νοεμβρίου 1974, **Φκ. 049** [1974-1975] Από 14 Νοεμβρίου 1974 έως 23 Μαΐου 1975.

